

ΕΠΙΕΤΗΡΙΣ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

6

1955

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ
ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΤΕΥΧΟΣ 6

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1955

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΜΑΝΙΑΤΑΙ ΕΙΣ ΖΑΚΥΝΘΟΝ*

ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΦΥΛΑΚΕΙΟΥ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Α'. Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΝΙΚΛΩΝ - ΝΙΚΑΙΑΝΩΝ

(1554 - 1859)

ΥΠΟ

ΔΙΚΑΙΟΥ ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ

58.

Πώλησις ἀκινήτου τῆς 19 Ἰανουαρίου 1708. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 6 σ. 187).

† 1708 Γεναρίου 19. Τὴν σήμερον ἐνεφανίσθησαν παρὼν σωματικῶς ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὁ μ(ισσέ)ρ Γιάννης Νίκλος, κατὰ φύσιν, κάτοικος εἰς τὴν παροῦσαν χώραν, κάνοντας ὡς προκουρατῶρος τοῦ μ(ισσέ)ρ Γεώργου Μαυρομιχαλάκι ¹⁾ ἀπὸ τὸ χωρίον Τσίμοβα ²⁾ τῆς Μάνης καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερον ὁ μ(ισσέ)ρ Θεόδωρος Ραγκαβᾶς ³⁾

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 96 τοῦ Τεύχους 5.

¹⁾ Περὶ τῆς οἰκογ. ταύτης βλ. [ΑΝΩΝΥΜΟΝ], *Οἱ Μαυρομιχάλοι*. Συλλογὴ τῶν περὶ αὐτῶν γραφέντων. Μέρος Α'. Ἀθῆναι 1903. Παλαιὰ μαρτυρία τοῦ ὀνόματος εὐρίσκεται ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ προβλεπτοῦ τῆς Βενετίας Κορνέρ (27 Ἀπριλίου 1690). Εἰς ταύτην μνημονεύονται μετὰ τῶν προυχόντων τῆς Κελεφᾶς (Μάνης) τὰ ὀνόματα: *Πετροπουλάκις, Κορωνάιος, Μαυρομιχάλης, Κουτήφαρης, Ζαγνιτάκις, Στεφανόπουλλος, Τριγόνας, Λουκάκος καὶ Γερακάρις*, βλ. Σ. ΛΑΜΠΡΟΥ, Ἡ περὶ τῆς Πελ/νήσου ἐκθέσις τοῦ Βενετοῦ προνοητοῦ Κορνέρ *Δ.Ι.Ε.Ε.* 2(1885) σ. 288. Ἡ παράδοσις φέρει τὴν οἰκογένειαν ὡς καταγομένην ἐξ Ἀλύκων τῆς Μέσα Μάνης.

²⁾ Ὁ ἀρχαιότερος τύπος τοῦ ὀνόματος ἦτο *Χιμαῦα* (Ι. ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ, *Δοκίμιον περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως* τόμ. 3 σ. 410), μετὰ δὲ τὸν πρῶτον ὀργανικὸν νόμον περὶ δήμων τῆς Ἑλλάδος τῷ 1836 ἐκλήθη *Ἀρεόπολις*. Τῷ 1616 ἡ Τσίμοβα εἶχε 30 οἰκογ. ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸν στατιστικὸν πίνακα τῆς Μάνης πρὸς τὸν Δοῦκα τοῦ Νεβέρ, βλ. Α. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ, ἐνθ' ἀν. σ. 72. Ταύτην μνημονεύει καὶ ὁ Ν. ΝΗΦΑΚΟΣ, ἐνθ' ἀν. στίχ. 99 - 100. Πρβ. Σ. Χ. ΣΚΟΠΕΤΕΑΝ, Ἡ Ἀρεόπολις. Ἐφημ. *Ὁ Φάρος τῆς Λακωνίας* 1953 ἀριθμ. Φύλλ. 4 σ. 1,4.

³⁾ Ἡ οἰκογ. μαρτυρεῖται ἐκ Τσίμοβας, ἐγκατεστημένη εἰς Ζάκ. Ἡ λ. *ραγκαβᾶς* εἰς Κύθηρα (*Πανδώρα* τόμ. 15 φύλλ. 340. 90) σημαίνει τὸν ἄσωτον καὶ ἀκατάστατον. Ὡς ἐπὼν. εἶναι γνωστὸν καὶ εἰς Ἀθήνας, βλ. Δ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ, *Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων* ² Ἀθῆναι 1881, τόμ. 3 σ. 70. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ, *Βυζαντινῶν τινῶν ἐπιθέτων σημασία καὶ ὀρθογραφία* *Ε.Ε.Β.Σ.* 5 (1928) σ. 16. Ὡς τοπων. *Ραγκαβᾶς* εἶναι γνωστὸν ἐκ Λήμνου (*ΧΙΛ.* 626, σ. 75), Ἀρκαδίας (*ΧΙΛ.* 342, σ. 89) καὶ ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος (*ΧΙΛ.* 568, σ. 161). Τὸ ὄνομα παραδίδεται καὶ ὑπὸ τὸν τύπ. *Ραγκαβῆς*, βλ. Δ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ, ἐνθ' ἀν. 3 σ. 163. Ὡς παρὼν. ἐν Νάξῳ, βλ. Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ, Ἀπεραθίτικα λαογραφικὰ σύμμεικτα, τευχ. 1, Ἀθήνα 1940, σ. 54.

τοῦ π(ο)τ(ε) Νικολοῦ, φούρναρις ἀπὸ τὸ ἄνωθε χωρίο καὶ κάτοικος εἰς τὴν πα-
ροῦσαν χώραν, εἰς τὴν κοντράδα τῆς Ἐπισκοπῆς, ὁ ὁποῖος Ραγκαβᾶς, θελημα-
τικῶς τρόπου κάνοντας καὶ διὰ τοὺς κληρονόμους διαδόχους του, δίνει εἰς δυνά-
μεως τῆς παρούσης εἰς καθάρια πούλησίᾳ πρὸς τὸν ἄνωθε μ(ισσέ)ρ Γιάννην, κά-
νοντας διὰ τὸν ἄνωθε μ(ισσέ)ρ Γεωργό Μαυρομιχαλάκι, ἓνα κομμάτι χωράφι
ὅπου ἔχει πατρικό του εἰς τὴν Μάνην, εἰς τὴν Παναγίαν στὰ Κονταργιάνικα¹⁾,
κάστρο τῆς Τζίμοβας, τοῦ κάτω χωρίου, διὰ ριάλια τριάντα, Νο ρ. 30, ὅσον
εἶναι καὶ βρίσκεται μὲ ὅλα του τὰ δικαιώματα, νὰ τὸ ἔχη ὁ αὐτὸς Μαυρομιχαλάκις
καὶ κάνη ὥς θέλει καὶ βούλεται· καὶ εἰς τὸ παρὸν τοῦ δίνει ὁ ἄνωθεν μ(ισσέ)ρ
Γιάννης Νίκλος τζεγκίνια χρυσᾶ δύο, ὅπου τοῦ ἐμέτρησε καὶ ἔλαβε ἀκόντο καὶ
ὑπόσκειται μὲ τὸ γύρισμα ἀπὸ τὸ βιάγγιο τῆς Μάνης, ὅπου μέλλει νὰ κάμη, νὰ
τοῦ δίδῃ τὸ ρέστος, ὅπου ἔχει νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν αὐτὸν Μαυρομιχαλάκι, τὰ ὅποια
ριάλια τριάντα τρία εἶναι πρέτζιο τοῦ αὐτοῦ χωραφίου, πάει δακκόρδο καὶ λα-
βαίνοντας τὴν πληρωμὴν ἐγδύνεται ἀπὸ τὸ ποσέσο τοῦ ἄνωθεν χωραφίου διὰ
αὐτὸν καὶ διὰ τοὺς ἐρχομένους καὶ τὸ δίνει τοῦ αὐτοῦ Μαυρομιχαλάκι, κληρονό-
μων διαδόχων του μὲ ὅλα του τὰ δικαιώματα καὶ ἐτότε ὑπόσκειται μὲ τὰ καλὰ
καὶ σωματικῶς καὶ διὰ τὸ μαντενιμέντο καὶ διὰ καθε ἐναντιότητα, ἰντερέσσα καὶ
μεγιστομέγντα εἰς μαρτυρίας.

† μικέλης Φωτεινός²⁾ μαρτυρῶ.

† γιῶργος νομικὸς μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν.

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου].

1708 Νοεμβρίου 22. Ὁ ἐδῶ παρὼν Γιάννης Νίκλος ἔλαβε τὰ ἀντικρυ τζεγκίνια
δύο, Νο 2, ὅπου εἶχε εἰσὲ καπάρρο ἀπὸ τὸν Θεοδωρῆ Ραγκαβᾶ καὶ κράζεται πλη-
ρωμένος κλπ.

59.

Διαθήκη τῆς 21 Φεβρουαρίου 1708. Νοτάριος Ἰω. Δερόρες (Β:6λ. 7 σ. 1).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι ἀμήν. 1708 Φεβρ(ουαρίου) 21 εἰς χώραν Ζακύνθου,
εἰς τὸ σπίτι τοῦ πατρὸν Γιάννη Νίκλου, εἰς τὴν κοντράδα τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου
τοῦ Ἀνδρίτζη³⁾, ἀνακραζόμενος ἐγὼ ὁ νοτάριος καὶ οἱ κάτωθεν παρακαλεστοὶ

¹⁾ Τοπων. ΒΔ. τῆς Ἀρεοπόλεως, ἄλλως Κάτω Χώρα ἢ Παλαιόχωρα. Θέσις εἰς ἣν σήμε-
ρον εἶναι ἡ λεγομένη Τάμπια, ἄνωθεν τοῦ Λιμενίου, ὅρου ἐπινείου τῆς Ἀρεοπόλεως, ἔνθα ἡ
ἔδρα καὶ οἱ πύργοι τῶν Μαυρομιχαλαίων.

²⁾ Τοπων. Τὸ Ρυάκι τοῦ Φωτεινοῦ μαρτυρεῖται τῷ 1628 εἰς τὸ χωρ. Μαριῶν, ἕτερον δὲ
τῷ 1763 ὅς τοῦ Φωτεινοῦ εἰς τὸ χωρ. Καταστάρι.

³⁾ Ὁ ναὸς ὑπῆρχεν ἐν τῇ πόλει τῷ 1576 πλησίον τῶν Καμινίων. Ἡ οἰκογ. Α. ἐνε-
γράφη ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1598.

μάρτυρες ἀπὸ τὴν κυρὰ Παρασκευή, χήρα τοῦ π(ο)τ(ἐ) Δημήτρι Κοντόσταβλου καὶ θυγάτηρ τοῦ π(ο)τ(ἐ) Λεούτζη Κονόμου¹⁾ καὶ πενθερὰ τοῦ ἄνωθεν πατρὸν Γιάννη, γνωρισμένη ἀπὸ τοὺς μάρτυρας, εὐρισκόμενη ἄρρωστη, μὰ ἔχουσα τὸν νοῦν καὶ τὰς φρένας ὑγιεῖς γιὰ νὰ κάμῃ τὴν παροῦσαν τῆς διαθήκην καὶ ὕστερήν τῆς διόρθωσιν, ἐρωτήθη ἂν ἀφίνη διὰ τὴν ψυχὴν τῆς σὲ φυλακές, σκλάβους καὶ σπιτάλε καὶ εἶπε δὲν ἔχω νὰ ἀφήσω. Ἔτι λέγει· ὅταν ἔλθῃ ὁ θάνατος, θέλω νὰ μὲ θάπτουν εἰς τὸν ναὸν τῆς θείας Ἀναλήψεως, εἰς τὸ ταφεῖον τοῦ ἄνωθεν π(ο)τ(ἐ) ἀνδρός μου. Ἔτι λέγει· θέλω ὅτι ὁ ἄνωθεν πατρὸν Γιάννης, ὁ γαμπρός μου, νὰ κάμῃ τὰ καλὰ τῆς ψυχῆς μου ἀπὸ τὸ μερτικὸ τῆς μισῆς βάρκας μου, ὅπου ἔχομε ἀντάμα, ἕως τὸν χρόνον καὶ τὴν ἔξοδον τῆς θανῆς μου καὶ ἔπειτα μετὰ τοῦτες τὲς ἔξοδιες νὰ γίνωνται τρία μερτικὰ τὸ ὅ,τι ξεδουλέψῃ ἡ αὐτὴ μισή μου βάρκα, παίρνοντας ἓνα μερτικὸ ὁ ἄνωθεν γαμπρός μου καὶ τὰ δύο τὰ δύο μου παιδιά, ὁ κύρ Γιάννης καὶ ὁ Γεωργάκις, καθένας ἓνα μερτικόν, μὴν ἡμπορῶντας νὰ διασείσουν τὰ αὐτὰ μου παιδιά τὸν ἄνωθεν γαμπρόν μου, οὔτε νὰ τοῦ δώσουν καμμίαν πείραξιν εἰς τὴν αὐτὴν βάρκα, τὸ μερτικὸ μου βγάνοντας ὅποτες γενοῦν οἱ ἔξοδες, ὡς ἄνωθεν. Ἔτι λέγει· τὸ βλησίδι, τὸ μισὸ μερτικόν, ὅπου ἔχω εἰς τὴν αὐτὴν βάρκα, νὰ γένῃται τέσσαρα μερτικὰ, ἓνα ὁ γαμπρός μου, ἄλλο ὁ κύρ Γιάννης, ἕτερο ὁ Γεωργάκις καὶ ἄλλο ὁ ἑγγονός μου ὁ Γιάννης. Ἔτι λέγει· ὅσο εἶναι ὑγιὰ ἡ βάρκα, νὰ ἡμπορῇ νὰ τὴν βιατζάρῃ ὁ ἄνωθεν μου γαμπρός χωρὶς νὰ τὸν διασεῖσῃ τινὰς ἀπὸ τὰ παιδιά μου, ἀλλέως καὶ τὸν πειράξουν, νὰ ἔχουν τὴν κατάρα μου καὶ νὰ μὴν ἔχουν τίποτες ἀπὸ τὸ μερτικόν μου εἰς ὅ,τι ἄλλο ἡμπορεῖ νὰ μοῦ ἀπαρθενεύῃ εἰς τὴν Μάνην. Καὶ οὕτως ἔκαμε τέλος λέγοντας ὅτι ἂν ἴσως καὶ εἶναι τίποτε παραμικρὸν νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι ἐδικόν τῆς θέλει νὰ εἶναι τοῦ ἄνωθεν τῆς γαμπροῦ καὶ ἡ παροῦσα τῆς διαθήκῃ νὰ εἶναι ἡ πρώτη καὶ ὕστερη καὶ νὰ ἔχῃ τὸ στερεόν, βέβαιον καὶ ἀπαρασάλευτον εἰς τοὺς αἰῶνας, εἰς μαρτυρίας εὐλαβεστάτου ἱερέως Μάρκου Σκούρτα καὶ σ(ινιὸρ) Γεωργάκι Νομικοῦ τοῦ π(ο)τ(ἐ) σ(ινιὸρ) Θεοδωρῇ.

† μάρκος ἱερεὺς ὁ σκούρτας²⁾ μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν.

† γιῶργος νομικὸς μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν.

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου].

Στὶς 15 Μαΐου 1708, ἀπέθανε ἡ ἀντικρὺς κυρὰ Παρασκευή καὶ ἐπουμπλι-

¹⁾ Οἶκογ. Κονόμου ἐκ Κρήτης μαρτυρεῖται εἰς τὴν νῆσον τῷ 1634.

²⁾ Σκούρτα. Ὡς οἶκογ. ἐπών. ἐν Ἑπτανήσῳ ἀπαντᾷ ἀπὸ τοῦ 1483 βλ. Π. ΧΙΩΤΗ, ἐνθ' ἀν. σ. 959, οἰκογένεια δὲ ἐκ Θηβῶν ἐν Ζακ. μαρτυρεῖται τῷ 1514 πρβ. ἀνωτέρω ἔγγραφον 32 σημ. 4: Ἱερομόναχος Ἀνθίμος Σ., περὶ τὸ 1606, ἔζησεν ἐν τῇ μονῇ τῶν Στροφάδων. Τούτου σώζεται κῶδιξ ἰδιόγραφος περιέχων κατήχησιν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Βλ. Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ, ἐνθ' ἀν. σ. 310 καὶ Π. ΧΙΩΤΗ, ἐν Μούσαις, φύλλ. 484.

καρίστη ἡ ἄντικρυς διαθήκη εἰς τὸν ἄντικρυς ναὸν ὅπου ἐθάπτη, πολλοὶ παρόντες.

60.

Κωδικοῦλος τῆς 25 Φεβρουαρίου 1708. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 7 σ. 2).

† 1708 Φεβρ(ουαρίου) 25. Εἰς χώραν Ζακύνθου, εἰς τὸ σπίτι τοῦ πατρὸν Γιάννη Νίκλου, ὅπου κατοικεῖ ἡ κυρὰ Παρασκευή, χήρα τοῦ π(ο)τ(ἐ) Δημήτρι Κοντόσταβλου, πενθερὰ τοῦ ἄνωθι πατρὸν Γιάννη, εἰς τὴν κοντράδα τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου τοῦ Ἀνδρίτζη, ἀνακραζόμενος ἐγὼ ὁ νοτάριος καὶ οἱ κάτωθεν παρακαλεστοὶ μάρτυρες ἀπὸ τὴν ἄνωθε κυρὰ Παρασκευή, εὗρισκόμενη ἄρρωστη, μὰ ἔχουσα τὸν νοῦν καὶ τὰς φρένας ὑγιεῖς, διὰ νὰ κάμῃ τὸ παρόν της κωδικοῦλο νὰ εἶναι ἀντάμα μὲ τὴν διαθήκην της, γεναμένη στὰ ἄτη μου στὰς 21 τοῦ παρόντος, τὴν ὁποῖαν κονφερμάρει, ἐρωτήθη ἂν ἀφίνῃ διὰ τὴν ψυχὴν της, σὲ φυλακὲς καὶ σπιτάλε καὶ εἶπε δὲν ἀφίνω. Ἔτι λέγει· ἐξεκαθαρίζω καὶ θέλω μὲ τὸ παρόν, ὅτι ὁ ἐγγονάς μου ὁ Γιάννης τοῦ π(ο)τ(ἐ) Λεούτζη νὰ ἔχῃ μερικὸ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ ξεδούλιο τῆς μισῆς μου βάρκας, ὥστε ὅταν νὰ γίνονται τέσσερα μερικά καὶ ἐτοῦτο ἔπειτα τὲς ἐξόδιες τῆς θανάσε μου ἔως τὸν χρόνον ὅπου θέλει κάμῃ ὁ ἄνωθεν γαμπρός, ὁ πατρὸν Γιάννης καὶ μὲ τὲς φρόμες καὶ κοντιτζιόνες ὅπου διαλαμβάνει ἡ ἄνωθεν μου διαθήκη εἰς τὰ ἄτη σου. Καὶ οὕτως ἔκαμε τέλος τοῦ παρόντος κωδικοῦλου, θέλοντας νὰ ἔχῃ τὸ στερεὸν βέβαιον καὶ ἀπαρασάλευτον εἰς τοὺς αἰῶνας ἀντάμα μὲ τὴν διαθήκην της, εἰς μαρτυρίας εὐλαβεστ(άτου) ἱερέα Μάρκου Σκούρτα καὶ σ(ινιὸρ) Γιωργάκη Νομικοῦ.

† μάρκος ἱερεὺς ὁ σκούρτας μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν.

† γιόργος νομικὸς μαρτυρῶ τὰ ἄνωθε.

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου].

Στὲς 15 Μαΐου 1708 ἐπουμπλικαρίστη.

61.

Λιβέλλον τῆς 3 Ἀπριλίου 1709. Νοτάριος Α. Μαυροκέφαλος (βιβλ. 5 σ. 75).

† 1709 Ἀπριλίου 3. Τὴν σήμερον ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιον ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων ἡ κυράτσα Ζωή, θυγάτηρ τοῦ π(ο)τ(ἐ) μ(ισσέ)ρ Ἀναστάσι Ἀβαρνιώτη¹⁾ καὶ χήρα τοῦ π(ο)τ(ἐ) μ(ισσέ)ρ Νικολοῦ Σάλιαρη, ἡ ὁποία δίδει εἰς λιβέλλο περπέτου τοῦ παρόντος καὶ ἐκδεχομένου σ(ινιὸ)ρ Δημήτρι Νίκλου τοῦ π(ο)τ(ἐ) Γιώργου ἓνα ὀσπίτιον μὲ αὐλὴ καὶ ξέπορτο χαμώγει παλαιόν, τοῦ μάρκου ὀρυῖες πέντε ἥμισυ ἰντζίρκα καὶ τοῦ πλάτου ὀρυῖες πέντε ἥμισυ ἰντζίρκα

¹⁾ Οἶκογ. τῆς νήσου ἀπὸ τῆς 16 ἐκατονταετηρίδος.

μὲ ἓνα ληνὸ καὶ λότζα καὶ μία περγουλιὰ σταφιδίτικη, κτισμένο μὲ πέτρες, πλί-
θες καὶ ἀγκωνάρια καὶ σκεπασμένο μὲ τάβλες, σκόρτζες καὶ κεραμύδια μινάτζια
ὅλον ροβίνα. Πλησιάζει πρὸς Λ. Ἀντώνιος Μπουζιᾶνος¹⁾, Π: Γιάννης Βοζαΐτης,
Ο: στράτα καὶ ἀπὸ τὴν Τ: στράτα, φυλαζόμενοι κ.λ.π. καντούνι καὶ ἓνα κομ-
μάτι κῆπον μὲ μία συκιά μεγάλη καρταρολιοῦ ἐνοῦ ἥμισυ ἰντζίρκα, πλέον καὶ
ὀλιγώτερο ὅσο εἶναι καὶ εὐρίσκεται, κονφινάρεϊ καὶ αὐτὸ ἀπὸ Λ: Π: Ο: καὶ Τ:
ὁ ἄνωθεν Βοζαΐτης, κείμενα τὸ αὐτὸ σπίτι καὶ κῆπος μέσα εἰς τὸ χωρίο τοῦ
Ἀγίου Δημητρίου καὶ ἐξεκβίρουν τὲς πάρτες τῶν ἐξοχωτάτων ἰγκβιζιτόρων τοῦ
Λεβάντε²⁾, ἠξίωσαν διὰ κριτᾶδες καὶ στιμαδώρους τὸν σ(ινιὸ)ρ Γιάννη Τιέπολο³⁾
καὶ σ(ινιὸ)ρ Μᾶρκο Μπελεφάντε⁴⁾ οἱ ὅποιοι κριταὶ κατὰ τὴν ἐξουσία ὁποῦ στο-
ματικῶς ἔλαβαν ἀπὸ τὰ ἄνωθεν μέρη ἐπῆγαν τὲς ἀπερασμένες ἡμέρες εἰς τὸ ἄνω-
θεν σπίτι καὶ κῆπος, τὰ εἶδαν, ἐμέτρησαν καὶ τὰ ἡῦραν ὡς ἄνωθεν καὶ κονσι-
δεράροντάς τα στιμάρουν νὰ ἀξίζη νὰ δίνη τῆς ἄνωθεν χήρας ὁ ἄνωθεν Νίκλος
τὸν κάθε χρόνον αἰωνίως ριάλια δύο καὶ μία λίτρα κεράσια καὶ οὕτως μοῦ ἔρε-
φερίραν εἰς τὴν συνείδησίν τους καὶ ἀπογράφουν τὴν ὁποίαν στίμα ἀγροικῶν-
τας τὴν τὰ ἄνωθεν δύο μέρη τὴν ἀτζετάρουν, λαουδάρουν καὶ ἀπρομπάρουν ὡς
δικαία, ρεφουδάροντας τὰ αὐτὰ μέρη δακελέρου τὸ μπενεφίτζιο τῆς δεύτερης καὶ
τρίτης στίμας καὶ κάθε ἄλλη πάρτε καὶ νόμον κονταόριον τῆς παρούσης καὶ ἀπὸ
τὴν σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἐκδύεται καὶ ἀπαλλοτριοῦνται ἡ αὐτὴ χήρα ἀπὸ
τὸ ἀττουάλ καὶ κορποράλ ποσσέσο τῶν ἄνωθεν ἐποστατικῶν καὶ δικαιωμάτων
καὶ δίδει τα καὶ παραδίδει τα πρὸς τὸν ἄνωθεν Νίκλο καὶ πρὸς πάντας τοὺς
κληρονόμους καὶ διαδόχους του νὰ τὰ κάμουν ὡς θέλουν καὶ βούλονται καὶ ὑπό-
σχειται ἡ αὐτὴ χήρα μὲ τοὺς κληρονόμους καὶ διαδόχους τῆς νὰ τὸν μαντενίρη
καὶ σοστενάρη τὸ παντοτινὸ καὶ πατζίφικο ποσσέσο καὶ σολλεβάρη ἀπὸ πᾶσα
ἐναντιότητα, σπέζα, νιάννα, ἰντερέσσε καὶ μελιοραμέντα, πληρώνοντας περὶ κάθε

¹⁾ Οἶκογ. ἐξ Ἀρτης.

²⁾ Ἡ Βενετία πρὸς ἔλεγχον τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων εἰς τὰς κτήσεις τῆς ἀπέστελλε
τοὺς Ἐξεταστάς (Inquisitori). Ἐλόπτας ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν ἀνωτά-
την ἐξουσίαν ἐφ' ὅλων ἀνεξαίρετως τῶν ὑπαλλήλων. Οὗτοι ἀποστελλόμενοι εἰς τὴν Ἀνατολὴν
ἠρεύνων ἐκ τοῦ πλησίον τὴν δημοσίαν διαγωγὴν τῶν προβλεπτῶν καὶ παντὸς ὑπαλλήλου. Τῷ
1583 ἀπεστάλησαν ἀπὸ τὴν Βενετιαν οἱ Ἰωάννης Γρίττης καὶ Ἰούλιος Γαρζώνης, οἱ ὅποιοι
ἐπισκεφθέντες τὰς νήσους ἐξέδωκαν πλεῖστα διατάγματα ἐπὶ ζητημάτων σχετικῶν μὲ τὴν δι-
καιοσύνην, ἐμπόριον, βιομηχανίαν, δημοσίαν ὑγείαν κλπ. Βλ. Π. ΧΙΩΤΗ, ἐνθ' ἀν. τόμ. 3
σ. 490. – Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ, ἐνθ' ἀν. σ. 85 κ.ἐξ.

³⁾ Οἶκογ. ἐκ τῶν εὐγενῶν τῆς νήσου Τ. Νικόλαος ἀκμάσας περὶ τὸ 1713 ἐγένετο ἀκα-
δημαῖκός τοῦ Παταβίου.

⁴⁾ Οἶκογ. ἐκ τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1575. Τοῦ Μπελεφάντε ἡ Ράχι
τοπων. εἰς χωρ. Λαγοπόδον 1678.

τὴν σήμερον τὸ ἄνωθεν λιβέλλο τὰ ρεάλια δύο καὶ κεράσια ποντουαλμέντε καὶ ἄβάντι τράττο, διὰ τὴν ὁποίαν κοντριμπουτζιὸν ὁμπλιγάρει ὁ αὐτὸς Νίκλος τὰ καλά του καὶ εἰς τὸ παρὸν τῆς ἔδωσε ριάλια δύο, εἶναι πληρωμὴ λιβέλλου, χρόνου ἑνοῦ καὶ μὲ πάττο ἐσπρέσσο ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν της νὰ ἔχη ἐξουσία ὁ αὐτὸς Νίκλος νὰ τὸ σφαλκάρῃ εἰς ὅποιον τὰ ἀφήκῃ τὰ αὐτὰ ὑποστατικά ἢ αὐτὴ χήρα. Οὕτως συμφωνησμένος εἰς μαρτυρίας.

† γιάννης ταφτάντας κριτῆς

† μάρκος μπελεφάντες κριτῆς

† ἀντώνις μονοβασιώτης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθε μὲ μία ἀποστήλα.

† πέτρος φραντζῆς ¹⁾ μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν μὲ μία ἀποστήλα.

62.

Διαθήκη τῆς 3 Μαΐου 1709. Νοτάριος Ἄντ. Μαυροκέφαλος (Βιβλ. 5 σ. 89).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι ἀμήν. 1709 Μαΐου 3, ὥς ὥρα πρώτη τῆς νυκτὸς ἀνακραζόμενος ἐγὼ ὁ νοτάριος μὲ τοὺς ὑπογεγραμμένους μάρτυρας, παρακαλεστοὶ ἀπὸ τὴν κυρὰ Ρόδω, θυγάτηρ τοῦ προτ(ε) Νικολαῦ Στεριώτη ²⁾ καὶ χήρα τοῦ π(ο)τ(ε) Γιάννη Νίκλου, εἰς τὸ σπίτι ὅπου κατοικεῖ εἰς τὴν σκοντραδά τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ Γκιπάρ, διὰ νὰ καμῇ τὴν παρούσα τῆς διαθήκη καὶ ὑστερὴ τῆς διάρθρωσι, ὄντας ἀρρωστή καὶ κληήρης μὲ χάριτι Χριστοῦ ἔχει τὸν νοῦν καὶ τὰς φρένας ὑγιεῖς καὶ πρῶτον λέγει: Ἀφίνω κάθε χριστιανοῦ τὴν ἐν Χριστῷ ἀγάπην καὶ τελείαν συγχώρησιν, εἰτα λέγει: Ὅταν μοῦ ἔλθῃ θάνατος, θέλω νὰ μὲ θάψουν εἰς τὴν ἄνωθεν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης εἰς τὸ ταφεῖο τοῦ ἀνδρός μου. Ἐρωτήθη ἂν ἀφίνῃ κανένα πράμα εἰς σκλάβους καὶ ὁσπιτάλε διὰ τὴν ψυχὴν της καὶ εἶπε: οὐχί. Ἐτι λέγει: ἀφίνω τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ παπᾶ Λινάρδου τὸ κασσόνι μου ἀμπεδένιο καὶ ἓνα κομμάτι ἀμπέλι ποὺ ἔχω στὸ σύνορο χωρίου Σκουλικάδου ³⁾· ἔτι ἀφίνω τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ Ζαφείρη μία κασσέλα κάρινη καὶ ἄλλη μία ἀμπεδένια καὶ τὸ πιθάρι καὶ βουτζι καὶ σίγλο ποὺ τοῦ ἐπούλησα μοῦ τὰ ἐπλήρωσε. Ἐτι λέγει: ἀφίνω τῆς ἀδελφῆς μου Ἀναστα-

¹⁾ Οἶκογ. ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀπαντῶσα τῇ 16 ἑκατοντ. Μέλη ταύτης ἐχρημάτισαν συμβολαιογράφοι ἀπὸ τοῦ 1508 μέχρι τοῦ 1825.

²⁾ Οἶκογ. μαρτυρεῖται τῷ 1518. Τοπων. τοῦ Σ. Καμάρα εἰς περιφέρειαν χωρ. Ἁγίου Δημητρίου καὶ Φαγιᾶ τῷ 1628.

³⁾ Τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται ἐπὶ ὑψώματος κάτωθεν τοῦ χωρίου Δράκα. Ἀπαντᾷ τῷ 1505 Ὁ κάτ. Σκουλικαδιώτης. Διὰ τὸν ἐκ τῆς γενικῆς πληθ. τοῦ ὀνόματος τοῦ κτήτορος σχηματισμὸν τῆς ὀνομ. ἐν. τοῦ τοπων. βλ. Δ. Β. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ, Συμβολὴ εἰς τὰ περὶ Νίκλων - Νικλιάνων τῆς Μάνης, Ἀθηνᾶ 53 (1949) σ. 191 καὶ Τοπωνύμια εἰς - ἄδος. Αὐτόθι 56 (1952) σ. 9 - 24.

σούλλας τὸ κρεββάτι μου μὲ τὰ σεντόνια καὶ σκλαβῖνα φλοκκάτη, τὶς ἄνωθεν κασσέλλες ὅπου ἄφησα τοῦ Ζαφείρη, τὶς ἀφίνω μὲ ὅ,τι ἔχουν μέσα, ἤγουν, ἓνα ζευγάρι σεντόνια, κομμάτι παννὶ καὶ γεμαῖα. Ἔτι λέγει· ἔχω δοσμένο δανεικὸ τοῦ εὐλαβεστάτου παπᾶ Θεοδώρου Γριπάρη ἓνα βουτζὶ πενηντάρι, τὸ ὁποῖο τὸ ἀφίνω ἀνταμῶς μὲ μία πινιαττούλλα πού ἔχω τοῦ σ(ινιὸ)ρ Νικολοῦ Ταλιαπιέρα διὰ τὶς χάριτες καὶ ἀσσιστέντζες πού εἶδα ἀπ' αὐτὸν καὶ τὸ κόνισμά μου τὸ ἀφίνω τοῦ Γιάννη τοῦ υἱοῦ του, ὁ ὁποῖος σ(ινιὸ)ρ Νικολὸς νὰ κάμη καὶ τὴν ἔξοδον τῆς θανῆς μου. Καὶ οὕτως ἔκαμε τέλος. Ἔτι λέγει· ὅ,τι καουτζιόνες ὅπου ἔχω τόσο τοῦ ἀνδρός μου, ὥσάν καὶ δικές μου, θέλω καὶ τὰ ἀφίνω τὶς δεμπιτόρως διὰ τὴν ψυχὴ μου νὰ μὴν ἀξίζουν ὁλότελα· θέλοντας ὅτι ἡ παροῦσα τῆς ὑστερῆς διόρθωσις νὰ ἔχη τὸ στέρεο καὶ ἀπαρασάλευτο εἰς τοὺς αἰῶνας, εἰς μαρτυρίας τοῦ σ(ινιὸ)ρ Στέλιου Στρούζα καὶ σ(ινιὸ)ρ Τζώρτζη Μπελεφάντε.

† στηλιανὸς στρούζας¹⁾ μαρτυρῶ,

† τζώρτζης μπελεφάντε μαρτυρῶ.

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου].

1709 Σεπτεμβρίου 2.

Ἐπομπλικάρια τὴν ἀντικρὺ διαθέσει τῆς ἀντικρὺς Ρόδως στὰς 8 τῆς θανῆς ἀποφάλλοντας ὁ ἱερεὺς τὰ κόλλυρα εἰς τὸν ναὸν τῆς ὁμοουσίου Γειάδος, τῆς χήρας τοῦ π(ο)τ(ε) σ(ινιὸ)ρ Κωνσταντῆ (Τζιτανίδου²⁾), ὅπου τὴν ἔχωσαν διὰ ἄλλην χρεῖαν.

63.

Ναύλωσις τῆς 11 Μαΐου 1709. Νοτάριος Ἰω. Δεγόρως (Βιβλ. 7 σ. 192).

† 1709 Μαΐου 11 Ζάκυνθο. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν παρόντες σωματικῶς ὁ σ(ινιὸ)ρ Μικέλῆς Σωμερίτης καὶ ὁ πατρὸν Γιάννης Νίκλος, τὰ ὁποῖα μέρη κάνουν τὸ παρὸν νολιτζᾶδο καὶ ὑπόσχεται ὁ ἄνωθε Σωμερίτης νὰ φορτώσῃ τὴ βάρκα τοῦ αὐτοῦ πατρὸν Γιάννη κρασί, ὅσον ἡμπορεῖ, νὰ πιάσῃ διὰ τὸ βιάτζο τοῦ Κελεφᾶ³⁾, Θεοῦ θέλοντος, τὴν ὁποίαν βάρκα προμεττᾶρει ὁ αὐτὸς καραβο-

¹⁾ Οἶκογ. ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς νήσου σωζομένη μέχρι σήμερον. Χωρίον τῶν Στρούζαϊων μνημονεύεται τῷ 1513 καὶ 1582. Στέφανος Σ. ἦτο κάτοχος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου εἰς τὸν Λοῦρον, τὸν ὁποῖον ἐδώρησε τῷ 1637 εἰς ἀδελφότητα. Στρούζα ὡς τοπων. ἐν Γορτυνίᾳ Χ.Ι.Α. 504, σ. 273.

²⁾ Οἶκογ. ἐν Ζακ. ἐξ ἧς συμβολαιογράφοι οἱ Κωνσταντῖνος (1743 – 1787) καὶ Διονύσιος (1804 – 1805).

³⁾ Ἐννοεῖ τὸ Κάστρον τῆς Κελεφᾶς ἐν Μάνῃ τὸ ὁποῖον, ἐκτισμένον ἐπὶ ὑψοβούνου, δεσπόζει τοῦ ἐπινείου τοῦ λεγομένου Τσίπα ἢ, ἡ Νέον Οἶτυλον παλαιότερον δὲ Καραβοσιᾶσι ἢ Porto Vilulo. Εἰς τοὺς Πορτολάνους ἀπαντᾷ ὁ τύπος ὁ Βοίτυλος, τὸ Βοίτυλος καὶ τὸ Βοίτουλο (βλ. Α. DELATTE, Les Portulans grecs. (Bibliothèque de la Faculté de Philosophie et Let-

κύρις σάνια καὶ καλή της ναβιγκατζιόνε με ὅλα της τὰ ἀρμέτζα καὶ συντροφους σουφφιζιέντε, παίρνοντας τὸν αὐτὸν Σωμερίτη με τὴν ἴδια βάρκα καὶ με ἕτερον πάντα σύντροφον χωρὶς ναῦλον με τὴ μέζα τους, ἡμπορῶντας ὁ караβοκύρις νὰ ρίχνη σίδερο ¹⁾ ὅπου θελήσῃ καὶ φθάνοντας εἰς τὸν τόπον τοῦ Κελεφᾶ νὰ ἔχῃ ἡμέρες ὀχτὼ καὶ διὰ ντερεσποῦτο διὰ βέντιτα τοῦ κρασιοῦ καὶ τελειώνοντας οἱ αὐτὲς ἡμέρες δέκα, νὰ εἶναι ὁμπλιγᾶδος ὁ Σωμερίτης νὰ κορρισποντέρῃ τοῦ караβοκύρι διὰ σταλλία τὴν κάθε ἡμέρα ρεάλι ἓνα καὶ διὰ ναῦλο ἐσυμβάστησαν πρὸς ρεάλια τέσσερα τὸ βουτζὶ πενηντάρι καὶ χάρισμα μία βαρέλλα κρασὶ τῆς βαρκός, τὸ ὁποῖο ναῦλο νὰ τὸ πληρώνῃ ὁ ἄνωθεν Σωμερίτης ξεφορτώνοντας τὸ κρασὶ εἰς τὸν τόπον ὡς ἄνωθεν ἢ καὶ εἰς ἄλλον τόπον. Καὶ οὕτως ἐσυμφώνησαν ὑπόσχοντας ρετζιπροκαμέντε τὰ καλά τους διὰ τὸ μαντενιμέντο καὶ ἀδεπιμέντο τῆς παρούσης, εἰς μαρτυρίας.

† Νικολὸς Χαλκιάς ²⁾ μαρτυρῶ.

† Τζώρτζης Κούμανης μαρτυρῶ.

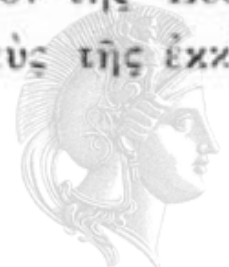
† μικέλης σωμερίτης βεβαιώνω.

tres de l'Université de Liège). Paris 1941, p. 363, 529, 215, 1). Τὸ τοπων. *Κελεφᾶ* ἢ, ἀκουόμενον σήμερον πάντοτε ὡς θηλυκὸν καὶ οὐδέποτε κατὰ τὸν ἀναφερόμενον εἰς τὰ Ἑγκυκλοπαιδικὰ Λεξικά ὑδρότερον τύπον τὰ *Κελεφά* θηλυκὰ εἰς ἔγγραφα τοῦ 17 αἰῶνος καὶ κατὰ γένος ἀρσενικὸν *Κελεφᾶς* ὅ. Τὸ Κάστρο αὐτῆς ἐκτίσθη τῷ 1667 ἀπὸ τῶν Τούρκων καὶ διὰ πρωτοβουλίας τοῦ Μεγάλου Βεζύρη Ἀχμέτ Κιουταρλί. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ μῆλον τῆς ἐριδος μεταξὺ Τούρκων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν συμμαχοῦντων Ἑνετῶν καὶ Μανιατῶν ἀφ' ἑτέρου κατὰ τὰ ἔτη 1684 - 1686. Ἦτο ἔδρα ἄλλοτε τοῦ ἀρμοσίου καὶ τῶν φρουράρχων τῶν Ἑνετῶν καὶ ἄλλοτε τοῦ κεχαγιά καὶ τοῦ δισδάραγα τῶν Τούρκων. Τοῦτο ὡς καὶ τὸ Κάστρο τῆς Ζαρνάτας χαρακτηρίζονται ὑπὸ τοῦ Hammer ὡς «σιδερένια χαλινάρια» πρὸς δαμασκὸν τῆς ἀτιθάσου Μάνης. Βλ. HAMMER, Geschichte des Osmanischen Reichs 6, 485-6, K. ΣΑΘΑ, Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, Ἀθήνησιν 1869 σ. 340 ἐξ. Σ. ΚΟΥΓΕΛ. Ἡ ἀνθρωποκτονία (τὸ φονικὸ) ὡς διεγγύημα τρίτου ἐν Μάνη. Προσφορά εἰς Στίλωνα Π. Κυριακίδη. (Παράρτημα Ἑλληνικῶν ἀρ. 4), Θεσσαλονίκη 1953 σ. 370 - 371. Καὶ χωρίον *Κελεφᾶ* ἢ, ἔχον 300 οἰκογ. ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑπόμνημα τοῦ Σατωρενώ πρὸς τὸν δούκα τοῦ Νεβέρ, μαρτυρεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ Ν. Νηφάκου, ἐνθ' ἀν. στ. 56 - 57, 85 καὶ χαρακτηρίζεται ὡς ὄριον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ἡ Κάτω Μάνη. Ὅμοίως καὶ ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Παπαδάκη εἰς τὸ Ἡμερολόγιόν του (Ν. Ἑλληνομ. 14 (1917-20) σ. 58.

Τὸ γυναικωνυμικὸν *Κελεφῖνα* σώζεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μεγαλυτέρου παραποτάμου τοῦ Εὐρώτα (εἶναι ὁ Οἶνοῦς τῶν ἀρχαίων). Βλ. Δ. Β. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ, Γύρω στὸ μοιρολόγι τῆς Μέσα Μάνης, Σπαρτιατικὰ Χρονικά 6 (1943) τευχ. 67 - 68 σ. 139 σημ. 3.

¹⁾ Ρίχνω σίδερο = ἀγγυροβολῶ.

²⁾ Οἰκογ. Χ. ἐκ Πελ/νήσου τῷ 1546, ἐξ ἧς ὡς συμβολαιογράφοι υπηρέτησαν ἐν Ζαχ. οἱ Βαρθολομαῖος (1554 - 1559), Ἀναστάσιος (1703) καὶ Ἀντώνιος (1730 - 1735). Ἐν ἔτει 1694 ὁ Ἰωάννης Χαλκεὺς διωρίσθη εἰς τὸ Φλαγγίνειον Φροντιστήριον ὡς ἀντικαταστάτης τοῦ Στ. Μόσχου καὶ παρέμεινε διδάσκων μέχρι τῆς 20 Μαρτίου 1703. Ἐπίσης ἐν ἔτει 1713 ἡ Ἀναστασία Χαλκία τοῦ Στάμου ἐστεφανώθη τὸν Θεόδωρον Κόλλαρην εἰς τὸν ναὸν τῆς Εὐαγγελιστρίας ἐν Ζακύνθῳ, ἐν ἔτει δὲ 1746 Ἀνδρέας Χαλκίας μαρτυρεῖται ὡς ἱερεὺς τῆς ἐκκλησίας

64.

Κολλιγία τῆς 25 Μαΐου 1709. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (βιβλ. 7 σ. 193).

† 1709 Μαΐου 25. Τὴν σήμερον ὁ σ(ινιὸ)ρ Προκόπης καὶ σ(ινιὸ)ρ Θεωδωρῆς, ἀδελφία Νικλαῖοι, δίδουν τοῦ παρόντος μ(ισσέ)ρ Γιώργου Φαρισαίου π(ο)τ(ἐ) Στάθη ἀπὸ χωρίο Πισινῶντα ¹⁾ εἰσὲ σεμπρία ἓνα κομμάτι χωράφι κείμενον στὸ Παράλιμνο ²⁾, τόπος βάκουος, διὰ τὴν ἐφειτεινὴν ἐσοδείαν τῆς ὀψιμίας καὶ ὑπόσχεται ὁ ἄνωθεν κοπιαστής νὰ δουλέψῃ καὶ καλλιεργήσῃ τὸ αὐτὸ χωράφι παίροντας ὀψιμίαν, ἤγουν φασουλομπάμπακο καὶ φλεζονιές καὶ νὰ μὴν ἡμπορῇ ὁ αὐτὸς κοπιαστής νὰ μαζώνῃ τὸ φροῦτο, ὥς ἄνωθεν, ἂν ἴσως καὶ δὲν κράζῃ τοὺς νοικοκυραίους νὰ εἶναι παρόντες καὶ λαβαίνουν τὸ μερτικό τους τὸ μισό, καὶ τὸ ἕτερο μισὸ ὁ κοπιαστής· οἱ νοικοκυραῖοι νὰ βάνουν τὴν κροπίαν καὶ ὁ κοπιαστής νὰ ἔχῃ ὁμπλιγο μόνον νὰ τὰ δουλεύῃ κατὰ τὴν τάξιν. ὥς ἄνωθεν, ὑπόσχοντας τὰ καλά του καὶ σωματικῶς διὰ τὸ ἀδεπιμέντο καὶ διὰ κάθε δάννα καὶ τὰ ἐξῆς εἰς μαρτυρίας.

† ἀντώνις μουδάτζος μαρτυρῶ,

† γιάννης φαράς ³⁾ μαρτυρῶ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Κολλιγία τῆς 25 Σεπτεμβρίου 1709. Νοτάριος Ἀντ. Μαυροκέφαλος (βιβλ. 5 σ. 162).

† 1709 Σεπτ(εμβρίου) 25. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν ἐνώπιον ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων ἡ κυρὰ Ἀντριάννα, χήρα τοῦ π(ο)τ(ἐ) Δημήτρι Νίκλου, ἀνταμῶς μὲ τὸν μ(ισσέ)ρ Ἀγγέλο Νίκλο τὸν υἱόν της, οἱ ὅποιοι δίδουν τοῦ παρόντος κυρ Μπενέττου Γουζέλη ¹⁾ τοῦ π(ο)τ(ἐ) Τζάννε ἀπὸ χωρίο Ρω-

τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ Ἀρσενίου εἰς τὴν χώραν τῶν Κορυφῶν, Κ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, ἐνθ' ἀν. σ. 111, 113, 142, 153, 180, 181.

¹⁾ Ὁ Πισινῶντας ἦτο πρωτ. τοῦ τ. δ. Λιθακιωτῶν πρὸς Β. τῆς Λιθακιάς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Μεγάλου Βουνοῦ, ἀπαντᾷ δὲ τῷ 1510. Πρβ. Λ. Χ. ΖΩΗΝ, Παλαιὰ ὄρια τῆς κώμης Πισινῶντα. Ἐφημερίς Ζακύνθου «Ἐθνοσυνέλευσις» ἔτος ΣΤ' (1906) ἀριθμ. 212 - 219.

²⁾ Τοπων. εἰς περιοχὴν χωρ. Καλλιτέρου - Ροΐδου, παρὰ τὴν λίμνην Μακρῇ.

³⁾ Τὸ ἐπώνυμον ἀπαντᾷ τῷ 1584, τὸ δὲ χωρίον Φαραὼ μνημονευόμενον μετὰ τοῦ Ἁγίου Κηρύκου συναντᾶται τῷ 1515. Φαραωνίτικα τά, τοπων. εἰς περιοχὴν χωρ. Ἁγ. Κηρύκου (1670) καὶ Φαραωνίτισσα, ναὸς τῆς Θεοτόκου εἰς Ἁγ. Κήρυκον.

⁴⁾ Οἶκογ. ἀπαντῶσα τῇ 16 ἑκατοντ. Γ'. Ἰωάννης· συμβολαιογράφος Ζακ. ἀπὸ 1744 - 1768. Γ. Δημήτριος γεννηθεὶς τῷ 1774 ἐσπούδασε παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ Μαρτελάφ· ἀνὴρ φιλελευθέρων αἰσθημάτων κατεμάστιζε διὰ στιχουργιῶν τὸ ἀρχοντολόγιον τῆς Ζακύνθου καὶ ἐνεκα τούτου ἐφυλακίσθη τῷ 1800 ἐν Κ[ι]πόλει. Ἐλευθερωθεὶς μετέβη εἰς Τεργέστην καὶ εἶτα εἰς Γαλλίαν ὥς ἀξιωματικὸς τῆς ὑπὸ τὸν Ναπολέοντα λεγεῶνος. Ἐγένετο Φιλικὸς καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Ἑλλ. Ἐπανάστασιν. Ἀπεβίωσεν ἐν Ἡλιδι τῷ 1843. Ὡς λόγιος ἔγραψεν ἔργα, περὶ

μήρι ¹⁾), εἰσὲ σεμπρία διὰ χρόνους δέκα ἓνα κομμάτι χωράφι ὅπου ἔχει ἡ αὐτὴ χήρα ἀπὸ κάτου ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ²⁾), ἡγουν ἀπὸ τὰ χωράφια της, τὸ ὅποιον νὰ τὸ κροπίζει τὴν ἐφέτο καὶ νὰ πάρῃ ὅλον τὸν σανό, ἢ ὅ,τι ἄλλο κάμη καὶ τὸν ἀκόλουθον χρόνον νὰ τὸ παίρνῃ ἀνάσπορο καὶ εἰς τοὺς πέντε χρό- νους νὰ τὸ ματακροπίζει καὶ νὰ παίρνῃ ὅλον τὸν σανὸν καὶ τὸν ἀκόλουθον χρό- νον νὰ τὸ σπέρνῃ ἀνάσπορο, τοὺς δὲ ἐπίλοιπους χρόνους νὰ τὸ σπέρνῃ μὲ τοὺς μισοὺς σπόρους τῆς νοικοκυρᾶς καὶ νὰ μὴν ἡμπορῇ νὰ μαζώξῃ τοὺς καρποὺς καὶ τοὺς ἄλωνίση, ἂν δὲν κράζῃ πρῶτα τὴν νοικοκυρὰ διὰ νὰ παρασταθῇ, εἰδὲ καὶ πάρῃ τὸ μισό της ὅξω ἀπὸ τοὺς δύο χρόνους ὅπου τὸ κροπίσῃ καὶ παίρνῃ τὸν σανὸν καὶ ὅ,τι φρουτο κάμη τὸν κάθε χρόνον καὶ ἐκείνους τοὺς δύο ὅπου τὸ σπέρνει ἀνάσπορο, νὰ μοιράζουν στὴ μέση καὶ ἂν ζημιωθῇ τὸ αὐτὸ χωράφι, ἡγουν εἰς τὸ γέννημα, νὰ εἶναι ὀμπλιγᾶδος ὁ κοπιαστής νὰ δίνῃ τῆς νοικοκυρᾶς τὸν κακοποιόν, εἰδὲ νὰ πληρώνῃ αὐτὸς τὴ ζημία, μὴν ἡμπορῶντας νὰ τοῦ τὸ πάρῃ εἰς τοὺς ἄνωθεν χρόνους, ἂν καὶ τὸ ἤθελε νὰ τὸ δουλέψῃ καὶ ἡ ἴδια ἡ νοικοκυρὰ. Ἔτσι πέρ πάττο ἐσπρέσσο καὶ εἰς τὸ ἀσηκοτράφισμα ποὺ ἔχει νὰ κάμη στὸ αὐτὸ χωράφι διὰ μία φορὰ τόσο, νὰ τὸν βοηθῇ ἡ νοικοκυρὰ ἄσπρα 25.

Οὕτως οἱ συμφωνησμένοι εἰς μαρτυρίας

† Γιάννης Λαζαρίου μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

† Γιάννης Βερούσης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

66.

Ἀνώομον συνάλλαγμα τῆς 20 Ὀκτωβρίου 1709. Νοτάριος Ἀντ. Μαυροκέφαλος (Βιβλ. 5 σ. 175).

† 1709 Ὀκτωβρίου 20. Τὴν σήμερον ἡ κυρὰ Μαρία, χήρα τοῦ π(ο)τ(ἐ) μ(ισσέ)ρ Γιάκουμου Μαρώτη, δίδει τοῦ παρόντος μ(ισσέ)ρ Γιωργάκι Νίκλο τὸ παιδί της, ὀνόματι Σάββα, ἕως χρονῶν δεκάξι, διὰ νὰ τοῦ δουλεύῃ στὸν φουῖρνο

ὄν βλ. Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ, ἐνθ' ἀν. σ. 426 καὶ Α. ΖΩΗ, *Λεξικόν*, ἐν λ., ἐνθα καὶ βιβλιογραφία. Τὸ ὄνομα *Μπενέττος* (Βενέδικτος) ἀπαντᾷ καὶ ἐν Πάφῳ, ὡς παρων. δὲ καὶ ἐν Μάνη. Ἐν Κε- φαλληνίᾳ ὡς ἐπών. ὑπὸ τὸν τύπ. *Μπενετιᾶτος* καὶ χωρίον *Μπενετιᾶτα* (βλ. Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ, *Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρχαία τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας*. Ἐν Ἀθήναις 1890 σ. 121, 45. πρβ. Γ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΝ, *Περὶ τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ πατρωνυμικῶν εἰς - ἄτος*. *Ἐπιστημονικὴ Ἐπε- τηρίς* 9 (1913) σ. 1, 10). Εἰς Κάρπαθον ἐπών. *Μπενέττας* (ΧΙΛ[ΧΚ] 6635 σ. 24). Ὡς τοπων. εἰς Κρήτην (Σητείας) ὡς τῶ(ν) *Μπενέττω(ν)* (Ἀρχεῖον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ) καὶ εἰς Εὐβοίαν (Ὁξύλινθος) *Μπενετ-τιᾶνοι οἱ* (ΧΙΑ 625, σ. 58).

¹⁾ Τὸ χωρίον κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Παλαιόκαστρον καὶ ἀπαντᾷ τῷ 1509, ὁ κάτοικος *Ρωμηριάτης*.

²⁾ Ἁγιος Ἀντώνιος εἰς χωρ. Ρωμήρι μαρτυρεῖται τῷ 1560.

³⁾ Πιθανῶς πρόκειται περὶ τῆς οἰκογ. *Λάζαρη*, ἥτις ἀπαντᾷ ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1597. Α. Μάρκος καὶ Κωνσταντῖνος ὑπῆρξαν πρωθιερεῖς Ζακύνθου, ὁ μὲν τῷ 1630, ὁ δὲ τῷ 1678.

καὶ τὸ μάθη διὰ φούρναρι, εἰς τὸν ὅποιον νὰ σταθῇ νὰ τοῖ δουλεύῃ χρόνους τέσσερους, εἰς τὸν ὅποιον καιρὸν νὰ τὸν θρέφῃ καὶ ντύνῃ καὶ ποδένῃ καὶ μάθῃ τὴν τέχνη του. Καὶ ὁμπλιγάζεται ἡ αὐτὴ μάννα νὰ σταθῇ τὸ αὐτὸ παιδὶ τιμημένα καὶ καλὰ, χωρὶς νὰ κάμῃ καμμία κλεψία, οὔτε νὰ φύγῃ καὶ ἂν εἰπῇ νὰ ἔβγῃ νὰ φύγῃ, νὰ ἡμπορῇ νὰ τὸ στενεύῃ, τόσο τὸ αὐτὸ παιδί, ὥσάν καὶ τὴ μάννα διὰ κάθε ντάννο καὶ ζημία ποὺ ἤθελε λάβει ὁ αὐτὸς μ(ισσέ)ρ Γεωργάκις, εἰς μαρτυρίας.

† ἀναστάσις λάτζαρης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν.

† Σπ. πελεγρινόπουλος ¹⁾ μαρτυρῶ.

67.

Πώλησις ἀκινήτου τῆς 23 Νοεμβρίου 1709. Νοτάριος Ἰω. Δεγόρες (Β:βλ. 8 σ. 70).

† Ἐν Χρ(ιστοῦ) ὀνόματι ἀμήν. 1709 Νοεμβρίου 23. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν παρόντες σωματικῶς οἱ σ(ινιὸ)ρ Θεόδωρῃς καὶ Προκόπις, ἀδελφία Νικλαῖοι, τοῦ π(ο)τ(έ) μ(ισσέ)ρ Μιχάλη, οἱ ὅποιοι γάμοντας καὶ διὰ τοὺς κληρονόμους διαδόχους τους, δίνουν εἰς καθάρειαν πούλησίαν πρὸς τὸν παρόντα μ(ισσέ)ρ Γιάννη Μακρῇ, τοῦ π(ο)τ(έ) Θεόδωρῃ, ἀπὸ τὰ Γιάννινα καὶ κάτοικος εἰς ταύτην τὴν χώραν τῆς Ζακύνθου, ἓνα κομμάτι ἀμπέλι, ὅπου εὐρίσκεται νὰ ἔχουν, κείμενον εἰς τόπον λεγόμενον στὸ Καλαμάκι, τόπος βάκουος, μὲ ἐλιές ποδάρια ἑννιά μέσα εἰσὲ δαῦτο, ντόπιες καὶ κορωνέϊκες ἀξιναρίων δέκα καὶ κάρτο τοῦ ἀξιναρίου. Πλησιάζει ἀπὸ τὸν Α: ἀμπέλι τοῦ Σταμάτη Ρούσου, Β: ἀμπέλι τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου καὶ χήρας Στρούζαινας, Ο: ἀμπέλι τῆς κυράτζας Καλίτζας Νίκλο ἀδελφῆς τῶν ἄνωθεν πούλητάδων καὶ ἀπὸ τὴν Τ: καντούνι καὶ ἀμπέλι τοῦ Ρωμιόπουλλου, γυναικεῖο ὀνόματι, καὶ τοῦ Κουκουλομμάτη, φυλαζόμενοι καὶ τὰ ἐξῆς καὶ ἐξεκβίροντας τὰς αὐθεντικὰς τερμινατζίονες ἠξίωσαν κριτᾶτα τὸν σ(ινιὸ)ρ Νικολὸν Φαρακλὸν καὶ μ(ισσέ)ρ Δημήτριον Ρωμανόν ²⁾, κριτᾶδες ἠξιωμένοι ἀπὸ τὰ μέρη, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν ἐξουσίαν ὅπου στοματικῶς ἔλαβαν ἀπὸ τὰ αὐτὰ μέρη, ἐπῆγαν ἀπερασμένες ἡμέρες ἀπάνου εἰς τὸν τόπον τοῦ αὐτοῦ ἀμπελίου καὶ εἶδαν, ἐμέτρησαν καὶ ἠῦραν τὴν καπατζιτά, ὥς ἄνωθεν ὅσον καὶ εὐρίσκεται καὶ καλῶς στοχάζοντάς το ἐστιμάρισαν νὰ ἀξίζῃ, μὲ τὶς ἐλιές ποδάρια ἑννιά, νὰ ἀξίζῃ δουκάτα ἀσημένια βενέτικα διακόσια, Νο 200. Καὶ οὕτως ἐριφερίραν εἰς τὴν συνείδησίν τους, τὴν ὁποίαν στίμαν, ἀγροικῶντάς τὴν τὰ μέρη, δηλοῦν καὶ τὴν ἀτζε-

¹⁾ Ἡ οἰκογ. ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον τῷ 1530.

²⁾ Οἰκογ. ἐκ τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1577. Ρ. οἰκ. ἐκ Μάνης μαρτυρεῖται τῷ 1694. Ρ. Λουκάς, διδάσκαλος τῆς ζωγραφικῆς, ἀπαντᾷ τῷ 1605. Ἐχομεν ἐπίσης συμβολαιογράφους τὸν Ἀγγελον (1547 - 1567), Ἰωάννην (1577 - 1590) καὶ Δομένικον (1589 - 1607)

τάρουν, λαουδάρουν, ἀπροβάρουν καὶ ρατιφικάρουν, ὥσπερ δεύτερη καὶ τρίτη, ρεφουδάροντας τὸ μπενεφίτζιο καὶ κάθε πάρτε καὶ νόμον κοντράριον τῆς παρούσης καὶ εἰς τὸ παρὸν ἔλαβαν τὰ ἄνωθεν ἀδέλφια Θεodorῆς καὶ Προκόπης, οἱ πούλητᾶδες, ἀπὸ τὸν ἄνωθεν μ(ισσέ)ρ Γιάννη Μακρῆ, τὸν ἀγοραστήν, εἰς τόσα μετρητὰ τὰ ἄνωθεν δουκάτα ἀσημένια διακόσια, Νο 200, τιμὴ τῶν ἄνωθεν ὑποστατικοῦ καὶ ἔλαιων ὡς ἄνωθεν, μὲ τὰ ὅποια κράζονται πληρωμένοι καὶ εὐχαριστημένοι στάντε, τὴν ὁποίαν εὐχαρίστησιν, ἐγδύονται ἀπὸ τὴν σήμερον ἀπὸ τὸ ἀττουάλ καὶ κορποράλ ποσσέσο τῶν ἄνωθεν ἀμπελίων ἀξιναρίων δέκα καὶ κάρτο, ὅσο εἶναι καὶ βρίσκεται καὶ ἑλιές καὶ δίδουν το τοῦ ἄνωθεν ἀγοραστοῦ κληρονόμων καὶ διαδόχων του νὰ κάμη ὡς θέλει καὶ βούλεται, ὑπόσχοντας τὰ ἕτερα τους καλὰ, κινητὰ καὶ ἀκίνητα, παρόντα καὶ μέλλοντα, καὶ σωματικῶς ὁμοῦ καὶ ἰνσόλιδουμ, κληρονόμων καὶ διαδόχων του διὰ τὸ μαντενιμέντο τῆς παρούσης καὶ σολεβάρουν τὸν ἀγοραστήν καὶ κληρονόμους διαδόχους του ἀπὸ κάθε ἐναντιότητος, ἔξοδον, ἰντερέσσα καὶ μεγιοραμέντα καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἄνωθεν σοῦμμα τὰ δουκάτα, Νο 200, ὅπου εἰς τὸν καιρὸν ἔλαβαν, ὡς ἄνωθεν, καὶ διὰ πρωτύτερη καουζιὸν τοῦ ἄνωθεν μ(ισσέ)ρ Γιάννη τοῦ ἀγοραστή μπαίνουν πιέτζιοι ἢ παροῦσα. Καὶ ἔτσι εὐχαριστημένη κυράτσα Καλίτσα, ἀδελφὴ τῶν ἄνωθεν πούλητᾶδων καὶ κυράτσα Ἄννα θυγατέρα καὶ ἀνεψιὰ ρισπετίβε τῶν αὐτῶν πούλητᾶδων, ὁμοῦ καὶ ἰνσόλιδουμ μὲ τοὺς ἄνωθεν ἀδελφούς, μπαίματα καὶ πατέρα ρισπετίβα, ὑπόσχονται τὰ καλὰ τους, κινητὰ καὶ ἀκίνητα, παρόντα καὶ μέλλοντα, καὶ σωματικῶς διὰ τὸ μαντενιμέντο καὶ κάθε ἐναντιότητα ὡς ἄνωθεν καὶ διὰ τὴν ἄνωθεν σοῦμμα. Καὶ οὕτως ἔμειναν εὐχαριστημένα τὰ μέρη καὶ βεβαιώνουν εἰς μαρτυρίας.

† Νικολὸς Φαρακλὸς κριτής.

† Δημήτρις Ρωμανὸς κριτής.

† Μιχαὴλ ἱερ. ὁ Μπαρτζὸς μαρτυρῶ καὶ ὑπογράφω διὰ ὄνομα τῆς κυράτσας Καλίτσας παρακαλεστός ἀπὸ τὴν ἄνωθεν.

† Ἀνδρέας ἱερ. ὁ Νομικὸς μαρτυρῶ καὶ ἀπογράφω διὰ τὴν ἄνωθεν κυράτσα Ἄννα, ἔτσι παρακαλεστός ἀπὸ τὴν αὐτήν.

† Προκόπης Νίκλος βεβαιώνω.

† Θεodorῆς Νίκλος βεβαιώνω.

68.

Συμβιβασμὸς τῆς 30 Νοεμβρίου 1709. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 8 σ. 77).

† Ἐν Χρ(ιστοῦ) ὀνόματι ἀμήν. 1709 Νοεμβρίου ὕστερη, ἐνεφανίστησαν ἔμπροσθεν ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων παρόντες καὶ σωματικῶς ἀπὸ ἕνα μέρος ὁ πατὴρ Γιάννης Νίκλος καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερον ὁ πατὴρ Γεώργιος Κοντόσταβλος, ὁ

κουνιάδος του, τὰ ὅποια μέρη ἐσυμφώνησαν ὡς κάτωθεν. Τρέχει κρίσι ἀνάμεσό τους στὸ κριτήριον τῶν ἀρχόντων¹⁾ καὶ κριτάδων ἀπάνου εἰς τὴν γραφὴν τοῦ ἰντέρδιττου, ὅπου ἐπρεζεντάρισε ὁ ἄνωθεν Γιάννης στὰς 28 τοῦ παρόντος ἐναντίον τοῦ αὐτοῦ σ(ινιὸρ) Γιώργου μὲ τὴν ὁποίαν γυρεύει τὸ κόψιμον τῆς γραφῆς τῆς νοδαρικῆς, ὅπου ἔγινε στὰς 7 Ὀκτωβρίου ἀπερασμένου, ἀναμέσον τῶν αὐτῶν Γιώργου καὶ σ(ινιὸρ) Νικολοῦ Φαρακλοῦ, κουμέσσοι τοῦ αὐτοῦ πατρὸν Γιάννη καὶ ὡς καλύτερα φαίνεται εἰς τὰς αὐτὰς γραφεὶς εἰς τὰς ὁποῖες καὶ τὰ ἐξῆς: Καὶ θέλοντας, εἰρηνικῶς τῷ τρόπῳ, καὶ ὡς καλοὶ ἐδικοὶ ὅπου εἶναι, νὰ δώσουν τέλος εἰς τὰς αὐτὰς διαφορὰς ἦρθαν εἰς τὴν παροῦσαν συμφωνίαν τρανσαιζιόν²⁾ καὶ παντοτινὴν σιωπὴν, ἥ ὁποία θέλουν νὰ ἔχη τὸ στέρεόν της εἰς τοὺς αἰῶνας, ἡγουν ὁ αὐτὸς πατρὸν Γιώργος διὰ κάθε πρετενσιόν, ὅπου ἔχει καὶ ἐμπόρειε νὰ ἔχη, ἐναντίον τοῦ ἄνωθεν μ(ισσέ)ρ Γιάννη διὰ τὰς αἰτίες ὅπου διαλαμβάνονται τόσον εἰς τὴν ἄνωθεν γραφὴν, τὴν νοδαρικὴν, στὰ ἄτη μου, ὥσάν καὶ εἰς τὴν ἄνωθεν γραφὴν τοῦ ἰντερδιττου, δίδει καὶ ἐμφατικῶς ἐμπορσάρει τοῦ ἄνωθεν μ(ισσέ)ρ Γιάννη, τώρα εἰς τὸ παρὸν κατέμπερσέν μου καὶ μαρτύρων, τζεκκίνια χρυσᾶ τρία, Νο 3, καὶ τοῦ ἀφίνει καὶ τὴν οὐτίκα τῆς βαρκὸς τοῦ κβάρτου μερτικοῦ καὶ κβάρτου μερτικοῦ τοῦ βλησιδίου τῶν δύο βιάγγων ὅπου ἔκαμε, μὲ τὰ ὅποια ρεστάρει πλερωμένος καὶ εὐχαριστημένος ὁ αὐτὸς Νίκος εἰς κάθε καὶ ἐκείστην πρετενσιὸν νιοῦνα ἐτζεττουάδα, ὅπου ἔχει καὶ ἐμπόρειε νὰ ἔχη κόντρο τοῦ αὐτοῦ μ(ισσέ)ρ Γιώργου, ὁμοίως καὶ ὁ αὐτὸς μ(ισσέ)ρ Γιώργος δὲν ἔχει καμμίαν ἄλλην πρετενσιὸν ἐναντίον τοῦ αὐτοῦ σ(ινιὸρ) Γιάννη, ρεστάροντας ὅλες

¹⁾ Δικαστήριον ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ Ἀρχοντολόγιον τῆς Ζακύνθου, ὅπερ τῇ ἀνοχῇ καὶ θελήσει τῆς Βενετικῆς πολιτείας συνεστήθη ἐκ τῶν πλουσίων καὶ ἰσχυρῶν οἰκογενειῶν, ἐξ ὧν ἐξελέγοντο αἱ τοπικαὶ ἀρχαί, ἥτοι οἱ σύνδικοι, κήνσορες, ὑγειονόμοι, εἰρηνοδίκαι, ζυγισταὶ κλπ. Τὸ ἀρχοντολόγιον τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐξ 150 εὐγενῶν, ἐξήσκει δὲ πίεσιν καὶ ἐπὶ τῶν δημοτῶν ἔνεκα τῆς ὁποίας ἐγένετο καὶ ἐξέγερσις τῷ 1628 ἥτις εἶναι γνωστὴ ὡς τὸ *Ρεμπελιὸ τῶν Ποπολάρων*. Τοῦτο συνέγραψεν ὁ Ἀγγελος Σουμάκης ὑπὸ τὸν τίτλον: *Διήγησις τοῦ ρεμπελιοῦ τῶν Ποπολάρων ἡγουν τοῦ νησιῦ τῆς Ζακύνθου, ὅπου ἔγινεν εἰς τοὺς 1628*. Βλ. Ν. ΒΕΗ, Τὸ μεγάλο ρεμπελιὸ τῆς Σμύρνης. *Μικρασιατικὰ Χρονικὰ* 4 (1948) σ. 412 σημ. 2 ἐνθα καὶ βιβλιογραφία. Ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1712 ἔγινε καὶ Ρεμπελιὸ ἐναντίον τῶν Ἑβραίων, οἵτινες μέχρι τότε κατοικοῦν εἰς διάφορα σημεῖα τῆς πόλεως κυρίως δὲ εἰς τὴν *Strada Pietà* (τὴν ἄλλως Ὀβρέϊκα Μακελειὰ - ὁδὸς Φωσκόλου). Μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν ὅμως τοῦ ἐσταυρωμένου παιδιοῦ τοῦ Νταβία, περιώρισαν αὐτοὺς δι' ἀποφάσεως ἐντὸς τειχῶν εἰς τὴν συνοικίαν Γέτο. Εἰς τὰς πύλας ἐχάραξαν τὸ ἔμβλημα τοῦ Ἀγίου Μάρκου μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: *In cruce quia crucifixerunt* (οἱ ἐν σταυρῷ σταυρώσαντες σταυρωθήτωσαν). Ἡ κοινότης διὰ ψηφίσματος ἀπηγόρευσε εἰς αὐτοὺς νὰ ἐξέρχωνται τῶν πυλῶν τοῦ Γέτο ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς Μ. Πέμπτης μέχρι τῆς Νέας Τρίτης. Γνωστὴ καὶ ἡ φρ. σὰν Ὀβραία ἀπὸ τὸ Γέτο. Τοῦτο κατήργησαν οἱ Γάλλοι Δημοκρατικοί, βλ. Ν. ΚΟΝΟΜΟΥ, *Χρονικὰ Ζακύνθου* Δ. ΒΑΡΒΙΑΝΗ, *Ἑπτανησιακὰ φύλλα* 2 (1954) σ. 156 ἐνθα καὶ βιβλιογραφία.

οί ρετζίπροκες διαφορές τρανσάδες και άννουλάδες, τόσον διά τὰ περασμένα βιάγγια ὥσαν και διά τὰ δύο ὕστερα, ἔξεκαθαρίζοντας ὅτι εἰς τὰ χέρια τοῦ αὐτοῦ μ(ισσέ)ρ Γιάννη δὲν εὐρίσκεται ἄλλο εἰς λογαριασμὸν τοῦ αὐτοῦ μ(ισσέ)ρ Γιώργου, παρέξ ἓνα δακτυλίδι χρυσό, τὸ ὁποῖο ὑπόσχεται νὰ τοῦ τὸ στρέψη εἰς τέρμινον μῆνα ἓνα, καὶ μὴ δίνοντάς το νὰ τοῦ δίδῃ διὰ πληρωμὴν τοῦ αὐτοῦ τζεγκίνια τρία, χωρὶς λόγου καὶ κρίσεως καὶ ἀπὸ τῇ βάρκα ὅπου καραβοκυρεύει ὁ ἄνωθεν πατρὸν Γιάννης εἶναι τὸ κβάρτο μερτικὸ τοῦ αὐτοῦ μ(ισσέ)ρ Γιώργου μετὸ κβάρτο ὀλωνῶν τῶν ἀρμέτζων ὅπου ἔχει διὰ κόντο τῆς αὐτῆς βαρκῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ρισερβάρονται νὰ τήνε ξεκάμουν τὴν αὐτὴν βάρκα μετὸ στρίψιμο τοῦ βιάγγιου, ὅπου μέλλει νὰ κάμῃ εἰς τὴν Μάνην, στέντα ὅπου ἐπαράτησε πάρτε ἀπὸ τὸ βλησιδί πομένω. Καὶ οὕτως ἐσυμφώνησαν πέρ πάττο ἐσπρέσσο καὶ ἱναλτεράμπιλε καὶ ὑπόσχονται ρετζίπροκαμέντε μετὰ καλὰ τους διὰ τὸ μαντινιμέντο εἰς μαρτυρίας, ἔξεκαθαρίζοντας ὅτι ὁ αὐτὸς Γιώργος ἔλαβε τὸ κβάρτο τοῦ βλησιδιοῦ, πὺν εἶχε ὁ αὐτὸς Νίκλος εἰς τὴν βάρκα τοῦ καὶ κοῖζεται πλερωμένος, εἰς μαρτυρίας.

† γιάννης φλαμπουριάρης μαρτυρῶ,

† ἀντώνης πετρουλῆς μαρτυρῶ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

69.

ΑΘΗΝΩΝ

Ἐταιρεία τῆς 11 Ἀπριλίου 1710, Νοτάριος Τὸς Δεμόρες (Β:δλ., 8, σ. 164).

† 1710 Ἀπρ(ιλίου) 11. Τὴν αἰμαρὴν ὁ σ(ινιό)ρ Προκόπις Νίκλος καὶ μ(ισσέ)ρ Γιωργάκις Βούργαρις ἐσυμφώνησαν μετὰ τὴν παροῦσαν κυράτσα Ἀναστασοῦλλα Μεταξοπούλλα¹⁾ καὶ κάνουν τὴν παροῦσαν συντροφίαν καὶ δίνει ἡ αὐτὴ κυράτσα Ἀναστασοῦλλα πρὸς τὸν ἄνωθεν Νίκλον καὶ Βούργαριν δουκάτα εἴκοσι τέσσερα, Νο 24, καὶ τζεγκίνια χρυσᾶ ρούσπιδα ὀκτώ, Νο 8, καὶ αὐτοὶ ὑπόσχονται νὰ τὰ ἱνβεστίζουν εἰς τόσο ξίδι καὶ νὰ τὸ πουλοῦν εἰς καιρὸν ὅπου νὰ ἔχουν πρέτζιο ἄβανταγκιῶζο καὶ ὅ,τι κερδίσουν ἐβγάνοντας πρῶτα τὸ καπιτάλε τῆς ἄνωθεν Μεταξοπούλλας, τὸ διάφορον ὅπου θέλουν κάμει νὰ μοιράζον ἀντάμα εἰς τρία μερτικά, τὸ κάθε μέρος ἓνα μερτικόν, ὑπόσχοντας τὰ καλὰ τους ὡς ἄνωθεν Νίκλος καὶ Βούργαρις ὁμοίως καὶ ἱνσόλιδουμ διὰ τὸ ἀδεπιμέντο ὡς ἄνωθεν. Καὶ περιπλέον ὑποτεκάβο τὸ ξίδι πρὸς τὴν ἄνωθεν Μεταξοπούλλα διὰ τὴν ἄνωθεν σοῦμμα τὰ δουκάτα, Νο 24, εἰς μαρτυρίας

† σταματέλος κουτουβαλῆς²⁾ μαρτυρῶ

† πιέρος βούργαρις ὑπογράφω διὰ τὸν πατέρα μου

† προκόπης νίκλος βεβαιώνω τὰ ἄνωθεν.

¹⁾ Ἐκ τῆς οἰκογ. Μεταξᾶ ἣτις εὐρίσκεται ἐγγεγραμμένη ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1572.

²⁾ Ἐκ τῆς οἰκογ. ταύτης, κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τῆς Ζακύνθου (1571) διε-

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου].

1710 Ἰουλίου 21 ἡ αὐτὴ κυράτσα Ἀναστασοῦλλα ἔλαβε τὰ ἀντικρυς τζεκκίνια ὁχτὸς τὸ καπιτάλε καὶ κράζεται πληρωμένη διὰ τὸ αὐτὸ καπιτάλε εἰς μαρτυρίας.

† νικολέτος κούμανης μαρτυρῶ.

† τζώρτζης κουδουμνῆς¹⁾ μαρτυρῶ.

70.

Πληρεξουσιότης τῆς 10 Αὐγούστου 1710. Νοτάριος Ἰω. Δεσφόρες (Βιβλ. 9 σ. 4).

† 1710 Αὐγ(ούστου) 10, Ζάκυνθο. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν παροῦσα σωματικῶς ἔμπροσθεν ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων ἡ κυράτσα Μαρία, χήρα, γυνὴ τοῦ π(ο)τ(ἐ) μ(ισσέ)ρ Γιώργου Νομικοῦ, κάνοντας ὡς μάννα καὶ γοβερνατρίτσε τῶν παιδιῶν τῆς, προκρεάδα μὲ τὸν ἄνωθι π(ο)τ(ἐ) Γιώργον καὶ ἰνστιτουίρει διὰ ἐπιτρόπον τῆς γενεράλε τὸν παρόντα καὶ ἀτζετάντε πατρὸν Γιάννη Νίκλον, τοῦ ὁποίου δίδει ἐξουσίαν, ὥσπερ τὸ ἴδιό τῆς κορρί, νὰ ἡμπορῇ νὰ σκουδέρη ἀπὸ τὸν μ(ισσέ)ρ Παναγιώτη Γουλάκη²⁾ ὅλο τὸ σολδι ἀπὸ ρεσπεττιβαμέντε φαίνεται νὰ ἔχη νὰ λάβῃ ὁ ἄνωθεν π(ο)τ(ἐ) συμβίος τῆς ἀπὸ τὸν ἄνωθεν Γουλάκη, κάτοικο εἰς τὴν Μάνη, καθὼς φαίνεται οἱ τέσσαρες κορυζιόνες, γεναιμένες καὶ ὑπογεγραμμένες ὑπὸ χειρὸς του, ρεγγιστράδες οἱ δύο μὲ δυτῆς δατζιόνες εἰς τὰ ἄτη τῆς Καντζελλαρίας τοῦ Κελεφᾶ, στὰς 15 Ὀκτωβρίου 1705 εἰς τὸ νέο³⁾ διὰ τζεκκίνια ἐξήντα ὁχτώ, Νο 68, ρεσπεττιβαμέντε καὶ οἱ ἕτερες δύο, ἡ μία τζεκκίνια εἴκοσι, Νο 20, καὶ ἡ ἕτερη τράσμα(;) βαλουτάδο ὡς εἰς αὐτὴ στὰς 25 καὶ 27 Ὀκτωβρίου 1704 καὶ ὡς εἰς αὐτὰς κονσενιάδες τοῦ αὐτοῦ πατρὸν Γιάννη, τοῦ ἐπιτρόπου τῆς, μὲ τὴν ὁποίαν, ὡς ἄνωθεν, ἡμπορῶντας μὲ κάθε μόνον καὶ στράτα τῆς δικαιοσύνης νὰ κάμῃ τὴν αὐτὴν σκοσιόν, ὥσπερ νὰ ἦτανε παροῦσα ἡ ἴδια,

κρίθη ὁ ἱερεὺς Νικόλαος, ὅστις ἐπιπεσὼν αἰφνιδίως κατὰ τῶν πολεμίων ἐπήνεγκε μεγάλην ζημίαν ἐνθαυρύνας οὕτω τοὺς πολιορκουμένους συμπολίτας του. Βλ. Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ, ἐνθ' ἀν. σ. 52. Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ, ἐνθ' ἀν. σ. 58. Ἀρξαμένης δὲ τῆς ΙΗ ἐκατοντ. ἐγεννήθη ὁ Σπυρίδων ὅστις τῷ 1745 ἐγένετο Πρωτοπαππᾶς, τῷ δὲ 1759 ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου λαβὼν τὸ ὄνομα Σωφρόνιος. Τότε (1777) μετέβη εἰς Κεφαλληνίαν καὶ ὁ Κοσμάς ὁ Αἰτωλός. Πλείονα βλ. Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ, ἐνθ' ἀν. σ. 389 - 394 καὶ Ε. ΚΡΙΑΡΑ, Ἀνέκδοτος κατάλογος ἱεραρχῶν Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης, Ἐπετηρὶς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας 2 (1940 - 49) σ. 6 - 7, 17 - 18.

¹⁾ Τὸ ἐπώνυμον μαρτυρεῖται ἐκ Κρήτης τῷ 1590 (Μανόλης) Κουδουμνῆς. Βλ. Σ. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΟΥ, Χριστιανικὴ Κρήτη τόμ. 1 σ. 30, 31 κ.ά. Ἱερ. Ἐμμ. Κουδουμνῆς εὐρίσκεται ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1675, βλ. Λ. ΖΩΗ, Κρήτες ἐν Ζακύνθῳ, Ε.Ε.Κ.Σ. 2 (1940) σ. 121.

²⁾ Σήμερον τὸ ἐπώνυμον ἐν Μάνῃ εἶναι Γουλάκος.

³⁾ Εἰς τὸ νέο δηλ. ἡμερολόγιον.

κονστιτουέντε καὶ σκοδέρνοντας ὅλα ὃ μέρος νὰ ρελασίρη τὶς καουτζιόνες, ὅπου χρειάζονται, τάζοντας τὸ ὅ,τι ὁπεράρει ὁ αὐτός της προκουρατῶρος νὰ πράττη στερεὸν καὶ βέβαιον καὶ ἀπαρασάλευτον εἰς ὑποσχέσεις καὶ τὰ ἐξῆς εἰς μαρτυρίας
† γιάννης σκούρας μαρτυρῶ.

† νικολὸς σαμαριάρης¹⁾ μαρτυρῶ.

71.

Ἄγορὰ ἐλπιζομένον πράγματος (καρπῶν) τῆς 18 Σεπτεμβρίου 1710.
Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 9 σ. 66).

† 1710 Σεπτεμβρίου 18. Τὴν σήμερον ὁ σ(ινιὸρ) Προκόπιος Νίκλος ἀποκόβει τοῦ παρόντος σ(ινιὸρ) Βελισσάριου Μαυρίκι²⁾, τοῦ π(ο)τ(ἐ) Στάθη, κάτοικος εἰς Μπόχαλην³⁾, τὲς ἐλιές ὅπου βρίσκεται νὰ ἔχη, κείμενες στοῦ Ἀλυσάντρου, τόπος βάκουος, διὰ τὴν ἐφετινὴν ἐσοδείαν τῆς λαδίας μέσα εἰς τὸ χωράφι τοῦ ἄνωθεν Προκόπι καὶ διὰ ἀποκοπὴ ἔμειναν ντακκόρδο νὰ δίνη ὁ ἄνωθεν Μαυρίκις πρὸς τὸν ἄνωθεν Νίκλον λάδι παστρικό λίτρος πέντε, Νο 5, ἕως ὅλον τὸν Νοέμβριον, πρῶτον ἐρχόμενον, φέρνοντάς του τὰ εἰς τὰ πᾶν, ὑπόσχοντας τὰ καλά του καὶ τὰ ἐξῆς⁴⁾ καὶ διὰ κάθε δάννα πέτζος ὁ παρὼν αἰσὸς Τζουάννες Σκούρτας ὁμοῦ καὶ ἰσόλιδουμ διὰ τὴν παριστασίαν πᾶντοῦ τῆς ὁποίας ὑπόσχεται καὶ τὰ ἐξῆς εἰς βεβαίωσιν καὶ μαρτυρίας.

† Massimiliano Mocenigo⁵⁾ fui presente.

† γιάννης σκούρτας βεβαιώνω.

¹⁾ Ἡ οἰκογ. μαρτυρεῖται ἐν Ζακ. τῷ 1520. Ἡ ἐκ Μάνης καταγωγὴ της ἀναφέρεται τῷ 1776. Σ. Μάρκος ὑπῆρξεν ἐπίτροπος τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Ὁ συγγενὴς τοῦ Μάρκου Ἰάκωβος διετέλεσεν ἐπιμελητὴς ναοῦ τούτου (1569, 1577). Βλ. Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 274 - 275.

²⁾ Οἰκογ. ἐκ Κρήτης ἐν Ζακύνθῳ (1513). Τοῦ Μαυρίκη τοπων. εἰς περιοχὴν Γερακαρείου μέσου καὶ Κούκιεσι (1679).

³⁾ Μπόχαλη ἢ Πόχαλη ἢ (1503). Προάστιον τῆς πόλεως Ζακ. ἐπὶ λόφου πρὸς β'. τοῦ φρουρίου, ἰδιοκτησίᾳ τῶν Μπόχαλη ἀρχηγῶν Στρατιωτῶν, πολλάκις μνημονευομένων ὑπὸ τοῦ Κ. ΣΑΘΑ (Monumenta). Νικόλαος καὶ Δημήτριος, Στρατιῶται, ἀφίκοντο εἰς Ζάκ. τῇ ιε' ἑκατοντ. καὶ ἐδόθη εἰς αὐτοὺς τὸ πρὸς βορρᾶν τοῦ φρουρίου μέρος, ἢ νῦν Μπόχαλη. Ἡ οἰκογ. ἔλκει τὴν καταγωγὴν της ἐξ ἐνὸς Μπόχαλη, ἀρχοντος τοῦ δεσπότης τῆς Πελ/νήσου Μ. Καντακουζηνοῦ (1348 - 1380). Τὸ προάστιον τοῦτο τῷ 1527 εἶχε 440 κατοίκους (100 οἰκίας), βλ. Κ. ΣΑΘΑ, ἐνθ' ἄνωτ. VI, 264. Ὁ κάτοικος Μποχαλιώτης. Περιγραφὴν τοῦ φρουρίου βλ. ὑπὸ Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ, Ἡ Ζάκυνθος ὅπως τὴν εἶδαν οἱ περιηγηταί. Ἡμερολ. Μ. Ἑλλάδος 1930. σ. 195 - 196. Ὡς τοπων. μαρτυρεῖται καὶ ἄλλοθεν ὥς, Πούχαλης τοῦ, (Μάνη), Μπόχαλη ἢ, (Ἀνδρίτσαινα). Μπούχαλ' ἢ, (ΝΔ τῶν Ἰωαννίνων), Στῆς Μπουχαλίνας τὸ πηγᾶδι (Καλάμαι), Μπούχαλη ἢ (Ἀκαρνανία). Ἐπώνυμον ἐπίσης Μπούχαλης εἰς Γιάννιτσαν Καλαμῶν, βλ. ΔΟΥΚΑΚΗ, Μεσσηνιακὰ Β' σ. 97 σημ., Βόχαλης εἰς Βασσαρᾶν, βλ. Περιοδ. Μαλεβός 5 (1925) φύλλ. 60 σ. 523.

⁴⁾ Οἰκογ. ἐκ Βενετίας. Ταύτης διάφοροι κλάδοι κατόκησαν εἰς Κορώνην, Μεθώνην καὶ

72.

Ἀγορὰ ἐλπίζομένου πράγματος (καρπῶν) τῆς 23 Σεπτεμβρίου 1710.

Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 9 σ. 10).

† 1710 Σεπτ(εμβρίου) 23. Τὴν σήμερον ὁ μ(ισσέ)ρ Ἀναστάσις Νίκλος ἀποκόβει τοῦ παρόντος μ(ισσέ)ρ Δημήτρι Δρογγίτη τοῦ Γιάννη ἀπὸ χωρίο Μπανᾶτο¹⁾ τὲς ἐλιές, ὅπου βρίσκεται νὰ ἔχη μέσα εἰς τὴ σταφίδα του, εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον, σύνορον χωρίου Μπανάτου, διὰ τὴν ἐφετινὴν ἐσοδεῖαν καὶ διὰ ἀποκοπὴν ἔμειναν ντακκόρδο νὰ δίνη ὁ ἄνωθεν Δρογγίτης πρὸς τὸν ἄνωθεν Νίκλον λάδι λίτρες ἑξὶ παρὰ καρταρόλι παστρικό, φέρνοντάς του το μέσα²⁾ ἕως ὅλον τὸν Νοέμβριον, πρῶτον ἐρχόμενον, μαζώνοντας τὲς ἐλιές χωρὶς ζημίαν τῶν δένδρων, ὑπόσχοντας τὰ καλὰ του καὶ τὰ ἐξῆς καὶ διὰ τὴν παριστασιὸν ποντουάλε τῆς ἀποκοπῆς καὶ διὰ δάννα, ὡς ἄνωθεν εἰς μαρτυρίας.

† Τζώρτζης Κουδουμνῆς μαρτυρῶ.

73.

Δάνειον τῆς 19 Νοεμβρίου 1710. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 9 σ. 130).

1710 Νοεμβρ(ίου) 19. Τὴν σήμερον ὁ ἀνωθεν Θεόδωρ Νίκλος δίδει τοῦ παρόντος μ(ισσέ)ρ Πέτρου Γαρδέλη³⁾ τοῦ π(ο)τ(ε) Δημήτρι, κατόικος εἰς τὸ Ποτάμι⁴⁾, εἰς τὴν κοντράδα τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, εἰς μετρητά ριάλια δύο, Νο 2, τὰ ὅποια ὑπόσχεται νὰ τὰ ἐπιστρέψῃ τοῦ ἄνωθεν Νίκλου εἰς κάθε του καλὴν ἀναζήτησιν, κατὰ τὴν τερμινατζιὸν Κορνάρου, ὑπόσχοντας τὰ καλὰ του καὶ τὰ ἐξῆς, εἰς μαρτυρίας.

† νικολὸς σπετζέρης⁵⁾ μαρτυρῶ.

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου].

1712 Φεβρ(ουαρίου) 8. Ὁ σ(ινιὸ)ρ Προκόπης Νίκλος κάνοντας δι' ὄνομα τοῦ ἄντικρυς σ(ινιὸ)ρ Θεόδωρῃ, τοῦ ἀδελφοῦ του, ἔλαβε τὰ ριάλια δύο (2) ὡς ἄνωθεν.

† Προκόπης νίκλος.

Κρήτην. Ἐκ Πελ/νήσου μετηνάστευσαν εἰς Ζάκυνθον, ὅπου διὰ τὰς πρὸς τὴν Βενετιάν ὑπηρεσίας των ἡμεῖφθησαν διὰ κτημάτων καὶ ἐτιτλοφορήθησαν κόμητες.

¹⁾ Καὶ *Banaton* πρωτ. τοῦ τ. δ. Ψωφίδος, οὗ ἡ ὀνομασία εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τῆς 15 ἑκατοντ. Ἐν ἔτει 1527 εἶχε 42 οἰκίας καὶ 266 κατοίκους. Βλ. Κ. ΣΑΘΑ, *Monumenta* VI, 264.

²⁾ μέσα δηλ. εἰς τὴν πόλιν.

³⁾ Οἰκογ. ἐν Ζακ. Καὶ τοπων. *Γαρδέλη* τοῦ, εἰς περιοχὴν χωρίου Ἁγίου Κηρύκου.

⁴⁾ Λέγεται καὶ *Πεντακάμαρο* καὶ τοῦ *Τζίμη*. Τῷ 1478 ἀπαντᾷ ποταμὸς μεγάλος ἀνήκων εἰς τὸν ἐν τῷ φρουρίῳ ναὸν τοῦ Ἁγ. Φραγκίσκου, ἐδίδετο δὲ ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου τοῦ ναοῦ εἰς ἐνοίκιον.

⁵⁾ Ὁ Λ. Ζώης ἀναφέρει τὴν οἰκογένειαν τῷ 1707. Ὡς ἐπών. ἀναφέρει καὶ ὁ Βου-

74.

Δάνειον ἐπ' ἐνεχόρῳ τῆς 5 Ἰανουαρίου 1711. Νοτάριος Ἰω. Δεγόρzes (Βιβλ. 9 σ. 163).

† 1711 Γεναρίου 5. Τὴν σήμερον ὁ σ(ινιὸ)ρ Λιὸς Γρίτζης ¹⁾ δίνει τοῦ παρόντος πατρὸν Γιάννη Νίκλου τὴν σοῦμμα τζεγκίνια χρυσᾶ ρούσπιδα εἴκοσι ἓνα, Νο 21, μετρητά, διὰ τὰ ὁποῖα καὶ διὰ νὰ πλερωθῇ τοῦ ὑποθηκάρει τὰ φασούλια βατζέλλια ἑβδομήντα ἑννιά ἡμισυ ὅπου βρίσκονται εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ παρόντος μ(ισσέ)ρ Νικολοῦ Σαμαριάρι, διὰ νὰ πλερωθῇ ἀνταμῶς μὲ τὸ κάμπιο τους καὶ ἰν κάζο καὶ τὰ ἑξῆς ὑπόσχεται καὶ μὲ τὰ καλά του καὶ σωματικῶς εἰς μαρτυρίας.

† Μικέλης Ντζές μαρτυρῶ.

† Τζώρτζης κουδουμνῆς μαρτυρῶ.

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου].

1711 Φεβρ(ουαρίου) 10. Ὁ ἀντικρὺς σ(ινιὸ)ρ Λιὸς Γρίτζης ἔλαβε τὰ ἀντικρὺς τζεγκίνια χρυσᾶ εἴκοσι ἓνα καὶ κρατεῖται πλερωμένος ὥς ἀντικρὺς καὶ βεβαιώνει.

† λιὸς γρίτζης βεβαιώνω.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Δάνειον τῆς 28 Ἰανουαρίου 1711. Νοτάριος Ἰω. Δεγόρzes (Βιβλ. 9 σ. 180).

† 1711 Γεναρίου 28. Τὴν σήμερον ὁ σ(ινιὸ)ρ Θεόδωρῆς Νίκλος δίνει τῶν παρόντων κ(υ)ρ(ίων) Γιάννη Κάπαρη ²⁾ τοῦ π(ο)τ(ἐ) Παναγιώτη, κάτοικος στὸ Λοῦρο ³⁾ καὶ Γιάννη Βουρβουράκη τοῦ π(ο)τ(ἐ) Νικολοῦ, κάτοικος καὶ αὐτὸς εἰς τὸ Λοῦρο, εἰς τόσα μετρητά τῇ σοῦμμα ριάλια ὀχτώ, Νο 8, τὰ ὁποῖα ὑπόσχονται νὰ ἐπιστρέψουν τοῦ ἀνωθεν Νίκλου εἰς κάθε του καλὴν ἀναζήτησιν, κατὰ τὴν τερμινατζιὸν Κορνάρα, ὑπόσχοντας τὰ καλά τους καὶ σωματικῶς ὁμοῦ καὶ ἰνσόλιδουμ εἰς μαρτυρίας.

† Νικόλας ἱερεὺς ὁ ρωμανὸς μαρτυρῶ.

στρώνιος (ἐκδ. Κ. ΣΑΘΑ, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθ. 2,511). Ὡς οἰκογ. ἐπίθετον μαρτυρεῖται ἐν Ἑπτανήσῳ τῷ 1684, βλ. Π. ΧΙΩΤΗ, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 960. Σήμερον ἐν Κεφαλληνίᾳ ὥς παρων. καὶ ὥς ἐπών. (Λεξικογρ. Ἀρχεῖον 6,66. Λαογραφία 2, 31) δηλωτικὸν τοῦ ἐπαγγέλματος. (Βενετ. species = φαρμακοποιός). Βλ. G. MEYER, Neugr. Stud. IV, 85.

¹⁾ Οἰκογ. ἐν Ζακύνθῳ ἐκ χωρίου Κουτήφαρι τῆς Μάνης.

²⁾ Οἰκογ. ἐν Ζακύνθῳ μαρτυρουμένη ἐν Λιθακιᾷ τῷ 1492.

³⁾ Τοπων. μαρτυρούμενον τῷ 1513. Πεδινὴ περιοχὴ ἐν τῇ ὁποίᾳ εὐρίσκεται καὶ ἡ Λίμνη Μακρῇ.

76.

Συμφωνητικὸν τῆς 5 Αὐγούστου 1711. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Β:βλ. 10 σ. 67).

† 1811 Αὐγούστου 5. Τὴν σήμερον παρὼν εἰς τὸ παρὸν σωματικῶς ὁ μ(ισσέ)ρ Πανάγος Ματαράγκας¹⁾, ὁ ὁποῖος θεληματικὰ ρενουντζιάρει τοῦ παρόντος σ(ινιὸ)ρ Προκόπι Νίκλου, τοῦ μπάρμπα του, τὸ φροῦτο τοῦ ἀμπελίου, κείμενο στοῦ Σκανταλιοῦ, ὁποῦ τοῦ ἔδωσαν προικιὸ διὰ τὴν ἐφετινὴν ἐσοδείαν, ἡμπορῶντας περὶ ὁ αὐτὸς Πανάγος νὰ παίρνη τὸ φροῦτο τῶν ἐλαιῶν. Καὶ οὕτως ἐσυμφώνησαν εἰς ὑπόσχεσιν διὰ τὸ μαντενιμέντο ὡς ἄνωθεν καὶ βεβαιώνει εἰς μαρτυρίαν.

† Τζώρτζης κουδουμνῆς μαρτυρῶ καὶ ἀπογράφω διὰ τὸν ἄνωθεν Πανάγον.

† Προκόπης νίκλος βεβαιώνω.

77.

Ἀγορὰ ἐλπιζομένου πράγματος (καρπῶν) 26 Σεπτεμβρίου 1711.

Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Β:βλ. 10 σ. 93).

† 1711 Σεπ(εμβρίου) 26²⁾. Τὴν σήμερον ὁ μ(ισσέ)ρ Ἀναστάσις Νίκλος ἀποκόβει πρὸς τὸν παρόντα μ(ισσέ)ρ Δημήτρι Δρογγίτη τοῦ Γιάννη ἀπὸ τὸ χωρίον Μπανᾶτον τὰς ἐλιές ὁποῦ εὐρίσκεται νὰ ἔχη κείμενες εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον, εἰς τὸ ἄνωθεν σύνορον μέσα εἰς τὰ ἀμπέλι του καὶ σταφίδα του, ὅσες καὶ ἂν εἶναι διὰ τὴν ἐφετινὴν ἐσοδείαν τῆς λαδίας καὶ διὰ ἀποκοπὴν ἔμειναν ντακκόρδο νὰ δώσῃ ὁ ἄνωθεν Δρογγίτης πρὸς τὸν ἄνωθεν Νίκλον λάδι παστρικὸ λίτρες δώδεκα ἡμισυ, Νο 12½, ἕως ὅλον τὸν Νοέμβριον, πρῶτον ἐρχόμενον, φέρνοντάς του το εἰς τὸ σπίτι, μαζώνοντας τὰς ἐλιές χωρὶς ζημίαν τῶν δένδρων, ὑπόσχοντας τὰ καλὰ του καὶ τὰ ἐξῆς διὰ τὴν κορρισπονσιὸν ποντουὰλ τῆς ἀποκοπῆς καὶ διὰ κάθε δάννα, ὡς ἄνωθεν.

78.

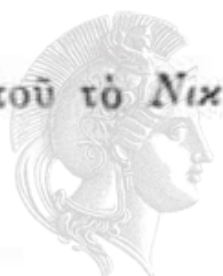
Ἐγγόσεις τῆς 10 Δεκεμβρίου 1711. Νοτάριος Ἰω. Μάτσης (Β:βλ. 7. σ. 85).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι ἀμήν. 1711 Δεκεμβρίου 10. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστη κατέμπροσθεν ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων ἡ παροῦσα καὶ σωματικὴ ἡ κυράτσα Σταμάτα Μανιάτισσα, χήρα τοῦ ποτὲ Νικήτα Μανιάτη³⁾, ἡ ὁποία ἔχει ἓνα

¹⁾ Οἶκογ. ἐν Ζακύνθῳ ἀπαντῶσα τῷ 1504 ἐν χωρ. Ρωμήρι. Ἐτέρα ἐν Ζακύνθῳ ἐκ Κεφαλληνίας τῷ 1653. Ματῆνος Ματαράγκας τοῦ Σπυρίδωνος μαρτυρεῖται ἐκ Κεφαλληνίας τῷ 1792. Βλ. Κ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 164. Ματαραγκαῖκα τά, τοπων. εἰς περιοχὴν χωρίου Τραγάκι.

²⁾ Σχετικὸν τὸ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 72 ἔγγραφον.

³⁾ Τὸ ὄνομα Νικήτας εἶναι σύνηθες ἐν Μάνη, ἐνθα καὶ ἐπών. ἐξ αὐτοῦ τὸ Νικητέας

παιδί καὶ εἶναι μὲ τὸν παρόντα Γιάννη ντὲ Λιά Νίκλο, τὸ ὁποῖο παιδί της θέλει τοῦ αὐτοῦ Νίκλου ἓνα τζεκκίνι χρυσό, ὅπου τοῦ τὸ εἶχε δοσμένο διὰ χρεία του καὶ μὴν ἔχοντας τὸ μόνον νὰ τοῦ τὸ δώσῃ τὸ αὐτὸ τζεκκίνι τοῦ αὐτοῦ Νίκλου ἐμπαίνει ἢ ἄνωθεν μάννα του, ἢ κυράτσα Σταμάτα μὲ τὰ καλά της, νὰ δώσῃ τὸ αὐτὸ τζεκκίνι εἰς πᾶσα καλὴ ἀναζήτησι τοῦ αὐτοῦ Νίκλου, εἰς μαρτυρίας τῶν κάτωθεν.

† τζώρτζης καρέρης ¹⁾ μαρτυρῶ.

† τζώρτζης Κυβετὸς μαρτυρῶ.

79.

Πώλησις ἀκινήτου 16 Ἰανουαρίου 1712. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 10 σ. 168).

† Ἐν Χρ(ιστοῦ) ὀνόματι ἀμήν. 1712 Γεναρίου 16. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστη παροῦσα σωματικῶς ἡ κυράτσα Καλίτσα, θυγάτηρ τοῦ π(ο)τ(ἐ) σ(ινιὸ)ρ Μιχάλη Νίκλου, ἡ ὁποία θεληματικῶς, κάνοντας καὶ διὰ τοὺς κληρονόμους διαδόχους της, δίνει εἰς καθάριαν πούλησίαν πρὸς τὸν παρόντα μ(ισσέ)ρ Γιάννη Μακρῆ, τοῦ π(ο)τ(ἐ) Θεodorῆ ἀπὸ τὰ Γιάννηνα καὶ κληρονόμων διαδόχων του, ἓνα κομμάτι ἀμπέλι μαῦρο, ὅπου εὐρίσκεται νὰ ἔχῃ, κείμενον στὸ Καλαμάκι, τόπος βαχουός, ὅξιναι δέκα ὅσο εἶναι καὶ εὐρίσκεται μέσα εἰς τὰ κονφίνια του μὲ ἐλιές, ποδάρια ὀκτώ, κορωνεῖκες τριγύρω εἰς τὸ αὐτό. Πλησιάζει ἀπὸ τὸν Λ. ἀμπέλι τοῦ Σταμάτη Ρούσου, Π. ἀμπέλι τῆς π(ο)τ(ἐ) Στρούζαινας, Ο. ἀμπέλι τοῦ Προκόπι Νίκλου, ἀδελφὸς τῆς ἀνωθεν κυράτσας Καλίτσας καὶ ἀπὸ τὴν Τ. ἀμπέλι τοῦ ἄνωθεν ἀγοραστῆ, φυλαζόμενα καὶ τὰ ἑξῆς, τὸ ὁποῖο ἀμπέλι εἶναι ἐκεῖνο ὅπου ἀπαράτησε τῆς ἀνωθεν κυράτσας Καλίτσα ἢ π(ο)τ(ἐ) κυράτσα Ἀναστασοῦλλα, ἡ ἀδελφή της, συμβία τοῦ π(ο)τ(ἐ) Τζουάννε Ντζέν μὲ τὴν διαθήκην της καὶ ἔξεκβίροντας τὲς αὐθεντικὲς τερμινατζιόνες ἡξίωσαν κριτᾶδες τὸν εὐγ(ενῆ)

(ὁ υἱός, ὁ ἐκ τοῦ Νικήτα καταγόμενος). Τὸ ἐθνικὸν *Μαριάτης* ὡς ἐπώνυμον προκειμένου περὶ ἀτόμων καταγομένων ἐκ Μάνης ἀπαντᾷ ὅχι μόνον ἐν Ζακύνθῳ ἀλλὰ καὶ ἄλλαχού. Οὕτως ἐν Ὑδρᾷ ἀπαντοῦν τὰ: Ἀναγνώστης Παντελῆς *Μαριάτης* 1790, Παντελῆς τοῦ Νικόλα *Μαριάτη* 1792, Νικόλας Κοσμᾶ *Μαριάτη* (Ἀρχεῖον Ὑδρας 1 σ. 11, 16, 78) κ. ἄ. Ἐν Ἀθήναις ἀναφέρεται τῷ 1758 *Γιαννάκις Μαριάτης Ἀθηναῖος* (βλ. Δ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ, Μνημεῖα Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων τόμ. 3 σ. 51), ἐπίσης ὡς ἐπών. *Μαριάτης* ἐν Σύρῳ (Α. ΔΡΑΚΑΚΗ, Ἡ Σύρος ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἐρμούπολις (1948) τόμ. 1. σ. 87), ἐν Κεφαλληνίᾳ (Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ, Γεωγραφία . . . Κεφαλληνίας. Ἐν Ἀθήναις 1890 σ. 161)), ἐν Σκύρῳ (XII. 581γ σ. 16), ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι (XII 568, 168), ἐν Λογγᾷ Μεσσηνίας (XII 587 σ. 203) κ. ἄ. Ἐν Κερκύρᾳ καὶ χωρίον *Μαριατᾶδες*.

¹⁾ Πιθανῶς πρόκειται περὶ τῆς κατὰ τὸ 1765 μαρτυρουμένης ἐκ Ζακύνθου οἰκογ. ὑπὸ τὸ ἐπών. *Καρέρης*. Κατὰ τὸ ἔτος 1765 ἀναφέρεται Ἀντώνις Καρέρης. Βλ. Κ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 156.

σ(ινιὸ)ρ Ἀναστάσιον Καψοκέφαλον ¹⁾ τοῦ π(ο)τ(ἐ) σ(ινιὸ)ρ Κωνσταντῇ καὶ εὐγ(ενῇ) σ(ινιὸ)ρ Παῦλον Καψᾶν ²⁾, οἱ ὅποιοι, κατὰ τὴν ἐξουσίαν ὅπου στοματικῶς ἐλάβαν ἀπὸ τὰ ἄνωθεν μέρη, ἐπῆγαν ἀπάνου εἰς τὸν τόπον τοῦ ἄνωθεν ἀμπελίου μέρες ἀπερασμένες καὶ εἶδαν, ἐμέτρησαν καὶ ἠῦραν ὡς ἄνωθεν καὶ καλῶς στοχάζοντάς το ἐστιμάραν νὰ ἀξιῇ ἀντάμα μὲ τὰς ἐλιές ποδάρια ὀχτῶ, δουκάτα βενέτικα ἑκατὸν πενήντα, Νο 150. Καὶ οὕτως ἐρεφερίραν εἰς τὴν συνείδησίν τους, τὴν ὁποίαν στίμα ἀκούοντάς την τὰ μέρη δικαιολογημένην τὴν ἀτζετάρουν, λαουδάρουν καὶ ἀππροβάρουν καὶ ρατιφικάρουν, ὥσπερ δεύτερη καὶ τρίτη, ρεφουδάροντας τὸ μπενεφίτζιο καὶ κάθε πάρτε καὶ νόμον κοντράριον τῆς παρούσης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν σοῦμμα τῶν δουκάτων Νο 150 ἐμέτρησεν ὁ ἄνωθεν ἀγοραστής πρὸς τὸν παρὸν σ(ινιὸ)ρ Γιωργάκι Μπόν ³⁾ δουκάτα πενήντα πέντε, Νο 55, ὅπου κάνουν τὰ ριάλια πενήντα, Νο 50, ὅπου ἡ ἄνωθεν κυράτζα Καλίτζα, ἀνταμῶς μὲ τοὺς σ(ινιὸ)ρ Προκόπι καὶ π(ο)τ(ἐ) σ(ινιὸ)ρ Θοδωρῇ, τ' ἀδέλφια της, χρεωστοῦν ἰνσόλιδουμ τοῦ ἄνωθεν σ(ινιὸ)ρ Γεωργάκι, ὅπως φαίνεται γραφὴ στὰ ἄτη μου, τὰ ὁποῖα ἔλαβε εἰς τὸ παρὸν καὶ κράζεται πληρωμένος καὶ εὐχαριστημένος καὶ διὰ νὰ ἔχη καὶ ἀντζιανιτὰ τοῦ ἄνωθεν ποδάρου ὁ ἄνωθεν ἀγοραστής· ἔτσι εὐχαριστημένος ὁ ἄνωθεν Γιωργάκις καὶ τὸ σέπτος ἄτη εἶναι ἕτερα δουκάτα ἑνενήντα πέντε, Νο 95, ἔλαβε μετρητὰ ἡ ἄνωθεν κυράτζα Καλίτζα, ὅπου μὲ τὰ ἄνωθεν Νο 55 εἶναι ἡ σωστὴ σοῦμμα καὶ τιμὴ τοῦ ἄνωθεν ὑποστατικοῦ καὶ ἐλαιῶν καὶ κράζεται πληρωμένη καὶ εὐχαριστημένη, στάντε τὴν ὁποίαν εὐχαρίστησιν ἐγδύνεται ἀπὸ τὸ πεσσέσσο τοῦ ἄνωθεν ἀμπελίου καὶ ἐλαιῶν καὶ δίνει το τοῦ ἄνωθεν μ(ισσέ)ρ Γιάννη Μακρῇ, τοῦ ἀγοραστῆ κληρονόμων καὶ διαδόχων του, νὰ κάνη ὡς θέλει καὶ βούλεται, ὑπόσχοντας τὰ ἕτερά τους καλά, κινητὰ καὶ ἀκίνητα πα-

¹⁾ Οἰκογ. ἐγγραφεῖσα ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῆς νήσου (1598) καὶ διὰ τὰς ὑπὲρ τῆς Ἑνετίας πολεμικὰς ὑπηρεσίας τιμηθεῖσα διὰ τοῦ τίτλου τοῦ Κόμητος. Ἀναστάσιος Κ. ζῶν περὶ τὸ 1600 διέμενεν ἐν Ἑνετίᾳ καὶ ἐγένετο διορθωτὴς ἐντύπων βιβλίων. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα μαρτυρεῖται ἕτερος τῷ 1788 ἐν Ζακύνθῳ. Βλ. Κ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 163.

²⁾ Οἰκογ. ἐγγεγραμμένη ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1597. Καψᾶς Νικόλαος ἐκ Κρήτης ἦτο ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1574. Καψᾶς Γεώργιος ὑπηρέτησεν Πρωτοπαλᾶς Ζακ. τῷ 1648.

³⁾ Οἰκογ. ἐν Ζακ. ἐκ Κρήτης τῷ 1674. Δομήνικος Μπόν ἐξ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης ἀναφέρεται τῷ 1588. Βλ. Κ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 195, ἕτερος δὲ Φραγκῖσκος ἐκ Κρήτης προσελήφθη ἀπὸ τοῦ 1687 ὡς χειροῦργος εἰς τὸ Νοσοκομεῖον Φλαγγίνη. Βλ. Κ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ *Αὐτόθι* σ. 129. Ἱερομόναχος Ἀγγελὸς Μπόν μαρτυρεῖται τῷ 1745, αὐτόθι σ. 126. Ἱερεὺς δὲ Νικόλαος ἱεροψάλτης ὑπηρέτησεν ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1696. Εἰς ἐγγράφον τοῦ 1612 ἐκ Κρήτης μαρτυρεῖται Καβαλλάρις (φεουδάρχης ὁ κύρ Τζώρτζης Μπόν. Βλ. ΣΤ. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΟΥ, *Χριστ. Κρήτη*, 1 σ. 48. Εἰς τὸν *Κωνσταντῖνον Μ.*, παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς Κυβερνήσεως ὁ ναὸς τῆς *Κυρίας τῶν Ἀγγέλων*. Βλ. Α. Χ. ΖΩΗ, *Λεξικὸν* σ. 486. Ἡ οἰκογ. ὑπάρχει καὶ σήμερον ἐν τῇ νήσῳ.

ρόντα καὶ μέλλοντα καὶ σωματικῶς οἱ κληρονόμοι καὶ οἱ διάδοχοί τους διὰ τὸ μαντενιμέντο τῆς παρούσης καὶ διὰ κάθε ἐναντιότητα, ἐξοδία, ἰντερέσσα καὶ μεγιοραμένα καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἄνωθεν σοῦμμα τῶν δουκάτων Νο 150, καὶ διὰ περισσότερη καουτζιὸν τοῦ ἄνωθεν ἀγοραστῇ μπαίνει πιέγγιος καὶ παρὼν Προκόπης Νίκλος, ἀδελφὸς τῆς ἄνωθεν κυράτζας Καλίτζας ὁμοῦ καὶ ἰνσόλιδουμ μετὴν αὐτὴν ἀδελφήν του, ὑπόσχοντας τὰ καλὰ του κινητὰ καὶ ἀκίνητα, παρόντα καὶ μέλλοντα καὶ σωματικῶς διὰ τὸ μαντενιμέντο καὶ διὰ κάθε ἐναντιότητα ὡς ἄνωθεν καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἄνωθεν σοῦμμα. Καὶ οὕτως ἔμειναν εὐχαριστημένα τὰ μέρη καὶ βεβαιώνουν εἰς μαρτυρίας.

† Πόλος Καψᾶς κριτής.

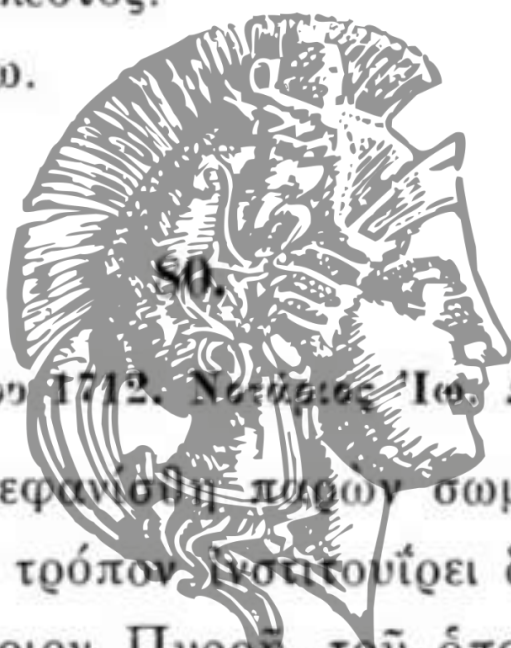
† Ἀναστάσις Κακοκέφαλος κριτής.

† Δημήτρις ρωμανὸς μαρτυρῶ.

† Νικολὸς Φαρακλὸς μαρτυρῶ καὶ ὑπογράφω καὶ διὰ ὄνομα τῆς ἄνωθεν κυράτζας Καλλήτζας ἔτσι παρακαλεστός.

Προκόπης Νίκλος βεβαιώνω.

Γιώργις Μπὸν βεβαιώνω.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Πληρεξουσιότης τῆς 28 ᾽Γενναρίου 1712. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 10 σ. 177).

† 1712 Γενναρίου 28. Ἐνεφανίσθη παρὼν σωματικῶς ὁ πατρὸν Γιάννης Νίκλος, ὁ ὁποῖος μετὰ κάθε λογῆς τρόπον ἰσχυρίζεται διὰ προκουρατῶρον καὶ κομέσπον του ἅδ λέξης τὸν Δημήτριον Πυρρῇ, τοῦ ὁποίου δίδει ἐξουσίαν νὰ σοττοστάρῃ τὰ δικαιώματά του ἐναντίον καθενὸς ἔμπροσθεν εἰς κάθε ἐξοχώτατον Κριτήριον καὶ μάλιστα κόντρο τῆς ἀρχόντισσας τοῦ π(ο)τ(ἐ) Βιτζέντζου Βινιέρ ¹⁾ καὶ ὅ,τι ὁπεράρει ὁ ἄνωθεν κονστιτουέντες νὰ κρατῇ στέρεον καὶ βέβαιον εἰς ὑποσχέσεις καὶ μαρτυρίας.

Θοδορῆς λιδιακὸς ²⁾ μαρτυρῶ.

Νικολὸς Φαρακλὸς μαρτυρῶ.

81.

Ἀνώνομον συνάλλαγμα τῆς 13 ᾽Απριλίου 1712. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 11 σ. 7).

† 1712 ᾽Απρ(ιλίου) 13. Τὴν σήμερον ἐνεφανίσθη παροῦσα ἡ κυρὰ Μαρ-

¹⁾ Βινιέρη οἰκογ. ἐξ Ἰταλίας ἀναφέρεται ἐν τῇ νήσῳ τῷ 1694.

²⁾ Συμβολαιογράφος Ἰωάννης Α. μαρτυρεῖται ἀπὸ 1656 - 1690, ἕτερος δὲ Λέων ἀπὸ 1713 - 1725.

γέτα Πλαρινοπούλλα ¹⁾, χήρα τοῦ π(ο)τ(ἐ) Δημήτρι Χαμουζᾶ ²⁾, ἡ ὁποία συνιβά-
ζεται μὲ τὸν παρόντα μ(ισσέ)ρ Νικολὸν Νίκλον, τῆς τέχνης μαραγκός, τοῦ ὁποίου
εὕρισκομένη νὰ ἔχη ἓνα παιδί ἄρσενικὸν ἕως χρόνων δώδεκα ἰντζίρκα, ὀνόματι
Νικολό, τὸ δίνει τοῦ αὐτοῦ Νίκλου διὰ νὰ τὸ μάθῃ τὴν τέχνην τῆς μαραγκο-
σύνης διὰ χρόνους δώδεκα πρώτους ἐρχομένους, ἀρχινῶντας ἀπὸ τὴν σήμερον, μὲ
ὄμπλιγο τῆς αὐτῆς μάννας του νὰ μὴν τὸ βγάλῃ ἀπὸ τὴν δούλεψιν τοῦ μαγα-
ζιοῦ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, μὰ νὰ εἶναι πάντα ἕως τελειώσουν οἱ ἄνωθεν χρόνοι
δώδεκα, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ αὐτὸς μάστορας ὀμπλιγάζεται νὰ τὸ θρέφῃ καὶ ἐν-
τύνη κατὰ τὴν τάξιν τῶν κοπελλιῶν καὶ ποδένῃ καὶ ἰν κάζο καὶ πρίχουν τελειώ-
σουν οἱ αὐτοὶ χρόνοι φύγῃ ἀπὸ τὸ μαγαζί, νὰ ἔχη ὄμπλιγο ἢ μάννα του νὰ τὸ
στρέφῃ διὰ νὰ τελειώνῃ τὸ καιρὸ του, ἀλλέως νὰ ἀνταποκρίνεται τοῦ μαστόρου
κάθε δάννου καὶ ἰντερέσσε· καὶ ἀλικόντρο καὶ τὸ διώξῃ ὁ μάστορας, νὰ μὴν εἶναι
σοιτοπόστα ἢ μάννα του εἰς κανένα ἰντερέσσε. Καὶ τελειώνοντες οἱ ἄνωθεν χρό-
νοι δώδεκα ὀμπλιγάζεται ὁ ἄνωθεν Νίκλος νὰ τὸν ἔχη μαθημένον τὴν τέχνην
ὡς ἀν καὶ τοῦ λόγου του, ἀλλέως νὰ κοροϊστανέτῃ τῆς μάννας του δουκάτα εἴ-
κοσι πέντε βενέτικα, καὶ ἂν ἀρρωστήσῃ τὸ παιδί, νὰ ἔχη ὄμπλιγο εἰς τὸν ἄνω-
θεν καιρὸν ὁ μάστοράς του νὰ τὸ κηδεύῃ ἀπὸ γιαιτρικά καὶ χρειάζόμενα, οἱ
ὁποῖοι χρόνοι τελειώνοντας, ἐτότε νὰ τὸ δῇ καὶ τὰ ὀρδινάρια σίδερα, ὅπου
χρειάζονται τῆς τέχνης ἀπὸ κάθε λογίς ἓνα, κατὰ τὸ ὀρδινάριο. Καὶ οὕτως ἐμει-
ναν εὐχαριστημένα τὰ μέρη ὑπόσχονται· ρετζιπροκαμέντε τὰ καλά τους διὰ τὸ
ἀδεπιμέντο καὶ μαντενιμέντο, εἰς μαρτυρίαν.

† ἀντρουσιάνος καψοκέφαλος μαρτυρῶ,

† γιάννης μπολύκρατος μαρτυρῶ.

82.

Λωρεὰ τῆς 25 Σεπτεμβρίου 1714. Νοτάριος Χ. Βασμοῦλος (Βιβλ. 4 σ. 103).

† 1714 Σεπτεμβρίου 25. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν σωματικῶς ὁ μ(ισσέ)ρ
Ἀναστάσις Νίκλος καὶ ὁ μ(ισσέ)ρ Γιάννης Δρακόπουλλος ³⁾, τὰ ὁποῖα μέρη ἰνστά-
ρανε νὰ γράψω ὡς κάτωθεν, ἤγουν: Ὁ ἄνωθεν μ(ισσέ)ρ Ἀναστάσις ἀκβιστάρισε
ἀπὸ τὴν κυράτζα Κατερίνα, χήρα τοῦ π(ο)τ(ἐ) Γιώργη Λογοθέτη, λέγω θυγάτηρ

¹⁾ Οἶκογ. Πλαρινοῦ μαρτυρεῖται ἐν Ζακύνθῳ ἔχουσα παρωνύμια τὰ *Μακρυγιάννη*, *Μπουργάνου* καὶ *Λαδᾶ*.

²⁾ Οἶκογ. ἐξ Αἰτωλικοῦ τῷ 1580. Εἰς περιοχὴν Γαλάρων καὶ Λαγκαδακίων τοπῶν. *Ποτάμι* τοῦ Χαμουζᾶ.

³⁾ Ἡ οἶκογ. μαρτυρεῖται ἀπὸ τῆς 15 ἑκατοντ. Δ. Ἰωάννης, ἱερεὺς, ὑπῆρξε συμβολαιο-
γράφος Ζακ. ἀπὸ 1559 – 1593.

τοῦ π(ο)τ(ἐ) Χριστόδουλου Ἀνδριόλα¹⁾), ἓνα κομμῆτι ἀμπέλι, κείμενον στὸν Ἅγιον Θεόδωρον, σύνορον χωρίον Μπανάτο, εἰς τὸ ὁποῖο, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄνωθεν Δρακόπουλλος νὰ τὸ ἔχη εἰσὲ σεμπρίαν ἰνπερπέτουο, ἔκαμε εἰς τὸ αὐτὸ μεγιοραμένα, λοιπὸν τὰ αὐτὰ μεγιοραμένα τὰ χαρίζει τοῦ μ(ισσέ)ρ Ἀναστάσι Νίκλου, δὲν προμετιτέροντας τίποτες ἀπὸ δαῦτα, ὥσπερ νὰ μὴν ἔχη νὰ κάμη, ἡμπορῶντας ὁ αὐτὸς Νίκλος νὰ δισποντέρη τὸ ἄνωθεν ἀμπέλι ἀκβιστᾶδο ἀπὸ τὴν ἄνωθεν κυράτσα Κατερίνα, θυγάτηρ τοῦ ποτὲ Χριστόδουλου Ἀνδριόλα, ὡς θέλει καὶ βούλεται, ὑπόσχοντας τὰ καλά του ἄνωθεν Δρακόπουλλος διὰ τὸ μαντενιμέντο τῆς παρούσης εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαίωσις.

† Θεωδωρῆς λιαδιακὸς μαρτυρῶ.

† γιάννης δρακόπουλος βεβαιώνω.

83.

Εἰδικὴ πληρεξουσιότης τῆς 7 Ὀκτωβρίου 1714. Νοτάριος Λενόρες (Β:βλ. 13 σ. 88).

† 1714 Ὀκτ(ωβρίου) 7. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστη σωματικῶς ὁ πατρὸν Γιάννης Νίκλος τοῦ Μάρκου ἀπὸ τὴν Μάση, ὁ ὁποῖος ἰνστιτουίρει διὰ ἐπίτροπόν του τὸν σ(ινιὸ)ρ Νικολὸν Φαραζιόν, τοῦ ὁποῖου δίνει ἐξουσίαν νὰ ἡμπορῇ νὰ σκοδέρῃ καὶ ρελουπεράρῃ ἀπὸ τὸν μέσσειο Ἀναστάσι Θεόδωρ, τοῦ σ(ινιὸ)ρ Μπενάρδου ἀπὸ χωρίο Βολύμες Μεσινό, Σαββα Κούμανη τοῦ Πέτρου καὶ Νικολὸν Σωμερίτη τοῦ π(ο)τ(ἐ) Γιώργου, τὰ ἑκατέρωθεν ὅπου καθένας ἔλαβε ρεσπετιβαμέντε, ὡς φαίνεται μὲ γραφὴ εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ εὐγ. Νικολοῦ Νομικοῦ, δοτόρου νοταρίου 1687 Φεβρ(ουαρίου) 12 καὶ 18, δεμπιτῶροι πρὸς τὸν ἄνωθεν πατρὸν Γιαννάκη καὶ ὡς εἰς τὴν αὐτὴν γραφὴν, οὐζάροντας ὁ αὐτὸς προκουρατῶρος κάθε στράτα τῆς δικαιοσύνης διὰ τὴν σκοσιὸν τῶν ἄσπρων κόντρο τῶν ἄνωθεν χρεωφειλετῶν καὶ κληρονομίας καὶ ἐναντίας ὑπόσχεται ὁ ἄνωθεν κονστιτουέντες τὸ ὅ,τι ὁπεράρει ὁ ἄνωθεν προκουρατῶρος νὰ κρατῇ στερεόν, βέβαιον καὶ ἀπαρασάλευτον εἰς ὑποσχέσεις ὡς ἄνωθεν καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ἂν χρειαστῇ νὰ ἰνστιτουίρῃ καὶ ἄλλον κομέσσειον μὲ τὴν ἰδίαν ἰλλιμιτάτα ἀουτοριτὰ εἰς μαρτυρίας.

† ἀναστάσις πλατυγένης²⁾ μαρτυρῶ.

† τζουάνες λομπάρδος³⁾ μαρτυρῶ.

¹⁾ Ἐκ τῆς οἰκογ. ταύτης ὑπηρέτησαν ὡς συμβολαιογράφοι οἱ Ἰωάννης 1607 – 1617 καὶ Νικόλαος 1654 – 1662.

²⁾ Οἰκ. Πλατυγένους μαρτυρεῖται ἐν τῇ νήσῳ ἀπὸ τοῦ 1507 ἐγγραφεῖσα ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1597. II: Νικόλαος ἦτο συμβολαιογράφος ἀπὸ 1596 – 1620. Τοπων. Πλατυγένη τοῦ, ἀπαντᾷ τῷ 1679 εἰς χωρίον Γαϊτάνι.

³⁾ Ἡ οἰκογ. ἀπαντᾷ ἀπὸ τοῦ 1554. Πλείονα περὶ τῶν μελῶν αὐτῶν βλ. Λ. Χ. ΖΩΗ, Λεξικὸν ἐν. λ.

84.

Κολλιγία τῆς 2 Ὀκτωβρίου 1715. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 14 σ. 2).

† 1715 Ὀκτωβρίου 2. Τὴν σήμερον ὁ σ(ινιὸ)ρ Προκόπις Νίκλος δίδει πρὸς τὸν παρόντα Χριστόφαλο Πέτα¹⁾ ἀπὸ χωρίο Μουζάκι εἰσὲ σεμπρίαν ἓνα κομματί χωράφι ὁποῦ ἔχει στὸ Λευκό, τόπος βάκουος, διὰ χρόνους δύο, πρώτους ἐρχομένους, δουλεύοντάς το κατὰ τὴν τάξιν τῶν καλῶν γεωργῶν, παίρνοντας ὀψιμία καὶ πρωϊμία, καθὼς ἀσηκώνει ὁ τόπος, παίρνοντας διὰ τεφέτο²⁾ μὲ σπόρο ἐδικό του καὶ στὸ ἐρχόμενο νὰ βάνουν ἀνάμεσόν τους τοὺς σπόρους καὶ τὸ φροῦτο, ποὺ ξαποστείλῃ Κύριος ὁ Θεός, νὰ μοιράζουν μὲ τὸν νοικοκύρι, ἔχοντας ὄμπλιγο νὰ σηκώνῃ τὰ μισοτράφια ὁ κοπιαστής διὰ τεφέτο, καὶ ἐρχομένου νὰ τοῦ δίνῃ ὁ νοικοκύρις ἓναν ἄνθρωπο, μὴ ἡμπορῶντας νὰ θερίζῃ ἢ ν' ἄλωνίζῃ ἂν ἴσως δὲν κράζῃ τὸν νοικοκύρι νὰ εἶναι παρὼν καὶ λαμβάνῃ τὸ μερτικό του. Ὑπόσχεται τὰ καλά του καὶ σωματικῶς διὰ τὸ ἀδεπιμέντο καὶ διὰ κάθε δάννα καὶ πεγιοραμένα ὁ ἄνωθεν κοπιαστής τοῦ ποτὲ Μαρίνου καὶ μάρτυς.

† σπύρος φαραὸς μαρτυρῶ.

† θοδωρῆς λιδιακὸς μαρτυρῶ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Κολλιγία τῆς 9 Ὀκτωβρίου. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 14 σ. 6).

† 1715 Ὀκτ(ωβρίου) 9. Τὴν σήμερον ὁ σ(ινιὸ)ρ Προκόπις Νίκλος δίνει εἰς σὲ σεμπρίαν πρὸς τὸν παρόντα μ(ισσέ)ρ Μαρίνον Πλέσσα³⁾, π(ο)τ(ἐ) Σταματέλλου ἀπὸ χωρίο Σκουλικᾶδον καὶ κάτοικος εἰς τὴν κοντράδα τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Πετρούτζου⁴⁾ καὶ Νικολοῦ Λιγερία⁵⁾ τοῦ π(ο)τ(ἐ) Σταματέλλου ἀπὸ τὴν ἄνωθεν

¹⁾ Στρατιώτης *Μαργνος Πέτας* ἀφίκετο εἰς τὴν Ζάκυνθον μετ' ἄλλων στρατιωτῶν τῷ 1499. Βλ. Κ. ΣΛΘΑ, Monumenta V, 17. Π. Ἀνδρέας, καβαλλάριος τῆς αὐθεντίας τῶν Ἐνετῶν ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1506. Ἐπίσης ὡς συμβολαιογράφοι ἀναφέρονται οἱ Λάζαρος (1553 - 1559), Ἀναστάσιος (1639 - 1658), Παναγιώτης (1765 - 1781) καὶ Ἰωάννης (1801 - 1849) Πέτας Ἰωάννης Βαπτιστής γεννηθεὶς τῷ 1799 μετέβη εἰς Παρισίους καὶ ἐσπούδασεν ἱατρικὴν. Μνηθεὶς εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν συμμετέσχε τοῦ ἀγῶνος ὡς ἀξιωματικὸς ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην ἐν Βλαχίᾳ καὶ εἶτα ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνην εἰς πλείστας μάχας. Τραυματισθεὶς ἀπέθανεν εἰς Κεφαλληνίαν τῷ 1827. Πρβ. Σ. ΔΕΒΙΑΖΗΝ, *Κυψέλην* 3(1886) σ. 153 - 154. Ἡ οἰκογ. ὑπάρχει καὶ σήμερον.

²⁾ Τὸ ἐφέτος, τὸ παρὸν ἔτος.

³⁾ Ἡ οἰκογ. Π. ἀπαντᾷ ἐν Ζακύνθῳ ἀπὸ τῆς 16 ἑκατοντ. Περὶ τῶν μελῶν ταύτης βλ. πλείονα εἰς Α. Χ. ΖΩΗ, *Λεξικὸν ἐν λ.*

⁴⁾ Ναὸς καὶ μονὴ εἰς τὴν Ν. ἄκρην τῆς πόλεως. Πιθανῶς ὑπῆρχε τῷ 1478. Τῷ 1513 παρεχωρήθη ὁ ναὸς εἰς τὴν οἰκογ. Πετρούτσου, ἥτις μαρτυρεῖται ἀπὸ τοῦ 1478.

⁵⁾ Οἰκογ. ἐν Ζακύνθῳ ἥς παρωνύμ. *Πιλίλος*.

κοντράδα, δύο κομμάτια ἀμπέλια ὅπου ἔχει εἰς τὸ Καλαμάκι, τόπος βάρχους, καὶ ὑπόσχονται οἱ ἄνωθεν νὰ δουλεύουν καὶ καλλιεργίζουν τὰ ἄνωθεν ὑποστατικά κατὰ τὴν τάξιν τῶν καλῶν γεωργῶν διὰ χρόνους πέντε, ἔσοδεῖες πέντε, πρῶτες ἐρχόμενες, κλαδεύουν, σκάφτουν, σκαλίζουν, σύμματα καὶ καταβολάδες βάνουν καὶ στράνες ξύουν καὶ σηκοτροφίζουν τὰς καταβολάδες καὶ τράφους ἀντάμα μὲ τὸν νοικοκύρι καὶ τὸ φρούτο, ποὺ ἐξαποστέλλει Κύριος ὁ Θεός, νὰ μοιράζονται αὐτὸ μὲ τὸν νοικοκύρι εἰς τὴν μέση, τίς ἐλιές ὅπου εἶναι μέσα νὰ τὰς μοιράζονται ἀντάμα τὸ λάδι, παίρνοντας τὸ μερτικό τους οἱ σέμπροι, ἔχοντας ὄμπλιγο νὰ παίρνουν γαζέτες ἀπὸ τὸν νοικοκύρι διὰ τὸ μερτικό τους. Τὸ φρούτο πρὸς ἄσπρα τέσσερα εἰς τὸ ρεάλι, διὰ προτιμὴν¹⁾ τὰ κλήματα ὅλα τοῦ νοικοκύρι, μπάζοντάς τα μέσα²⁾ πλερώνοντάς τους τὰ ἀγώγια, μὴν ἡμπορῶντας νὰ τρυγοῦν, οὔτε πατοῦν, συνάζουν τὰς ἐλιές καὶ κάμνουν τὸ λάδι ἀμέσως καὶ κράζουν τὸν νοικοκύρι νὰ εἶναι παρὼν καὶ λαβαίνει τὸ μερτικό του· καὶ εἰς τὸ παρὼν ἐλάβανε οἱ ἄνωθεν κοπιαστᾶδες ριάλια ὀχτώ, Νο 8, διὰ τόσο φρούτο ἀπὸ τὸ μερτικό τους ὡς ἄνωθεν, ὑπόσχοντας τὰ καλά τους καὶ αἰματικῶς ὁμοῦ καὶ ἰνσόλιδουμ οἱ ἄνωθεν κοπιαστᾶδες διὰ τὸ δεπιμέντο καὶ διὰ κάθε δίκαια, δάννα καὶ πεγιοραμένα εἰς μαρτυρίας.

† Νεόφυτος ἱερομ. Γρόπας³⁾ μάρτυρας.
† Νικολέτος Κουμάνης μάρτυρας.

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου].

1718 Ὀκτ(ωβρίου) 28, τὰ ἀντικρυς μέρη ρεμοβέρουνται ἀπὸ τὴν ἀντικρυς σεμπρίαν καὶ δὲν μένει καμμία πρετενσιὼν ρετζίπροκα καὶ βεβαιώνει σ(ινιὸρ) Νικολὸς μάρτυς, † προκόπισ νίκλος βεβαιώνω.

86.

Κολλιγία τῆς 19 Δεκεμβρίου. 1715 Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (B:βλ. 14 σ. 39).

† 1715 Δεκεμβρίου 19. Τὴν σήμερον ὁ σ(ινιὸρ) Προκόπισ Νίκλος δίδει εἰσὲ σεμπρίαν πρὸς τοὺς παρόντας μ(ισσέ)ρ Γεωργάκι Μαθόπουλλου καὶ Στάθη Σπειζέρη τὰ ἀμπέλια ὅλα ἓνα κόρπο μὲ τὰ σπίτια καὶ ἀγκιναρότοπο, ὅπου ἔχει κείμενα στὸ Λοῦρο, τόπος βάρχους, διὰ χρόνον ἓναν, ἔσοδεῖα μία, πρώτη ἐρχομένη καὶ ὑπόσχονται οἱ ἄνωθεν κοπιασταὶ νὰ πάνε νὰ κατοικοῦν στὸν αὐτὸν

¹⁾ Διὰ δῶρον. Μὲ τὴν ἔννοιαν γαμικῆς παροχῆς ἐν Χίῳ βλ. I. T. ΒΙΣΒΙΖΗ, Αἱ μεταξὺ τῶν συζύγων περιουσιακαὶ σχέσεις εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν. Ἐπετηρὶς τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ ἐλληνικοῦ Δικαίου. Τεῦχ. 1 (1948) σ. 55 - 56, ἐνθα καὶ βιβλιογραφία.

²⁾ Μεταφέροντες εἰς τὴν πόλιν.

³⁾ Οἶκογ. ἐν Ζακύνθῳ καὶ τοπων. εἰς χωρ. Τραγάκι, Γερακαρείων Μέσου καὶ Κάτω.

καιρόν στα ἄνωθεν σπίτια λόκο ἔ φόκο ¹⁾ δουλεύοντας τὰ ποστατικά κατὰ τὴν τάξιν τῶν καλῶν γεωργῶν, κλαδεύουν, σκάφτουν, σκαλίζουν, σύμμανα, καταβολάδες καὶ τράφους ἀντάμα μὲ τὸν νοικοκύρι δουλεύοντας τὸν ἀγκιναρόκηπο κατὰ τὴν τάξιν καὶ τὲς ἐλιές καὶ συκολυθίες ὅπου εἶναι μέσα εἰσὲ δαῦτα, νὰ μοιράζουν τὸ φροῦτο ἀντάμα μὲ τὸν νοικοκύρι, παίρνοντας τὸ μερτικό τους τὸ λάδι οἱ κοπιαστᾶδες, ὁμοίως τὸ φροῦτο τοῦ ἀμπελίου νὰ μοιράζουν εἰς τὴ μέση, ἔχοντας ὄμπλιγο νὰ παίρνουν γαζέτες ἀπὸ τὸ νοικοκύρι διὰ τὸ μερτικό τους τὸ κρασί πρὸς σταμνιά τέσσερα εἰς τὸ ριάλι διὰ προτιμήν, μὴ μπορῶντας νὰ τρυγοῦν τίποτε καὶ μαζώνουν τὲς ἐλιές καὶ κάμνουν τὸ λάδι, ἂν ἴσως καὶ δὲν κράζουν τὸ νοικοκύρι νὰ εἶναι παρὼν καὶ λαβαίνει τὸ μερτικό του, τὰ κλήματα ὅλα τοῦ νοικοκύρι, νὰ στέλνῃ νὰ τὰ παίρνῃ. Καὶ στὸ παρὼν λαβαίνουν ριάλια τέσσερα διὰ τόσο φροῦτο ἀπὸ τὸ μερτικό τους τὸ κρασί ὡς ἄνωθεν. Ὑπόσχονται τὰ καλά τους καὶ σωματικῶς διὰ τὸ ἀδεπιμέντο καὶ διὰ κάθε δάννα καὶ πεγιοραμένα ὁμοῦ καὶ ἰνσόλιδουμ, περιπλέον τοῦ δίνει καὶ γάλισσες ²⁾ τρεῖς μισιακές, ἔχοντας χρέος νὰ τὲς φυλάγουν νὰ μὴν κάνουν ζημίαν, ἀλλέως νὰ κορρυσποντέρουν καὶ ὑπόσχεται ὡς ἄνωθεν καὶ μαρτυροῦν.

† λευτέρης Χρικόπουλος μαρτυροῦ.

† Νικόλος Μπιλιάδης μαρτυροῦ.

87.

Κολλεγία τῆς 3 Μαΐου 1717. Νοτάριος Γεω. Δεσφός (Βιβλ. 15 σ. 13).

† 1717 Μαΐου 3. Τὴν σήμερον ὁ σ(υνὸ)ρ Προκόπις Νίκλος δίνει εἰσὲ σεμπρίαν πρὸς τὸν παρόντα μ(ισσέ)ρ Παναγιώτη Στεφανόπουλλον ³⁾ τοῦ π(ο)τ(έ) Γεώργου ἀπὸ χωρίο Μουζάκι ὅλα τὰ ὑποστατικά του, ἀμπέλια, χωράφια, ἀγκιναρόκηπο καὶ σπίτι ἓνα κόρπο, κείμενα στὸ Λοῦρο, στὸ Παράλιμνο, τόπος βάκουος, διὰ χρόνους δύο, ἐσοδεῖες δύο, ὅπου μέλλουν ν' ἀρχίσουν τὸν Ὀκτώβριον μῆνα, πρῶτον ἐρχόμενον· καὶ ὑπόσχεται ὁ ἄνωθεν κοπιαστής νὰ πάγῃ νὰ κατοικῇ μὲ τὴν φαιμελιά του εἰς τὸ ἄνωθεν σπίτι λόκο ἔ φόκο καὶ ὡς ἄνωθεν χρόνους δύο δουλεύοντας τὰ ὑποστατικά κατὰ τὴν τάξιν τῶν καλῶν γεωργῶν, κλαδεύῃ, σκάφτῃ, σκαλίζῃ σύμμανα καὶ καταβολάδες βάνη καὶ γράνες ξύη καὶ σηκοιτραφίζῃ ὅθεν κάνει χρεία, ἀσβεστώνοντας ὁ νοικοκύρις τοὺς τράφους καὶ καταβολά-

¹⁾ Luogo e fuoco τόπος καὶ φωτιά = μονίμως.

²⁾ γάλισσα. Ἐκ τοῦ ἰταλ. *gallo*, ὁ ἐκ τοῦ Λατιν. *gallus*. Τὸ κατοικίδιον πτηνὸν ὄρνις ὁ Ἰνδικὸς (*meleagris gallopavo*).

³⁾ Ἡ οἰκογ. Στ. μαρτυρεῖται τῷ 1562 καὶ μετὰ ταῦτα τῷ 1718 ὡς καταγομένη ἐκ Μάνης (χωρίον Βοϊτύλον). Περί Στ. βλ. Π. ΚΑΛΟΝΑΡΟΥ, Εἰκόνες ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμόν τῆς διαπορᾶς, Ἀθῆναι 1937. – Μεγάλη Ἑλλάς. Ἀθῆναι 1944, ἐνθα καὶ βιβλιογραφία.

δες, τοὺς μισοὺς ἀνθρώπους, σκάφτοντας τὸν ἀγκιναρόκηπο, δουλεύοντάς τα κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἀγκιναροκήπων. Τὰ δένδρα ὅπου εἶναι μέσα μὲ συκὲς καὶ ἐλιές νὰ τὰ λατρεύῃ ὅλα κατὰ τὴν τάξιν, καὶ τὸ φροῦτο, πὺν θέλει ἀποστείλει Κύριος ὁ Θεός, τόσον ἀπὸ κρασί ὥσαν καὶ ἀπὸ χωράφια ὅπου μέλλει νὰ πάρῃ πρωϊμία καὶ ὀψιμία, καθὼς ἀσηκώνει ὁ τόπος λάδι, οἱ ὅποιοι νὰ μοιράζουν τὸ φροῦτο εἰς τὴ μέση μὲ τὸν νοικοκύρι καὶ τὸ φροῦτο τοῦ ἀγκιναρόκηπου νὰ μοιράζουν πὺρ εἰς τὴ μέση, μὴ ἡμπορῶντας νὰ τρυγοῦν, ὃ πατοῦν, θερίζουν καὶ ἀλωνίζουν, μαζώνουν τὲς ἐλιές καὶ κάνουν λάδι καὶ κάθε ἄλλο φροῦτο ἐν γένει ἂν δὲν κράζῃ τὸ νοικοκύρι νὰ εἶναι παρὼν καὶ λαβαίνει τὸ μερτικό του, ἔχοντας χρέος νὰ παίρῃ γαζέτες ἀπὸ τὸ νοικοκύρι διὰ τὸ μερτικό του. Τὸ κρασί πρὸς ἄσπρα τέσσερα εἰς τὸ ριάλι διὰ προτιμήν, πληρώνοντας τὰ μισὰ ἀγώγια ὁ νοικοκύρις. Τὰ κλήματα ὅλα τοῦ νοικοκύρι μπάζοντάς τα μέσα, πληρώνοντας τὰ ἀγώγια. Καὶ εἰς τὸ παρὸν ἔλαβεν ὁ αὐτὸς κοπιαστὴς ριάλι ἓνα διὰ τὸ αὐτὸ φροῦτο ὡς ἄνωθεν, ὑπόσχοντας τὰ καλά του καὶ σωματικῶς ὁ ἄνωθεν κοπιαστὴς διὰ τὸ δεμπιμέντο καὶ διὰ κάθε ἄλλο καὶ μεγιοραμένα ὑπὸ μαρτυρίας.

† Φραγκῖσκος Χαλκιᾶς μαρτυρῶ.

† νικολέτος κούμανης μαρτυρῶ.

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου].

Στὰς 21 τοῦ ἀντικρὺς ἐνεφανίστησαν τὰ ἀντικρὺς μέρη, ὁ σ(ινιὸ)ρ Προκόπισ καὶ ὁ Στεφανόπουλλος, οἱ ὅποιοι συμβαδίζονται ἀπὸ τὴν ἀντικρὺς σεμπρία, θέλοντας νὰ μὴν ἔχῃ δύναμιν ὥσπερ νὰ μὴν εἶχε γίνει, ὡσαύτως καὶ νὰ ἔλαβε τὸ ρεάλι του ὁ Νίκλος καὶ ὑπόσχεται νὰ τὰ γυρίσῃ τὰ ὑποστατικά καὶ βεβαιώνουν. προκόπης νίκλος βεβαιώνω.

88.

Κολλιγία τῆς 2 Ὀκτωβρίου 1717. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 15 σ. 84).

† 1717 Ὀκτ(ωβρίου) 2. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν παρόντες σωματικῶς ὁ μ(ισσέ)ρ Νικολὸς Νίκλος τοῦ Λουκᾶ, ὁ ὅποιος δίνει εἰσὲ σεμπρίαν πρὸς τὸν παρόντα σ(ινιὸ)ρ Ἀναστάσι Γιακουμέλλο ¹⁾ τοῦ Γιούλιου, κάτοικος εἰς τὴν κοντράδα τῆς Κυρίας τοῦ Πικρίδη ²⁾, ἓνα κομμάτι χωράφι μὲ ἐλιές ποδάρια 15, ὅσες

¹⁾ Οἶκογ. ἐν Ζακύνθῳ, ἥς παρωνύμια *Γαλιᾶ*, *Ρούπα*, *Ντοῖρη* καὶ *Καμπέρη*.

²⁾ Τῆς Θεοτόκου τῆς Πικριδιωτίσεως. *Πικρίδη* οἶκογ. μαρτυρεῖται ἐκ τῶν πρώτων αἰτινες ἐπὶ Βενετοκρατίας κατέφκησαν τὴν πόλιν τῆς Ζακύνθου. Ἱερεῖς καὶ συμβολαιογράφοι ἐκ ταύτης εἶναι ὁ *Στέφανος* (1542 – 1590 καὶ ὁ *Γεώργιος* (1544 – 1605). Ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Φρουρίου ἐκτίσθη ὑπὸ τινος Πικρίδη καὶ ἀνεκαινίσθη μετὰ ταῦτα τῷ 1630.

καὶ ἂν εἶναι μέσα, κείμενο ἀπὸ κάτου ἀπὸ τὸ Κάστρο, εἰς τὴν Κολόνα ¹⁾, τὸ ἔχει ἀντάμα μὲ τὴν κυράτσα Σταματέλλα, χήρα τοῦ π(ο)τ(ἐ) Ἀναστάσι Λευκόκοιλου ²⁾, τὴν πεθερά του, κάνοντας καὶ διὰ τὴν ἄνωθεν πενθερά του καὶ προμεττάροντας καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ ὑπόσχεται ὁ ἄνωθεν κοπιαστής νὰ δουλεύῃ καὶ καλλιεργῇ τὸ ἄνωθεν χωράφι καὶ ἐλιές κατὰ τὴν τάξιν τῶν καλλιεργητῶν παίρονοντας πρωϊμία καὶ ὀψιμία καθὼς ἀσηκώνει ὁ τόπος, βάνοντας καὶ τοὺς σπόρους ὁ κοπιαστής διὰ χρόνους 10, πρώτους ἐρχομένους, ἔχοντας χρέος νὰ τὸ κροπίζῃ κάθε δύο χρόνους. Καὶ τὸ φροῦτο, ποὺ ἐξαποστείλῃ Κ(ύρι)ος ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸ αὐτὸ χωράφι νὰ μοιράζουν ἀντάμα μὲ τὸ νοικοκύρι ὡς ἄνωθεν καὶ ὅσον διὰ τὲς ἐλιές ἐσυμβιβάστησαν νὰ δίνῃ διὰ ἀποκοπὴν ³⁾ πρὸς τὸν ἄνωθεν νοικοκύρι τὸν κάθε χρόνον λάδι παστρικό λίτρες 8, Νο 8, ἀπὸ τὲς ἴδιες ἐλιές, δίνοντας τὴν ἀποκοπὴν κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον, ἀρχινώντας ἀπὸ τὸν ἐρχόμενον καὶ ἔτι τὸν κάθε χρόνον, ἕως νὰ τερμινάρουν οἱ χρόνοι δέκα ὡς ἄνωθεν. Ἡ ἀμυγδαλιὰ καὶ ἡ συκιά ποὺ εἶναι μέσα νὰ μοιράζουν τὸ φροῦτο εἰς τὴ μέση καὶ ἵν κᾶζο ὁποῦ δὲν δίνει ποντουαλμέντε τὴν ἀποκοπὴν εἰς τὸν καιρὸν ὡς ἄνωθεν, νὰ τὸ πληρώνη πρὸς τὸν νοικοκύρι πρὸς λίτρες δέκα τὴ λίτρα ἔπερ πάττο ἐσπρέσσο μὴν ἡμπορῶντας νὰ θερίζῃ καὶ νὰ ἄλωνίζῃ, ἂν ἴσως δὲν κρᾶζῃ τὸ νοικοκύρι νὰ εἶναι παρῶν καὶ λαβαίνῃ τὸ μερικὸ του, ὑπόσχοντας τὰ καλά του καὶ σωματικῶς διὰ τὴν κορρυσπόσιον τῆς ἀποκοπῆς καὶ διὰ κάθε δάννα τῶν δένδρων καὶ πεγιοραμένα εἰς μαρτυρίας.

† Στέλιος περδικάρης ⁴⁾ μαρτυρῶ.

† Θάνος μπόριος ⁵⁾ βεβαιώνω.

† νικολὸς νίκλος βεβαιώνω.

Ἐξεκαθαρίζουν τὰ ἄνωθεν ὅτι καὶ εἰς τὴν ἀποκοπὴν νὰ δίνῃ τὸν κάθε χρόνον ὁ κοπιαστής πρὸς τὸν νοικοκύρι ἐλιές βατσέλλι μισὸ εἰς μαρτυρίας.

† Μικέλης Σωμερίτης μαρτυρῶ.

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου].

Στάς 14 τοῦ ἄντικρους ἐνεφανίστη ὁ ἄντικρος Ἀναστ(άσις) Γιακουμέλλης, ὁ

¹⁾ Ἐξω τοῦ ναοῦ τῆς Πικριδιωτίσεως παρὰ τὴν ὁδὸν ὑψοῦτο στήλη ἐκ μαρμάρου ἐφ' ἧς ἐτίθετο φανός.

²⁾ Ἡ οἰκογ. αὕτη εὑρίσκεται ἐγγεγραμμένη ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ ἀπὸ τοῦ 1572.

³⁾ Ἀποκοπή· εἶδος συνεταιρισμοῦ, καθ' ὃν ἀναλαμβάνει τις τὴν ἐκμετάλλευσιν ἀγροτικού κτήματος ἐπὶ ἐτησίῳ μισθώματι διὰ τὸ παραγόμενον εἶδος. Διὰ τὰς σημασίας τῆς λ. βλ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν Ἀκαδημίας ἐν λ.

⁴⁾ Οἰκογ. ἐν Ζακύνθῳ ἀπὸ τοῦ 1550.

⁵⁾ Οἰκογ. Μ. ἐξ Ἰταλίας. Ἐν Ζακύνθῳ ἀναφέρεται τῷ 1799.

ὁποῖος εἰς δυνάμεως τοῦ μαντάτου τοῦ ἐξοχωτάτου αὐθεντοῦ Πρεβεδούρου ¹⁾ τὴν σήμερον ρεμοβέρεται ἀπὸ τὴν ἀντικρυς γραφήν, ἐπειδὴ καὶ νὰ εἶναι ἰνλατιμασμένος(;) καὶ ὥς εἰς τὸ μαντᾶτο καὶ τὰ ἐξῆς.

89.

Συνοπασχετικὸν τῆς 31 Ἰανουαρίου 1718. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 15 σ. 141).

† 1718 Γεναρίου ὕστερη. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν παρόντες σωματικῶς ἀπὸ ἓνα μέρος ὁ μ(ισσέ)ρ Βασίλεις Κοντόσταβλος καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερο ὁ κ(ὺρ) Τζαννέτος Νίκλος ἀπὸ τὴ Μάνη, οἱ ὁποῖοι, ἔχοντας διαφορὰς ἀνάμεσόν τους, διὰ νὰ λείψουν ἀπὸ κρίσεις καὶ ἐξοδες τῆς δικαιοσύνης ἐκλέξαντε διὰ κριτᾶδες τους ἄρμπιτροὺς τὸν σ(ινιὸ)ρ Στέλιον Περδικάρι καὶ σ(ινιὸ)ρ Δημήτριον Στεφανόπουλλον, τῶν ὁποίων δίνουν ἐξουσίαν νὰ τοὺς ἀγροικήσουν διὰ συμφωνίας τὰ δικαιώματά τους, ὅπου θέλουν τοὺς προσφέρει καὶ ἀγροικῶντας τοὺς νὰ ἀποφασίσουν, τάσσοντας τὰ μέρη τὴν ἀπόφασιν νὰ κρατοῦν στερεάν, βεβαίαν καὶ ἰναπιλάμπιλε εἰς ὑποσχέσεις καὶ μαρτυρίας.

† Ἀντ. Βοντάνης μαρτυρῶ τὰ ἀνωθεν.

† Μάρκος Μουζάκης μαρτυρῶ.

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου]

Καὶ τὴν ἀντικρυς ἐξεκαθαρίζει ὁ ἀντικρυς Τζαννέτος Νίκλος στὲς ἀντικρυς διαφορὰς, πὼς κάνει διὰ λόγου του καὶ διὰ τοὺς συντρόφους τῆς βαρκὸς καὶ τὰ ἐξῆς καὶ ὑπόσχεται ὡς ἀντικρυς εἰς μαρτυρίας.

† Γληγόρης Κεφαλληνὸς μαρτυρῶ.

90.

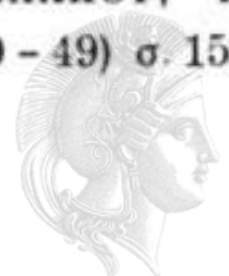
Πραγματογνωμοσύνη τῆς 28 Ἀπριλίου 1718. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 15 σ. 178).

† 1718 Ἀπριλ(ίου) 28. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστη παρὼν σωματικῶς ὁ μ(ισσέ)ρ Νικολὸς Κουτούφαρις ²⁾, πρωτομάστορας τῶν κτιστάδων, ὁ ὁποῖος εἰς δυνάμεως τοῦ μαντάτου τοῦ ἐξοχωτάτου αὐθεντοῦ Πρεβεδούρου, εἰς ἀναζήτησιν τοῦ μ(ισσέ)ρ Νικολοῦ Νίκλου, τὴν σήμερον ἐπῆγα σόπρα λόκο εἰς τὴν αὐλὴν κονσορτίβα μὲ τὴν αὐλὴν καὶ μαγερεῖο τοῦ π(ο)τ(έ) παπᾶ Δημήτρι Ἀνδρονίκα ³⁾ εἰς

¹⁾ Προβλεπτὴς. Ἐν ἔτει 1716 - 1718 προβλεπτὴς τῆς νήσου ὑπῆρξεν ὁ Λούκιος Λαρίβας. Βλ. Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ, ἔνθ' ἀν. σ. 69.

²⁾ Κουτούφαρι οἰκογ. ἀναφέρει ὁ ΖΩΗΣ, Λεξικὸν ἐκ Σπάρτης τῷ 1833. Αὕτη κατήγετο ἐκ Μάνης ἐκ χωρίου Κουτήφαρι. Σώζεται καὶ σήμερον ἐν Μάνη ὑπὸ τὸν τύπον Κουτήφαρις. Ὁμώνυμον χωρίον ὑπάρχει καὶ ἐν Ζακύνθῳ. Πλείονα βλ. Δ. Β. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ, Ἀποικία Μανιατῶν, Ἐπετηρὶς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας τόμ. Β' (1940 - 49) σ. 153 - 155.

³⁾ Οἰκογ. Ἀνδρονίκου μαρτυρεῖται ἀπὸ τοῦ 1696.

τὴν κοντράδα τῆς θείας Ἀναλήψεως, ὁ ὁποῖος διλιγχετιμέντε εἶδε καὶ ἐστοχάστη τὴν λιθίαν τῆς αὐτῆς αὐλῆς πρὸς τὴν ὄστριαν, τὴν ὁποίαν ἐμέτρησε καὶ τὴν ἡῦρε ὀρυῖες τέσσερες, οἱ δύο τοῖχοι ροβινᾶτος καὶ οἱ ἕτερες δύο λιθία καθὼς εἰς τὸ παρὸν ἠύρσκεται καὶ οὕτως ρεφερίρει εἰς τὴν συνείδησίν του καὶ βεβαιώνει ὁ κάτωθεν ὑπογεγραμμένος μὴν ἡξεύροντας νὰ γράφη ὁ ἄνωθεν Κουτούφαρις. Καὶ τὸ αὐτὸ μαντᾶτο, ὡς ἄνωθεν, ἐδόθη εἰς τὰ χέρια τοῦ Νικολ(οῦ) Νίκλου εἰς μαρτυρίας

† Στέλιος Περδικάρης ἀπογράφω διὰ ὄνομα τοῦ μαστρονικολοῦ Κουτούφαρη διὰ νὰ μὴν ἡξέρη νὰ γράφη, ὡς λέγει.

91.

Συμβιβασμὸς τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1718. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Β:βλ. 16 σ. 36).

† Ἐν Χρ(ιστοῦ) ὀνόματι ἀμήν. 1718 Σεπτ(εμβρίου) 27. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν ἐμπροσθεν ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων ἀπὸ ἓνα μέρος ὁ μ(ισσέ)ρ Ζαχαρίας Μοραΐτης¹⁾, λεγόμενος Τραζιάς ἀνταῖος, μετὰ τὴν κυράτσα Σιμπέλλα, θυγάτηρ τοῦ π(ο)τ(έ) σ(ινιό)ρ Νικολοῦ Γαρζώνη²⁾, ἀνεψιά του καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερο ὁ σ(ινιό)ρ Προκόπις Νίκλος, κάνοντας διὰ λόγου του καὶ διὰ ὄνομα τοῦ Θεόδωρῃ ἀνεψιοῦ του, ὅπου εὑρίσκεται ὁμήλικον παιδί τοῦ π(ο)τ(έ) Θεόδωρῃ ἀδελφοῦ του, τὰ ὁποῖα μέρη θεληματικῶς τρόπου ἐσημείωσαν ὡς κάτω δηλοῦν, ἥγουν ἔγινε γραφὴ τρανσατζιὸς ἀνάμεσα τῶν ἄνωθεν Ζαχαρία μετὰ τὸν αὐτὸν Προκόπι καὶ π(ο)τ(έ) ἀδελφόν του, φαίνεται εἰς τὰ ἄτη τοῦ σ(ινιό)ρ Ἀναστάσι Ρουσελάτου³⁾, νοταρίου, στὰς 15 Ἀπριλίου 1711, ἀπάνου εἰς τὴν κρίσιν ὅπου ἐν τῷ μέσῳ τους ἔτρεχε μετὰ ὅλες ἐκεῖνες τὲς ντικιαρατζιόνες ὅπου ἡ αὐτὴ γραφὴ περιέχει καὶ μετὰ ἐσμπόρσο ριάλια πενήντα, ὅπου τὰ ἄνωθεν ἀδέλφια Νίκλο ἐκάμανε πρὸς τὸν ἄνωθεν Ζαχαρίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν γραφὴν ὁ αὐτὸς Μοραΐτης ἐρεμοβέρισε μετὰ μαντᾶτο τῆς δικαιοσύνης στὰς 16 τοῦ αὐτοῦ μετὰ τὴν ρεστετουτζιόν, ὅπου ἔκαμεν ὁ ἄνωθεν ὁ σολλιέβο τῶν αὐτῶν ἀπὸ τὸν ἄνωθεν Νίκλον, καθὼς τὰ πάντα φαίνονται ἀντικρὺς τῆς αὐτῆς γραφῆς ἡ νοβάμα της ἀρχινίστη νὰ προσερβίρεται ἡ κρίσις, ὅπου ἐν τῷ μέσῳ τους ἔτρεχε, ὅμως στοχάζοντας πάλιν τὰ ἄνωθεν δύο μέρη τὸ ἀμφίβολο τοῦ ἐζίτου, ὅπου ἡμπορεῖ νὰ συνέβη εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν,

¹⁾ Οἶκογ. ἐν Ζακύνθῳ καὶ τοπων. εἰς χωρ. Ὁρθωνιῶν. Μ. Γεώργιος ἱατρὸς (1677). Μαρτυρεῖται καὶ εἶδος σταφυλῆς ἐν Ζακ. καλούμενον Μοραΐτικο.

²⁾ Οἶκογ. Γαρζώνη ἐνεγράφη ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1584. Γ. Γεώργιος ἦτο ὁ τελευταῖος πρωθιερεὺς Ζακύνθου 1814, ὅστις ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ζακ. τῷ 1824. Καὶ τοπων. εἰς περιοχὴν χωρ. Γαϊτάνι (1670).

³⁾ Οἶκογ. ἐκ Διλιανάτων Κεφαλληνίας 1536. Ἀναστάσιος Ρ. συμβολαιογράφος ἀπὸ 1695 - 1733.

σπέζες καὶ ἄλλα ἰνκόμοδα, ὅπου οἱ κρίσεις φυσικὰ προξενοῦνε. Λοιπὸν διὰ νὰ δώσουνε τέλος εἰς τὴν αὐτὴν διαφορὰν εἰσὲ παντοτινὴ ἀκόμη, θέλουν τὰ ἄνωθεν μέρη βολονταριαμέντε καὶ λαουδάρουν ξανάρχα τὴν αὐτὴν γραφὴν τῆς τρανσατζιὸς εἰς τὰ ἄτη τοῦ σ(ινιὸ)ρ Ρουσελάτου εἰς ὅλα τῆς τὰ μέρη διὰ νὰ ἔχη τὸ ἰντιέρο βιγόρε ἰν φόρμα πενάλλι βενετζιάρουμ εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ ἐμπορσάρει ὁ ἄνωθεν Νίκλος κάνοντας διὰ λόγου του καὶ διὰ ὄνομα, ὡς ἄνωθεν, πρὸς τοὺς ἄνωθεν Ζαχαρίαν καὶ ἀνεψιά του, τώρα εἰς τὸ παρόν, ἔμπροσθεν ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων, ριάλια πενήντα, Νο 50, διὰ νὰ μὴν μένη καμμία ἄλλη πρετέζα εἰς τὸ μέσο τους. Καὶ οὕτως ἐσυμφώνησαν περὶ πάττο ἐσπρέσσο μὴν ἔχοντας τόπον τὸ ἄνωθεν μαντᾶτο καὶ ρεμοτζιὸν ὅπου ἔκαμε ὁ ἄνωθεν Ζαχαρίας, μόνον ἢ ἄνω γεγραμμένη γραφὴ τῆς τρανσατζιὸς νὰ ἔχη τὸν τύπον τῆς, ὡς ἄνωθεν, εἰς μαρτυρίας.

† Θόδωρος Ρούσμελης ἀπογράφω γιὰ ὄνομα τῆς κυράτζω σιμπέλλας καὶ μαρτυρῶ.

† δημήτρις μάνεσης ἀπογράφω διὰ ὄνομα τοῦ μπάσμα ζαχαρία διὰ νὰ μὴν ἤξεύρη νὰ γράφη, ὡς λέγει, καὶ μαρτυρῶ.

Προκόπης Νίκλος βεβαιώνω.

92.

Προικοπαράδοσις τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1718. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 16 σ. 61).

† Ἐν Χρ(ιστοῦ) ὀνόματι, ἀμὴν· 1718 Ὀκτ(ωβρίου) 28. Τὴν σήμερον ἀνακραζόμενος ἐγὼ ὁ νοτάριος καὶ οἱ κάτωθεν παρακαλεστοὶ μάρτυρες ἀπὸ τὸν σ(ινιὸ)ρ Λουκᾶ Νίκλον διὰ νὰ πάρουν τὴν προῖκαν ὅπου ἔταξε, ρουχισμόν καὶ ἀσημοχρούσαφον τῆς κυράτζας Σιαματούλλας, τῆς θυγατέρας του καὶ τοῦ σ(ινιὸ)ρ Παναγιώτη Σερβάκι, τοῦ γαμπροῦ του, φαίνεται εἰς τὴν ἀρεσκειά της στίς 18 Μαΐου, ἀπερασμένου εἰς τὰ ἄτη μου διὰ τὴν στίμα τῆς ὁποίας ἐκλέξανε κριτᾶδες τοὺς εὐγ(ενεῖς) Τζώρτζη Μπαρμπιάνη¹⁾ καὶ Τζώρτζη Ἀνδρίτζη²⁾ καὶ ὅ,τι κάμουν καὶ στιμάρουν τὰ αὐτὰ μέρη νὰ κρατοῦν στερεὸν καὶ βέβαιον καὶ καλὰ γεναμένον. Ἐν πρώτοις: Δύο κρεββάτια ντόπια γιομᾶτα μαλλὶ μὲ τὴ μακρυνάρα

¹⁾ Ἡ οἰκογ. Βαρβιάνη ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς νήσου τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ, ἀπαντᾷ καὶ σήμερον. Ἐλέγετο καὶ Μπαρμιά ἢ Βαρβία. Πρῶτος μαρτυρεῖται ὁ Παῦλος (1599 - 1614). Τὸ ἐν τῷ Ἀρχαιοφυλακείῳ Ζαχ. σωζόμενον Χρονικὸν τοῦ συμβολαιογράφου Β. Διονυσίου (1788 - 1866) δυστυχῶς ἐκάη κατὰ τὸν σεισμόν τοῦ 1953 ὁμοῦ μὲ ὅλα τὰ ἐγγραφα τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου.

²⁾ Ἡ οἰκογ. εὐρίσκεται ἐγγεγραμμένη ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1598.

τους καὶ δύο προσκέφαλα στιμᾶδα τὰ αὐτὰ ἀπὸ λίτρες πέντε τὸ δουκάτο πενήντα No 50 — "Ενα ζευγάρι σεντόνια σκούλλινα κεντησμένα, δουκάτα ὅμοια No 30. — "Ενα ζευγάρι σεντόνια σκούλλινα μὲ μέρλα No 30 — "Ενα πάπλωμα διάνα οὐζᾶδο No 8. — "Ενα τορναλέττο διάνα μὲ φράντζες μεταξωτὲς δουκ(ᾶτα) No 8 — "Ενα τορναλέττο μπολίστικο μὲ κλόσσια σκεττόκοφτο No 8. — Ντεμέλλες τέσσερες σκούλλινες μὲ ξόμπλια στενὰ καὶ πλατεῖα No 10. — Μία μεσάλα ντόπια φλοκκάτη μὲ γλῶσσες καὶ τουβαλίφια 12, τὰ ἔξι μὲ μέρλα καὶ τὰ ἄλλα ἔξι σκέττα κομπρέζο, δύο βενέτικα, στιμᾶδα ὅλα τὰ ἄνωθεν δουκάτα No 22. — "Ετερη μεσάλα μονόφυλλη ντόπια, δουκάτα No 6. — Κουρτινέλλια φύλλα ὀχτὼ μὲ ξόμπλια καὶ γλῶσσες λινομπάμπακα δουκ(ᾶτα) No 20. — Δύο πουκάμισα σκούλλινα μὲ μέρλα στὰ μανίκια καὶ καβέτζα, στιμᾶδα δ(ουκάτα) No 16. — "Ετερα δύο σκούλλινα, τὸ ἓνα σκέττο, λινομπάμπακο καὶ τὸ ἕτερο μὲ μέρλα καὶ καβέτζο No 14. — "Ετερα δύο σκούλλινα μὲ τὰ καβέτζα τους δ(ουκάτα) No 14 — "Ετερα δύο μὲ μέρλο στὰ μανίκια καὶ καβέτζα δουκ(ᾶτα) No 14. — Μία σοττανέλλα δαμάσκο κόκκινο μὲ φιάρα κόκκινα καὶ ἄσπρα καὶ ἓνα τζιπαῖνι τζιβίλια κίτρινο φιορᾶδο μὲ κομπία ἄσημένα μὲ μόστρες τζατέλ κόκκινο κορᾶτο μὲ λουρὶ κόκκινο καὶ ἓνα πεττοράλε ὅμοιο τῆς πολακέττας στιμᾶδα διὰ κορᾶ(ᾶτα) No 64. — "Ετερη σοττανέλλα οἰγάδα μὲ τὸ τζένο της ὀρμιζέν κίτρινο μὲ τὸ πεττοράλε της οἰᾶδο No 30. — "Ετερη σοττανέλλα κολλημένη μὲ τὸ τζίκομά της ὀμοιο No 20. — Δύο μπόλιες, μία σκούλλινη μὲ μέρλα καὶ ἡ ἄλλη ὀγγιάρικη, δύο ποδίτες, ἡ μία τουλουπαννένια καὶ ἡ ἄλλη μαλλὶ δ(ουκάτα) No 16. — Μία κασσέλλα κηπαρισσένια σκέττα No 20. Στιμάρει ὅλος ὁ ἄνωθεν ρουχισμὸς δουκάτα 422. Δύο ζευγάρια σκουλαρίκια χρυσᾶ μὲ μαργαριτάρια καὶ ἓνας λαιμὸς μαργαριτάρια ψιλλούλλι, πεζάρουν τζεκκίνια 7 καὶ δακτυλίδια τρία ἱνκατεριάνα(;) πεζάρουν τζεκκίνια τρία, ὅλα τζεκκίνια δέκα, δουκάτα 70. Κουτάλια 3 καὶ πιρουνία 3 ἄσημένα πεζάρουν οὐγγίες ἑπτὰ στιμᾶδα δουκ(ᾶτα) 17. Σοῦμμα σὲ ὅλο τὸ ἄνωθεν ἄσημοχρούσαφο δουκάτα 87 1/2. "Ολον τὸν ἄνωθεν ρουχισμὸν καὶ ἄσημοχρούσαφον ἔλαβε καὶ περίλαβεν ἡ ἄνωθεν κυράτσα Σταματούλλα καὶ ὁ ἄνωθεν σ(ινιὸ)ρ Παναγιώτης Σερβάκις ὁ γαμπρὸς εἰς προῖκαν τῆς ἄνωθεν νύμφης καὶ κράζεται πληρωμένος καὶ εὐχαριστημένος μὲ τὸ κρεσιμέντο τοῦ ρουχισμοῦ διὰ ἐκεῖνο ὅπου λείπει τοῦ ἄσημοχρούσαφου καὶ κράζεται πληρωμένος ὥς ἄνωθεν, ὥς καθὼς διαλαμβάνει ἡ ἀρεσκεία τους, εἰς μαρτυρίας.

- † Τζώριτζης μπαρμπίας κριτής.
- † Τζώριτζης Ἀνδρίτζης κριτής.
- † δημήτρις μπιλιάρδος μαρτυρῶ.
- † γιάννης μπιλιάρδος μαρτυρῶ.

93.

Πώλησις τῆς 7 Σεπτεμβρίου 1721. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 19 σ. 106).

† 1721 Σεπτ(εμβρίου) 7. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστη παρὼν σωματικῶς ὁ εὐλαβέστατος παπᾶ Μαρίνος Στεριώτης τοῦ π(ο)τ(ἐ) Γιάννη ἀπὸ χωρίο Δράκα¹⁾ ὁ ὁποῖος κάνοντας διὰ λόγου του καὶ ἐρχομένους δίδει εἰς καθάρειαν πούλησίαν πρὸς τὸν παρόντα σ(ινιὸ)ρ Δημήτριον Νίκλον, ὡσαύτως καὶ διὰ ὄνομα τοῦ σ(ινιὸ)ρ Γιάννη, τοῦ θείου τοῦ ἀδελφοῦ του ἐξ μάτερ, ὅλα ἐκεῖνα τὰ μεγιοραμέντα ὅπου τοῦ ἀπαρθενεύουν ἀπὸ τὰ ἀμπέλια καὶ σταφίδα καὶ δένδρη, ἥγουν ἐλιές ρεσπεττίβες ὅπου εἰς τὸ παρὸν ποσσεδέρουν τὰ ἄνωθεν ἀδέλφια, ὡς φαίνεται με δύο γραφές, ἡ μία γεναμένη στοὺς 1710 Μαγίου 30 εἰς τὰ ἄτη τοῦ π(ο)τ(ἐ) σ(ινιὸ)ρ Ἀναστάσι Μάνεση, νοταρίου, καὶ ἕτερη 1720 Αὐγ(ούστου) 5 καὶ ὡς διαλαμβάνουν εἰς τὰ ἄτη τοῦ σ(ινιὸ)ρ Μπατίστα Μήλεση, νοταρίου, καὶ διὰ νὰ ἐξεκβίρουν τὲς αὐθεντικὰς τερμινατζιόνες, ἡξίωσαν κριτᾶδες τὸν σ(ινιὸ)ρ Ἀναστάσι Πυρόπουλλον²⁾ καὶ Πιέρρον Φαραόν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἐξουσίαν ὅπου στοματικῶς ἐλάβανε ἀπὸ τὰ μέρη, ἐπῆγαν ἐπὶ τὰ ἄνωθεν ὑποστατικὰ εἰς τὸ παρὸν ἀμπέλια καὶ σταφίδα κούρβουλα καὶ ἑλιές, τὰ ἔκανε ἰν περλέτουο ὁ ἄνωθεν ἱερέας, κείμενα εἰς τὴ Ράχη τοῦ Χομικῶς καὶ εἰς τοῦ Πασκάλη³⁾ τὸ βαρκό ρεσπεττίβα, σύννορο χωρίου Ἀγ. Δημητρίου καὶ βλέποντάς τα στοχαζόμενοι καλῶς τὰ μεγιοραμέντα ὅπου ἀπαρθενεύουν ἀπὸ τὰ αὐτὰ ὑποστατικὰ καὶ δένδρα τοῦ αὐτοῦ ἱερέως ἐστιμάραν νὰ ἀξίζουν ἰν τούτῳ ἱξεκκίνια χρυσᾶ δέκα, Νο 10. Καὶ οὕτως ἐρεφερίραν εἰς τὴν συνείδησίν τους, τὴν ὁποίαν στίμα τῶν αὐτῶν μεγιοραμέντων τὰ ἄνωθεν μέρη τὴν ἀτζετάρουν, λαουδάρουν, ἀππροβάρουν καὶ ρατιφικάρουν, ὥσπερ δεύτερη καὶ τρίτη ρεφουδάρουντες τὸ μπενιφίτζιο καὶ κάθε νόμον καὶ πάρτε κοντράριον καὶ εἰς τὸ παρὸν ἔλαβε ὁ ἄνωθεν ἱερεὺς Μαρίνος ἀπὸ τὸν ἄνωθεν σ(ινιὸ)ρ Δημήτριον Νίκλον, κάνοντας καὶ ὡς ἄνωθεν, τὰ ἄνωθεν ἱξεκκίνια χρυσᾶ δέκα, Νο 10, τιμὴν τῶν μεγιοραμέντων ὡς ἄνωθεν, καὶ κράζεται πλερωμένος καὶ εὐχαριστημένος, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐγδύεται καὶ δίνει τα τῶν ἄνωθεν ἀδελφῶν νὰ κάνουν ὡς θέλουν καὶ βούλονται, ὑπόσχοντας τὰ ἑτερά του καλὰ ὁ ἱερεὺς διὰ τὸ μαντενιμέντο καὶ διὰ κάθε ἐναντιότητα, ἔξοδες κ.λ.π., καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἄνωθεν σοῦμμα ἡμπορῶντας τὰ ἄνωθεν ἀδέλφια νὰ παίρνουν καὶ τὸ παρὸν φροῦτο, ἐξεκαθαρίζοντας ὁ Νίκλος, κάνοντας καὶ διὰ τὸν ἀδελφόν του, πὼς δὲν ἔχουν νὰ λάβουν τίποτε ἀπὸ τὸν αὐτὸν ἱερέα οὔτε διὰ τὸ σκρίττο οὔτε

¹⁾ Χωρίον τοῦ τ. δ. Μεσογαίων ἐντὸς ἐλαιώνων. Ὁ κάτοικος Δρακιώτης. Ἐν ἔτει 1553 ἀπαντᾷ ἐκ τοῦ χωρίου τούτου Δράκας Βερετός.

²⁾ Οἶκογ. ἐν Ζακύνθῳ (1681), ἧς ἡ καταγωγή ἐκ Μεθώνης μαρτυρεῖται τῷ 1789.

³⁾ Ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο μαρτυρεῖται οἶκογ. ἐξ Ἀθηνῶν τῷ 1689 καὶ ἕτερα ἐκ Γαργαλιάνων τῷ 1782.

καὶ διὰ στίμας. Καὶ οὕτως ἔμειναν εὐχαριστημένα τὰ μέρη καὶ βεβαιώνουν.

- Ἀναστάσις Πυρόπουλος κριτής.
- Πιέρος Φαραὸς κριτής.
- Μαρίνος ἱερ. ὁ Στεριώτης βεβαιώνω.
- Δημήτρις Νίκλος βεβαιώνω.

94.

Παραίτησις ἀγωγῆς τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1712. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 20 σ. 153).

† Laus Deo, 1722 adi 24 Ottobre. Comparse presente personalmente nanti me nodaro e testimoni m(isse)r Nicolò Niclo abita nella contrada di San Zuanne Percursor del s(inio)r Logotetti, il quale insto anotarsi che havendo quarelato in questa Cancellaria Prettoria che Nicolo Gusseti di Theofilo per le cause come nella sua questo giorno volontariamente detto Nicolò quarelante si rimore dalla sua querella in tutte le sue parti e da ogni altro fatta contro detto livellario Gusseti non prattendendo cos alcuna dal indietro, anzi supplica la Giustizia da non procedere ad contro il sudetto Gusseti stante la presente remissione in testimonii.

† Anastasis Καπνίσης¹ μαρτυρῶ.

† Νικολῆς Κουρούμαλος μαρτυρῶ.

[Μετάφρασις Α. Χ. Ζώη]

Ἐλέει Θεοῦ, 1722 τῇ 24 Ὀκτωβρίου. Παρουσιάσθη προσωπικῶς ἐνώπιον ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων ὁ κύριος Νικόλας Νίκλος κάτοικος εἰς συνοικίαν Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου τῶν κ(υρίων) Λογοθετῶν, ὁ ὁποῖος ὑπηγόρευσε νὰ σημειώσω ὅτι καταγγείλας εἰς τὸ δικαστήριον, ὅτι ὁ Νικόλαος Γουσέτης τοῦ Θεοφίλου, ὡς ἐν τῇ αὐτῇ καταγγελίᾳ τῆς σήμερον ἐκουσίως, ὁ αὐτὸς Νικολός ὁ καταγγέλλων ἀποσύρει τῆς διαφορᾶς του (καταγγελίας του) καθ' ὅλα τὰ μέρη αὐτῆς καὶ παντὸς ἄλλου ἐνεργηθέντος κατὰ τοῦ ἐκμισθωτοῦ Γουσσέτη οὐδὲν τοῦ λοιποῦ ἀξιῶν, μάλιστα παρακαλεῖ τὴν δικαιοσύνην νὰ μὴ προχωρήσῃ κατὰ τοῦ εἰρημένου Γουσσέτη βάσει τῆς παρούσης παραιτήσεως, εἰς μαρτυρίας.

Anastasis Καπνήσης μαρτυρῶ.

Νικολῆς Κουρούμαλος μαρτυρῶ.

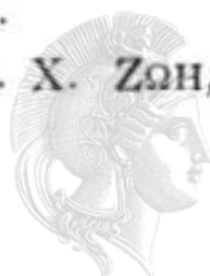
95.

Ἐλευθέρωσις ἀπὸ λιθέλλου τῆς 18 Ἰανουαρίου 1723. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 21 σ. 31).

† 1723 Γεναρίου 18. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν παρόντες σωματικῶς ἀπὸ

¹) Ἁγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος τῶν Λογοθετῶν, ναὸς πρὸς νότον τῆς πόλεως σωζόμενος τῷ 1534. Τούτου αἱ τοιχογραφίαι ἐγένοντο ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Μόσχων.

²) Ἡ οἰκογ. ἐνεγράφη ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1685. Πλείονα βλ. ἐν Α. Χ. ΖΩΗ, Λεξι-

τὸ ἓνα μέρος οἱ σπειτάμπιλοι σ(ινιὸρ) σ(ινιὸρ) Γιάκουμος καὶ Μένεγος ἀδέλφια Μοτζενίγοι καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερο ὁ σ(ινιὸρ) Προκόπις Νίκλος τοῦ π(ο)τ(ἐ) Μιχαήλ καὶ ἐσυμφώνησαν ὡς κάτωθεν. Πλερώνει λιβέλλο ὁ ἄνωθεν σ(ινιὸρ) Προκόπις Νίκλος πρὸς τὰ ἄνωθεν ἀδέλφια Μοτζενίγο ριάλια δύο ἡμισυ, Νο 2 $\frac{1}{2}$, τὸν κάθε χρόνον διὰ τὰ σπίτια δύο κείμενα εἰς τὴν κοντράδα τῆς θείας Ἀναλήψεως, χαμώγεια, εἶναι ἐκεῖνο τὸ λιβέλλο ὅπου ἀκβιστάρανε οἱ αὐτοὶ ἀδελφ(οὶ) Μοτζενίγο ἀπὸ τὸν π(ο)τ(ἐ) σ(ινιὸρ) Γζώρτζη Σκουλλογένη, στοὺς 1701 Νοεμβ(ρίου) 22, εἰς τὰ ἄτη μου, θέλοντας ὅμως ὁ αὐτὸς σ(ινιὸρ) Προκόπις νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν κορρισποσιὸν τοῦ λιβέλλου ριάλια 2 $\frac{1}{2}$, καὶ ἀμπίροντας τὰ αὐτὰ ἀδέλφια Μοτζενίγο νὰ τὸν εὐχαριστήσουν, θεληματικῶς τότε λειτзинτζιάρουν ἀπὸ τὸ αὐτὸ ἀγράβιο τοῦ λιβέλλου καὶ ὁ ἄνωθεν σ(ινιὸρ) Προκόπις τζεδέρει πρὸς τὰ αὐτὰ ἀδέλφια Μοτζενίγο τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ ἄνωθεν δύο σπίτια, ἐκεῖνο ὅπου εἶναι ἀποκάτου μὲ τὸ λιτρουβεῖο τους διὰ νὰ τὸ ποσσεδέρουν, ὡς θέλουν καὶ βούλονται, μνέσκοντας ἐλεύθερο χωρὶς κανένα ἀγράβιο τὸ ἕτερο σπίτι, ἀττακκάδο εἰς τὸ ἄνωθεν πρὸς ἄνωθεν σ(ινιὸρ) Προκόπι νὰ κἀνῃ ὡς θέλει καὶ βούλεται, ἐξεκαθαρίζοντας ὅτι τὰ αὐτὰ ἀδέλφια Μοτζενίγο λειτзинτζιάρουνε τὸν αὐτὸν Προκόπι ἀπὸ τὸ λιβέλλο τῶν ριαλίων 2 $\frac{1}{2}$, διὰ νὰ ποσσεδέρῃ τὸ ἕτερο ὁ σ(ινιὸρ) Προκόπις, ἀμπαριτζιόνες μαλεφίτζο ἰδικό του χωρὶς ἀγράβιο τῶν ἄνωθεν Μοτζενίγων καὶ μὲ χρέος τῶν ἄνωθεν Μοτζενίγων καὶ σ(ινιὸρ) Προκόπι νὰ κἀμουν ἓνα τοῖχο ἀνάμεσον εἰς τὴν μέσην τῶν ἄνωθεν σπιτιῶν, ἐκεῖ ὅπου εἶναι τὸ τραμέτζο, τὸ ὁποῖον σπίτι ὅπου ἔδωσε ὁ Προκόπις τῶν ἄνωθεν ἀδελφῶν Μοτζενίγων διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸ λιβέλλο πλησιάζει ἀπὸ τὸν Α : στράτα, Π : καὶ Ο : τὸ σπίτι τοῦ αὐτοῦ Προκόπι καὶ ἀπὸ τὴν Γ : τὸ λιτρουβεῖο τῶν ἄνωθεν Μοτζενίγων, ὅπου εἶναι ἀττακκάδο τὸ ἄνωθεν σπίτι, φυλαζόμενοι καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ οὕτως ὑπόσχονται ρειτzipροκαμέντε καὶ ὁμοῦ καὶ ἰν σόλιδουμ ρεσπετίβα νὰ μαντενίσουν τὴν παροῦσαν εἰς ὅλα της τὰ μέρη εἰς ὑποσχέσεις μὲ τὰ καλά τους καὶ τὰ ἐξῆς, παρὼν ὁ μ(ισσέ)ρ Νικολὸς Λευκόκοιλος, γαμπρὸς τοῦ ἄνωθεν Προκόπι, ὁ ὁποῖος ὑπόσχεται νὰ μαντενίσῃ τὴν παροῦσαν εἰς ὅλα της τὰ μέρη, ὡς διαλαμβάνει ὁμοῦ καὶ ἰνσόλιδουμ μὲ τὸν ἄνωθεν πενθερό του καὶ ὑπόσχεται μὲ τὰ καλά του τὰ ἐξῆς καὶ ὅπου διὰ τὰ ἀπερασμένα λιβέλλα ἀπὸ τὴν σήμερον εἶναι πληρωμένα εἰς ἄνωθεν σ(ινιὸρ) Μοτсинίγους καὶ οὕτως εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαιώσεις.

— Γιάκουμος μοτζενίγος βεβαιώνω.

— Μένεγος μοτζενίγος βεβαιώνω.

— προκόπης νίκλος βεβαιώνω.

κὸν ἐν λ. καὶ ἐν Περιοδ. «Μοῦσαι» 1899 φύλλ. 121 - 122. Μανόλης Καπνίσης μαρτυρεῖται ἐκ Κρήτης εἰς Ζάκυνθον τῷ 1675. Βλ. Χ. ΖΩΗ, Κρήτες ἐν Ζακύνθῳ. ΕΕΚΣ 2(1939) σ. 129.

— Κωσταντῆς Βλαστὸς ἀπογράφω διὰ ὄνομα τοῦ νικολοῦ Λευκόκοιλου γιὰ τοὺς ἄνωθεν προκόπη καὶ μαρτύρων.

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου].

1723 Μαρτίου 14, ἐνεφανίστησαν παρόντες οἱ σπει(τάμπιλοι) Γιάκουμος καὶ Μένεγος ἀδελφία Μουτζενῖγοι καὶ εἰς δυνάμεως τοῦ μαντάτου τοῦ ἐξοχωτάτου αὐθεντὸς Πρεβεδούρου, ριμοβέρονται τὴν αὐτὴν γραφὴν διὰ νὰ ποσσεδέρη τὸ κάθε μέρος ἐκεῖνο τὸ ποσσέσσο, ὅπου πρωτύτερα εἶχε καὶ εἰς τὸ μαντάτο καὶ εἰς τὰς 5 τοῦ ἄνωθεν καὶ νοτιφικᾶδο τοῦ ἄντικρυς Προκόπι Νίκλου ἀπὸ τὸ Μιχάλη Λιβάνη κατὰ τὴν σήμερον ὡς ἐρεφερίρισε μὲ λόγια τους. Εἰς τὰς 19 ἄνωθεν ἐνεφανίσθη ὁ Προκ(όπις) Νίκλος, ὁ ὁποῖος βλέποντας ¹⁾

96.

Διαθήκη τῆς 7 Μαρτίου 1723. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Β:δλ. 21 σ. 60).

† Ἐν Χρ(ιστοῦ) ὀνόματι ἀμήν. 1723 Μαρτίου 7. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστη παρὼν σωματικῶς εἰς τὸ καντζέλλο ἐμοῦ νοτάριου ὁ πατρὸν Γιάννης Νίκλος τοῦ π(ο)τ(ἐ) Γιωργάκι, ὁ ὁποῖος ἐβρισκόμενος εἰς βαθὺ γῆρας καὶ φοβούμενος μὴν τοῦ ἔλθῃ αἰφνίδιος θάνατος, ἐπαρακάλεσε νὰ τοῦ γράψω τὴν παροῦσαν του διαθήκην καὶ ὕστερόν του διόρθωσιν ἐνέμπουσεν τῶν κάτωθεν παρακαλεσθῶν μαρτύρων, ἔχοντας μάλιστα καὶ τὸ κορμὶ καὶ τὰς φρένας ὑγιεῖς. Ἐρωτήθη ἂν ἀφίνη διὰ τὴν ψυχὴν του σὲ φυλακὰς ²⁾ καὶ σπιτάκε καὶ εἶπε δὲν ἔχω νὰ ἀφήσω. Ἔτι λέγει: ὅταν μοῦ ἔλθῃ ὁ θάνατος, θέλω νὰ μὲ θάψουν εἰς τὴν ἐκκλησίᾳ τῆς θείας Ἀναλήψεως, εἰς τὸ ταφεῖον τῶν παιδιῶν μου³⁾. Ἔτι λέγει: Θέλω καὶ ὀρίζω καὶ ἀφίνω τὴν συμβία μου, ὀνόματι Μαρούλλα, σὲ ὅ,τι ἔχω, κυρὰ καὶ νοικοκυρὰ καὶ οὐζουφρουττουάρια εἰς τὸ πρᾶγμα μου καὶ εἰς ὅ,τι μοῦ ἀπαρθενεὺει ἕως ζωῆς της, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν της ἀπαρατῶ κληρονόμα μου τὴν θυγατέρα μου, τὴν εὐγενῆ συμβία εἰς τὸ παρὸν σ(ινιὸ)ρ Κωνσταντίνου Λευκόκοιλου, ἐκείνης καὶ τῆς κληρονομίας της. Καὶ οὕτως ἔκαμε τέλος εἰς τὴν παροῦσαν του διαθήκην, θέλοντας νὰ εἶναι πρώτη καὶ ὕστερη καὶ νὰ ἔχῃ τὸ στέρεον, βέβαιον καὶ ἀπαρασάλευτον εἰς τοὺς αἰῶνας. Εἰς μαρτυρίας τοῦ εὐγ(ενοῦς) Μικέλη Φωτεινοῦ καὶ σ(ινιὸ)ρ Ἀντρέα Μούρτζη.

† Μικέλης φωτεινὸς μαρτυρῶ.

† Ἀνδρέας μούρτζης μαρτυρῶ.

¹⁾ Δυσανάγνωστον.

²⁾ Ἐπὶ Βενετοκρατίας αἱ φυλακαὶ ἦσαν εἰς τὸ φρούριον κατόπιν ὅμως ἐχρησιμοποιήθησαν διάφορα οἰκήματα ἐντὸς τῆς πόλεως.

³⁾ Ἡ περὶ τὴν Ἀνάληψιν συνοικία ἦτο γνωστὴ ὡς *Μαριάτικα*, τά.

97.

Δάνειον τῆς 17 Μαρτίου 1723. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 21 σ. 70).

† 1723 Μαρτίου 17. Τὴν σήμερον ὁ παρὼν μ(ισσέ)ρ Ἀναστάσις Νίκλος τοῦ π(ο)τ(έ) Λιοῦ δίδει πρὸς τὸν παρόντα σ(ινιό)ρ Γιάννη Παλαδινόν¹⁾ τοῦ π(ο)τ(έ) Βίκου, κάτοικος εἰς τὴν κοντράδα τοῦ Ἀγίου Λαζάρου, εἰς μετρητὰ τὴν σοῦμμα ριάλια δεκάξι, Νο 16, ἄσπρα ἑκατὸ τὸ ριάλι, τὸ ὅποια ὑπόσχεται νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν ἄνωθεν Νίκλον εἰς κάθε καλὴν ἀναζήτησιν, καὶ κατὰ τὴν τερμινатιζιὸν Κορνάρα, καὶ ὑπόσχεται τὰ καλά του καὶ σωματικῶς, εἰς μαρτυρίας.

† Ἀντώνις μαργάζης²⁾ μαρτυρῶ.

† Φραντζέσκος Χαλκιᾶς μαρτυρῶ.

98.

Προικοσύμφωνον τῆς 29 Μαΐου 1723. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 21 σ. 118).

† Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγ(ίου) Πν(εύματος), τῆς Ὑπερευλογημένης Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτότου καὶ Ἀειπαρθ(ένου) Μαρίας, τοῦ Ἀγίου Μεγαλομάρτυρος Προκοπίου καὶ πάντων τῶν Ἀγίων, ἀμήν. 1723 Μαΐου 29. Τὴν σήμερον ἡ κυράτσα Καλομοῖρα, χήρα γυνὴ τοῦ π(ο)τ(έ) Θεωδωρῆ Νίκλου, παρτρεύει τὴν ἡγαπημένην τῆς θυγατέρα, ὀνόματι κυράτσα Μαρινέττα, προκοσάδα μετὸν ἄνωθεν π(ο)τ(έ) σ(ινιό)ρ Θεωδωρῆ, καθὼς ὁρίζει ἡ Ἀγία τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, μετὸν παρόντα μ(ισσέ)ρ Γεωργάκι Γαβαλᾶ³⁾ τοῦ π(ο)τ(έ) σ(ινιό)ρ Μανόλη, ὁ ὁποῖος τάσσει νὰ λάβῃ τὴν ἄνωθεν κυράτσα Μαρινέττα διὰ νόμιμήν του συμβία, ὡς ἄνωθεν, ὡς καθὼς ἡ ἄνωθεν κυρ(άτσα) Καλομοῖρα, ἡ μάννα τῆς νύμφης, τάσσει νὰ λάβῃ ἡ θυγατέρα τῆς τὸν ἄνωθεν σ(ινιό)ρ Γεωργάκι διὰ ἄνδρα τῆς νόμιμον καὶ εὐλογητικόν, ὡς ἄνωθεν, καὶ διὰ προῖκα καὶ χάρις προικὸς τῆς ἄνωθεν κυράτσας Μαρινέττας, τῆς νύμφης, ἡ ἄνωθεν κυράτσα Καλομοῖρα, ἡ μάννα τῆς, τάσσει ἐν πρώτοις τὴν εὐλογίαν τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ καὶ τὴν εὐχὴν τῶν γονέων τῆς, ἔπειτα ἀπὸ πατρικά, μητρικά καὶ τέλειόν τῆς ἀδελφομοίρι ὡς κάτωθεν· ἡγουν εἰς ρουχισμόν δουκάτα, ἀπὸ λίτρες πέντε τὸ δουκάτο, ἑξακόσια, Νο 600, εἰσὲ ἀσημοχρύσαφον ἕτερα ὅμοια ἑκατό, Νο 100. Ἐνα κομμάτι χωράφι κείμενον στοῦ Νερούλη τῇ καμάρα, βατzellίων τεσσάρων ἰντζίρκα, ὅσο εἶναι καὶ εὐρίσκεται πλησίον ἀπὸ τὸν Λ: χωράφι τῆς

¹⁾ Ἡ οἰκογ. ἀπαντᾷ ἀπὸ τοῦ 1510.

²⁾ Παλαιότερα μαρτυρία τῆς οἰκογ. κατὰ τὸ 1562. Μ. Πέτρος ὑπηρέτησεν ὡς συμβολαιογράφος ἀπὸ τοῦ 1573 - 1617.

³⁾ Οἰκογ. ἐκ τῶν ὀνομαστωτέρων τῆς Κρήτης μετόκησεν εἰς Ζάκυνθον ἔνθα τῷ 1536 ἀπαντᾷ Ἀντώνιος Γαβαλᾶς ἐκ Χανίων, τῷ δὲ 1655 Γεώργιος Γ. ἐκ Ρεθύμνου.

κληρονομίας τοῦ π(ο)τ(ἐ) σ(ινιὸ)ρ Γιάκουμου Περδικάρι, τὸ σπίτι χαμώγειον, κείμενον εἰς τὴν κοντραδά τῆς Θείας Ἀναλήψεως, διὰ χρόνους μόνον δέκα, τὸ ὅποιον σπίτι τὸ τάσσει διὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους δέκα ὁ παρὼν Θεόδωρος Νίκλος, ὁ ἀδελφὸς τῆς ἄνωθεν κυράτζας νύμφης παρὼν ὁ πατρὸν Δημήτριος Διβάρης, μπάρμπας τῆς ἄνωθεν νύμφης, ὁ ὅποιος τῆς τάσσει μισὸ καῖκι ἀπὸ τὸ καῖκι ὅπου ἔχει καὶ τὰ μισὰ ἀρμέτζα του, ὁ ὅποιος ρουχισμὸς καὶ ἀσημοχρύσαφον σιμάρεται καὶ νὰ κονσενιάρεται εἰς τρεῖς ἡμέρες πρὶν τῆς εὐλογήσεως ἀπὸ δύο κριτᾶδες, ὅπου θέλουν ἐξίσου τὰ μέρη. Καὶ οὕτως ἔμειναν εὐχαριστημένοι καὶ ἔδεσαν τοὺς γάμους δίδοντας τὰς δεξιὰς χεῖρας καὶ τὸ φίλημα, κατὰ τὴν συνήθειαν, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ μαρτυροῦν.

† Tomaso Coleti ¹ fui presente.

† Χριστόφαλος Νταμουλιᾶνος ² μαρτυρῶ.

† Θεόδωρος νίκλος βεβαιώνω.

99.

Ἑταιρεία τῆς 11 Ἰουνίου 1723. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 23 σ. 124).

† 1723 Ἰουνίου 11. Τὴν σήμερον ὁ παρὼν μ(ισσέ)ρ Ἀναστάσις Νίκλος δίδει εἰσὲ σεμπρίαν πρὸς τὸν παρόντα σ(ινιὸ)ρ Γεωργάκι Σπαθάκι ¹) τοῦ π(ο)τ(ἐ) Πέτρου (ἀπὸ χωρίου Σαρακινᾶδο ²) ἕνα δαμάκι, τῆς τριχας μείρης καὶ ὑπόσχεται νὰ τὸ φυλάγῃ καὶ θρέφῃ, κατὰ τὴν συνήθειαν ³), καὶ ὅ,τι ζημία κάμη νὰ κορρυσποντέρῃ, ἂν τύχῃ καὶ ψοφήσῃ ἀπὸ Θεοῦ καὶ μὴν εἶναι σοττοπόστος, μὰ ἵν μανκαμέντο ἐκ τούτου νὰ κορρυσποντέρῃ τοῦ περικοῦρι διὰ τὸ μισὸ καὶ ἐρχόμενος ὁ καιρὸς ὅπου νὰ κάμη διὰ τὸ ζυγόν, ἐτότες νὰ τὸ ξεκάνουν καὶ νὰ μοιράζουν εἰς τὴ μέση ὑπόσχοντας νὰ λάβῃ ὁ ἄνωθεν κοπιαστής διὰ τὸ ἀδεπιμέντο ὡς ἄνωθεν καὶ ρετζιπροκαμέντε διὰ τὸ μαντενιμέντο, εἰς μαρτυρίας.

† Νικολέτος μπιλιάρδος μαρτυρῶ.

† ἀντώνις μουζάκης μαρτυρῶ.

100.

Διάλυσις ἑταιρείας τῆς 2 Ἰουλίου 1723. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 23 σ. 135).

† 1723 Ἰουλίου 2. Τὴν σήμερον παρόντες ὁ μ(ισσέ)ρ Ἀναστάσις Νίκλος

¹) Οἶκογ. Coletti μαρτυρεῖται ἀπὸ τοῦ 1630.

²) Οἶκογ. ἐκ Κεφαλληνίας περιλαμβανομένη εἰς τὸ ἀρχοντολόγιον τῆς νήσου Διετήρησε προνόμια ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Τόκκων. Βλ. Π. ΧΙΩΤΗ, ἐνθ' ἀν. 3 σ. 957.

³) Ἡ οἶκογ. μαρτυρεῖται ἀπὸ τοῦ 1554.

⁴) Σαρακινᾶδο χωρίον, οὗ ἡ παλαιότερα μαρτυρία εἶναι τῷ 1504.

⁵) Ἡ συνήθεια αὕτη, καθ' ἣν ὁ ἀναλαμβάνων τὴν φύλαξιν λαμβάνει μετὰ τὴν πώλησιν τὸ ἥμισυ τοῦ κέρδους, εἶναι ἐν χρήσει καὶ σήμερον ἐν Μάνη.

καὶ Νικολέττος Μουζάκις, οἱ ὅποιοι ἐπειδὴ καὶ μὲ γραφὴ γενομένη εἰς τὰ ἄτη τοῦ π(ο)τ(ἐ) σ(ινιὸρ) Στέλιου Σκουλλογένη, νοταρίου, ποὺ ἔκαμαν συντροφία ἀνάμεσό τους, ὅμως τὴν σήμερον ρεμοβέρουνται ἀπὸ τὴν αὐτὴν γραφὴν τῆς συντροφίας θέλοντας νὰ μὴ ἔχη καμμίαν δύναμιν, ὅπως νὰ μὴν εἶχε τὴν κάμει καὶ δὲν ἔχουν καμμίαν πρότασιν ρετζίπροκα, ἀντὶς ὁ αὐτὸς μ(ισσὲ)ρ Νικολέττος Μουζάκις κράζεται πλερωμένος καὶ εὐχαριστημένος εἰς τὴν αὐτὴν συντροφίαν, εἰς μαρτυρίας.

† Μικέλης Σωμερίτης μαρτυρῶ.

† Γεώργιος Μπονσ(ινιὸρ) μαρτυρῶ.

101.

Μίσθωσις ἀκινήτου τῆς 18 Ἰουλίου 1723. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 23 σ. 140).

† 1723 Ἰουλίου 18. Τὴν σήμερον ὁ σ(ινιὸρ) Προκόπης Νίκλος νοικιάζει πρὸς τὸν παρόντα σ(ινιὸρ) Ματίον Μαρόπουλλον ἀπὸ χωρίον Γερακαρεῖον¹⁾ ἓνα του σπίτι χαμώγειον, κείμενον εἰς τὴν κοντραδά τῆς θείας Ἀναλήψεως, ἐκεῖνο ὅπου εἰς τὸ παρὸν στέκει ἡ Γουναρέτινα, διὰ χρόνον ἓνα πρῶτον ἐρχόμενον, ἀρχινῶντας ὁ καιρὸς τὴν πρώτην Ὀκτωβρίου, πρώτου ἐρχομένου, καὶ διὰ νοίκι ἐσυμβιβάστηκαν πρὸς ριάλια τέσσερα, ἢ 4, τὸν χρόνον. Καὶ εἰς τὸ παρὸν ἔλαβεν ὁ ἄνωθεν σ(ινιὸρ) Προκόπης τὰ αὐτὰ ριάλια 4, νοίκι ἄβαντιπράττω ἀπὸ τὸν αὐτὸν Μαρόπουλλον καὶ κράζεται πλερωμένος καὶ ὑπόσχοντα διὰ τὸ μαντενιμέντο καὶ βεβαιώνουν.

† Προκόπης Νίκλος βεβαιώνω.

102.

Ἐξόφλησις τῆς 19 Νοεμβρίου 1723. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 22 σ. 28).

† 1723 Νοεμβρίου 19. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν παρόντες σωματικῶς ὁ μ(ισσὲρ) Εὐστάθιος Κατήφορος¹⁾ καὶ ὁ μ(ισσὲρ) Δημήτριος Νίκλος καὶ ἐζήτησαν νὰ γράψω ὡς κάτωθεν: Ἐτσεδέρισε ὁ ἄνωθεν Κατήφορος πρὸς τὸν ἄνωθεν Νίκλο τὸ σπίτιον κατώγειον, ὅπου ἀκβιστάρισε ἀπὸ τὲς κυράτζες Μαγδαλινὴ καὶ Ἀντωνία, ἀδελφάδες, θυγατέρες τοῦ π(ο)τ(ἐ) Ἀναστάσι Σοφianoῦ²⁾ μὲ γραφὴν εἰς τὰ ἄτη μου, 1713 Μαΐου 30, καὶ τζεσσιὸν ἐξ μάργινε τῆς αὐτῆς πρώτη

¹⁾ Γερακαρεῖον. Περὶ τῆς λ. βλ. Δ. ΓΕΩΡΓΑΚΑ, Τοπωνύμια. Λαογραφία 12¹(1939) σ. 189-192.

²⁾ Ἡ οἰκογ. ἐνεγράφη ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1717. Περὶ τοῦ ἐν ἔτει 1685 γεννηθέντος Ἀντωνίου Κατηφόρου ὅστις ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ ἱεροκῆρυξ Ζακ. καὶ ἐξελέγει πρωτοπαπᾶς (1725) καὶ μετὰ ταῦτα δὲ διὰ τὴν πολυμαθειάν του ἐδίδαξεν εἰς τὸ Φλαγγίνειον Φροντιστήριον, βλ. Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ, ἔνθ. ἀν. σ. 345 - 348. Γ. ΖΑΒΙΡΑ, Νέα Ἑλλάς (1872) σ. 141. Κ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, ἔνθ' ἀν. σ. 113, 144, 145, Α. Χ. ΖΩΗ, Λεξικὸν ἐν λ. ἔνθα καὶ βιβλιογραφία.

³⁾ Οἰκογ. ἐκ Κρήτης (1514), ἐξ Ἀθηνῶν (1573), ἐκ Χίου (1603) καὶ ἐξ Ἀρκαδίας (1634).

Ἰουνίου ἀκολουθου. Τὸ λοιπόν, τὴν σήμερον ὁ ἄνωθεν Δημήτρ(ιος) Νίκλος ἔλαβε ἀπὸ τὸν σ(ινιὸ)ρ Κατήφορον τὰ ριάλια 100, ὅπου τοῦ ἐσμπορσάρισε, ὡς φαίνεται εἰς τὴν αὐτὴν τζεσσιὸν εἰσὲ τόσα τζεκκίνια χρυσᾶ πρὸς λίτρες 27 καὶ ἄσπρα 3 τὸ τζεκκίνι, καὶ κράζεται πληρωμένος, μπορῶντας ὁ Κατήφορος νὰ ποσσεδέρη τὸ ἄνωθεν κατώγειον ἀπὸ τὴν σήμερον εἰς δυνάμεως τῆς ἄνωθεν γραφῆς 1713 Μαΐου 30 καὶ βεβαιώνει.

Δημήτρης Νίκλος βεβαιώνω.

103.

Μίσθωσις ἀκινήτου τῆς 18 Δεκεμβρίου 1724. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Β:δλ. 23 σ. 86).

† 1724 Δεκεμβρίου 18. Τὴν σήμερον παροῦσα ἡ κυράτσα Τζόγια, χήρα γυνὴ τοῦ π(ο)τ(ὲ) μ(ισσὲ)ρ Νικολοῦ Σωκαρᾶ¹⁾, λεγόμενος Γένικε, ἡ ὁποία νοικιάζει πρὸς τὸν παρόντα μ(ισσὲ)ρ Ἀναστάσι Νίκλον τοῦ Λιοῦ ἓνα μαγαζὶ ὅπου ἔχει κείμενον εἰς τὴν κοντραδά τῆς Κυρίας τῆς Εὐαγγελιστρίας²⁾ διὰ χρόνους δύο, πρώτους ἐρχομένους, οἱ ὅποιοι ἀγροικοῦνται ἀρχινισμένοι ἀπὸ τὴν πρώτην Ὀκτ(ωβρίου) ἀπερασμένου καὶ διὰ νοίκι ἐκτεμίσθησαν πρὸς ριάλια δεκατρία, Νο 13, τὸν χρόνον, τὸ ὅποιον νοίκε τῶν χρόνων, ὅπου κάνουν ριάλια 26 ἔλαβε καθόλου ἀπὸ τὸν ἄνωθεν σ(ινιὸ)ρ Ἀναστάσι ἄφαινε τράττο καὶ κράζεται πληρωμένη καὶ εὐχαριστημένη διὰ τοὺς αὐτοὺς δύο χρόνους εἰς τοὺς ὁποίους νὰ μὴν ἤμπορῃ νὰ τὸν ἐβγάνη, ἂν καὶ νὰ τὸ ἤθελε καὶ διὰ οὔζο πρόπριο, οὔτε ὁ αὐτὸς Νίκλος νὰ βγαίνει πρὶν τελειώσῃ ὁ καιρὸς, ἀλλέως νὰ πλερώνουν ρεάλια εἴκοσι, Νο 20, εἰς τὰς αὐθεντικὰς φάμπρικες ρετζίπροκαμέντε ὑπόσχονται τὰ καλά τους καὶ ἀδεμπιμέντο, ὡς ἄνωθεν, εἰς μαρτυρίας.

† Μάρκος μουζάκης μαρτυρῶ.

† Ἰωάννης Νικηφορόπουλος μαρτυρῶ.

104.

Ἀγορά ἐλπιζομένου πράγματος (καρποῦ) τῆς 6 Αὐγούστου 1725. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Β.24 σ.42).

† 1725 Αὐγούστου 6. Τὴν σήμερον ὁ μ(ισσὲρ) Νικολὸς Νίκλος ἀποκόβει πρὸς τὸν παρόντα μ(ισσὲ)ρ Γιάννη Χαλκωματᾶ τὰς ἐλιές, ὅπου κάνοντας νὰ ἔχη, κείμενες εἰς τοῦ Κανέση, μέσα εἰς τὸ χωράφι, εἰς τὴν Κολόννα ἀποκάτου,

¹⁾ Οἶκογ. ἐκ Κρήτης εἰς Ζάκυνθον. Βλ. Σ. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΟΥ, Οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα ἐκ Κρήτης. *Λαογραφία* 7 (1923) σ. 382. Μαρτυροῦνται οἱ Γιάκουμος, Ἰάκωβος καὶ Θεόδωρος ἱερεῖς. Βλ. Α. Χ. ΖΩΗ, Κρητὲς ἐν Ζακύνθῳ *ΕΕΚΣ* 2(1939) σ. 128, 130, 131. Ἐν Μάνη τὸ ἐπώνυμον ὑπὸ τὸν τύπον Σουκαρᾶς.

²⁾ Ναὸς τῆς Θεοτόκου εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, ἀνήκων τῷ 1561 εἰς τὸν Πέτρον Ἀβούρη καὶ ἔχων εἰκονογραφίας τοῦ Ν. Κουτούζη, Ν. Καντούνη καὶ Ε. Πελεκάση.

διὰ τὴν ἐφετεινὴν ἐσοδείαν τῆς λαδίας καὶ διὰ ἀποκοπὴν ἔμειναν ντακκόρδο νὰ δώσῃ ὁ ἄνωθεν Χαλκωματᾶς τοῦ Γεωργίου, κάτοικος εἰς τὴν κοντράδα τῆς Κυρίας τοῦ Πικρίδη πρὸς τὸν ἄνωθεν Νίκλον, τὸν νοικοκύρι, λάδι παστρικό λίτρες δέκα, Νο 10 ἕως ὅλον τὸν μῆνα Σεπτέμβριον ἀπὸ τὸν ἐρχόμενον, φέρνοντάς του το εἰς τὸ σπίτι, μαζεύοντας τὲς ἐλιές παστρικά, καὶ μὴν δίνοντας τὴν ἀποκοπὴν παντουαλμέντε, νὰ τὸ πλερώνῃ πρὸς τὸν νοικοκύρι στὰ καλύτερα πρέτζια, τὸ λάδι νὰ εἶναι λίτικο καὶ ὑπόσχεται μὲ τὰ καλὰ του καὶ σωματικῶς διὰ τὴν κορρυσπονσιὸν τῆς ἀποκοπῆς, ὡς ἄνωθεν, καὶ διὰ κάθε δάννα τῶν δένδρων, εἰς μαρτυρίας.

† Ἀπόστολος ἱερεὺς ὁ Ζαπάντης μαρτυρῶ.

† Τζώρτζης Γιαλινᾶς¹⁾ μαρτυρῶ.

105.

Πρακτορία τῆς 5 Νοεμβρίου 1726. Νοτάρης Θ. Ζωναράς (Βιβλ. 9 σ. 25).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, ἀμήν. 1726 Νοεμβρίου 5. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν κατέμπροστεν ἑμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὁ σ(ινιὸ)ρ Δημήτρις Νίκλος καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερον ὁ Τζώρτζης Γράσης τοῦ π(ο)τ(ἐ) Στεφάνου, τὰ ὁποῖα δύο μέρη ἐσυμφώνησαν, ὡς κατωθέν. Τοῦ ἔδωκε καὶ ἐκονσενιάρισε ὁ ἄνωθεν σ(ινιὸ)ρ Νίκλος τοῦ αὐτοῦ Γράσης τὲς μέριτζες τοῦ μαγαζιοῦ του διὰ νὰ τοῦ τὲς πουλήσῃ ἀκόντο ἰδικό του εἰς ἐκεῖνα τὰ πρέτζια ὅπου φαίνονται εἰς τὴν φαττούραν γεναμένη ἀναμεσό τους καὶ ἀπογραμμένη ἀπὸ δαύτους προξενιάδα τὴν σήμερον εἰς τὰ ἑμοῦ ἄτη διὰ νὰ φαίνεται κάπο πὲρ κάπο τὸ πρᾶμα του καὶ πρέτζια του, τὸ ὁποῖο πρᾶμα νὰ εἶναι πάντα καὶ νὰ ἀγροικᾶται ἀκόντο καὶ ὑνποτικᾶδο διὰ τὸν ἄνωθεν σ(ινιὸ)ρ Νίκλο, ἕως νὰ πουληθῇ ὁλότελα. Καὶ ὑπόσκειται ὁ προειρημένος Γράσης πουλῶντας ἀπὸ τὸ αὐτὸ πρᾶμα καὶ κονσενιάροντας τὲς γαζέτες τοῦ σ(ινιὸ)ρ Νίκλου ἀπὸ βολὰ εἰς βολὰ, κατὰ πὼς πηγαίνει, πιάνοντας καὶ δίνοντας, κάνοντάς του τὲς ρετζεβοῦτες ἀπὸ βολὰ εἰς βολὰ εἰς ἐκεῖνο ὅπου περιλαμβάνει καὶ διὰ τὴν δούλεψι καὶ πουλησίᾳ ὅπου θέλει νὰ κάμῃ ὁ αὐτὸς Γράσης ὑπόσκειται ὁ σ(ινιὸ)ρ Νίκλος νὰ τοῦ δώσῃ δύο τὰ ἑκατὸ καὶ νὰν τοῦ πληρώνῃ διὰ χρόνους δύο τὸ μισὸ νοίκι τοῦ μαγαζιοῦ του, ὅπου εἶναι τζεκκί-

¹⁾ Οἶκογ. ἐκ Κρήτης, ἐξ ἧς ὁ Εὐτύχιος μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κρήτης ἀφίκετο εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐνεγράφη ἐν τῇ χουσοβίβλῳ. Εἰς ἔγγραφον τοῦ 1583 ἐκ Κρήτης ἀναφέρεται τὸ ὄνομα *Μανόλης Γιαλινᾶς* πρβ. καὶ *ΕΕΚΣ.* 2 (1939) σ. 122. *Μανόλης Γιαλινᾶς* τῷ 1674. Τοῦτο ἦτο ἐπώνυμον μεγάλης οἰκογενείας ἀκουόμενον καὶ σήμερον ὡς *Διαλινᾶς* εἰς πολλὰ χωρία τοῦ Μιραμπέλου. Εἰς ἀρχαιότερα συμβόλαια τὸ ἐπίθετον φέρεται καὶ ὡς *Υαλινᾶς*. Βλ. *Χριστιανικὴν Κρήτην* τόμ. 1 σ. 25, 26.

²⁾ Ἡ οἶκογ. Ζ. μαρτυρεῖται ἐν Ζακ. ἀπὸ τῆς 16 ἑκατοντ.

νια δύο ἡμισυ τὸν κάθε χρόνο, εἰς σὲ ὑπόσκει τοῦ ἄνωθεν Γράση μὲ τὰ καλὰ φύλαξι καὶ κουστόντια ὅλουνοῦ τοῦ πραμάτου, ὅπου ἐρετζιβέρισε, ὡς φαίνεται εἰς τὴν αὐτὴν φατιούρα πρεζεντάδα, ὡς ἄνωθεν, ὅπου ριλεβάρει T 45113 καὶ σολδία 7. Καὶ οὕτως ὑπόσκειται ὡς ἄνωθεν εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαιώνουν τὰ μέρη ὑπὸ χειρός τους.

† Panagioti buona fui presente.

† Δημήτρις Νίκλος βεβαιώνω.

† Τζώρτζης Γράσης βεβαιώνω.

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου].

1729 Ἰουλίου 12. Τὴν σήμερον ὁ ἀντικρὺς σ(ινιὸρ) Νίκλος ὁμολογεῖ πὼς ἔλαβε ἀπὸ τὸν ἀντικρὺς Γράση τὸ ὅ,τι τοῦ εἶχε δοσμένο κατὰ τὴν ἀντικρὺς καὶ σβένει καὶ ἀννουλλάρει τὴν ἀντικρὺς γραφή. Καὶ οὕτως βεβαιώνω φυλαζόμενη μία ἄλλη καουζιόν, ὅπου ἔχει νὰ λάβῃ καὶ βεβαιώνει.

† Δημήτρις Νίκλος.

106.

Συμβίασιμος τῆς 23 Μαρτίου 1727. Χρονολογία: 9. Ζωναράς (Βλ. 9 σ. 77).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, ἀμήν, 1727 Μαρτίου 23. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστη παρὼν σωματικῶς ἐνώπιον ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων ὁ κύρ Ἀγγελῆς Νίκλος ἀνταμῶς μὲ τοὺς σ(ινιὸρ) σ(ινιὸρ) Ἀντώνιον Μακρῆ, Ἐκτωρ Σιγοῦρο ¹⁾ κάνοντας καὶ διὰ τὰ ἀδέλφια του καὶ κ(ὺρ) Γερόλυμος Φραντζῆς, τὰ ὁποῖα μέρη ποιοῦν ὡς κάτωθεν: Ἐκαραβοκύρευε μία βάρκα εἰσὲ τοῦτονε τὸν τόπο καὶ εἶχε ἀσηκωμένα βλησίδια ἀπὸ τὸν σ(ινιὸρ) Μακρῆ τζεκκίνια ὀχτὼ καὶ δουκάτο ἓνα ἀπὸ τὸν π(οτὲ) σ(ινιὸρ) Νικολὸ Σιγοῦρο τζεκκίνια ὀχτὼ καὶ δουκάτο ἓνα ἀπὸ τὸν σ(ινιὸρ) Φραντζῆ τζεκκίνια δώδεκα, ὅμως ἐπειδὴ καὶ νὰ ἔλειψε ἀπὸ χαημό, ὡς λέγει, τὸ λοιπὸν γυρεύοντας σολλέβο διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ δουλέψῃ καὶ νὰ σαλδάρῃ τὸ χρέος ὅλο ὡς ἄνωθεν, πρὸς τοὺς εἰρημένους χρεωφειλέτες του, οἱ ὁποῖοι τὸ ἀμπελιτάρουν πρέβιον τὸ ἐμπόρσο διὰ τὸ παρὸν τζεκκίνια πέντε νὰ διαμοιράζονται ἃ σόλδο πὲρ λίρα ὅτι διὰ ὅλον τὸν παρόντα χρόνον νὰ δώσῃ τζεκκίνια δέκα καὶ ἔτζι ἀκόλουθα ἄλλα τζεκκίνια δέκα ἕως τὴν τελεία πλερωμή, κατὰ τὸν λογαριασμὸν ὅπου θέλει γίνεῖ μὲ τὲς τζατζιόνες καὶ κρέδιτο, ὑποσκόμενος νὰ ἀντεμπίρῃ ποντουαλμέντε εἰς ὅ,τι ὁμπλιγάρεται μὲ τὴν παροῦσα καὶ ὅποτες ἤθελε λείψῃ καὶ ἀπὸ τὴν ποντουάλ κοντριμπουτζιόν, νὰ εἶναι ἐλεύθεροι νὰ κάνουν ὡς

¹⁾ Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκογενειῶν τῆς νήσου σωζομένη μέχρι σήμερον. Πλείονα βλ. Λ. Χ. ΖΩΗ, *Λεξικόν* σ. 1002 - 1004.

βούλονται. Καὶ ἐπειδὴ καὶ τὸ χρέος ὅπου ἔχει νὰ δώσῃ εἶναι ἄλλα ἕτερα τζεκ-
κίνια εἴκοσι πέντε τῶν ἀδελφῶν Παύλου καὶ Σπύρου Βούτου ¹⁾ κρεσέρει τὴν
ράτα ἄλλα ἕτερα τζεκκίνια, δύο ὅπου γίνονται τζεκκίνια δώδεκα, τὰ ὅποια ἀγρο-
κοῦνται διὰ μία σωστὴ ράτα εἰς τὴν ὁλότῃ, ἰν τοῦττο τζεκκίνια πενήντα τρία, τὰ
ὅποια ὅλα τὰ σαλδάρουνται μὲ τὴν ράτα τῶν δώδεκα, διὰ τὸ ὅποιον θέλει ρι-
κορρέει ὁ αὐτὸς Νίκλος εἰς τὴν δικαιοσύνη νὰ τοὺς ὀμπλιγάρεθ διὰ τὴν ὑπο-
γραφὴ τῆς παρούσης, ἀλλέως νὰ τρέχῃ τὸ ἰνπένιον κατὰ τὸ πρῶτο μέρος τοῦ
συβασμοῦ, διὰ τὸ ὅποιον μεινέσκει εἰς τὸ παρὸν μόνο βεβαιωμένη ἢ παροῦσα
ἀπὸ τοὺς ἄνωθεν σ(ινιὸρ) σ(ινιὸρ) Μακρῇ, Σιγοῦρο καὶ Φραντζῇ, τὰ ὅποια τζεκ-
κίνια πέντε ὁ ἄνωθεν Νίκλος τοὺς τὰ ἔδωσε εἰς τὸ παρὸν. Καὶ οὕτως ἔμειναν
εὐχαριστημένα τὰ μέρη εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαίωσιν δίχως πρεγιουντίτζιον διὰ
τὰ κουκκία ὅπου εἶχε ὁ Τζικόλας, εἰς μαρτυρίας.

† ἀντώνης Μακρῆς βεβαιώνω.

† Τωμάζος Δράκος ²⁾ ὑπογράφω διὰ ὄνομα τοῦ ἄνωθεν Νίκλου ἔτζι παρα-
καλεστὸς καὶ μαρτυρῶ.

† Γερόλιμος Φραντζῆς βεβαιώνω.

† Ἐκτωρ Σιγοῦρος βεβαιώνω.

† Δημήτρις Σκόρδαρης μαρτυρῶ.

107.

Δάνειον ἡγγυημένον τῆς 25 Ἀπριλίου 1727. Νοτάριος Θ. Ζωναράς (βιβλ. 9 σ. 84).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, ἀμήν. 1727 Ἀπριλίου 25. Τὴν σήμερον ὁ παρὼν
σ(ινιὸρ) Δημήτρις Νίκλος τοῦ π(ο)τ(ε) Γιώργου, ὁ ὅποιος δίνει δανεικὰ τοῦ πα-
ρόντος μ(ισσέ)ρ Ἀντώνι Μποζίκη ³⁾ τοῦ π(ο)τ(ε) Γιάννη τζεκκίνια χρυσᾶ ἔφφετ-
τίβα εἴκοσιν, Νο τζ(εκκίνι)α 20, διὰ νὰν τοῦ πλερώνῃ τὸ διάφορο πρὸς δέκα τὰ
ἑκατό, κατὰ τὴν τερμινατζιὸν Κορνάρα, τὰ ὅποια τζεκκίνια εἴκοσιν ὁ σ(ινιὸρ)
Νίκλος τὰ ἔδωσε καὶ ἐμέτρησε κατέμπροστεν ἐμοῦ καὶ μαρτύρων καὶ τὰ ἔλαβε
καὶ ἐπερίλαβε καὶ ὑπόσκειται μὲ τὰ καλά του, κληρονόμους καὶ διαδόχους του καὶ
σωματικῶς νὰ τὰ ἐπιστρέψῃ εἰς πᾶσα του καλὴ ἀναζήτησι μὲ τὸ διάφορό τους

¹⁾ Οἶκογ. ἀπαντῶσα εἰς χωρ. Κατωστάρι. Ἐκ ταύτης τινὲς ὑπηρετήσαν ὡς συμβολαιο-
γράφοι ἀπὸ τοῦ 1635 - 1761.

²⁾ Οἶκογ. ἐκ τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ. Δράκου τοῦ, τοπων. ἀπαντᾷ εἰς
περιοχὴν χωρ. Χαρτᾶτα καὶ Βολυμῶν.

³⁾ Ἡ οἶκογ. μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸ 1507. Ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ὡς ὑπότροφοι τοῦ Φλαγ-
γινείου φροντιστηρίου φέρονται οἱ Rodi Bouzichi - Patrasso 1723, Εὐθύμιος καὶ Λεονάρδος
Μποζίκης ἐκ Πατρῶν 1741. Βλ. Κ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, ἐνθ' ἀν. σ. 123, 124, 127.

καὶ διὰ πλεόν καουτζιὸν τοῦ σ(ινιὸρ) Νίκλου καὶ ἐρχομένους του μπαίνει πιέτζος σίμουλ καὶ ἰνσόλιδουμ ὁ παρών. Καὶ ἔτσι εὐχαριστημένος μ(ισσέ)ρ Γληγόρις Κεφαλληνὸς τοῦ μ(ισσέ)ρ Κοσμᾶ ἀπὸ χωρίο Σκουλικᾶδο καὶ ὑπόσκειται καὶ αὐτὸς μὲ τὰ καλὰ του καὶ ἐρχομένους του καὶ σωματικῶς διὰ τὸ ἐπιστρέψιμο τῶν ἄνωθεν τζεκκινίωνε εἴκοσι καὶ διάφορό τους ἕως τὴν τελεία πλερωμή. Καὶ οὕτως ἐσυμφώνησαν καὶ ὑπόσκουνται ὡς ἄνωθεν εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαιώσιν.

† τζώρτζης μαρτελάος μαρτυρῶ.

† μακρῆς ἀρέθος μαρτυρῶ.

† ἀντώνις μποζίκης βεβαιώνω.

† Γληγόρις κεφαλληνὸς βεβαιώνω.

[Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου].

1733 Μαρτίου 23. Σήμερον ὁ ἄντικρυς Νίκλος ὁμολογεῖ πὼς ἔλαβε τὰ ἄντικρυς τζεκκίνια εἴκοσι καὶ διάφορό τους ἀπὸ τὸν ἄντικρυς Μποζίκη καὶ κράζεται πλερωμένος καὶ εὐχαριστημένος καὶ σβένει καὶ ἀννουλάρει τὴν ἄντικρυς γραφὴ καὶ βεβαιώνει ὑπὸ χειρὸς του.

† Δημήτρις Νίκλος βεβαιώνω.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

108.

ΑΘΗΝΩΝ

Ἐνὸνμον συνάλλαγμα τῆς 28 Ἀπριλίου 1727. Νοτάριος Ἰω. Δερόρες (βλ. 25 σ. 190).

† 1727 Ἀπριλίου 28. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν παρόντες σωματικῶς ἡ κυρὰ Κατερίνα, χήρα γυνὴ τοῦ π(ο)τ(ε) Λιού Μηλιανοῦ μὲ τὸν υἱὸν τῆς τὸν Γιάννη ἀπὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερον ὁ μ(ισσέ)ρ Νίκλος τῆς προφεσσιὸν μαραγκὸς καὶ ἐσυμφώνησαν ὡς ἀκολουθεῖ. Ἔχει ἡ ἄνωθεν χήρα παιδὶ ὀνόματι Ἀθανάσι καὶ ἀδελφὸς ρεσπεττίβος, ἕως χρονῶν δεκατεσσάρων καὶ ἐπιθυμῶντας νὰ τὸν μάθῃ τὴν αὐτὴν προφεσσιὸν τοῦ μαραγκοῦ, τὸ ἔδωσεν ἀπὸ καιρὸν πρὸς τὸν αὐτὸν μ(ισσέ)ρ Νικολὸν διὰ νὰ τὸ μαθητέψῃ, τὸ ὁποῖον παιδὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν διὰ σοντισφατζιόνες τοῦ αὐτοῦ μαστόρου καὶ ὥσάν νὰ ἔχῃ καὶ ἀδελφὸς εὐχαριστημένη εἰς τὰ καμώματα τοῦ μαστόρου καὶ ρωτήματα τοῦ παιδιοῦ· λοιπὸν εἰς δυνάμεως τῆς παρούσης τὸν αὐτὸν Ἀθανάσι θέλουν ὅτι νὰ κοντινουάρῃ εἰς τὴν δούλεψι τοῦ αὐτοῦ μ(ισσέ)ρ Νικολοῦ χρόνους ὀκτώ, πρώτους ἐρχομένους, διὰ νὰ δουλεύῃ εἰς τὴν αὐτὴν προφεσσιὸν, κοντινουάροντας καὶ ὁ μάστορας ὑπόσκειται νὰ τὸν μαθητέψῃ εἰς τὴν αὐτὴν προφεσσιὸν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, τελειώνοντάς τονε τέλειον μάστορα, μὴν ἔχοντας ἄλλο χρέος ὁ μάστορας πάρεξ νὰ τοῦ κάμῃ τόσα παπούτζια ὅσα χαλάσῃ καὶ τὴν θροφήν του καὶ ἐνδυμασίαν του νὰ τὴν κάνουν ἢ ἄνωθεν μάννα του, ὡς ἄνωθεν, καὶ ἵν κάζο ὅπου τὸ παιδὶ φύγῃ ἀπὸ τὴν δούλεψιν τοῦ μαστόρου πρὶν τελειώσῃ ὁ καιρὸς, νὰ ἔχῃ χρέος ἢ μάννα

του καὶ ὁ ἀδελφός του, ὡς ἄνωθεν, νὰ τὸ στρέφουνε εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ μαστόρου, εὐρισκόμενον εἰς τοῦτο τὸ νησί καὶ ἵν' κάζο εἶχε περάσει τὸ παιδί καὶ πάγει εἰς ἄλλον τόπον καὶ εἶχε γυρίσει καὶ ἐτότες νὰ εἶναι χρεῶσαι ἡ μάννα του καὶ ὁ ἀδελφός του νὰ τὸ στρέφουν εἰς τὸ μαστορεῖον διὰ νὰ τελειώνη τὸν καιρόν του, ὁ ὅποιος καιρὸς τελειώνοντας εἰς τὴν δούλεψιν τοῦ μαστόρου καὶ ἔχει γίνεи τέλειος μαστορας νὰ δίδῃ πρὸς τὸ παιδί τὰ σύνεργα τῆς τέχνης, ἀπὸ κάθε σύνεργο ἓνα, μὲ πάττο ἐσπρέσσο ὅτι ἂν ἴσως καὶ ὁ αὐτὸς μαστορας εἶχε διώξει τὸ παιδί πρὶν τελειώσῃ τὸν καιρόν του, εἰς τὸν ὅποιον νὰν τότε μαθητέψῃ τὴν τέχνην του, ὡς καὶ τοῦ λόγου του, ἐτότες ὑπόσχεται νὰ πληρώνη διὰ πένα πρὸς τὴν ἄνωθεν μάννα καὶ ἀδελφόν του ριάλια εἴκοσι πέντε, Νο 25, καὶ ἕτερα εἴκοσι πέντε, Νο 25 εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Φραντζέσκου τῶν Φλάρεων ¹⁾ καὶ ρετζιπροκαμέντε ἡ ἄνωθεν μάννα καὶ γιάνη τὸ παιδί της, νὰ πλερώνουν πρὸς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγ(ίου) Φραντζέσκου, μὴν ἀδεμπίροντας ὡς ἄνωθεν, χωρὶς καμμίαν ὀπποζιζιὸν οὔτε λόγου καὶ κρίσεως. Οὕτως ὑπόσχονται μὲ τὰ καλά τους καὶ τὰ ἐξῆς ὁμοίως καὶ ἐννοεῖται καὶ ρετζιπροκαμέντε ρεσπετσιβε εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαίωσιν.

† Μάρκος μουζάκης μαρτυρῶ.

† Ἀντώνης Μασάρις μαρτυρῶ.

† Νικολὸς Νίκλος βεβαιῶναι.

† Γιάννης Μελισσηνὸς ²⁾ βεβαιῶναι.

109.

¹⁾ Ἀνώνυμον συνάλλαγμα τῆς 24 Ἰανουαρίου 1728. Νοτάριος Θ. Ζωναράς (βλ. 9 σ. 165).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, ἀμήν. 1728 Γεναρίου 24. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν κατέμπροσθεν ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὁ πατὴρ Ἀντώνης Μασάρις καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερον ὁ μ(ισσέ)ρ Νικόλας Νίκλος, τὰ ὅποια μέρη ἐσυμφώνησαν ὡς κάτωθεν: Ἔχει ἓνα παιδί ὁ αὐτὸς Νίκλος ὀνόματι Παναγιώτης, τὸ ὅποιο τοῦ παιδὶ τὸ δίνει τοῦ ἄνωθεν Μασάρι διὰ νὰν τὸ ἔχῃ χρόνους ὀχτώ, πρῶτους ἐρχομένους, ἀρχινῶντας ἀπὸ τὴν σήμερον, μαθαίνοντάς του τὴν τέχνην τῆς τσαγκαροσύνης καὶ φινίροντας οἱ ἄνωθεν ὀχτὼ χρόνοι νὰν τὸν ἐβγάνη

¹⁾ Ἐννοεῖ τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου τῶν καθολικῶν ἱερέων ἐν τῷ φρουρίῳ. Οὗτος ἰδρύθη μεταξὺ τῆς ΙΔ' καὶ ΙΕ' ἑκατονταετ.

²⁾ Οἶκογ. Μ. εὐρίσκεται ἐν Ζακύνθῳ προσερχομένη καὶ ἐκ Μάνης τῷ 1509 καὶ ἐκ Κρήτης. Νικόλαος ἢ Νικηφόρος Μ. (1560 - 1635) σπουδάσας ἐν Ρώμῃ ἐδέχθη τὸ καθολικὸν δόγμα διορισθεὶς ἐπίσκοπος Κοτρώνης. Πλείονα βλ. Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 291 - 294. Λ. Χ. ΖΩΗ, Λεξικὸν ἐν λ. ἐνθα καὶ βιβλιογραφία. Περὶ τῶν ἐκ Μάνης Μελισσηνῶν εἰς Ζάκυνθον βλ. Δ. Β. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ, ἐν Ἐπετηρίδι Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου 3 (1950) σ. 140 - 149.

νὰ ξέρη νὰ ξοφλάη ἰν τοῦττο πόντο τὰ παπούτζια, ἔχοντας τὸν αὐτὸν Παναγιώτη ὁ Μασάρις εἰς τὸ σπῖτι του, θρέφοντάς το καὶ ποδένοντάς το ὅλο τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ ὁ πατέρας του μόνο νὰν τὸν ντένη καὶ ἐπειδήτις καὶ ὁ προειρημέ- νος Νίκλος νὰ εἶναι ναύτης καὶ νὰ μισσεύη ἀπὸ ἐδῶθενε θέλει καὶ δίνει ἐξου- σία τοῦ μάστορή του τοῦ Μασάρι ὅτι ἰν κάζο καὶ τὸ αὐτὸ παιδὶ ἤθελε πῆ νὰ ἔβγη ἀπὸ τὸ μάστορά του, ἐτότες νὰ ἔχη ἐξουσία ὁ Μασάρις νὰ πηγαίνει μὲ τὸ χέρι τῆς δικαιοσύνης νὰν τὸ παίρνῃ ὅθεν καὶ ἂν ηῦρίσκεται διὰ νὰν τὸ ἔχη ἕως νὰ φινίρουν οἱ αὐτοὶ ὀχτὼ χρόνοι καὶ ἂν εἶναι ἐδῶ ὁ Νίκλος, νὰν τὸ κάνῃ ὁ ἴδιος νὰν τὸ παίρνῃ καὶ νὰν τὸ δίνη. Ἔτσι ὑπόσκειται μὲ ἐξεκαθαρωσύνῃ πὼς ὅποτε εἰς τὸ ἄνωθεν διάστημα δὲν ἤθελε μάθει τὸν αὐτὸν Παναγιώτη νὰ ξο- φλάη τὰ παπούτζια ἀπὸ χεριοῦ του, ἐτότες νὰ εἶναι ὑποσκόμενος νὰν τοῦ δίνη ριάλια πενήντα. Τὸ ὅμοιον καὶ ἂν ὁ Νίκλος ἤθελε βγάλει τὸ αὐτό του παιδὶ ἀπὸ τὴν δούλεψι τοῦ Μασάρι πρὶν φινίρουν οἱ αὐτοὶ ὀχτὼ χρόνοι, ἐτότες νὰ εἶναι καὶ αὐτὸς ὑποσκόμενος νὰν τοῦ δίνη ἔτρεα ριάλια πενήντα. Ἔτσι πὲρ τοῦττο ἐσπρέσσο σταμπιλίδο ἀνάμεσό τους καὶ οὕτως ἐσυμφώνησαν καὶ ὑπόσκουνται ρετζιπροκαμέντε διὰ τὸ μαντενιμέντο τῆς παρούσης εἰς μαρτυρίας.

† Νικόλαος Βιδάλες ¹⁾ μαρτυροῦν

† Γιώργιος Γραφτόπουλος μαρτυροῦν

110.

Κωδὶκελλὸς τῆς 12 Μαΐου 1730. Νοταρὸς Θ. Ζωναράς (Βιβλ. 11 σ. 39).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, ἀμήν. 1730 Μαΐου 12, ἡμέρα Τρίτη, ἕως ὥρες ὀχτὼ τῆς αὐτῆς ἡμερὸς εἰς τὴν σκοντράδα τοῦ Παντοκράτορος ¹⁾, εἰς τὸν οἶκον τοῦ σ(ινιὸ)ρ Δημήτρι Νίκλου τοῦ π(ο)τ(ἐ) Γιώργου ἐγινε ἀνάκραξις εἰς ἐμένα τὸν νοτάριον καὶ εἰς τοὺς παρόντας μάρτυρας, παρακαλεστὸς ἐγὼ ὁ νοτάριος ἀπὸ τὸν ἄνωθεν σ(ινιὸ)ρ Νίκλο διὰ νὰ ποιήσῃ τὸ παρόν του κωντίκελλο, τὸ ὁποῖον θέ- λει νὰ εἶναι σιμὰ εἰς τὴν διαθήκη του, χάριτι Χριστοῦ εἶχε τὸ νοῦ καὶ τὰς φρέ- νας ὑγιεῖς, ηῦρισκόμενος καλὰ ἐρωτήθη ἂν ἀφίνη κανένα πρᾶμα διὰ τὴν ψυχὴ του καὶ στοὺς τόπους τῆς ἐλεημοσύνης καὶ εἶπε δὲν ἀφίνω, παρὰ ὅτι ἐδιάταξα μὲ τὴ διαθήκη μου γενομένη εἰς τὰ ἄτη σου, ὅπου σήμερον μοῦ ἐδιάβασες, τὴν ὁποίαν στερεώνω καὶ λαουδάρω εἰσὲ οὐλα της τὰ μέρη, ἐξόχως ὅπου θέλω κόφτω καὶ ἀννουλλάρω τὸ ὅ,τι ἄφησα μὲ τὴν αὐτὴ μου διαθήκη διὰ προῖκα τῆς ἀδελφῆς μου, τῆς κυράτζας Βιττορούλλας, συμβία τοῦ σπεττάμπιλε σ(ινιὸ)ρ Φραντζέσκου

¹⁾ Ἡ οἰκογ. Β. ἦτο μία τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς νήσου μαρτυρουμένη ἀπὸ τοῦ 1557. Β. Πέτρος γλύπτης κατεσκεύασε τῷ 1742 τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος Φλαμπου- ριάρη καὶ ἄλλων ναῶν

Μπουλδοῦ, ἐπειδή τις καὶ τὰ ἐπερίλαβε καὶ περισσότερο, ὥς φαίνεται ἡ ἀρεσκεία της καὶ προικοπαράδοσις, πούρι καὶ αὐτὸ εἰς τὰ ἄτη σου, περιπλέον ἀννουλλάρω καὶ κόφτω καὶ ὅ,τι ἀπαράτησα μὲ τὴν αὐτὴν μου διαθήκη τῆς Καλῆς Πέτα, θυγάτηρ τοῦ π(ο)τ(ε) Παναγιώτη, ἐπειδή τις καὶ νὰν τῆς ἔδωσα ἐκεῖνο ὅπου μοῦ φανίστηκε εἰσὲ καιρὸ τῆς παντρείας της καὶ τὸ ἀμπέλι ὅπου εἶχα ἀκβιστάδο ἀπὸ τὸν ἄνωθεν ποτὲ πατέρα της, ἀγκαλὰ καὶ δὲν τὸ ἐμεριτάριζε. Ἔτι λέγει: ἐπειδή τις καὶ μὲ τὴν αὐτὴν διαθήκη μου νὰ κοντιτζιονάρω ὅλο μου τὸ προῶμα, στάμπιλε καὶ σπίτια, τῶρα δεκταρίω ὅτι ἀπὸ ὅσα ὑποστατικά ἀκβιστάραμε, τόσο ὄντας ἡμουννα χώρια μὲ τὸν ἀδελφὸ μου καὶ κληρονόμο μου, ὥσὰν καὶ ὄντας ἡμουν ἀντάμα, θέλω νὰ ἀγροικοῦνται διὰ δικὰ μου τὰ μισά, ὁμοίως καὶ τὸ μισὸ σπίτι, ὅπου εἰς τὸ παρὸν κατοικοῦνε καὶ τὸ ἕτερο μισὸ νὰ εἶναι στὸ μερτικὸ τοῦ αὐτοῦ μου κληρονόμου καὶ τοῦ ἀσπετάρουνε νὰ εἶναι ἰδικὰ του. Καὶ οὕτως ἔκαμε τέλος θέλοντας ὅτι τὸ παρὸν μου κωντίκελλο νὰ εἶναι σιμὰ μὲ τὴν διαθήκη μου καὶ νὰ ἔχουν τὸ στέρεο, βέβαιον καὶ ἀπαρασάλευτο εἰς τοὺς αἰῶνας ὑπὸ μαρτυρίας τοῦ σ(ινιὸ)ρ Βιντζέτζου Χιόνη καὶ ὑπογράφει καὶ ὁ σ(ινιὸ)ρ Νίκλος ὑπὸ χειρὸς του.

† Βιντζέντζος χιόνης ²⁾ μαρτυροῦν τὰ ἄνωθεν.

† διμήτριος Νίκλος βεβαιῶναι τὰ ἄνωθεν.

111.

Συμβιβασμὸς τῆς 18 Αὐγούστου 1730. Χρῆσις Θ. Ζωναράς (Β:βλ. 11 σ. 50).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, ἀμήν. 1730 Αὐγούστου 18. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν παρὼν σωματικῶς ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὁ σ(ινιὸ)ρ Σπῦρος Βοῦτος λεγόμενος Μανοῦσος, κάνοντας διὰ λόγου του καὶ διὰ τὸν ἀδελφὸ του τὸν Παῦλο καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερον ὁ κύρ Ἀγγελῆς Νίκλος, τὰ ὅποια μέρη ἐσυμφώνησαν ὥς κάτωθεν. Ἐκαραβοκύρευε ὁ αὐτὸς Νίκλος μία βάρκα, τὴν εἶχε πρωτύτερα ὁ ἄνωθεν Παῦλος, ὅμως τὴν ἐκονσενιάρισε ἀνταμῶς μὲ τὰ βλησίδια τοῦ αὐτοῦ Νίκλου καὶ ἀνάμεσα στὰ ἄλλα τοῦ εἶχε εἰς βλησίδι καὶ ὁ ἄνωθεν Σπῦρος τζεκκίνια χρυσᾶ ἔννια καὶ ἐπειδή τις νὰ ἐμανκάρισε νὰν τοῦ τὰ ἐπιστρέψη ὁ Νίκλος, ἔγιναν ρικόρσα εἰς τὴν δικαιοσύνη καὶ ὥς τὰ ἐξῆς: Τὸ λοιπὸν ἐπαρακάλεσε ὁ Νίκλος τὸν προειρημένον Σπῦρον νὰ ἤθελε τοῦ ἐραστάρη διὰ νὰ τὸν πλερώσῃ καὶ εὐχαριστήσῃ, ὥς ἄνωθεν, καὶ διὰ νὰ κάμῃ ἔργο καλwsσύνης ὁ Βοῦτος συντρέχει καὶ εὐχαριστᾶται ὅτι νὰν τοῦ δίνῃ τὸν κάθε χρόνον τζεκκίνι χρυσὸ ἓνα, ἕως τὴν τελεία ἀποπληρω-

¹⁾ Ναὸς τοῦ Π. εὐρίσκετο ἐν τῇ πόλει ἀπὸ τοῦ 1517. Διὰ τὰ τῆς ιδρύσεως τοῦ ναοῦ βλ. Λ. Χ. ΖΩΗ, Ἑφημ. Ζακ. «Ἑλλης» ἀριθ. φύλλ. 1661 τῆς 5 Αὐγ. 1907.

²⁾ Ἡ οἰκογ. Χ. μαρτυρεῖται ἐκ χωρίου Σκουλικάδου τῷ 1505 καὶ ἐκ Κεφαλληνίας τῷ 1578.

μὴ καὶ μὴν ἀντεμπίροντας ὁ Νίκλος νὰ κάνῃ ποντουαλμέντε τὴν αὐτὴν ράτα, ἀλλέως καὶ ὅποτε πάει διφεττίβος, ἐτότες νὰ ἡμπορῇ ὁ Βοῦτος νὰν τότε ἀμαχεύῃ καὶ στενεύῃ μὲ κάθε μόνδο διὰ οὕλῃ τὴν ὁλότῃ. Ἔτσι ὑπόσκειται ὁ Νίκλος διὰ τὴν ποντουαλιτὰ τῆς παρούσης εἰς μαρτυρίας.

† Ἐγὼ λέος Βουτζανέσης ¹⁾ μαρτυρῶ.

† Νικολέτος Σκλήβας ²⁾ μαρτυρῶ.

112.

Ἀποκοπή τῆς 16 Ἰανουαρίου 1733. Νοτάριος Ἰω. Δενόρες (Βιβλ. 30 σ. 37).

† 1733 Γεναρίου 16. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστη παρὼν σωματικῶς ὁ πανευλαβέστατος κ(ὺ)ρ πρῶην πρωτοπαπᾶς Ἰωάννης Τζαγκαρόπουλλος ³⁾, ὁ ὁποῖος δίδει εἰς ἀποκοπὴν πρὸς τὸν παρόντα σ(ινιὸ)ρ Πιέρρον Νίκλον τοῦ π(ο)τ(ἐ) Ἀναστασίου ἓνα κομμάτι ἀμπέλι ὅπου ἔχει εἰς τόπον λεγόμενον εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον, ὡς καλὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ αὐτοῦ εὐλαβεστάτου Τζαγκαροπούλλου, ὀνομαζομένη ἡ Κυρία ἡ Ὁδηγήτρια, μέσα εἰς αὐτὸ καὶ ἐλιές ποδάρια δύο κορωναίϊκες καὶ μία ἀπιδία ἄγρια ἀξιωματικῶν δαδῶν, Νο 12, ὅσο εἶναι καὶ εὐρίσκεται, εἶναι ἐκεῖνο τὸ ἀμπέλι ὅπου ἔπῃρ εἰς ἀποκοπὴν ὁ ἄνωθεν π(ο)τ(ἐ) Ἀναστάσις, ὁ πατέρις τοῦ Πῶχτας τοῦ καὶ διὰ ἀποκοπὴν ἐμείνανε διακόνδο νὰ δίδῃ ὁ ἄνωθεν Νίκλος πρὸς τὸν αὐτὸν ἀδελφιμότατον Τζαγκαρόπουλλον τὸν κάθε χρόνον κρασί σταμνιά εἴκοσι πέντε, Νο 25 καὶ κλήματα δεμάτια 200 κάθε τὸν μῆνα τὸν τρυγητὴν, ἀρχινῶντας ἀπὸ τὸν ἐρχόμενον καὶ ἀντάμα δύο τρυγοκάλαθα σταφύλια ἀπὸ τὸ ἴδιο ἀμπέλι, ἔχοντας χρέος νὰ κράζῃ τὸν νοικοκύρι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ τρύγου καὶ πάτημα διὰ νὰ λαβαίνῃ τὴν ἀνήκουσαν πλερωμὴν του, τὰ μισὰ ἀγώγια ὁ κοπιαστής καὶ τὸ λάδι ὅπου ἔχουν κάμει οἱ ἐλιές τὸν κάθε χρόνον νὰ δίδῃ τὸ μισὸ τοῦ νοικοκύρι εἰς τὴν συνείδησίν του καὶ μὲ χρέος

¹⁾ Οἶκογ. ἐγγραφεῖσα ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1583. Ἐξ αὐτῆς τινὲς ὑπηρετήσαν καὶ ὡς συμβολαιογράφοι.

²⁾ Οἶκογ. γνωστὴ ἀπὸ τοῦ 1511. Τὸ ὄνομα ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ «Ὀνειρο» τοῦ Σολωμοῦ. Βλ. Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΑ, Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Σολωμοῦ. Ἀθῆναι σ. 416, 419. Χωρίον τοῦ Σκλήβα εὐρίσκεται παρὰ τὴν Ἀνδρίτσαιναν Ὀλυμπίας, βλ. ΧΙΛ. 517, σ. 177.

³⁾ Οὗτος εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς καὶ Ἰταλικῆς γλώσσης προχειρισθεὶς ἱερεὺς ἐξελέγη δις πρωτοπαπᾶς Ζακύνθου, ἀπὸ τοῦ 1720 - 1725 καὶ ἀπὸ 1734 - 1745. Βλ. Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ, ἐνθ' ἄν. σ. 356 - 358. Ἀθανάσιος ἀκμάσας περὶ τὸ 1690 ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐχειροτονήθη ἱερομόναχος· ὑπῆρξεν ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Ἀθανασίου Βαρούχα καὶ ἐπεμελήθη τῶν παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ καὶ Μιχαήλ τῷ Βαρβωνίῳ τυπωθέντων συγγραμμάτων τοῦ Βαρούχα. Βλ. Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ, ἐνθ' ἄν. σ. 350 - 351. Ἡ οἶκογ. μνημονεύεται τῷ 1510 εἰς Ζάκ. ὡς προερχομένη ἐκ Πελονήσου, ἐτέρα δὲ ἐκ Καλαμῶν τῷ 1584. Βλ. Α.Χ. ΖΩΗ, Λεξικὸν ἐν λ. καὶ ἄλλῃ ἐκ Κρήτης τῷ 1587. Ἐν Κρήτῃ μαρτυρεῖται ἐξ ἐγγράφου τοῦ 1572 Γεράσιμος ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ Βροντησίου. Βλ. Κ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, ἐνθ' ἄν. σ. 32 σημ. 1.

νὰ κεντρώνη τὴν ἀπιδίαν δίδοντας τὸ μισὸ φροῦτο τοῦ νοικοκύρι. Καὶ ἡ παρὼν ἀποκοπὴ νὰ γροικᾶται ἕως ζωῆς τοῦ ἐνοῦ καὶ τοῦ ἄλλου μέρους, μὲ ὁμπλιγο τοῦ αὐτοῦ Νίκλου νὰ δουλεύη τὸ ἄνωθεν ἀμπέλι κατὰ τὴν τάξιν τῶν καλῶν γεωργῶν, κλαδεύη, σκάφτη, σκαλίζη, σύμμαννα, καταβολάδες βάνη, γράνες ξύη καὶ σηκοτραφίζη ὁλοτρόγυρα ὑπόσχοντας τὰ καλά του ὁ ἄνωθεν Νίκλος καὶ σωματικῶς διὰ τὴν κορρισπονσιὸν τῆς ἀποκοπῆς ὡς ἄνωθεν, τὴν ὁποίαν μὴ δίδοντας ποντουαλμέντε νὰ τὴν πλερώνη εἰς τὰ καλύτερα πρέτζια, εἰς ὑπόσχεσις καὶ τὰ ἐξῆς καὶ διὰ κάθε δάννον καὶ πεγιοραμέντα καὶ βεβαιώνουν.

† Ἰω. Τζαγκαρόπουλος πρώην Πρωτοπαπᾶς βεβαιώνω.

† Πιέρος νίκλος βεβαιώνω.

113.

Ἑταιρεία τῆς 13 Μαΐου 1733. Νοτάριος Θ. Ζωναρᾶς (Β:βλ. 12. σ. 61).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, ἀμήν. 1733 Μαΐου 13. Τὴν σήμερον ὁ παρὼν σ(ινιὸ)ρ Δημήτρις Νίκλος, ὁ ὁποῖος ἔδωκε τοῦ παρόντος μ(ισσέ)ρ Παναγιώτη Βρυώνη¹⁾ τοῦ π(ο)τ(ε) Γιώργου ἀπὸ χωρίου Ἁγίου Δημητρίου ἓνα δαμάλι τρίχας μελισσόν, δίχρονο, διὰ νὰν τὸ ἔχη θούρη καὶ φυλάη καὶ ἂν κάμη ζημία κανενοῦ, νὰ τήν ἐποκοπῇ τοῦ νοικοκύρι ο αὐτοῦ Βρυώνης, ὁμοίως ὅτι πάθη ἀπὸ ἀνθρώπους νὰ εἶναι ὑποσκόμιμος ὁ Βρυώνης νὰ ἀποκρίνεται καὶ πλερώνη τοῦ σ(ινιὸ)ρ Νίκλου, ὅξω ἀπὸ φυσικὸν ψόφον, ἐτότες νὰ εἶναι ἡ ζημία ἀνάμεσό τους καὶ νὰν τὸ μάθη εἰς τὸ ζυγὸν καὶ μαθαίνοντάς το, ἐτότες νὰ ἀγροικᾶται τὸ μισὸ διὰ τὸν σ(ινιὸ)ρ Νίκλο καὶ τὸ ἄλλο μισὸ διὰ τὸν αὐτὸν Βρυώνη. Καὶ ὄντας θέλουνε νὰν τὸ ξεκάμουν, νὰ ἔχη προτίμησι ὁ νοικοκύρις ἓνα ρεάλι ἀπὸ τὸν κοπιαστὴ περισσότερον. Καὶ εἰς τὸ παρὸν ὁ ρηθέντας Νίκλος δίνει δανεικὰ τοῦ ἄνωθεν Βρυώνη ριάλια, δύο, τὰ ὁποῖα τοῦ ὑποτεκάρει τὸ μισὸ ἀπὸ τὸ ἄνωθεν δαμάλι, τὸ μερτικό του, καὶ ὁμπλιγάρεται ὁ αὐτὸς Βρυώνης νὰν τοῦ τὰ ἐπιστρέψῃ τὰ ριάλια δύο ὅλο τὸ μῆνα, τὸν Αὐγούστο, πρῶτον ἐρχόμενον καὶ μὴ δίνοντάς τα εἰς τὴν ἄνωθεν διορία ἐτότες νὰ εἶναι ὅλο τὸ ἄνωθεν δαμάλι τοῦ σ(ινιὸ)ρ Νίκλου, δίνοντάς του μαθημένο ὡς ἄνωθεν διὰ νὰν τὸ κάνη καὶ δεσποντέρη ὡς θέλει καὶ βούλεται²⁾. Ἐτῆς συμφωνησμένα τὰ μέρη καὶ ὑπόσκονται ἀναμεταξύ τους διὰ τὴν ποντουαλιτὰ τῆς παρούσης ὑπὸ μαρτυρίας τῶν κάτωθεν.

† Τζόρτζης μαρτελάος μαρτυρῶ ἀπὸ τὴν ἀποστήλα τοῦ μηνός.

† βιτζέντζος Χιόνης μαρτυρῶ μὲ τὴν ἀποστήλα τοῦ μηνός.

¹⁾ Οἶκογ. Β. μαρτυρεῖται εἰς Ζάκυνθον ἀπὸ τῆς 16 ἑκατοντ. εἰς τὸ χωρίον Ἁγιος Δημήτριος, ἔνθα καὶ τοπων. *Βρυωναῖκα*, τά. Σήμερον ἡ οἶκογ. ἀπαντᾷ ἐν Κεφαλληνίᾳ.

²⁾ Παρομοία συμφωνία γίνεται καὶ σήμερον ἐν Μέσα Μάνη.

114.

Ἀγοραπωλησία τῆς 5 Νοεμβρίου 1735. Νοτάριος Θ. Ζωναράς (Βιβλ. 13 σ. 12).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, ἀμήν. 1735 Νοεμβρίου 5. Τὴν σήμερον ἐνεφανίσθησαν κατέμπροσθεν ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὁ μ(ισσὲ)ρ Φραντζέσκος Σπειζιέρης, μ(ισσὲ)ρ Νικολὸς Σπαθῆς ¹⁾ καὶ μ(ισσὲ)ρ Μᾶρκος Κρεζίας, γαστάλδοι τῆς φράγας τῶν μπακάληδων, καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερον ὁ μ(ισσὲ)ρ Ἀγγελῆς Νίκλος, τὰ ὁποῖα μέρη ἐσυμφώνησαν ὡς ἀκολουθεῖ: Ὑπόσχοντας ὁ ἄνωθεν Νίκλος νὰ πάη εἰς τὸ Σάλωνα ²⁾ καὶ Λιβαδία διὰ νὰ τοὺς φέρῃ ἀπὸ τὸ Σάλωνα μὲ τὴν φιογάδα ὅπου καραβοκυρεύει ὁ πατρο-Γιάννης Μάνος ἐλιές μαῦρες τῆς γάδης, νὰ μὴν εἶναι σάπιες, χιλιάδες λίτρες δέκα πλέον ὀλιγώτερες καὶ φέροντάς τε εἰς τὴν Ζάκυνθο νὰ μὴν μπορῇ νὰ τίς δώκῃ ἄλλουνοῦ παρὰ τῶν ἄνωθεν γαστάλδω, ὁμοίως καὶ οἱ αὐτοὶ γαστάλδοι, τόμου εἶναι τῆς κουαλιτᾶς, ὥσάν ἐκεῖνες ὅπου ἔχει νὰ τοὺς φέρῃ ὁ ἄνωθεν Μάνος μὲ γραφὴ εἰς τὰ ἄτη μου, στὴν πρώτη τοῦ παρόντος, νὰ τίς περιλάβουνε καὶ νὰν τίς πλερώνουν τὴν πᾶσα χιλιάδα πρὸς ριάλια εἴκοσι τρία ἀπὸ 8 κατὸ γαζέτες τὸ πᾶσα ριάλι. Περιμέντε φέροντάς τους ἀπὸ τὴ Λιβαδία μὲ τὸ ἴδιο μαστιμέντε ρύζι χιλιάδες λίτρες ἕξι πλέον ὀλιγώτερον, ἐπὶ τὸν τοῦ τὰ πλερώνουν καὶ αὐτὸ τὴν πᾶσα χιλιάδα ριάλια σαράντα ἑννία ἀπὸ γαζέτες ἑκατὸ τὸ ριάλι, ὡς ἄνωθεν. Ἐτὶ ὑπόσχονται τὰ μέρη ἀναμεταξύ τους διὰ τὴν στερέωσιν καὶ μαντενιμέντο τῆς παρούσης καὶ τὰ ἐξῆς εἰς μαρτυρίαν καὶ βεβαίωσιν.

† φραντζέσκος σπειζιέρης βεβαιώνω μὲ μία ἀποστίλα.

† βιτζέντζος χτενᾶς ³⁾ ὑπογράφω διὰ ὄνομα τοῦ ἄνωθεν νίκλου.

† μάρκος κρεζίας ⁴⁾ βεβαιώνω.

115.

Συνποσχετικὸν τῆς 7 Ἰανουαρίου 1738. Νοτάριος Θ. Ζωναράς (Βιβλ. 13 σ. 41).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, ἀμήν. 1738 Γεναρίου 7. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν κατέμπροσθεν ἐμοῦ νοταρίου ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὁ πατρὸν Στέλιος Τριαντάφυλλος ⁵⁾ παρτζενέβελος καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερον πατρὸν Δημήτρις Νίκλος καραβοκύρις τῆς βαρκὸς του κάνοντας διὰ λόγου του καὶ διὰ ὄνομα τῶν συντρόφωνέ του, τὰ ὁποῖα μέρη ἔχοντας διαφορὰς ἀναμεταξύ τους, θέλουν καὶ ποιοῦν τὸ

¹⁾ Ὡς ἐπώνυμον γνωστὸν ἐν Ζακύνθῳ ἀπὸ τοῦ 1516. Τούτου παρωνύμια τὰ Καραφέτης, Κολομπάρμπας καὶ Κοτσάνης. Καὶ τοπων. τοῦ Σπαθῆ ἐν χωρίῳ Γύρι.

²⁾ Ἀμφισσα.

³⁾ Ἡ οἰκογ. Κτενᾶ ἐν Ζακύνθῳ ἐγκατεστάθη ἐκ Φιλιατρῶν.

⁴⁾ Κρεζίας παρὼν. τούτου Μπακουριᾶνος.

⁵⁾ Ἡ ἐν Ζακ. οἰκογ. Τριανταφύλλου προέρχεται ἐκ Πατρῶν.

παρὸν κομπρομέσσο καὶ ἐλεγγέρου θεληματικῶς τὰ μέρη διὰ κριτᾶδες τους ἄλμπιτρος τὸν σ(ινιὸ)ρ Νικολὸ Τερτζέτη¹⁾ καὶ σ(ινιὸ)ρ Βιντζέντζο Χιόνη, τῶν ὁποίων δίνουν ἐξουσία νὰν τοὺς ἀκούσουν τὰ δικαιώματα ὅπου στοματικῶς θέλει τοὺς προσφέρει τὸ καθὲν μέρος κρένοντάς τους δὲ γιοῦρε ντὲ φάκτο μόρε βένετο καὶ ἱναππελλάμπιλε. "Εἴςι ὑπόσκουνται νὰν τὸ κρατοῦν τὸ ὅ,τι ἀποφασίσουν οἱ ἄνωθεν κριτᾶδες τους, καὶ ἐπειδήτις καὶ τὰ ἄνωθεν μέρη δὲν θέλουν νὰ κάμουν διμάντα καὶ ἀπόκρισι, δακκόρδο ρεφουδάρουν τὸ μπενεφίτζιον τοῦ νόμου τῆς διμάντας καὶ ἀπόκρισης καὶ οὕτως ὑπόσκουνται μὲ τὰ καλά τους διὰ τὴν στερέωσι τῆς παρούσης εἰς μαρτυρίας.

Τζόρτζης Καλλέκας μαρτυρῶ.

Ἀντώνιος δανηὰς μαρτυρῶ.

116.

Πληρεξουσιότης τῆς 14 Ὀκτωβρίου 1740. Νοτάριος Θ. Ζωναράς (Βιβλ. 13 σ. 78).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, ἀμήν. 1740 Ὀκτωβρίου 14. Τὴν σήμερον ἐνεφανίστησαν κατέπροσθεν ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων παρόντες σωματικῶς ὁ πατρὸν Ἀγγελῆς Νίκλος, ὁ ὁποῖος εἰς δυναμείας τῆς παρούσης, ἐπειδήτις καὶ ἔχει νὰ μισέψη ἀπὸ τὴν παροῦσαν χώραν, θέλει καὶ ποιεῖ διὰ καθολικὸν ἐπίτροπον καὶ γενεράλ κομπρόσσον τὸν εὐγενὲ σ(ινιὸ)ρ Γαβρίηλ Γαρθέλη, δίνοντάς του ἐξουσία, ριφενδέρη πᾶσα του δικαίωμα, ὅπου νὰ ἔχη μὲ κάθεν καὶ ἕκαστον ἄνθρωπον καὶ ἐξόχως στὴν διαφορὰ ὅπου ἔχει διὰ τὰς ἐλιές μὲ τὸν Μιχάλη Πατρινὸ²⁾ καὶ ἱερέας Γκουσέτη, ἡμπορῶντας ὁ ρηθέντας ἐπίτροπος νὰ κομπαρίρη διὰ ὄνομα τοῦ αὐτοῦ κονστιτουέντε εἰς κάθε κριτήριον, τόσο τῆς ὀρδινάριας ἀουτοριτᾶς, ὥσάν καὶ τῆς στραορδινάριας διὰ νὰ προσφέρη κάθε του δικαίωμα, ὀρίζη, δεπουτάρη, κἀνῃ νὰ γένεται ἀπόφασι καὶ αὐτὴν ἀππελλάρη, μάρτυρες προσφέρη, ὀρκους κἀνῃ εἰς τὴν κονσιέντζα τοῦ κονστιτουέντε, τὸ ὁμοίως δίνη τῶν κοντράριων καὶ εἰς κοντολογίας νὰ κἀνῃ ὥσάν νὰ ἦτουν παρὸν καὶ ὁ ἄνωθεν Νίκλος καὶ τὸ ὅ,τι κἀμῃ καὶ ποιήσῃ ὁ ἄνωθεν σ(ινιὸ)ρ ἐπίτροπος ὑπόσκειται ὁ κονστιτουέντες Νίκλος μὲ τὰ καλά του καὶ ἐρχομένους του νὰν τὸ ἔχη καὶ κρατῇ διὰ

¹⁾ Τερτζέτη καὶ Τερτσέτη, οἰκογ. ἐκ La Ciotat, παραλίας πόλεως τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας, μετηνάστευσεν εἰς Ζάκυνθον χάριν ἐμπορίου. Πλεῖονα βλ. Α. Χ. ΖΩΗ, *Λεξικὸν* σ. 1108-1110. Πρὸβ. Φ. ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΔΗΝ, Γεώργιος Τερτσέτης, *Ἑλληνικὴ Δημοιοργία* τεύχος 54, Ἀφιέρωμα εἰς Γεώργιον Τερτσέτην, Ἀθῆναι 1950 σ. 649 κέ. ἐνθα καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία. Εἰδικὴν μονογραφίαν περὶ Γ. Τερτσέτη καὶ πλήρως ἐνημερωμένην βιβλιογραφικῶς ἐδημοσίευσεν ὁ συνάδελφος καὶ φίλος Σ. Χ. ΣΚΟΠΕΤΕΑΣ, Γεώργιος Τερτσέτης, ὁ ἀγωνιστής, ὁ βιβλιοφύλαξ τῆς Βουλῆς, ὁ ἱστορικὸς τοῦ Εἰκοσιένα. *Ἑλληνιστὰ Φύλλα* 2 (1954) τεύχ. 5 σ. 115-147 [καὶ ὡς ἀνάτυπον]. Εἰς τὸ τεύχος τοῦτο καὶ σκιαγραφία τοῦ Γ. Τερτσέτη ὑπὸ ΝΤ. ΚΟΝΟΜΟΥ.

²⁾ Οἰκογ. Πατρινου ἀπαντᾷ ἐν Ζακύνθῳ ἀπὸ τοῦ 1478.

στέρεον, βέβαιον καὶ ἀπαρασάλευτο εἰς τοὺς αἰῶνας. Καὶ οὕτως ἱστάρισε νὰ γράψω εἰς μαρτυρίας τῶν κάτωθεν.

† Βιντζέντζος Χιόνης μαρτυρῶ.

117.

Πληρεξουσιότης τῆς 13 Αὐγούστου 1742. Νοτάριος Θ. Ζωναρᾶς (Β:βλ. 13 σ. 132).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, ἀμὴν. 1742 Αὐγούστου 13. Τὴν σήμερον ὁ παρὼν μ(ισσέ)ρ Ἄγγελος Νίκλος, ἐπειδή τις καὶ μέλλει νὰ μισσέψη ἀπὸ τὴν παρὼν νῆσον, διὰ τοῦτο εἰς δυνάμεως τῆς παρούσης θέλει καὶ ποιεῖ διὰ καθολικό του ἐπίτροπο καὶ κομμέσσο τὸν σ(ινιό)ρ Σπῦρο Βοῦτο, τοῦ ὁποίου τοῦ δίνει ἐξουσία νὰ ἡμπορῇ νὰ προβαίνει εἰς τὴν δικαιοσύνη καὶ προσφέρνῃ κάθε του δικαίωμα ὅπου ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ μὲ κάθε καὶ ἕκαστον ἄνθρωπο, ὀρίζῃ, δεπουντάρη σκριττοῦρες, πρεξεντάρη, κἀνῃ νὰ γένουνται ἀπόφασες καὶ αὐτὲς ἀπελλάρη εἰς κάθε κριτήριον καὶ εἰς ἐκοντολογίαν νὰ προθῇ καὶ κἀνῃ κάθε ὠφέλιμον διὰ τὸν πριντζιπάλε του τὸν Νίκλο, περιπλέον νὰ ἡμπορῇ ὁ ἄνωθέ του ἐπίτροπος νὰ τοῦ σκουδέρῃ πᾶσα λιβέλλο, ὅπου ἔχει νὰ λάβῃ καὶ κάθε ἄλλο πὺ τοῦ ἀπαρθενεύει καὶ τὸ ὅ,τι κἀμῃ καὶ ποιῇ ὁ αὐτὸς σ(ινιό)ρ Βοῦτος ὑπόσκειται ὁ ρηθέντας κωνσταντίνους νὰν τὸ ἔχῃ καὶ κρατῇ αὐτὸ στέρεον, βέβαιον καὶ ἀπαρασάλευτο εἰς τοὺς αἰῶνας, ὑπὸ μαρτυρίας τῶν κάτωθεν.

† Βιντζέντζος Χιόνης μαρτυρῶ.

† Τζώρτζης Ἀνινος ¹⁾ μαρτυρῶ.

118.

Ἀνώνομον συνάλλαγμα τῆς 23 Αὐγούστου 1745. Νοτάριος Θ. Ζωναρᾶς (Β:βλ. 14 σ. 74).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, ἀμὴν. 1745 Αὐγούστου 23. Τὴν σήμερον ἐνεφανίσθησαν κατέμπροστεν ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων παρὼν καὶ σωματικοὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὁ εὐλαβέστατος ἱερεὺς Νικόλαος Καλήγερος ²⁾ ἀνταμῶς μὲ τὴν μητέρα του, τὴν κυράτσα Ἐλενέττα Παπανοπούλλου, χήρα γυνὴ τοῦ π(ο)τ(ἐ) μ(ισσέ)ρ Ἰωάννη Καλήγερο καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερον ὁ μαστρο-Νικολὸς Νίκλος, τὰ ὁποῖα μέρη ἐσυμφώνησαν ὥς ἀκολουθεῖ: Ἐχοντας ἡ ρηθέντα Ἐλενέττα ἓνα παιδί ὀνόματι Χαράλαμπος καὶ ἀδελφὸς ρεσπετίβε τοῦ ἄνωθεν ἱερέως καὶ θέλοντας αὐτὸν νὰ μάθῃ τὴν τέχνη τῆς μαραγκοσύνης, εἰς δυνάμεως τῆς παρούσης τότε δίνουν τοῦ

¹⁾ Οἶκογ. Ἀννίνου ἐκ Κεφαλληνίας ἀπαντᾷ ἐν Ζακύνθῳ ἀπὸ τοῦ 1535.

²⁾ Ἡ οἶκογ. αὕτη ἐγκατεστάθη εἰς τὴν νῆσον ἐκ Κυθήρων τῷ 1644. Παρωνύμιον αὐτῆς Νιάκας. Τὸ ὄνομα καὶ σήμερον εἰς Κύθηρα. Βλ. Σ. ΣΤΑΘΗ, *Κυθηραϊκὴ Ἐπιθεώρησις*, Ἐν Ἀθήναις 1 (1923) σ. 193.

ἄνωθεν Νίκλου ἀπὸ τὴν σήμερον νὰν τόνε δουλέψη χρόνους ἕξι καὶ ἕτερους δύο νὰν τόνε δουλέψη μισιακά, στὸ ὁποῖο διάστημα τῶν χρόνων ὁχτὼ νὰ ἔχη χρέος ὁ Νίκλος νὰν τόνε θρέφῃ καὶ κἀνῃ του καὶ παπούτζια καὶ κἀνοντας καὶ δουλεύοντας ὁ αὐτὸς Χαραλάμπης μπιστεμένα καὶ καλὰ τὸ μάστορά του εἰς τοὺς ἄνωθεν ὁχτὼ χρόνους ἐτότες ὁ ἄνωθεν Νίκλος νὰ ἔχη ὄμπλιγο νὰν τοῦ δίνη ἓνα ἀπὸ κἀθεν σύνεργο τῆς αὐτῆς τέχνης μὲ ὄμπλιγο τῆς ἄνωθεν κυράτζας Ἐλενέττας καὶ τοῦ ρηθέντος Νικολάου ἱερέως, ὅτι ὁ αὐτὸς τῆς υἱὸς καὶ ἀδελφὸς ρεσπεττίβε νὰ ἤθελε κοντινουάρῃ εἰς τὴν δούλεψι καὶ ὑποταγῇ τοῦ ἄνωθέ του μαστόρου τοὺς ὁχτὼ χρόνους ὡς ἄνωθεν, ἀλλέως νὰ εἶναι ὑποκείμενα ἰνσόλιδουμ νὰ πλερώνουν ριάλια εἴκοσι πέντε, τὰ μισὰ εἰς τὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου¹⁾ καὶ τὰ ἄλλα μισὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς²⁾. Ὅμοίως καὶ ἂν ἴσως καὶ ὁ Νίκλος δὲν κρατήσῃ τὸν αὐτὸν Χαραλάμπη τοὺς αὐτοὺς ὁχτὼ χρόνους ἢ δὲν τοῦ μάθῃ τὴν τέχνη, νὰ πλερώνη ἐτότες ἕτερα ριάλια εἴκοσι πέντε, τὰ μισὰ στὸν Ἁγιον Κωνσταντῖνον καὶ τὰ ἕτερα μισὰ στὴν Ἁγίαν Παρασκευήν. Τοιοῦτο τρόπον ἐσυμφώνησαν εἰς ὑπόσχεσις ἀναμεταξύ τους μὲ τὰ καλὰ τους διὰ τὴν στερέωσι τῆς παρούσης εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαίωσιν, μὲ ξεκαθαρωσύνῃ ὅτι εἰς τοὺς δύο χρόνους ὁποῦ δουλεύει μισιακά νὰ μὴν ἔχη χρέος ὁ Νίκλος μήτε διὰ τροσὴ μήτε διὰ παπούτζια. Καὶ οὕτως εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαιώνουν.

† Νεόφυτος ἱερομόναχος ὁ σιγοῦρας ὑπογράφω διὰ ὄνομα τῆς ἄνωθεν Ἐλενέττας.

† Νικόλαος ἱερεὺς ὁ Καλήγερος βεβαιώνω.

† Τζώρτζης Ἀννινος ὑπογράφω διὰ ὄνομα τῆς ἄνωθεν Ἐλενέττας ἔτζη παρακαλεστὸς καὶ τὰ ἐξῆς.

† Νικολῆς Νίκλος βεβαιώνω.

119.

Ἀγλωσις μετ' ἐπιφολάξεως τῆς 19 Μαΐου 1746. Νοτάριος Θ. Ζωναράς (Βιβλ. 14 σ. 116).

† Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι, ἀμήν. 1746 Μαΐου 19 Ζάκυνθο. Τὴν σήμερον ἀνακραζόμενος ἐγὼ ὁ νοτάριος εἰς τὴ ρεστέλλα τῆς κοντουμάτζιας, εἰς τὸ μαγαζὶ ὁποῦ ηὑρίσκονται σεκβεστράδοι τῆς αὐτῆς, ὅθεν μὲ ὁρδινία καὶ τὰ ἐξῆς: Ἐβγαλμένος ὁ πατρὸν Ἀγγελῆς Νίκλος, ὁ ὁποῖος μὲ ἐπαρακάλεσε νὰ γράψω ὡς

¹⁾ Ναὸς παραθαλάσσιος εἰς τὸ προάστιον Κήπων καὶ πλησίον τοῦ Λοιμοκαθαρητοῦ παραχωρηθεὶς παρὰ τοῦ ἰδιοκτήτου Τζάννε Γουλημοπούλλου τῇ 30 Μαΐου 1594 τῇ συντεχνίᾳ τῶν ξυλουργῶν.

²⁾ Ναὸς εἰς τὸ Γυφτοκάντουνο ἢ στοῦ Χαλβάτου εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως σωζόμενος ἀπὸ τοῦ 1486.

ἀκολουθεῖ: Ἐπειδή τις καὶ νὰ εἶχε νὰ λάβῃ μερικὴ σοῦμμα ἄσπρα ἀπὸ τὸ Γιάννη Παλαιολόγο¹⁾ ἀρριβάροντας εἰς τὴν νῆσον τοῦ Τζιρίγου νὰ ἔδραμε εἰς τὴν δικαιοσύνη τοῦ ἐξοχωτάτου Προβλεπτοῦ καὶ ἐφυλάκωσεν τὸν ἄνωθεν Παλαιολόγο, διὰ ταῦτο εἰς δυνάμει τῆς παρούσης θέλει ὁ ρηθέντας Νίκλος καὶ παρακαλεῖ ταπεινὰ τὴν δικαιοσύνην τοῦ ἄνωθεν ἐξοχωτάτου Προβλεπτοῦ τῆς νήσου Τζιρίγου νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ λιμπεράρῃ τὸν ἄνωθεν Παλαιολόγο ἀπὸ τὴν φυλακὴν διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ ἔλθῃ ἐλεύθερος εἰς τὴν πατρίδα του, φυλαζόμενα τὰ δικαιώματα τοῦ ρηθέντος Νίκλου διὰ ὅπου ἔχει νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν αὐτὸν Παλαιολόγο. Τοιούτῳ τρόπῳ ἐγύρεψε νὰ γράψω ὑπὸ μαρτυρίας τῶν κάτωθεν.

† Κωσταντῆς Παῖδας²⁾ μαρτυρῶ.

† Δὸν Νικολῆς Διαργυρόπουλος³⁾ μαρτυρῶ.

120.

Διαθήκη τῆς 11 Ἰουλίου 1787. Νοτάριος Ἄντ. Βαρβιάνης⁴⁾ (Βιβλ. 2. σ. 100).

Εἰς δόξαν Χριστοῦ, ἔτη ἀπὸ τῆς Αὐτοῦ γεννήσεως 1787 Ἰουλίου ἑνδεκα, Νο 11, εἰς Ζάκυνθο. Ἡμέρα Κυριακὴ καὶ θύρε τρεῖς ἡμέρας, ἐκράχτηκα ἐγὼ ὁ νοτάριος εἰς κατοικίαν τῆς Ρούσας Νίλλο ποτὲ Πιέρου, κείμενην στὴν σκοντοῖδα τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων⁵⁾ συντροφισμένη με τοὺς παρόντας κ. κ. Χαράλαμπος Καπέλλο⁶⁾ καὶ Ἀντρέα Μαρτινέγκο⁷⁾, μάρτυρες ἀξιόπιστους, τοὺς ὁποίους ὅλους παρακαλεῖ ἡ αὐτὴ τριτατρίτσε, ἐμένα νὰ γράψω τὴν παροῦσα τῆς διαθήκην καὶ ὕστερὴ τῆς διόρθωσι καὶ τοὺς ἄνωθεν ἀξιόπιστους καὶ παρακαλεστοὺς μάρτυρας,

¹⁾ Οἶκογ. Παλαιολόγων εὐρίσκεται κατέχουσα κτήματα εἰς τὴν Ζάκυνθον ἀπὸ τοῦ 1512. Παλαιολόγος Θεόδωρος ἀναφέρεται ὡς ἀρχηγὸς Στρατιωτῶν εἰς Ζάκ. τῷ 1480. Παλαιολόγῳ Θεοδώρῳ, καλογραῖα ἐν Ζακ. τῷ 1523. Βλ. Α. Χ. ΖΩΗ, Παλαιολόγοι ἐν Ζακύνθῳ. Ἐφημ. Ἀθηνῶν «Ἑστία» 18 Ὀβρίου 1910.

²⁾ Ἐκ τῶν εὐγενῶν τῆς χρυσοβίβλου τῷ 1550.

³⁾ Εὐγενὴς οἶκογ. ἐγγεγραμμένη ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1598.

⁴⁾ Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων οἶκογ. τῆς νήσου ἐξ ἧς καὶ ὁ πρῶτος φρούραρχος τῆς Ζακ. ἐπὶ βενετοκρατίας. Ρισάρδος Βαρβιάνης 1493 Β. Διονύσιος (1788 - 1866) εἶναι συγγραφεὺς ἀνεκδότου «Χρονογράφου» ἀποκειμένου παρὰ τῷ Ἀρχαιοφυλακείῳ Ζακύνθου. Τοῦτο δυστυχῶς κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς μαζί με ὅλον τὸ ὑλικὸν τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1953. Εὐτυχῶς περίληψιν τούτου διέσωσεν ὁ Ζακύνθιος λόγιος ΝΤ. ΚΟΝΟΜΟΣ εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν Ἑλληνιστικὰ Φύλλα 2 (1954) τευχ. 6 σ. 152 - 164, ἐνθα καὶ εἰσαγωγὴ καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία περὶ τῆς οἶκογ. Βαρβιάνη.

⁵⁾ Ναὸς ἐν μέσῳ τῆς πόλεως ἄνωθεν τῆς Πλατείας Ρούγας. Ἐν ἔτει 1516 ἦτο ἀρχαία μονή, ἀνήκουσα τῷ Φραγκ. Μοτσενίγῳ.

⁶⁾ Ἐκ τῶν εὐγενῶν τῆς Ζακύνθου τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ (1607).

⁷⁾ Οἶκογ. ἐξ Ἰταλίας. Μ. Μάρκος μετοικήσας εἰς Ζάκυνθον ἐνεγράφη ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1572. Τινὲς ὑπερέτησαν καὶ ὡς συμβολαιογράφοι ἀπὸ τοῦ 1570 - 1664.

τὴν ὁποίαν ἠΰραμεν ἀχαμνισμένην καὶ κοιτόμενην στὴν κλίνην τῆς ἀπὸ αἰτίαν τοῦ σώματος, ἔχοντας, χάριτι Θεοῦ, σῶον τὸν νοῦν καὶ τὰς φρένας ὑγιεῖς, ὅλους λοιπὸν μᾶς παρακαλεῖ, ὥς ἄνωθεν, νὰ τὴν μαρτυρήσουν ὥς ἄνωθεν. "Ετι λέγει· ὅταν ὁ Κύριος καὶ Πλάστης μου καλέσῃ τὴν ἁμαρτωλήν μου ψυχὴν στὸν οὐρανόν, θέλω νὰ κηδέψουν τὸ φθαρτό μου σῶμα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος εἰς τὸν Τράφον¹⁾). "Ετι ἐρώτησά την, ἂν ἀφίνη τίποτις ψυχικὰ διὰ σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τῆς ἥ εἰς τοὺς τόπους τῆς ἐλεημοσύνης εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον τοῦ Ἰησοῦ μας Χριστοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα, μοῦ εἶπε: δὲν ἔχω νὰ ἀφήσω τίποτι. "Ετι λέγει· πᾶσα μου ἀτζιὸν καὶ πρετέζα ὅπου ἔχω καὶ ἡμπορεῖ νὰ μοῦ ἀπαρτενίρῃ διὰ κάθε ἀτζιόν, τίτολο καὶ γιούς καὶ πρετέζα καὶ πᾶσα ἄλλο πρᾶμα ὅπου μοῦ βρεθῇ ἐν καιρῷ θανάτου μου κανένα ξεχωριστὸ τὰ παρατῶ ὅλα καὶ τὰ ἀφίνω τῆς ἀγαπημένης μου ἀδελφῆς μου Μπετίνας Ζαβραδινοῦ, θυγατέρα τοῦ ποτὲ Ζαβραδινοῦ, συμβία τοῦ σ(ινιὸ)ρ Ἰωάννη Σκλήβα, διὰ νὰν τὸ κάνη ὥς θέλει καὶ βούλεται, κατασταίνοντάς τηνε καὶ διὰ καθολικὴ μου κληρονόμα, μὲ ἐτοῦτο περό, θέλω νὰ δίνῃ ἓνα σαρανταεῖς τοῦρο στὸν κατὰ καιρὸν ἐφημέριον τῆς ἐνορίας μου διὰ νὰ μοῦ ψάλλῃ καὶ διὰ τὴν ψυχὴν μου. "Ετι λέγει· ἀφίνω διὰ τὴν ψυχὴν μου ἓνα σαρανταεῖς διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Μαρίας τοῦ Μαιμάου²⁾ διὰ νὰ μὲ μνημονεύουν καὶ ἕτερο ἓνα ἀφίνω στὸν Ἅγιον Ἀναστάσιον τοῦ Παλαδᾶ, ὅπου ἐφημέρεῦει ὁ παππᾶ Πέτρος Ψωμᾶς διὰ νὰ μὲ μνημονεύῃ. "Ετι λέγει· Ἔχω τρία μπουλλεττία τοῦ Μοντε³⁾), τὰ ὁποῖα βρίσκονται στὰ χέρια τῶν παιδιῶν μου Λαμπρινῆς καὶ Αἰηλίας, θέλω ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν μου νὰν τὰ παραδίδουν τῆς αὐτῆς μου κληρονόμας διὰ νὰ τὰ ποιήσῃ ὥς θέλει καὶ βούλεται, καὶ τὸ ὅσο πρᾶμα, ξέχωρα ἀπὸ τὰ τρία μπουλλεττία, βρίσκεται στὰ χέρια τῶν αὐτῶν μου παιδιῶν, θέλω νὰ μένῃ ἐδικόν τους διὰ νὰ μὲ συγχωροῦνε. "Ετι λέγει· ποσσεδέρω μὲ τὰ αὐτά μου παιδιά κομμάτι σταφίδα καὶ τὴν ἀτζιὸν καὶ μερτικόν μου θέλω νὰ τὴν περιλαβαίνῃ καὶ αὐτὴ ἡ αὐτὴ μου ἀδελφὴ καὶ κληρονόμα διὰ νὰ τὴν κάνῃ ὥς βούλεται. Διὰ συχώριο τῆς καὶ ἡ αὐτὴ ἀδελφὴ

¹⁾ Ἡ τοῦ Φλαμπουριάρι. Ναὸς ἐν τῇ πόλει ἀνήκων εἰς τὴν οἰκογένειαν Ζαβραδινοῦ καὶ εἰς τὴν συντεχνίαν τῶν ὑποδηματοποιῶν. Ἐν αὐτῷ ἦσαν εἰκόνες τοῦ Κουτούζη καὶ ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου Γοργοεπηκόου τὴν ὁποίαν ὁ Μ. Ἀγαπητὸς εἶχε κομίσει ἐκ Κρήτης.

²⁾ Ναὸς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου Κόγκινα Σπιτάκια εἰς τὸ Δ. μέρος τῆς πόλεως ἀνήκων εἰς τὸν ἱερέα Δ. Νομικόν.

³⁾ Ἀποδείξεις τοῦ Ἐνεχυροδανειστηρίου. Ἡ ἰδρυσις τοῦ Ἐ. χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1670 ἀποφάσει τοῦ Γεν. Προβλεπτοῦ θαλάσσης Ἀντ. Βενάρδου. Ἀφορμὴ τῆς ιδρύσεως αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀφ' ἐνὸς μὲν ἢ ἐν τῷ τόπῳ ἑλλειψίς χρημάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἢ ὑπὸ τῶν Ἑβραίων διενεργουμένη τοκογλυφία· ἐπὶ πλέον εἶχε καὶ προορισμὸν τὴν ἐπὶ ἐνεχύρῳ χορήγησιν ἐντόκων δανείων εἰς τοὺς πτωχοὺς. Περβ. Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΝ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 332.

μου καὶ κληρονόμα νὰ κάνῃ καὶ τὰ καλὰ καὶ ἔξοδο τῆς θανῆς μου ἕως τὸν χρόνον. Ἐξεκαθαρίζοντας συνάμα ὅτι τὸ ἕμισὸ ἀμπέλι ὁποῦ ἔχω στὸ Ἀκρωτήρι¹⁾ νὰ τὸ παίρνῃ καὶ αὐτὸ ἡ αὐτὴ μου κληρονόμα. Καὶ οὕτως ἔκαμε τέλος στὴν παροῦσαν τῆς συντακτικῆς διαθήκης θέλοντας νὰ εἶναι πρώτη καὶ ὕστερινὴ διόρθωσι, κόβοντας καὶ λυώνοντας πᾶσαν ἄλλην διαθήκην ἢ κωντίκελλο ὁποῦ νὰ ἔκαμε ποτὲ τὸν καιρό, τόσο μὲ σημάδια ὥσπερ καὶ δίχως σημάδια²⁾, θέλοντας ὅτι ἡ παροῦσα τῆς νὰ εἶναι ἡ τελευταία τῆς θέλησιν καὶ δίνοντας χρέος τῆς κληρονόμας μου νὰ πλερώνῃ καὶ τὰ χρέγια μου, ἐμποδίζοντας νὰ μὴν ἀφήσῃ δεύτερην κατὰ τὸν νόμον.

Χαραλάμπης Κόπελος μαρτυρῶ.

Ἀνδρέας Μαρτινέγκος μαρτυρῶ.

121.

Παραχώρησις περιουσίας τῆς 3/15 Ἀπριλίου 1816. Νοτάριος Γρ. Ψημάρης³⁾ (Βιβλ. 68 σ. 147).

† Εἰς δόξαν Χριστοῦ ἔτη ἀπὸ Γεννήσεως Αὐτοῦ 1816 Ἀπριλίου 3/15⁴⁾ εἰς Ζάκυνθο. Ἐκράχτηκα ἐγὼ ὁ νοτάριος εἰς τὸ παρλατόριο τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Νικηλῶν τῶν Ξένων⁵⁾ ἀπὸ τοῦ (ἑφῶς τῆς κυρίας) Λουτζιέττας Νίκλο, ὅθεν ἐπαρθουσιάσθη αὐτὴ μετὰ τὴν πανοσιωτικὴν ἡγουμένην καὶ τὴν Πάσση⁶⁾ καὶ μέλλοντας, θείου ζήλου κινουμένη, ἡ αὐτὴ κυρία Λουτζιέττα νὰ ἐνδυθῇ τὸ μοναχικὸ σχῆμα διὰ νὰ ἀπεράσῃ τὴν ζωὴν τῆς στὸ αὐτὸ μοναστήρι, οὕτως διὰ τῆς παρούσης προσηλώνει εἰς ὄφελος τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου καὶ κατὰ τὰς διόρισες καὶ τάξεις εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν, τὸ ὁσπίτιον χαμώγειον μὲ αὐλὴν καὶ κάθε του δίκαιον, ὁποῦ μὲ τὴν δύναμιν τῆς νοταρικῆς 30 Αὐγούστου 1815 πρά-

¹⁾ Ὡς προάστιον τοῦ δήμου Ζακυνθίων μαρτυρεῖται ἀπὸ τοῦ 1504. Ἕτερον τοπων. χωρ. Γερακαρείου ἀναφέρεται τῷ 1629.

²⁾ Ἐνίοτε εἰς τὰς διαθήκας ἔθετον σημεῖον οἷονδήποτε ἢ ἐκκλησιαστικὸν ρητὸν τὸ ὁποῖον ἐγνώριζον οἱ κληρονόμοι καὶ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν πλαστοποιήσεως τῆς διαθήκης.

³⁾ Συμβολαιογράφος ἀπὸ 1787 - 1828. Ἡ οἰκογένειά του μαρτυρεῖται τῷ 1426 ὡς καταγομένη ἐκ Κορώνης.

⁴⁾ Γίνεται χρῆσις καὶ τοῦ νέου καὶ τοῦ παλαιοῦ ἡμερολογίου.

⁵⁾ Ναὸς μητροπολιτικὸς ὀλίγον ἀπέχων τῆς Πλατείας τοῦ ποιητοῦ χρησιμεύων ἄλλοτε εἰς ταφὴν τῶν ξένων καὶ ἐκθέτων τοῦ Ὀρφανοτροφείου. Παραπλεύρως τοῦ ναοῦ τούτου ὑπῆρχε καὶ μονή. Βλ. Α. Χ. ΖΩΗ, Αἱ ἐν Ζακύνθῳ μοναί, 1901 σ. 51. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΓΟΡΔΙΟΥ (τοῦ ἐξ Ἀγρᾶφων), Ἀριθμησις ἀπασῶν τῶν ἐν τῇ πόλει τῆς Ζακύνθου ἐκκλησιῶν μετ' ἐπιγραμμάτων ἱαμβικῶν ἐν ἔτει 1689. Ἀνακοίνωσις ὑπὸ Κ. ΔΙΟΒΟΥΝΙΩΤΟΥ, Πρακτικά Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 8 (1933) σ. 52. Ἐνταῦθα ἀπαριθμεῖ 69 ἐκκλησίας (62 ὀρθοδόξων καὶ 7 τῶν δυτικῶν).

⁶⁾ Ἡ οἰκογ. εὐρίσκεται ἐγγεγραμμένη ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1572.

ξες μου, νοτιφικάδα στάς 14 τότε ἀκολουθού σου Σεπτ(εμ)βρίου κυριεύει, κείμενο εἰς τὴν κοντράδα τῆς Ζωαρχικῆς Τριάδος ¹⁾, πλησίον Λ: καὶ Π. στράτα καὶ ἀπὸ τὴν Τ: Ο: Ἀναστάσιος Κεφαλληνός, ἡμπορῶντας τόσον οἱ παρόντες εὐγενεῖς ἐπίτροποι τοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου σ(ινιὸ)ρ Ἀντώνιος Μιχαλίτζης ²⁾, Ἀνδρέας Κοκκίνης ³⁾ καὶ Σπῦρος Δομενεγίνης ⁴⁾ νὰ ἐξιγγέρον τὸ νοίκι τοῦ αὐτοῦ σπιτιοῦ. Καὶ οὕτως οἱ σουτζεδῶροι τους ὡς προᾶγμα ἀσσενιάδο εἰς προπριετὰ τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου στάντε ὅπου μέλλει νὰ κοντινουάρη νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸ αὐτὸ μοναστήρι ἕως τέλος τῆς ζωῆς της, καθὼς τώρα χρόνους ἡ αὐτὴ ηὔρισκεται. Καὶ οὕτως μὲ ἐπερικάλεσε νὰ γράψω εἰς μαρτυρίαν τῶν κάτωθεν.

† Τζόρτζης Ἀντήπας ⁵⁾ περικαλεστὸς ἀπὸ τὴν ἄνωθεν Κυρία Λουτζηέτα μαρτυρῶ.

† Δημήτριος Βρατζάμος περικαλεστὸς ἀπὸ τὴν ἄνωθε κυρία.

† Λουτζέτα μαρτυρῶ.

122.

Προικοσύμφωνον τῆς 13/25 Ἀπριλίου 1816. Νεσάρης Ρο. Ψημάρις (Β:δλ. 69 σ. 21).

† Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος Ἁγίου, τῆς Παντοκράτο-
λογημένης Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ Ἁγίου
μεγαλομάρτυρος Προκοπίου καὶ πάντων τῶν Ἁγίων, Ἀμήν, νὰ σκεπάζουν, βοη-
θοῦν, εἰρήνην ὑγείαν, μακροήμερευσιν καὶ καλοτεκνίαν δώσουν εἰς τὸ παρὸν
συνοικέσιον, ὅπου τὴν σήμερον 1816 Ἀπρ(ιλίου) 13/25 εἰς Ζάκυνθο συμφωνεῖται.

Ἡ παροῦσα εὐγ(ενής) κ(υρί)α Κατίνα Νίκλο π(ο)τ(ἐ) σ(ινιὸ)ρ Εὐσταθίου
λεγόμενος Μπράτης ⁶⁾, θέλοντας νὰ ἀπεράσῃ εἰς γάμον μὲ τὴν γνώμην καὶ εὐχα-
ρίστησιν τῆς εὐγ(ενοῦς) κ(υρί)ας Λεονδαράκι ⁷⁾, χήρα π(ο)τ(ἐ) σ(ινιὸ)ρ Εὐσταθίου
Νίκλου, ἐσυμφώνησε μὲ τὸν παρόντα καὶ οὕτως εὐχαριστημένον κ(ύρι)ον Ἰωάν-

¹⁾ Ναὸς εἰς τὸ Β. ἄκρον τῆς πόλεως μαρτυρούμενος ἀπὸ τοῦ 1511.

²⁾ Οἶκογ. Μ. ἐκ Μάνης εὔρισκεται ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1641. Ἐτέρα καὶ ἐκ Κεφαλληνίας τῷ 1643.

³⁾ Ἡ παλαιότερα μαρτυρία περὶ τῆς οἰκογ. εἶναι ἡ τοῦ κώδικος τῆς μονῆς Ἀναφω-
νητρίας τοῦ ἔτους 1501.

⁴⁾ Ἐν Ζακύνθῳ ἡ οἰκογ. ἦλθεν ἐκ Κρήτης καὶ εἶχεν τὸ προνόμιον τοῦ κατασκευάζειν
παιγνιόχαρτα τῷ 1761.

⁵⁾ Ἡ οἰκογ. Ἀντύπα μαρτυρεῖται εἰς τὴν νῆσον ἀπὸ τοῦ 1560.

⁶⁾ Τοῦτο ὡς ἐπώνυμον ἦτο γνωστὸν παλαιότερον ἐν Μάνῃ ἀντὶ τοῦ σημερινοῦ Μπρα-
τάκος. (χωρίον Κοῖτα τ. δ. Μέσσης).

⁷⁾ Ἡ οἰκογ. αὕτη μαρτυρεῖται ἀπὸ τοῦ 1680. Α. Ἰωάννης, ὑπῆρξεν εἰς τῶν Φιλικῶν
ἐν Ζακύνθῳ κατηχηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Ν. Κσλύβα.

νην Τσιλιμίγκραν¹⁾ ἀναγνώστης²⁾ π(ο)τ(ἐ) Σπυρίδωνος. ὁ ὁποῖος συντρέχει νὰ λάβῃ διὰ νόμιμον καὶ εὐλογητικὴν συμβίαν, ὡς προστάζουν οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καθὼς καὶ ἡ ἰδία κ(υρί)α Κατῖνα ὑπόσχεται νὰ λάβῃ διὰ νόμιμον καὶ εὐλογητικὸν τῆς συμβίον, ὡς ἄνωθεν, τὸν αὐτὸν κ(ύρι)ον ἀναγνώστην Ἰωάννην Τσιλιμίγκραν. Ὅμως διὰ προῖκα καὶ χάριν προικὸς ἡ ἰδία κ(υρί)α νύμφη μὲ τὴν θεῖαν χάριν τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ μὲ τὴν εὐχὴν τῶν γονέων τῆς τάσσει διὰ πατρικά, μητρικά καὶ τέλειον ἀδελφικὸν τῆς μοιράδιον εἰς ρουχισμόν, ἀσημοχρύσαφο, ὑποστατικά καὶ μετρητὰ δουκᾶτα Ζακυνθινὰ³⁾ τοῦ προικιοῦ πρὸς λίτρες πέντε τὸ δουκᾶτο μὲ τὸ ριφλέσσο τοῦ τσεκκινιοῦ πρὸς λίτρες πενήντα καὶ μὲ τὸ σόλιτο ἀκρεσιμέντο τοῦ εἴκοσι τὰ ἑκατό, κατὰ τὸ συνήθειον, δουκᾶτα χιλιάδες ὀκτώ, ἥτοι Νο 8000, εἰς τὴν ὁποίαν στίμα ἀγροικοῦνται τὰ μετρητὰ τάλληρα διακόσια διὰ δουκᾶτα χίλια, Νο 1000. Καὶ εἰς ὑποστατικά, ἐν ὁσπίτιον ἀνώγειον, κείμενον εἰς τὴν Πόστα⁴⁾, κοντράδα τοῦ Ἀγίου Νικολάου τῶν Γερόντων⁵⁾, καὶ ἓνα κομμάτι ἐλαιοστάσι στὸν Πλάνο⁶⁾, ὅπου καὶ αὐτὰ καλκολογούνται ἀπὸ τὴν προμητιέντε κ(υρί)αν νύμφη διὰ δουκᾶτα ὡς ἄνωθεν τέσσαρες χιλιάδες ἡμισυ, Νο 4500. Καὶ ἡ ἐπίλοιπη ποσότης ἀπὸ τὸν ἄνωθεν ἀριθμὸν θέλει κονσενιαριστῇ εἰς ρουχισμόν καὶ ἀσημοχρύσαφον. Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐλαιοστάσι εἰς τὸν Πλάνον ἡ κ(υρί)α νύμφη ἔταξε μὲ τὴν ἄδεια ὅπου τῆς δίδει ἡ εὐ(γεν)ὴς κ(υρί)α μήτηρ τῆς, στάντε ὅπου εἶναι ὑποστατικὸ ἐδικό τῆς, ἤγουν τῆς προικὸς τῆς, οὕτως ἡ ἰδία κ(υρί)α μήτηρ ἐσπρεσσαμέντε ἀγροικᾶ νὰ εἶναι φυλαμένα τὰ δίκαιά τῆς διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ λαβαίνει τὰ ριζαρτζιμέντα τῆς εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ κατὰ τὴν ξετίμωσιν ὅπου θέλει γένει εἰς αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἐπίλοιπον οὐσίαν τοῦ π(ο)τ(ἐ) συμβίου τῆς, καθὼς ὁμοίως ἡ ἰδία μήτηρ ρισερβάρεϊ κάθε τι ρισαρτζιμέντο εἰς ὅ,τι σοῦμμα ἡ ἰδία μήτηρ θέλει βοηθήσει τὴν αὐτὴν τῆς θυγάτηρ εἰς καιρὸν τῆς κονσένιας τῆς ταμένης προικὸς εἰς τὰ μετρητὰ τάλληρα διακόσια, ὅπου, ὡς ἄνωθεν, ἡ ἰδία κ(υρί)α νύμφη ἔταξε. Καὶ οὕτως ἐσυμφωνήθη ὁ παρὼν γάμος καὶ ἐδόθησαν ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς αἱ δεξιαὶ καὶ τὸ συνηθισμένο φίλημα, ὑποσχομένη ἡ προμετέντε νύμφη νὰ κάμῃ τὴν παράδοσιν τῆς προικὸς ἡμέρες τρεῖς πρὶν τῆς εὐλογήσεως, κατὰ τὸ συνήθειον, καὶ μὲ ἐπερικάλεσαν νὰ γράψω εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαίωσιν. Περὶ

¹⁾ Τούτου ἡ οἰκογ. ἐκ. Π. Πατρῶν ἐγκατεστάθη εἰς Ζάκυνθον περὶ τὸ 1780.

²⁾ Οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ ρασοφοροῦντες ὑπηρέται τῆς ἐκκλησίας οἱ ὁποῖοι ἢ παρέμενον τοιοῦτοι διὰ βίου ἢ ἐγένοντο ἱερεῖς. Κοινῶς ἐλέγοντο ἀμπάτηδες (ἰταλ. abate).

³⁾ Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐδίδοντο μόνον διὰ προῖκα.

⁴⁾ Ἰταλ. Posta ταχυδρομεῖον. Τοποθεσία ἐν τῇ πόλει τῆς Ζακύνθου.

⁵⁾ Ναὸς εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως ὑπάρχων ἀπὸ τοῦ 1483.

⁶⁾ Τοπων. μαρτυρούμενον ἀπὸ τοῦ 1509.

ἡ κ(υρί)α νύμφη πρὶν λάβῃ κάθε της δίκαιον εἰς ὅ,τι διορίζει ἡ διαθήκη τοῦ π(ο)τ(ἐ) πατρός της ἀπάνου εἰς τὴν οὐσίαν του μὲ τὴν ὁποίαν ἀπαράτησε διὰ κληρονόμους του ἴσια καὶ ὅμοια τὴν αὐτὴν κ(υρί)αν νύμφη μὲ τὸν ἀπόντα ἀδελφόν της σ(ινιὸ)ρ Διονύσιον καὶ πάλε εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαίωσιν.

† Ἰωάννης Συλιμίγγρας βεβαιώνω.

† Ἰωάννης ἱερεὺς Νεόφυτος ¹⁾ μαρτυρῶ.

† Διονύσιος Στῆθος μαρτυρῶ, παρακαλεστὸς ἀπὸ τὴν ἄνωθε κ(υρί)α μήτηρ καὶ Νύμφη.

† Ἰωάννης Λεονδαράκης μαρτυρῶ παρακαλεστὸς ἀπὸ τὴν ἄνωθεν Νύμφη καὶ μητέρα της.

123.

Χειραφασία τῆς 17/29 Ἰανουαρίου 1817. Νοτάριος Γρ. Ψημάρις (Βιβλ. 73 σ. 154).

† Εἰς δόξαν Χριστοῦ, ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως Αὐτοῦ 1817 Γιανουαρ(ίου) 17/29 εἰς Ζάκυνθο. Παρακινημένος ὁ ἐδῶ παρὼν κ(ύριο)ς Νικόλαος Νίκλος π(ο)τ(ἐ) κ(υρί)ου Πέτρου, ἀπὸ τὸν παρόντα κ(ύριο)ν Πέτρο τὸν υἱόν του, ὅπου πολλές φορές τὸν ἐπερικάλεσε νὰ τὸν καταστήσῃ ἐλεύθερον, ὡς ἰταλικῶς γένεταί ²⁾, νὰ τοῦ ἐμαρτυρήσῃ. Οὕτω ἐπαρρησιώθησαν καὶ οἱ δύο τὴν σήμερον ἐμπροσθεν ἐμοῦ νοταρίου καὶ μαρτύρων καὶ δια μέσου τῆς παρουσίας τὸν ἐλευθερώνει ἀπὸ τὴν πατρικὴν του ὑποταγὴν διὰ νὰ ἴκωται ὡς ἐλεύθερος νὰ ἐργάζεται δι' ὄφελος καὶ ζημίᾳ ἐδική του, ἵδωται ἀγοράζῃ, πουλῇ, δανείζῃ, δανείζεται καὶ πράττῃ ὡς πράττουν οἱ τέλειοι ἐλεύθεροι ἄνθρωποι. Ὁ εἰρημένος κ(ύριο)ς Πέτρος πολλὰ εὐχαρίστως εἰς τὸ καλογνώμιον τοῦ ἄνωθεν πατρός του, ὅπου ἠθέλησε νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, λαμβάνων τὴν δεξιάν του καὶ τὴν ἀσπάζεται καὶ ὁ αὐτὸς κ(ύριο)ς Νικόλαος, ὁ πατήρ, θέτοντας ἐπάνωθέν του δεξιάν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ εἰρημένου υἱοῦ του καὶ τὴν εὐχὴν του περικαλῶντας τὸν Παντοδύναμον Πλάστην νὰ τὸν ὀδηγῇ εἰς καλὸν πάντοτε καὶ νὰ τοῦ δίδῃ τὰ πλουσιόδωρα ἐλέη του. Ἐπειδὴ οὕτως μὲ ἐπερικάλεσαν νὰ γράψω εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαίωσιν.

† Νικόλαος Νίκλος, Πέτρος Νίκλος, Spiridione Cottuvali testifico.

† Παναγιώτης Καψόπουλος μαρτυρῶ.

124.

Προικοπαράδοσις τῆς 8/20 Ἰουνίου 1817. Νοτάριος Γρ. Ψημάρις (Βιβλ. 16 σ. 82).

† Εἰς δόξαν Χριστοῦ, ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως Αὐτοῦ 1817 Ἰουνίου 8/20

¹⁾ Τὸ ἐπώνυμον μαρτυρεῖται ἀπὸ τοῦ 1680.

²⁾ Πρβ. Γ. ΚΑΛΗΣΠΕΡΗΝ, Ἡ πατρικὴ ἐξουσία παρὰ Ρωμαίους Ἐν Ἀθήναις 1894.

εἰς Ζάκυνθο. Ἐκράχτηκα ἐγὼ ὁ νοτάριος Γραδενῖγος Ψημάρις εἰς τὴν οἰκίαν τῆς εὐγ(ενοῦ)ς κ(υρί)ας Ταντίας Λεονταράκι¹⁾, χήρα π(ο)τ(ἐ) κ(υρί)ου Εὐσταθίου Νίκλου, διὰ νὰ παραδοθῇ ὁ προῖκα ὁποῦ ἐτάχθη ἀπὸ τὴν κ(υρί)α Κατῖνα Νίκλο π(ο)τ(ἐ) ἄνωθεν κ(υρί)ου Εὐσταθίου, τοῦ μέλλοντος γενέσθαι συμβίου της κ(υρί)ου Ἰωάννου Τζιλιμίγκρα²⁾, ἀναγνώστου τοῦ συμβίου της, μὲ τὴν ἀρεσκειὰ 13/25 Ἀπριλίου 1816 πράξεις μου, διὰ τὸ ὁποῖον τέλος ἀπὸ ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἔκλεξαν κριτὰς τοῦ μόμπιλε καὶ ρουχισμοῦ τοὺς σ(ινιὸ)ρ Νικόλαον Σκλήρῳ³⁾ καὶ Μιχαήλ Κουρκουμέλη Ρίφιο⁴⁾, τῶν ὁποίων ἔδωκαν καὶ δίνουν ἀπλήν ἄδεια καὶ ἐξουσίαν νὰ ἰδοῦν καὶ ξετιμώσουν τὰ πάντα εἰς τὴν συνείδησίν τους καί, εἴ τι αὐτοὶ ποιήσουν, ὑπόσχονται ἀμφοτέρω τὰ μέρη νὰ τὸ κρατοῦν στέρεον καὶ ἀμετάτρεπτον. Καὶ πρῶτον:

—Δύο κρεββάτια διπλάρι τῆς Ἀλεξάνδρειας μὲ τὴν μακρυνάρα καὶ δύο προσκέφαλα γιομάτα μαλλὶ στιμᾶδα δουκάτα ζακυνθινὰ τοῦ προικιοῦ πρὸς λίτρες 5 τὸ δουκάτο μὲ τὸ ριφλέσσιν τοῦ τσεκκινιοῦ πρὸς λίτρες 50 καὶ μὲ τὸ σόλιτο ἀκρεσσιμένον τοῦ 21 τὰ ἑκατὸ κατὰ τὸ συνήθειο τοῦ τόπου μας: Δ(ουκάτ)α	250
—Ἐνα πάπλωμα καλικοῦ στιμᾶδο ὁμοίως ὅμοια: Δ(ουκάτ)α	100
—Δύο ζευγάρια σεντόνια ἐντόπια ὁλόκινα στιμᾶδα ὁμοία: Δ(ουκάτ)α	150
—Μία μεσάλα ἐντόπια καὶ δώδεκα τουβαλίθια ἐντόπια στιμᾶδα Δ(ουκάτ)α	70
—Ἐτερεὴ μία μεσάλα καὶ ἕξι τουβαλίθια τέλῳ φορέστη στιμᾶδα ὁμοία: Δ(ουκάτ)α	60
—Δύο ζευγάρια ντεμέλλες μὲ καμουῖφα στιμᾶδα ὁμοία: Δ(ουκάτ)α	20
—Δώδεκα πουκάμισα καμπρὲν στιμᾶδα ὁμ(οία): Δ(ουκάτ)α	150
—Δέκα βέστες ἄσπρες καὶ καλικοὶ καὶ δύο ἐμιγρὲ στιμᾶδα ὅλα ὁμοία: Δ(ουκάτ)α	300
—Τέσσερες μοῦδες ἄσπρα, ἥγουν βελέσσι καὶ γιακέττη ἢ κάθε μία στιμάδες καὶ αὐτὲς ὁμ(οία): Δ(ουκάτ)α	100

¹⁾ Οἶκογ. ἐν Ζακ. μαρτυρουμένη ἀπὸ τοῦ 1680. Λ. Ἰωάννης, ἦτο εἰς τῶν Φιλικῶν τῆς νήσου. *Μανώλης Α.*, ὑπανδρεύεται τὴν Ἀγγελικὴν Νίκλη, τὴν μητέρα τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ εἰς τὰς 14 Αὐγούστου 1807, βλ. Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΛ, Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Σολωμοῦ. Ἐν Ἀθήναις σ. 27. — ΝΤ. ΚΟΝΟΜΟΥ, Σολωμοῦ ἀνέκδοτα γράμματα στὸν Ἰωάννη Γαλβάνη. Ἀθήνα 1950 σ. 10.

²⁾ Οἶκογ. ἐκ Πατρῶν τῷ 1780. Τ. Ἰωάννης γεννηθεὶς τῷ 1872 ἐσπούδασεν ἱατρικὴν καὶ ὑπῆρξεν λογοτεχνικὸς συνεργάτης εἰς *Ζακυνθινὸν Ἡμερολόγιον*, *Μούσας*, *Ροδῶνα*, *Ἀνθῶνα*. κ.ἄ. ὑπὸ τὰ ψευδώνυμα Ἰων. Τσάλμας, Τιμίρας.

³⁾ Ἐπώνυμον γνωστὸν ἐν Ζακύνθῳ ἀπὸ τοῦ 1772.

⁴⁾ Οἶκογ. ἐν Ζακ. ἐκ Κουρκουμελάτων Κεφαλληνίας (1590). Ἐκ ταύτης ὁ Παῦλος γεν-

- “Ένα ἄμπιτο στόφφα παλαιὸ καὶ ἕτερο κομπελῶττο ριάζε ἄμοριτζά, στι-
μαῖδα ὅμ(οια) : Δ(ουκάτ)α 200
- “Ένα ἄμπιτο λεβαντῖνα ἄσπρη μὲ ρεκάμα ἄσημένα σιαμαῖδο ὅμ(οια) :
Δ(ουκάτ)α 200
- “Έτερο λεβαντῖνα περσέγο, φορνίδο μὲ μέρλα, στιμαῖδα καὶ αὐτὰ ὅμ(οια) :
Δ(ουκάτ)α 100
- “Ένα μπορὸ καὶ ἓνα κομμὸ μὲ δύο πάττους φίντους, στιμαῖδα καὶ αὐτὰ
ὅμ(οια) : Δ(ουκάτ)α 160
- Σουμμάρει ὅλος ὁ ἀριθμὸς τοῦ ξετιωμένου καὶ παραδομένου μόμπιλε καὶ
καὶ ρουχισμοῦ : Δ(ουκάτ)α 1860

Ὅμοίως παραδίδεται ἀπὸ τὴν εὐγ(ενῇ) κ(υρί)α μήτηρ τῆς κ(υρί)ας νύμφης
τὸ ἄσημοχρούσαφο περιγραμμένον εἰς τὴν νότα, ὅπου ἄπερνᾶ εἰς φίλιτσα μου καὶ
ὅπου εἶναι :

—“Ένα ζευγ(άρι) σκουλαρίκια χρυσᾶ μὲ μαργαριτάρια.

—“Ένα ζευγ(άρι) ροζέττες μὲ μαργαριτάρια.

—“Ένα κονταπέττο μὲ μαργαριτάρια ὅλα χρυσᾶ.

—“Ένα ζευγ(άρι) βρογέττες μὲ χρυσά.

Δύο κομματια γαρδόνια.

Τρία δακτυλίδια διάφορα καὶ ἓνα ἔυλο ἀτόφνο ἄσημένο.

Μία θηλειὰ καὶ ἓνα σφοντύλι, ὅπου ὅλα, κατὰ τὴν ἄνωθεν νότα, ἐτιμή-
θησαν ἀπὸ τὸν σ(ινιὸ)ρ Γεώργιον Δικδοπούλλο¹⁾ χρυσικὸν ὅμοια : Δ(ουκάτ)α 881.

Ἀκόμη ἐπαραδόθησαν τοῦ αὐτοῦ γαμπροῦ καὶ τὰ μετρητὰ τάλληρα κο-
λοννάτα 200 καλκολᾶδα, κατὰ τὴν ἄνωθεν ἀρεσκειά, δουκ(ᾶτα) χίλια, ἥτοι 1000.

Περιπλέον ἐκονσενιαρίστηκαν ἀπὸ τὴν εἰρημένη μητέρα καὶ τρεῖς ποσάδες,
ἥγουν πιρουνία καὶ κουτάλια, ἡ κάθε μία τοῦ πέζου ὀγγίες 12 καλκολᾶδα ὡς
ἄνωθεν δ(ουκάτ)α 100. Ὅπου ὅλη ἡ παραδομένη προῖκα ἀσεντέρει δ(ουκάτ)α
τρεῖς χιλιάδες ὀχτακόσια σαράντα ἓνα, No 3841.

Καὶ τέλος πάντων, παραδίδεται τοῦ γαμπροῦ καὶ τὸ ποσέσσο τοῦ παρόν-
τος ὀσπιτίου εἰς τὴν Πόστα, κοντράδα τοῦ Ἀγ(ίου) Νικολάου τῶν Γερόντων²⁾, τοῦ
νηθεῖς τῷ 1809 ἐσπούδασε τὴν ζωγραφικὴν ὑπὸ τὸν Καντούνην καὶ εἰργάσθη εἰς τοὺς ναοὺς
τῆς Ζακύνθου καὶ Κεφσλληνίας.

¹⁾ Περί τοῦ ἱατροῦ Δικοπούλλου. Βλ. Π. ΧΙΩΤΗ, ἐνθ' ἄνωτ. 3 σ. 636. Ἐκ τῆς οἰκογ.
τινὲς ὑπηρέτησαν καὶ ὡς συμβαιογράφοι.

²⁾ Ναὸς εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως ὅστις τῷ 1483 μετὰ τῶν ναῶν τῶν Ἀγίων Ἀπο-
στόλων, τῆς Φανερωμένης καὶ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Πετρούτσου ἔκειτο πλησίον τοῦ
Αἰγιαλοῦ. Τῷ 1568 κατεῖχεν αὐτὸν ὁ ἱερεὺς Σταμάτιος Ρουκάνης. Ἐπὶ ἐνετοκρατίας ἡ τε-
τάρτη συνοικία τῆς πόλεως ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ ναοῦ τούτου μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας.

μάκρου ὀρυῖες 5 καὶ τοῦ πλάτου ὀρυῖες 3 καὶ ἑμισή, πλησίον ἀπὸ Λ : κ(ύρι)ος Σπῦρος Μενάγιας, Α : ἕτερο ὀσπίτιον ντὲ ραζὸν τοῦ π(ο)τ(ὲ) πατρὸς τῆς κ(υρί)ας νύμφης, ἡγουν τοῦ ἀδελφοῦ της, κατὰ τὴν διόρισιν τοῦ π(ο)τ(ὲ) πατρὸς τους, Ο : στράτα λεγομένη τῆς Πόστας καὶ Τρ. τράφος. Καὶ ὁμοίως τὸ ποσσέσσο τοῦ ἐλαιοστασίου εἰς τὸν Πλάνο¹⁾ τῆς ἐστενσιὸν βατζελλίων 4 καὶ τρία κβάρτα μὲ ἐλιές ἐντόπιες καὶ κορωναίϊκες ὀγδοήντα, τοῦ ὁποίου οἱ πλησιασμοὶ θέλει μελετηθοῦν εἰς καιρὸν τῆς ξετιμώσεως καὶ ὅπου τὰ μέρη εἰς τὸ παρὸν τὰ καλκολάρουν καὶ τὰ δύο, ἡγουν σπίτι καὶ ἐλαιοστάσι διὰ δουκάτα, ὡς ἄνωθεν, χιλιάδες πέντε. Μὲ ἐξεκαθαρωσύνην ὅτι ἡ προῖκα, ὅπου, ὡς ἄνωθεν, ἐπαραδόθη τοῦ γαμβροῦ εἶναι ἓνα μέρος ἀπὸ τὸν ρουχισμό καὶ τὸ χρυσάφι ἀπὸ ἐκεῖνο τῆς προικὸς τῆς ἄνω μελετημένης μητρὸς της, καθὼς εἶναι καὶ τὸ ἐλαιοστάσι, ὅπου δι' αὐτὰ φυλάττει τὰ δίκαιά της διὰ τὰ ριζαρτζιμέντα της, ὡς τὰ τάλληρα ἕκατὸ ἀπὸ τὰ μετρητὰ καὶ ἀκόμη ἓνα μέρος ἀπὸ τὸν ρουχισμόν, ἡγουν τὸ ἐννιακόσιον πενήντα τὰ ἐπαράδωκε ὁ ἐδῶ παρὼν εὐγ(ενῆς) σ(ινιὸ)ρ Ἰωάννης Λεονταράκις, μητρικὸς θεῖος τῆς κ(υρί)ας νύμφης, ἀπὸ ἐδικόν του, τὰ ὁποῖα ἔχουν νὰ ἐννοοῦνται εἰς ὄφελος καὶ μπενεφίτζιο τῆς κ(υρί)ας νύμφης, ἡ ὁποία ρισαρτζιμέντο ὅπου τῆς ἀπαρθενεὺει ἀπὸ τὴν κληρονομία τοῦ π(ο)τ(ὲ) πατρὸς της, κατὰ τὰς διόρισας τοῦ αὐτοῦ π(ο)τ(ὲ) πατρὸς της, ἡς τὰς προάρας μου, νὰ τὸ λάβῃ καὶ κυριεύῃ ὡς διμισσόρια της, ἐπειδὴ ἡ προῖκα ὅπου ἐπαραδόθη τοῦ συμβίου της, ὡς ἄνωθεν, περισσεύει ἀπὸ τὴν ποσότη ὅπου μὲ τὴν ἄνωθεν προικοσυμφωνίαν ἔταξε τοῦ αὐτοῦ μέλλοντος γενέσθαι συμβίου της καὶ τὸ αὐτὸ περισσευμα ἀγροικᾷ νὰ εἶναι εἰς αὕξησιν προικὸς, ὁ ὁποῖος κ(ύρι)ος Ἰωάννης, ὁ γαμβρός, ὑπόσχεται εἰς κάθε καιρὸ καὶ κάζο διὰ τὴν περιλαμβομένην προῖκα, ὡς ἄνωθεν, καὶ μὲ ἐπερικάλεσαν νὰ γράψω εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαίωσιν.

† Νικόλαος Σκληρὸς κριτής.

† Μικέλης Κουρκουμέλης κριτής.

† Ἰωάννης Σιλιμίγγκρας ἀναγνώστης βεβαιώνω.

† μανόλις λεονταράκις μαρτυρῶ.

125.

Εἰδικὴ πληρεξουσιότης τῆς 18/30 Ἰουνίου 1817. Νοτάριος Γρ. Ψημάρις (Β:βλ. 76 σ. 112).

† In gloria Christi anno a nativitatē Eius 1817 adi 18/30 Giugno Zante. Il qui presente s. Nicolo Niclo Finomeno²⁾ crea nomina e destina in di lui

¹⁾ Τοπων. τῆς περιοχῆς τοῦ τ. δ. Ψωφίδος μαρτυρούμενον ἀπὸ τοῦ 1509.

²⁾ Τὸ παρατιθέμενον ἐνταῦθα ἐπώνυμον *Φινωμένου* ἐπικρατεῖ μετὰ ταῦτα ὡς οἰκογενειακὸν ἐν Ζακύνθῳ ἀντὶ τοῦ *Νίκλος*.

legittimo procuratore in virtù del presente special mandato di procura il di qui absente ma come fosse presente et accentante Marco Vraca autorizzandolo di poter a nome del costituente dimandare e ricevere da Stefano Papadopullo tallari cento sessanta per portar di frumento bacili quaranta otto sommini-strandogli in fede delli di lui magazeni di grani allo stesso Papadopullo fornaio di questa città il quale clandestinamente evase senza fargliene il pagamento; per il che il s. procuratore porta prodursi in ogni e qualunque Cancellaria Consolare e produrre qualunque memoria o altra carta per obbligarlo a tal pagamento, pottendo perciò far atto di sequestri nelli di lui effetti ed anche vigionarlo fino sul pagamento stesso giacchè promette tener l'operato di detto sig. procuratore il cap. s. Nicoli q. Pierro Niclo Finomeno fermo, rato, grato et irrevocabile et affermo. In testa essendo pregato.

Νικόλαος Φινωμένος ¹⁾, Νικόλαος Γραμματικόπουλος ²⁾ μαρτυρῶ.

Ἀναστάσιος Σαμαρτζόπουλος μαρτυρῶ.

(Μετάφρασις ὑπὸ Λ. Χ. Ζώη).

Εἰς δόξαν Χριστοῦ ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως Αὐτοῦ 1817 τῇ 18/30 Ἰουνίου Ζάκυνθος. Ὁ ἐδῶ παρὼν κ. Νικόλαος Νικόλ Φινωμένος κἀμνεῖ, ὀνομάζει καὶ ὀρίζει νόμιμον αὐτοῦ ἐπίτροπον, δυνάμει τῆς παρούσης εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, τὸν ἐδῶ ἀπόντα, ὡς παρόντα καὶ ἀποδεχόμενον Μάρκον Βράχαν, ἐξουσιοδοτῶν αὐτὸν νὰ δύναται ἐπ' ὀνόματι τοῦ συνιστῶντος νῶν ζητῇ καὶ λαμβάνη παρὰ τοῦ Στεφάνου Παπαδοπούλλου τάλληρα 160, ὅπως φέρῃ σίτον βατσέλια 48, χορηγῶν αὐτὸν ἐν πίστει εἰς τὰς ἀποθήκας του πρὸς τὸν αὐτὸν Παπαδόπουλλον, ἀρτοποιὸν τῆς πόλεως ταύτης, ὃ ὁποῖος κρυφίως ἐδραπέτευσε χωρὶς νὰ τὸν πληρώσῃ. Ὅθεν ὁ κ. ἐπίτροπος θὰ δύναται νὰ παρίσταται ἐν οἰκονομικῇ γραφείῳ καὶ προσάγῃ οἰκονομικῇ ὑπόμνημα ἢ ἄλλο ἔγγραφο, ὅπως τὸν ἀναγκάσῃ εἰς τὴν αὐτὴν πληρωμὴν δυνάμενος διὰ τοῦτο νὰ ἐνεργῇ κατάσχεσιν ἐπὶ πραγμάτων του καὶ ἅμα τὸν φυλακίζῃ μέχρι τῆς αὐτῆς πληρωμῆς· ὅθεν, ὑπόσχεται νὰ κρατῇ τὸ πραχθὲν τοῦ αὐτοῦ κ. ἐπιτρόπου ὁ πλοίαρχος κ. Νικόλαος ποτὲ Πέτρου Νικόλος Φινωμένος στερεόν, βέβαιον, εὐχάριστον καὶ ἀμετάβλητον καὶ βεβαιῶ. Παρεκλήθην ὡς μάρτυς νὰ ὑπογράψω.

Νικόλαος Φινωμένος, Νικόλαος Γραμματικόπουλος μαρτυρῶ.

† Ἀναστάσιος Σαμαρτζόπουλος μαρτυρῶ.

¹⁾ Τὸ ἐπώνυμον τοῦτο σώζεται καὶ σήμερον εἰς Ζάκυνθον. Βλ. Δ. Β. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ, Γενεαλογικὰ Ἀγγελικῆς Νίκλῃ - Σολωμοῦ, Ἀθηνᾶ 52 (1948) σ. 237.

²⁾ Παλαιότερα μνεῖα τοῦ ἐπωνύμου τῷ 1511. Ὁ Κ. ΣΑΘΑΣ (Monumenta V, 17) ἀναφέρει Στρατιώτην Γ. ἐν Ναυπάκτῳ τῷ 1499.

126.

Πώλησις πλοίου τῆς 25 Ἰουνίου 7 Ἰουλίου 1818. Νοτάριος Γρ. Ψημάρις (Βιβλ. 81 σ. 101).

† In gloria Christi anno a nativitate Eius 1818 di 25 Giugno S. U. 7 Juglio S. N. Zante. Il qui presente s. Ippolito Bertrand direttore del pielego nominato s. Giacomo con paviglione Brittanico, dico Ionio, al presente ancorato in questo porto, in virtù della procura 7/19 Giugno 1816 stipulata negli atti del s. Andrea Ofpoca nodaro pubblico di Corfù con sua legalità che noi viene esibita per passarla in custodia nella mia notariale filza a cautela della presente disposizione colla qual procura fattagli dal s. Demetrio Sicuro figlio coroneipato del s. Nicolo viene autorizzato il s. Beltrand da detto suo principale di poter disporre il trabaccolo medesimo in virtù del presente pubblico notariale instrumento, cede in libera et assoluta disposizione il trabaccolo stesso verso li qui presenti cosi contenti Sⁱ Dionisio Niclo Brati¹⁾ q^m Eustachio e Dionisio Margari²⁾ di Zuane amoi da questa città unitamento a tutti li di lui armigi et attrezzi, cioè arbori, vele, corde, canone, caichio, robba di camera, cucina e dispensa, giusto il di lui inventario, come è et s'attrova, e che fu visto e rivisto dalli predetti aquisitori li quali rimasero perfettamente contenti, per il prezzo e valore concordamente da ambe le parti stabilito e fissato di tallari della Regina ossia imperiali seicento e quaranta, No 640, i quali in mia presenza et testimonii al presente vengono dali et esborsati da ambi li aquisitori, cioè la meta per cadaun di essi aquisitori, il quale sara capitaneziato del predetto Capⁿ Dionisio Margari et il s. Bertrand pur in mia presenza et testimonii, in virtù della facoltà improdotagli alla predetta procura, riceve il suddetto valore concordemente fissato per tallari imperiali 640, co' quali si chiama pago, contento et intieramente rissartico dell'intiera summa di valore potendo li sud^{ti} aquisitori dal di d'oggi averlo, dirigerlo, navigarlo, noleggiarlo, cibernarlo, e farne di esso quello loro pare e piace obbligandosia essendo il disponente s^v procurator che detto naviglio e

¹⁾ Μπράτη, οἰκογ. μαρτυρουμένη ἐν Ζακ. τῷ 1534. Καὶ σήμερον εἰς Κοίταν - Οἰτύλου Μάνης ἀπαντᾷ ἡ οἰκογ. Μπράτη ἢ Μπρατάκου. - Μ. Ἀναστάσιος, ὑπῆρξε συμβολαιογρ. Ζακ. τῷ 1777-1815. - Μ. Πέτρος, ἀπὸ τοῦ 1845. Καὶ τοπων. εἰς χωρίον Γύρι ἀπαντᾷ τοῦ Μπράτη ἡ Ράχι.

²⁾ Μάργαρη οἰκογ. ἀπαντᾷ ἐν Ζακ. ἀπὸ τοῦ 1535 μέχρι σήμερον. - Μ. Κωνσταντῖνος, περὶ τὰ τέλη τῆς 18 ἑκατ. μαθητεύσας εἰς Ἰωάννινα ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν εἰς Ἰταλίαν. Μ. Λαμπρινὸς ἢ Λύρας, γεννηθεὶς τῷ 1791 ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις τῆς ἐπαναστάσεως. - Μ. Δημήτριος, ζῶν λόγιος ὑπηρέτησεν ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ καὶ ἔγραψε πλείστας μελέτας.

libero da cambi et appoteche, per il che vi sono pregato le dette parti di scrivere in testimonianza et affermazione dichiarando che il Sⁱ Bertrand non si intende soggetto a veruna sorte di spesa dal di d'oggi per detto trabaccolo, nè di ancoraggi, tonelaggio e divisti doganali.

† hyp^{to} Bertrand D, procuratore affermo.

† Dionisio Candachitti ¹⁾ testifico.

† Antonio Mandila testifico.

(Μετάφρασις ὑπὸ Λ. Χ. Ζώη).

Εἰς δόξαν Χριστοῦ ἔτη ἀπὸ γεννήσεως Αὐτοῦ 1818 τῇ 25 Ἰουνίου ἔ. π. 7 Ἰουλίου ἔτος νέον Ζάκυνθος. Ὁ ἐδῶ παρὼν κ. Ἰππόλυτος Μπερτρὰντ πλοίαρχος τοῦ πιελέγου ὀνόματι Ἅγιος Ἰάκωβος ὑπὸ σημαίαν βρεττανικὴν, λέγω Ἰονικὴν, ἥδη ἠγκυροβολημένον εἰς ἐδῶ λιμένα, δυνάμει τῆς ἀπὸ 7/19 Ἰουνίου 1816 ἐπιτροπικῆς, συνταχθείσης εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ κ. Ἀνδρέου Ὁφποκα, δημοσίου συμβολαιογράφου Κερκύρας, διὰ τὴν νομιμότητα, ἣτις μοὶ ἐχορηγήθη ὅπως διαφυλάξω ταύτην εἰς τὰς συμβολαιογραφικὰς πράξεις μου εἰς ἀσφάλειαν τῆς παρούσης διαθέσεως διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτροπικῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Σιγούρου, χειροφρετημένου υἱοῦ τοῦ κ. Νικολάου, ἐξουσιοδοτεῖται ὁ κ. Μπερτρὰντ παρὰ τοῦ εἰρημένου κυρίου καὶ δυνατὰ νὰ διαθέτῃ τὸ τραμπάκκουλον αὐτό, δυνάμει τοῦ παρόντος δημοσίου συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου, καὶ παραχωρεῖ εἰς ἐλευθέραν καὶ ἀπόλυτον διάθεσιν τὸ αὐτὸ τραμπάκκουλον πρὸς τοὺς ἐδῶ παρόντας καὶ οὕτω εὐχαριστημένους κυρίους Διονύσιον Νίκλον Μπράτην ποτὲ Εὐσταθίου καὶ Διονύσιον Μάργαρη τοῦ Ἰωάννου, ἀμφοτέρους ἐκ τῆς πόλεως ταύτης μεθ' ὅλων αὐτοῦ ἐξαρτυμάτων καὶ ὀπλισμοῦ ἦτοι, ἱστῶν, παννίων, σχοινίων, κανονίων, λέμβου, ἀντικειμένων αἰθούσης, μαγειρείου καὶ ὀψοθήκης κατὰ τὴν ἀπογραφὴν αὐτῶν, ὡς εἶναι καὶ εὐρίσκεται καὶ τὸ ὅποῖον εἶδον καὶ ἐπανεῖδον οἱ εἰρημένοι ἀγορασταί, οἱ ὅποιοι ἔμειναν τελείως εὐχαριστημένοι διὰ τὴν τιμὴν καὶ ἀξίαν ὁμογνώμως παρ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν καθορισθεῖσαν ταλλήρων τῆς βασιλίσσης, ἦτοι αὐτοκρατορικῶν ἑξακοσίων τεσσαράκοντα, ἀριθ. 640, τὰ ὅποια παρουσία ἐμοῦ καὶ τῶν μαρτύρων κατὰ τὸ παρὸν ἐδόθησαν καὶ ἐπληρώθησαν παρ' ἀμφοτέρων τῶν ἀγοραστῶν, ἦτοι τὸ ἥμισυ δι' ἕκαστον τῶν αὐτῶν ἀγοραστῶν, τὸ ὅποῖον (πλοῖον) θὰ κυβερνᾶται παρὰ τοῦ εἰρημένου καπετὰν Διονυσίου Μάργαρη καὶ τοῦ κυρίου Μπερτρὰντ, παρόντων ἐπίσης ἐμὲ καὶ μαρτύρων ἥδη, δυνάμει τῆς ιδιότητος παρασχεθείσης αὐτοῖς διὰ τῆς εἰρημένης ἐπιτροπικῆς δέχεται τὴν ρηθεῖσαν ἀξίαν ὁμογνώμως καθορισθεῖσαν τῶν ταλλήρων αὐ-

¹⁾ Οἶκογ. ἐν Ζακύνθῳ ἐκ Κρήτης ἀπὸ τοῦ 1670.

τοκρατορικῶν 640, διὰ τῶν ὁποίων κράζεται πληρωμένος, εὐχαριστημένος καὶ τελείως ἀποζημιωμένος τοῦ ὀλοκλήρου ποσοῦ τῆς ἀξίας, δυναμένων τῶν εἰρημέ-
νων ἀγοραστῶν ἀπὸ σήμερον νὰ τὸ ἔχουν, διευθύνουν, ταξιδεύουν, ναυλώνουν,
κυβερνοῦν καὶ κάμνουν αὐτὸ ὥς θέλουν καὶ βούλονται, ὑποχρέων, εἰς δήλωσιν
τοῦ διαθέτοντος ἐπιτρόπου, ὅτι τὸ ρηθὲν πλοῖον εἶναι ἐλεύθερον ἀπὸ δάνεια καὶ
ὑποθήκας, διὸ παρακαλοῦνται ἀμφότερα τὰ μέρη νὰ γράψουν ἐμμαρτύρως καὶ
ἀσφαλῶς δηλοῦντα ὅτι ὁ κ. Μπερτρὰντ δὲν ὑπόκειται εἰς οὐδεμίαν δαπάνην ἀπὸ
σήμερον διὰ τὸ ρηθὲν τραμπάκкулον οὔτε δι' ἀγκυροβόλια, ναύλους καὶ τελω-
νειακὰς ἐπιθεωρήσεις.

Ἰππόλυτος Μπερτρὰντ Δ. ἐπίτροπος βεβαιῶ.

Διονύσιος Καντακίτης μαρτυρῶ.

Ἀντώνιος Μάντηλας μαρτυρῶ.

127.

Ἑταιρεία τῆς 27 Ἰουνίου/9 Ἰουλίου 1848. Νετάρης Γκ. Μ'ημέρις (Β:6λ. 81 σ. 108).

* Εἰς δόξαν Χριστοῦ ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως Αὐτοῦ 1848 Ἰουνίου 27 καὶ
9 Ἰουλίου εἰς Ζάκυνθο. Μὲ τὸ κοντραῖτο 25 Ἰουνίου 3 Ἰουλίου τρέχοντος πρά-
ξεις μου ἔλαβαν εἰς ἀγορὰν οἱ παρόντες κηρύχαι Διονύσιος Μάργαρης τοῦ Ἰωάν-
νου ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ κ(ύριος) Διονύσιος Νίκλος Μπράτης π(ο)τ(ε) Εὐστα-
θίου ἀπὸ τὸ ἕτερον, ἀπὸ τὸν καπετὰν Ἰππόλυτο Μπέλτραντ τὸ πῆλεγο μὲ μπαν-
τιέρα ἰγγλέζε, ὀνομαζόμενον S. Giacomo διὰ τάλληρα ἱμπεριάλικά ἑξακόσια σα-
ράντα ἀπὸ τὴν ὀλόκληρη ποσότη ἔδωσε τὰ ἑμισὰ ὃ καθεὶς ὥστε ὁποῦ ἀππαρθε-
νεύει τὸ ἑμισὸ ἀπὸ τὸ αὐτὸ πλοῖο καὶ ἀτρέτζα του τοῦ καθενὸς ἀπὸ τοὺς ἄνω-
θεν Νίκλο καὶ Μάργαρη καὶ ἐπειδὴ μὲ τὸ ἴδιο κοντραῖτο τῆς ἀγορᾶς ἀκκορδά-
ρισαν ὅτι ὁ Μάργαρης νὰ εἶναι διὰ καπετάνιος εἰς αὐτὸ καὶ θέλει κάμουν τὰ
ρελατίβα γράμματα, οὕτω διὰ τῆς παρούσης συμφωνοῦν καὶ ξεκαθαρίζουν πὼς
μέλλοντας νὰ εἶναι στὸ μπόρδο τοῦ αὐτοῦ πλοίου ἰντερεσσᾶδος Νίκλος, οὕτω ὁ
Καπ(ετά)ν Μάργαρης δὲν θέλει κάμνει κανένα πράγμα τοῦ ἐπάγγελμα τούτου δί-
χως τὴν γνώμην καὶ βουλήν καὶ ρώτημα τοῦ εἰρημένου ἰντερεσσᾶδου Νίκλου,
ἥγουν τόσο εἰσὲ ναύλους ὥσάν εἰς κάμπια σπεκουλατσιὸν ὃ ἕτερο ἐπιχείρημα
ὁποῦ νὰ στοχαστῇ ὠφέλιμο τῆς συντροφίας εἰς ὑπόσχεσιν καὶ οὕτως ὁμοίως καὶ
ὁ Νίκλος εὐρισκόμενος εἰς τὸ εἰρημένο πλοῖον δὲν θέλει κάμει κανένα ἀρμπίτριον
δίχως τὴν γνώμην τοῦ κ(υρί)ου Μάργαρη, ἡμπορῶντας ὁ καθεὶς τοὺς νὰ κά-
μνη τὸ μέρος τῆς προπριετᾶς του καὶ νὰ τὸ δεσπονέρη ὥς θέλει καὶ βούλεται.

Ἐπειδὴ οὕτως μὲ ἐπερικάλεσαν νὰ γράψω εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαίωσιν.

† Διονύσιος Νίκλος Μπράτης.

† Διονύσιος Μάργαρης.

† Ἀναστάσιος Σαρμαριτζόπουλος μαρτυρῶ.

† Τζώρτζης Λεκατζᾶς¹⁾ μαρτυρῶ.

128.

Ὑποκατάστασις πληρεξουσίου τῆς 16/28 Σεπτεμβρίου 1819. Νοτάριος Γρ. Ψημάρις (Βιβλ. 87 σ. 68).

† Εἰς δόξαν Χριστοῦ, ἔτη ἀπὸ γεννήσεως Αὐτοῦ 1819 Σεπτ(εμβρίου) 16/28 Ζάκυνθο. Συστημένος ὁ παρὼν κ(ύ)ρ Διονύσιος Μπερτέλλης²⁾ τοῦ Ἀντωνίου ἀπὸ τὸν Γεώργ(ιον) Ἀντύπα³⁾ διὰ ἐπίτροπόν του διὰ τὴν αἰτίαν ὅπου φανερώνει ἡ ἐπιτροπικὴ 2/14 Ἰουλίου 1819 πρᾶξις μου μὲ ἐξουσία νὰ σοσιτιτούρῃ ἕτερον εἰς τὸ πόδι του, οὗτος διὰ τῆς παρούσης σοσιτιτούρει τὸν παρόντα καὶ ἐκδεχόμενον κ(ύρι)ον Διονύσιο Νίκλο Μπράτη διδοντάς του τὲς ἴδιες ἐξουσίες, ὅπου ὁ πριντζιπάλος τὸν εἶχε δώσει μὲ τὴν εἰρημένην ἐπιτροπικὴ εἰς τὴν ὁποίαν ρεκαρτάρεται καὶ μὲ ἐπερικάλεσαν νὰ γράψω εἰς μαρτυρίαν καὶ βεβαίωσιν.

διονύσιος Περτέλλης ἐπίτροπος.

διονύσιος μπράτης⁴⁾ δέχομαι.

129.

Εἰδικὴ πληρεξουσιότης τῆς 9/21 Σεπτεμβρίου 1824. Νοτάριος Γρ. Ψημάρις (Βιβλ. 106 σ. 59)

† Εἰς δόξαν Χριστοῦ, ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως Αὐτοῦ 1824 Σεπτ(εμβρίου) 9/21 εἰς Ζάκυνθο. Ὁ παρὼν κ(ύριος) Κωνσταντῖνος Χαντζόπουλλος π(ο)τ(ε) Χαντζῆ διὰ τῆς παρούσης ἐκλέγει καὶ ψηφᾷ διὰ νόμιμόν του ἐπίτροπον τὸν παρόντα καὶ ἐκδεχόμενον κ(ύριον) Διονύσιον Νίκλο Φινωμένον τοῦ σ(ινιὸ)ρ Νικολάου διὰ νὰ ἡμπορῇ ἐρχόμενος ὁ κ(ύριος) Σπῦρος Πομόνης⁵⁾ εἰς Ζάκυνθο νὰ ἔχῃ τελειώσει τοὺς λογαριασμοὺς ὅπου μὲ αὐτὸν ἔχει ὁ ἐμφανισθεὶς καὶ ἂν οὗτος δὲν ἔλθῃ εἰς τὴν διορίαν, ὅπου φανερώνει ἡ νοταρικὴ 5/17 Αὐγούστου ἀπερασμένου πρᾶξης εὐγ(ενοῦς) σ(ινιὸ)ρ Νικολάου Λαμπέτη⁶⁾ νοταρίου, ὡς ὑποσχέθη

¹⁾ Τὸ ἐπώνυμον μαρτυρεῖται ἀπὸ τοῦ 1715.

²⁾ Οἶκογ. ἐν Ζακ. Α. Γρηγόριος, ἀρχιεπίσκοπος Ἰθάκης ἐν Ζακ., οὗτινος ἡ διαθήκη τῆς 15 Μαρτίου 1828 ἐσώζετο παρὰ τῷ συμβολαιογράφῳ Ζακ. Π. Μυλωνᾷ.

³⁾ Ἡ οἶκογ. μαρτυρεῖται ἐν Ζακ. ἀπὸ τοῦ 1560. Ἀνθιμος Ἀντύπας, ἔγινε τῷ 1601 δέκατος ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας. Βλ. Μ. ΚΡΙΑΡΑ, ἐνθ' ἂν. Ἐπετηρίς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου 2 (1940) 5.

⁴⁾ Καὶ ἐνταῦθα τὸ Μπράτης ἀντεκατέστησε τὸ ἐπώνυμον Νίκλος ὡς ἐγένετο ἀνωτέρω μὲ παρωνύμιον Φινωμένος. Προφανῶς ἐνταῦθα τὸ Νίκλος ἀπηχεῖ πλέον τὸ ἐπών. γεγεᾶς.

⁵⁾ Ἡ οἶκογ. ἀπαντᾷ εἰς χωρίον Τραγάκι ἀπὸ τοῦ 1510. Π. Διονύσιος τοῦ Νικολάου ὑπῆρξεν ὀπλαρχηγὸς κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν παρευρεθεὶς εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, Πατρῶν καὶ Νεοκάστρου.

⁶⁾ Ἡ οἶκογ. ἐγγεγραμμένη ἐν τῇ χρυσοβίβλῳ τῷ 1508 (Κ. ΣΑΘΑ, Monumenta V. 17)

μέ την αὐτήν νοταρικήν. νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὴν Ζάκυνθο ὁ κ(ύριος) Νικολῆς Μπάστας¹⁾ καὶ ἂν οὗτος καὶ δὲν ἔλθῃ, ὁ Πομόνης νὰ εἶναι ἀποκριζάμενος νὰ πληρώνη τοῦ ἄνωθεν Κωνσταντῆ Χαντζόπουλλου ὅ,τι ὁ ἴδιος ὁ Χαντζόπουλλος ἔχει νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Πομόνη· οὕτως ὁ αὐτὸς ἐπίτροπος θέλει ὑποχρεώνει τὸν ἄνωθεν ὑποκείμενον Μπάστα εἰς τὴν αὐτήν πληρωμὴν καὶ ἂν ἡ χρεία τὸ φέρῃ, θέλει ἡμπορῇ ὁ ἐπίτροπος νὰ παρουσιάζεται εἰς κάθε κριτήριο τόσον ἐναντίον εἰς τὸν Πομόνη, ὥσάν καὶ εἰς τὸν Μπάστα πρεξεντάροντας μεμόριες, ζητήματα καὶ ἄλλα γράμματα, κἀνῇ ὁρισμοὺς καὶ ξοφλητικές, τελειωτικοὺς λογαριασμοὺς, καθὼς ἡμποροῦσε νὰ πράξῃ ὁ ἴδιος ἐμφανιστεῖς Χατζόπουλλος, ὁποῖος ὑπόσχεται νὰ κρατῇ τὸ πραχθὲν τοῦ εἰρημένου του ἐπιτρόπου στερεὸν καὶ ἀμετάτρεπτον, παρακαλῶντάς με νὰ γράψω εἰς μαρτυρίαν καὶ βεβαίωσιν.

† Κωσταντῆς Χατζόπουλος.

† Διονύσιος Νίκλος δέχουμαι.

† Διονύσιος Ραφτόπουλος μαρτυρῶ.

† Τζώρτζης Λεκατζᾶς μαρτυρῶ.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

Ἐγγράφα μεμονωμένα ἐκ τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου Ζακύνθου ἐδημοσίευσαν παλαιότερον εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας χωρίως ὁ ΔΕ-ΒΙΑΖΗΣ καὶ ὁ Λ. Χ. ΖΩΗΣ. Ἐκ τούτων ὁ Λ. Χ. ΖΩΗΣ, *Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher*, Berlin - Athen 13 (1936 - 37) σ. ιε' - ιζ', ἔδωκε μίαν σειρὰν ἐξ 21 ἐγγράφων τοῦ 16ου αἰῶνος. Τὰ ἀνωτέρω ὑφ' ἡμῶν δημοσιευόμενα εἶναι ἡ μόνη σειρὰ ἐγγράφων, ἡ καλύπτουσα διάστημα ἀπὸ τοῦ 1653 - 1824 καὶ παρέχουσα εἰκόνα τῆς ζωῆς ἐν Ζακύνθῳ ἐπὶ Βενετοκρατίας καὶ μετὰ ταῦτα.

Δυστυχῶς τὰ πρωτότυπα τῶν ἐγγράφων τούτων, ὥς καὶ ὁλόκληρον τὸ πολυτιμότεον Ἀρχαιοφυλακεῖον τῆς νήσου, ἐκάησαν κατὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 1953. Τοῦτο περιεῖχε πολλὰς χιλιάδας ἐγγράφων, χρονολογουμένων ἀπὸ τοῦ 1500-1900.

Πρὸ τοῦ μεγέθους τῆς καταστροφῆς ἐπιβάλλεται ἡ βιβλιογραφία τῶν εἰς διάφορα ἔντυπα ἐγκατεσπαρμένων ἐγγράφων ἐκ τοῦ Ἀρχαιοφυλακείου Ζακύνθου καὶ ἡ ἔκδοσις αὐτῶν εἰς *corpus* ἵνα καθίσταται εὐχερὴς ἡ χρησιμοποίησις των ὥς πηγῶν διὰ τὴν καθόλου ἱστορίαν ὅχι μόνον τῆς νήσου ἀλλὰ καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν περίοδον τῆς Βενετοκρατίας καὶ μεταγενεστέρως.

κατήγετο ἐκ τοῦ Ἰωάννου Λαμπέτη ἐλθόντος ἐν Ζακύνθῳ ἐκ Ναυπλίου. Ὁ Νικόλαος ὑπῆρξε συμβολαιογράφος Ζακύνθου ἀπὸ 1794 - 1838.

¹⁾ Οἶκογ. ἐν Ζακύνθῳ καὶ τοπων. τοῦ Μπάστα εἰς χωρίον Φαγιᾶ. Μ. Ἰάκωβος συμβολαιογράφος Ζακ. 1762 - 1766. Ὁμώνυμα χωρία ἀπαντῶσι καὶ ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Ἡλείᾳ.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

(Οἱ παρὰ τὰς λέξεις ἀριθμοὶ δηλοῦν τὸν ἀριθμὸν τοῦ ἐγγράφου).

ἀβανταγγιωῶ (ἰτ. *vantaggioso*)· σύμφορος, ἐπω-
φελής 69.
ἀβάντι (ἰτ. *avanti* καὶ *avante*)· ἔμπροσθεν, ἐμ-
πρός, πρότερον 1.
ἀβαντιτράττο (ἰτ. *avantitratto*)· προκαταβολικῶς 61,
101, 103.
ἀββιζάρω (ἰτ. *avvisare*)· εἰδοποιῶ, ἀναγγέλλω,
γνωστοποιῶ 12.
ἀγγιονστάρω (ἰτ. *aggiustare*)· διορθῶ, συμβιβάζω 29.
ἀγκαλὰ (ἀνκαλά, ἀνγκαλά)· σύνδ. καίτοι, ἄν καὶ 7, 8.
ἀγκιναρόκηπος ὁ, 14, 86.
ἀγκιναρότοπος ὁ, 86.
ἀγράβιο (ἰτ. *aggravio*)· βάρος, θασμός, ἐπιβάρυν-
σεις ἐπὶ κτήματος, αἱ νομικῶς λεγόμεναι· δοκ.
λεῖται 96.
ἀγροικῶ· ἀκούω, ἐννοῶ, κρίνω. Τὸ ρ. τὴν κτῆσιν
καὶ εἰς γ' προσ. ἀγροικᾶται· ἀγροικοῦνται γοῦν
χοῦνται μετὰ τὴν τμημασίαν τοῦ θεωρεῖται, ἰσχύει,
ἀνήκει 2, 29, 38, 40.
ἀδελφομοῖρι, τό· ἡ μερὶς τοῦ ἀδελφοῦ ἐπὶ τῆς κλη-
ρονομίας τῶν γονέων 2, 38, 98.
ἀδεμπιμέντο (ἀδεπιμέντο, δεπιμέντο), (ἰτ. *adempi-
mento*)· ἐκπλήρωσις πραγματοποιήσεως, 51, 54,
63, 64 καὶ.
ἀκβισιτᾶδο (ἰτ. *acquistato*)· ἀποκτηθὲν 82, 110.
ἀκβισιτάρω (ἰτ. *acquistate*)· ἀποκτῶ, 82, 96, καὶ.
ἀκκορδάρω (ἰτ. *accordare*)· συμφωνῶ 127.
ἀκκουζάρω (ἰτ. *accusare*)· κατηγορῶ τινα ἐν δι-
καστηρίῳ, ἐνάγω 5.
ἀκκρεσσιμέντο (ἰτ. *accressimento*)· αὐξήσεως 122, 124.
ἀκόντο (ἰτ. *a conto*)· διὰ λογαριασμὸν, ἀπέναντι 2,
4, 5, 29, 34, 58, 105 καὶ.
ἀλ' ἰκόντρο (ἀλικόντρο) (βεν. *alincontro*)· ἀντιθί-
τως, 1, 4, 6, 16, 21, 39, 81.
ἀλλαξία ἢ ἐνδυμασία, ἀνταλλαγή 52, 53.
ἀλωνάρις ὁ, 55.
ἀμαχεύω· ὑποθηκεύω 111.
ἀμοριτζά; 124.
ἀμοροζιτά (;) στοργή; 124.
ἀμπαριζιόνες· πιθανὸν παρουσιάσεις, ἐμφανίσεις; 96.
ἀμπέδιнос· ἐλάτινος (ἰτ. *abete* ἢ ἐλάτη) 62.
ἀμπιλιτάρω - ἀμπελιτάρω (ἰτ. *abilitare*)· ἀναδεικ-
νύω ἱκανόν, καθιστῶ 29, 106.

ἀμπίρω (ἰτ. *ambire*)· ἐπιθυμῶ 96.
ἄμπιτο, τὸ (ἰτ. *abito*)· γυναικεῖον φόρεμα ἐορτάσι-
μον ἢ νομικὸν ἐκ μετάξεως. Περίαπτον ἀπὸ τοῦ
λαϊμοῦ ἐξαρτώμενον καὶ φέρον τὴν εἰκόνα τῆς
Παναγίας ἐπὶ λευκοῦ ὑφάσματος ἀποτετυπωμέ-
νην καὶ προσερραμμένον ἐπὶ μελανοῦ τετραγώ-
νου ἐριούχου ὑφάσματος 43, 124.
ἄμπλα (λατ. *amplius*)· πλήρης 9.
ἀνάσπορος 65.
ἀννουλλάδα (ἰτ. *annullata*)· ἀκυρωθεῖσα, καταρ-
γηθεῖσα 24, 55, 68.
ἀννουλλάρω (ἰτ. *annullare*)· ἀκυρώνω 105, 107,
110.
ἀνταποκρένομαι, (ἀνταποκρένομαι, ἀποκρένομαι)
ἀνταπαικίζω 4, 8, 16, 26, 36, καὶ.
ἀντάρω (ἐκ τοῦ ἰτ. *andare*, πορεύομαι)· ἀναχωρήσεις,
ἀποκρίσεις 40.
ἀντεμπίρω (ἀδεμπισω, ἀτεμπισω) (ἰτ. *ademprire*)
ἐκτελῶ, ἐκπληρῶ. 2, 106, 108 καὶ.
ἀντερίρω (ἰτ. *aderire*)· συνομολογῶ, συγκατανεύω 2.
ἀντζι (ἰτ. *anzi*)· καὶ μάλιστα 100.
ἀντζιανιτά (ἰτ. *anzianita*)· ἀρχαιότης, δικαίωμα
προτεραιότητος 12, 79.
ἀντίγο (βεν. *antigo* ἰτ. *antico*)· παλαιός, ἀρχαῖος,
ἐπὶ πράγματος τὸ παρὰ τῶν προγόνων κληρονο-
μηθὲν 43.
ἀντριτούρα· κατ' εὐθείαν 54.
ἀξεσυνέριστα· ἐπίρρ. ἄνευ προστριβῶν ἢ παρεξηγή-
σεως 26.
ἀξινάρι, τό· ἔκτασις πρὸς γῆς καταμέτρησιν τῶν ἀγρῶν,
δυναμένη νὰ καλλιεργηθῇ ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας.
Τὸ ἀξινάριον ὑπελογίζετο πρὸς 580 ¹/₂. Ἴονικὰς
τετρ. ὅαρδας 14, 49, 52, 53, 67, 79, 112.
ἀξιῶ (ἡξιωμένος)· ἀναγνωρίζω 67, 79, 93.
ἀουτορικὰ (ἰτ. *autorita*)· κυριότης, ἐξουσία, δύνα-
μις 9, 83, 116.
ἀπογράφω· δι' ἐγγράφου συμβολαίου ἀσφαλίζω,
ἐκτιμῶ 18, 67.
ἀποκόβω· δίδω εἰς ἀποκοπήν, ὑπολογίζω κατ' ἀπο-
κοπήν τὸ ποσὸν τῆς παραγωγῆς ἢ τοῦ δικαιώ-
ματος, ἐπὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων 77.
ἀποκοπή· εἶδος συνεταιρισμοῦ. 55, 71, 72, 77, 88. καὶ.
ἀποσιλλά (ἰτ. *postilla*)· ὑπερόγραφον, σημείωμα εἰς

τὸ περιθώριον, σημεῖον διαβεβαιώσεως 61, 113.
 ἀπογράφω· τελειώνω τὸ ψάσιμον 62.
 ἀπαρθενεύω - ἀπαρτενίρω (ἰτ. appartenire)·
 ἀνήκω 14, 37, 44, 124 κα.
 ἀπελλάρω (ἰτ. appellare)· ἐκκαλῶ, κάμνω ἔφε-
 σιν 116, 117.
 ἀπροβάρω, ἀπρομπάρω (ἰτ. approvare)· παραδέ-
 χομαι, ἐγκρίνω 52, 61, 67, 79, 93.
 ἀράζω· ἀγκυροβολῶ 9.
 ἄρατος· ὅ,τι ἄρατος· ὅ,τι δῆποτε 44.
 ἀρεσκειά (ἀρεσκειά), ἢ τὸ προκοσμήφωνον 2, 14,
 43, 92, 110 κα.
 ἀρίζιο (ἰτ. risico)· κίνδυνος 40.
 ἀρμάδα (ἰτ. armata)· στόχος 40, 41.
 ἀρματώνω· ἐφοδιάζω τὸ πλοῖον δι' ὅλων τῶν ἐξαρ-
 τωμάτων τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν κανονικὴν κί-
 νησιν του.
 ἀρμέτσα 63, 68, 98.
 ἀρμπίριο (ἰτ. arbitrio)· θέλησις, ἐξουσία 127.
 ἄρμπιρος ἄλμπιρος, ἄρμπιρις (ἰτ. arbitro)· διαι-
 τητής 29, 89.
 ἄρρεδε (ἰτ. arredo)· κατασκευὴ 43.
 ἀσεντέρω (ἰτ. ascendere)· ἀθροίζω, συγκεφαλαιῶ-
 νω 124.
 ἀσθενέω· τεκνέω, ἐκτρέφω· ὑποκρίνεται ὁ τόπος·
 παρ' αἵ 106.
 ἀσπειταρίζω 2, 24.
 ἀσπειτάρω (ἰτ. aspettare)· περιμένω, πρόκειται να
 λάβω, 2, 9, 24.
 ἀσπειτατίβα (ἰτ. aspettativa)· προσδοκία, ἀναμενό-
 μενον δικαίωμα 2, 14.
 ἄσπρον, τό· τουρκικὸν νόμισμα 53, 85, 102 κα.
 ἀσσενιάδος (ἰτ. assegnato)· σημειωμένος, ὀφειλόμε-
 νος 121.
 ἀσσοιτέντζα (ἰτ. assistenza)· βοήθεια συντήρησις
 62.
 ἀσσολοῦτος (ἰτ. assoluto)· ἀπόλυτος, μόνος 5.
 ἀτζετιάντε (ἰτ. accettante)· ἀποδεχόμενος 70.
 ἀτζετιάρω (ἰτ. accettare)· δέχομαι, παραδέχομαι
 7, 38, 52, 61 κα.
 ἀτζιάν· (προηγούμενως;) 2.
 ἀτζιόν (ἰτ. azione)· πράξις, ἐνέργεια, μετοχή 128.
 ἀτόρνο (ἰτ. a torno)· πέρξι 43.
 ἄττη (ἰτ. atto)· αἱ συμβολαιογραφικαὶ πράξεις, τὰ
 συμβόλαια 9, 14, 43, 53, 60 κα.
 ἀτρέτζα· ἀρμέτσα (σχονία, ἱστία, ἄγκυρα κλπ. τοῦ
 πλοίου ἐξαρτήματα). 127.
 ἀττακκάδος (ἰτ. attaccato)· συναπτόμενος, συνενού-
 μενος, ἐφαπτόμενος, 96.
 ἀττουάλ (ἰτ. attuale)· πραγματικὸς 52, 53, 61.

αὐθεντικός, ὁ· ὁ ἀνήκων εἰς τὸν ἀφέντην, ὁ κρατι-
 κός, ὁ δημόσιος, 52, 79, 93.
 ἀφεντία, ἢ ἡ ἐξουσία, ἢ ἀρχή, αὐθεντία 54.
 ἀφόντις· τὸ μεσαιων. ἐπίρρ. ἀφόντι 9, 23, 37 κα.
 ἀφφαῖτο (ἰτ. affatto)· ἐπίρρ. τελείως 2.
 ἀχαμνίζω· καθιστῶ τινὰ ἀδύνατον, ἰσχνόν 120.
 ἀψέντε (ἰτ. absente)· ὅρος διονομικός, εἶδος τι
 ἐρημοδικίας καταδίκης ἢ ἐκπτώσεως δικαιώ-
 ματος 29

Βάκουος, ὁ (ἰτ. vacuo)· ἔρημος 52, 55, 64, 71.
 βαλουτάδο (ἰτ. valutato)· τό· ἔχον ἐκτιμηθῆ 70.
 βαπτιστίκιον (βαπτιστίκι), τό· τὸ πρὸς τὸν βαπτι-
 ζόμενον δῶρον τοῦ ἀναδόχου 6.
 βαρικός ὁ, (βαρκή)· τόπος ἔχων πολλὴν ὕγρασιν,
 ἐλώδης 93.
 βαρῶ· βαρόνω, ζυγίζω, ἀξίζω 39.
 βαστάρω· ὑπομένω, 2.
 βασιλίτσα, τό· μεσαιων. βασιέλλι, ὃ ἐκ τοῦ Λατ.
 basileia, μέτρον ἐκτάσεως ἴσον πρὸς δύο ἀξι-
 νάρι· ἢ μέτρον χωρητικότητος ἴσον πρὸς 70
 λίτρος, 14, 49, 51, 55, 74 κα.
 βαλέσι, τό· (βεν. valessio) ἐσωφόριον γυναικῶν
 ἀναθῶς· βαμβακερὸν ἢ ἐσωτερικὸν ἐσφάσιμον
 ἔνδυμα γυναικῶν 38, 39, 124.
 βέντιτα, ἢ (ἰτ. ventita)· ἡ πώλησις 63.
 βερμέτσα, ἢ (ἰτ. verghetta)· χρυσοῦν ἐνώτιον κο-
 λυμβήν 39, 124.
 βέρο (ἰτ. vero)· ἀληθής 2.
 βέστα, ἢ (ἰτ. vesta)· φόρεμα γυναικῶν, ἐσθής 124.
 βία, ἢ (ἰτ. via)· ὁδὸς τρόπος. 5.
 βιατζάρω (ἰτ. viaggiare)· ταξιδεύω 59.
 βιάγγιο, (βιάτζο) τό (ἰτ. viaggio)· ταξίδι 24, 51,
 54, 58, 53, 68.
 βιγόρε (ἰτ. vigore)· ἡ ἰσχὺς, τὸ κύρος 91.
 βλαντί, τό· τὸ μεσαιων. βλοττίν, πολυτελὲς ἐκ κα-
 θαρᾶς μετάξης ὕφασμα καὶ ἔνδυμα 43.
 βλησιδι, τό· χρηματικὸν κεφάλαιον, θησαυρός, κέρ-
 δος 40, 59, 68, 106, 111.
 βοιτυλιώτικο, τό· τὸ ἐν χρήσει εἰς τὸ Βοίτυλον.
 βολά, ἢ ἡ φορὰ 2.
 βολοντά, ἢ (ἰτ. volonta) βολοντάριο· ἡ θέλησις 7, 26.
 βολουταριαμέντε (ἰτ. volontariamente)· ἐπίρρ. ἐκου-
 σίως 91.
 βουτζί, τό· ἀγγεῖον ξύλινον ἐν ᾧ θέτουν τὰ σι-
 τηρά ἢ καὶ οἶνον, ἀλλαχοῦ ὁ πίθος 62, 63.
 Γάδη ἢ ἡ ἀλλαχοῦ κάδη, ἐν Ζακύνθῳ δηλοῖ καὶ
 μικρὸν βυτίον ἀνοικτὸν κατ' ἀμφοτέρας τὰς βά-
 σεις του καὶ φέρον καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν μι-

κράς ὅπας διὰ τῶν ὁποίων ἐκρέει ὁ διὰ τῆς τρι-
πουρίας ἀπὸ τὰ σίπουρα ἐκθλιβόμενος μου-
στος 124.

γαζέτα (βεν. *gazeta*)· νόμισμα χαλκοῦν Βενετι-
κὸν πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ κτήσεων
τῆς Βενετίας ἰσοδυναμοῦν πρὸς δύο σολδία 53,
54, 85, 86 κα.

γαλιόττα (γαλεόττα) (ἰτ. *galiotta*)· κωπήλατον καὶ
ἰστιοφόρον ταχύπλουν σκάφος, μικρογραφία τῆς
γαλέρας, χρησιμοποιούμενον καὶ ὡς πειρατικόν.
5, 8, 9.

γάλος (ἰτ. *galo*)· κόσμημα, σειρήτιον 39.

γαμπᾶς, ὁ (βεν. *gaban*, τουρκ. *kaba*)· χειμερινὸν
φόρεμα ἀτελῶς κατεργασμένον μετὰ καλύμμα-
τος κεφαλῆς 23, 34.

γαστᾶλδος, ὁ (βεν. *gastaldo*)· ἐμπορικὸς ἀντιπρό-
σωπος, ἐπίτροπος ἀδελφότητος, ἐπίτροπος ναοῦ,
ἐκτελεστής δικαστικῶν ἀποφάσεων· *gastaldi*
ducali· δικαστικὴ ἀρχὴ δι' ἧς εἰσέπραττον οἱ
Βενετοὶ τὰς καθυστερημένας ὀφειλάς 114.

γιαγερμός, ὁ· διαγερμός, ἐπιστροφή 39.

γιακέττη ἢ (γαλλ. *jaquette*)· ζακέττα, κολόβον 124.

γιούς (ἰτ. *jus*)· δίκαιον, δικαίωμα 120.

γενεράλ (γενεραύλε, γνερούλε) (ἰτ. *generale*)· γε-
νήσιος, προβλεπτής 7, 70.

γκιοῦστος (γιουῦστος) (ἰτ. *giusto*)· δίκαιος, ἀκριβής 17.

γοβερνατρίτσε (ἰτ. *governatrice*)· κηδεμών 70.

γοδέρω (ἰτ. *godere*)· ἀπολαμβάνω, καρποῦμαι 40.

γορδόνι, τὸ (γαλλ. *cordon*)· λεπτότατον χρυσοῦν πε-
ριδέραιον ἐκ τῶν κατασκευαζομένων ἐν Ζακύνθῳ
καὶ μεταφερομένων ἐπὶ Βενετοκρατίας εἰς τὴν
Δύσιν 124.

γράνα, ἢ· τάφος, αὐλαξ σκαπτόμενος πρὸς ἀπο-
στράγγισιν ὕδατων ἢ ὁροθέτησιν ἢ προφύλαξιν
ἀγρῶν 12, 112 κα.

Δαμασκίνα-δαμασκέττο τὸ· ἐκ Δαμασκοῦ ὕψωμα 43.

δατζιόν, ἢ (ἰτ. *dazione*)· ἢ δόσις 70.

δεκρετάρω (ἰτ. *decretare*)· ψηφίζω 6.

δελίττο, τὸ (ἰτ. *delitto*)· τὸ ἔγκλημα 11.

διμπιτῶρος, ὁ (ἰτ. *debitore*)· ὀφειλέτης, χρεώστης
62, 83.

δεπουτάρω (ἰτ. *deputare*)· διορίζω ἀντιπροσώπους
διὰ τινὰ ὑπόθεσιν 116, 117.

δεσέδα (ἰτ. *disegno*)· σχέδια 43.

δεσπότιζο, τὸ (ἰτ. *deposito*)· κατάθεσις, παρακα-
θήκη, ἐνέχυρον 7.

διάνα, ἢ· Ἰνδιάνη, ὁθόνη λεπτὴ ποικιλόχρωμος, τὸ
τίσι 92.

διαρέτα 43.

διαφορεύω· ὠφελῶ 36.

διάφορον, τὸ· τόκος, κέρδος 27, 40, 53, 56 κα.
διβέρσα (ἰτ. *diverso*)· διάφορα 43.

δισγοῦστο (δεσγούστα) (ἰτ. *digusto*)· δυσαρέσκεια,
βλάβη. ζημία 28, 32.

δiligκετιμέντε (ἰτ. *diligentemente*)· ἐπιμελῶς 90.
διμάντα (ἰτ. *dimanda*)· αἵτησις 115.

διμισσόρια (ἰτ. *dimissoria*)· ἀφεικτικὴ ἐπιστολὴ 124.

διορθώνω δουλειά· ἀναθέτω ἐργασίαν 5, 10, 16,
23 κα.

διόρθωσις ἢ ἐπανόρθωσις ἐνιαχοῦ δὲ καὶ διαθή-
κη 2.

διόρισις, ἢ καθορισμός, διάταξις 124.

διπλαρένιος· ὁ ἐκ διπλάκος κατασκευασμένος· εἶ-
δος χονδρῶ ἐντοπίου ὑφάσματος ἀπὸ παννὶ δι-
πλάρι, δίμιτον 23.

διπλάρι, τὸ· εἶδος χονδρῶ ὑφάσματος· εἶδος κου-
βέρτας μαλλίνης προικῶας, γυναικεῖον ἐξωτερι-
κὸν ἔνδυμα 124.

διαπροντέρω (δεσποντέρω, δεσπονέρω) (βεν. *dispro-
nere*)· διαθέτω 5, 6, 82, 127.

διφεττίβο (ἰτ. *difettivo*)· ἐλλειπής 111.

διαφορετικιάδα (ἰτ. *differenziale*)· διαφορετικὸς 43.
δοῦ 119.

δουκάτο, τὸ (βεν. *ducatato*)· βενετικὸν νόμισμα 14,
26, 49 κα.

δοκτωρ (ἰτ. *dottore*)· διδάκτωρ 83.

Εἰσεκβίρω (ἰτ. *eseguire*)· ἐκτελῶ, πραγματοποιῶ
52, 61, 67, 79 κα.

ἐξεκουίδες 7.

ἐξιγγέρω (ἰτ. *esigere*)· ἀπαιτῶ, εἰσπράττω 121.

ἐξίτο τὸ (ἰτ. *esito*)· ἢ ἔκβασις, τὸ ἀποτέλεσμα 91.

ἐκδύομαι (ἐγδύομαι, ἐγδύνομαι)· ἀποξενοῦμαι 52
58, 67, 79.

ἐλαιοστάσι, τό· ἐλαιών, 122, 124.

ἐλεγγέρω (ἰτ. *eleggere*)· ἐκλέγω 43, 115.

ἐλιενάρω (ἰτ. *alienare*)· μεταβιβάζω, ἀπαλλοτριῶ 9.

ἐμιγρὲ (βεν. *emigre*)· στενὸν φόρεμα τὸ ὅποιον
ἔφερον Γάλλοι μετανάσται καὶ ὅποιον ἦτο ἐν
χρήσει ἐπὶ τινι ἔτη 124.

ἐμπόρσο (ἐσμπόρσο) (ἰτ. *borsa*)· βαλάντιον, εἴσπρα-
ξις 91, 106.

ἐντύνω (ντύνω, ντένω)· 10, 66, 81, 109.

ἐξοδία ἢ, ἐξόδιον τό, ἐξοδος ἢ, (ἐξοδες)· ἢ δα-
πάνη, τὸ ἐξοδὸν 5, 6, 52, 79 κα.

ἐπιτροπικὴ ἢ 128.

ἐσμπορσάρω (ἰτ. *imborsare*)· θέτω εἰς τὴν τσέ-
πην 4, 68, 91, 102.

ἐσποζιζιὼν (ἰτ. *esposizione*)· ἢ ἔκθεσις 11.

ἐσπρεσσαμέντε (ιτ. *espressamento*)· ἐπίρρ. ρητῶς 122.

ἐσπρέσσο (ιτ. *espresso*)· ρητός, ὠρισμένος 9, 12, 16, 23 κα.

ἐσσερε (ιτ. *essere*)· εἶμαι, ὑπάρχω 23.

ἐστενσιὸν (ιτ. *estensione*)· ἔκτασις 124.

ἐτζελλεντίσσιμος (ιτ. *eccellentissimo*)· ἐξοχώτατος 2, 4.

ἐτζεττουάδα (ιτ. *eccettuato*)· ἀποκεκλεισμένη, ἐξη-
ρημένη 68.

εὐλόγησις, ἡ 38, 39, 98.

εὐλογητικός, ὁ· ὁ διὰ τῶν εὐχῶν τῆς ἐκκλησίας
εὐλογηθεὶς σύζυγος, ὁ νόμιμος 38, 39, 98.

ἐφημεσίως· ἐπίρρ. κατὰ τὸ ἥμισυ 12.

ἐφφέττα (ιτ. *effetta*)· κινητὴ περιουσία 7.

ἐφφετιβαμέντε (ιτ. *effettivamente*)· ἐπίρρ. πραγμα-
τικῶς 68.

ἐφφετιβός (ιτ. *effettivo*)· πραγματικός 53, 107.

Ζιμπούνι (τζιμπούνι, τζιμπούνι) (βεν. *ziron*, ιτ.
giurpone)· ἀνδρικὸν περιστήθιον, γελέκο, 23, 38,
39, 43, 92.

Θηλέα, ἡ 114.

Ἰγγλέζε· ἀγγλική 127.

ιδικός (ἐδικός, δικός)· συγγενής 24, 68.

ἰλλιμιτάτα (ιτ. *illimitato*)· ἀπεριόριστα 83.

ἰμπορτάντε (ιτ. *importante*)· κατεπείγουσα, σπου-
δαία 26.

ἰμπορτάρω (ιτ. *importare*)· εἰσάγω, συμποσοῦ-
μαι 54.

ἰναλτεράμπιλε (ιτ. *inalterabile*)· ἀμετάβλητος, ἀναλ-
λοίωτος 2, 68.

ἰναπιλάμπιλε (ιτ. *inappellabile*)· ἀνέκλητος, ἐπὶ
δικαστικῆς πράξεως ἢ κρίσεως 89, 115.

ἰνβεσίρω (ιτ. *investire*)· ἐπενδύω 20, 69.

ἰνκαμινάρω (ιτ. *incamminare*)· προάγω, κατευ-
θύνω, καθορίζω 9.

ἰνκατεριάνα 92.

ἰνκβιζιτωρός (ιτ. *inquisitore*)· ἐξεταστής, ἐπόπτης
τῶν ὑπαλλήλων 61.

ἰνκλουζός (ιτ. *incluso*)· ἐγκαλεισμένος 43.

ἰνκόμοδο (ιτ. *incomodo*)· ἐνόχλησις, στενοχωρία 91.

ἰνκοιτράριος (in contrario)· ἀντίθετος 52.

ἰνλατιμασμένος 88.

ἰνπένιον (ιτ. *inpregnio*)· ὑπόσχεςις 106.

ἰνπερπέτουο (λατ. *in perpetuo*)· διαρκῶς 82.

ἰνπερφεζιονάρω (ιτ. *inperfezionare*)· ἀφίνω ἀτε-
λές 5.

ἰνσολίδουμ (λατ. *insolidum*)· ὑποχρέωσις εἰς ὁλό-
κληρον 10, 16, 52, 67 κα.

ἰνστάρω (ιστάρω) (ιτ. *instare*)· ἐνοχλῶ, ἐνάγω, πα-
ρακινῶ 6, 7, 11, 28, 82 κα.

ἰνστιτουίρω (ιστιτουίρω)· καθιστῶ, ὀρίζω 44, 49,
70, 80 κα.

ἰντέρδιττο (ιτ. *interdetto*)· ἀπαγόρευσις 68.

ἰντερεσοῦδος (ιτ. *interessato*)· ἐνδιαφερόμενος 127.

ἰντερέσσε – ἰντερέσσα (βεν. *interesse*)· τὸ συμφέρον,
τὸ κέρδος 4, 6, 10, 11, 12, 16, κα.

ἰντζίρκα (ιτ. *in circa*)· περίπου 2, 6, 18 κα.

ἰντιέρο (ἰντιέρα) (ιτ. *intiero*)· ἀκέραιος, ὁλόκλη-
ρος 9, 34, 91.

ἰντιεραμέντε (ιτ. *intieramente*)· ἐπίρρ. τελείως καθ’
ὁλοκληρίαν 10, 16.

ἰντιματζιὼ (ιτ. *intimazione*)· συμφωνία, παραγ-
γελία, κοινοποιήσις 1.

ἰσραορδινάριω (ιτ. *straordinario*)· ἔκτακτον 7.

ἰτάγν, τὸ (ιτ. *intaglio*)· χάραγμα 39.

Καβέττα (καβέτζο) (ιτ. *gavetta*)· νῆμα, χρυσοῦν, διά-
κρυψος 2, 43, 92.

κάζο, περὶ κάζο, ἰν κάζο (ιτ. *per, in caso*)· ἐν
περίπτωσι 2, 26, 49 κα.

κακασιός, ὁ· ἐξημιωτής 60.

καλά, τὰ καὶ ὑπάρχοντα, ἡ περιουσία. Τὰ καλὰ τῆς
ψυχῆς· αἱ θεωρεαὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς
2, 7, 9, 13, 16 κα.

καλαφάτης, ὁ (ιτ. *calafato*)· ἐπισκευαστής τῶν ὑφά-
λων τοῦ πλοίου (καϊκιῦ) 51.

καλικότ· (πάπλωμα καλικότ) 124.

καλκολᾶδος (ιτ. *calcolato*)· ὑπολογιζόμενος 124.

καλκολάρω (ιτ. *calcolare*)· ὑπολογίζω 122, 124.

καλλιεργίζω· καλλιεργῶ 64, 85.

καλογνώμιον, τὸ· ἡ καλὴ γνώμη 123.

καλοιβόλια (ιτ. *qualsi vaglia*)· οἱαδήποτε βούλη-
σις, διάθεσις 2.

καμιζόλα (βεν. *comisola*)· ἐπενδύτης 39.

καμούφα· ταινία σουρωτή, φραμπαλᾶς 124.

καμπελλῶττο, τὸ (ιτ. *ciampellotto*)· ἐπενδύτης,
καμηλωτὴ 124.

κάμπια (ιτ. *cambio*)· συναλλαγὴ, θαλασσοδά-
νειον 74.

καμπρέν, καμπρένιος, ὁ ἐξ ὑφάσματος χασέ 38,
39, 43, 124.

κανναβατζέττα (ιτ. *cannavaccio*)· κανναλόπαννον
43.

καννελᾶδος, ὁ 39.

καντζέλλο (ιτ. *cancello*)· φραγμός, τραπέζιον, γρα-
φεῖον 96.

καρτούνι, τὸ (ἰτ. *cantone*)· στενωπὸς 51, 67.
 καουτζιὸν (καουτζιό, καουζιόν) ἢ (ἰτ. *cauzione*)· ἀ-
 σφάλεια, ἐγγύησις 42, 67, 70, 79 κα.
 καουτελάρω (ἰτ. *cautelare*)· ἐξασφαλίζω, βεβαιῶ,
 ἐγγυῶμαι 7.
 καταρράρω (ἰτ. *caparrare*)· δίδω ἀρραβῶνα 7.
 καπάρο, τὸ (ἰτ. *capparo*)· ἀρραβῶν 51, 58.
 καλατζιτά, ἢ (ἰτ. *capacità*)· (ικανότης), χωρητικό-
 της 67.
 καπιτάλε, τὸ (ἰτ. *capitale*)· τὸ κεφάλαιον 69.
 καπ.τάρω (ἐκαπιτάρω) (ἰτ. *capitare*)· φθάνω.
 ἀπρότ. καπιτάρει συμβαίνει 8.
 κάπο (ἰτ. *caro*)· κεφάλαιον κάπο πὲρ κάπο 29, 105.
 καρταρόλι, τὸ (βεν. *quartaroli*)· μέτρον χωρητ.
 τὸ ἥμισυ τοῦ κοιλοῦ, τριάντα λίτρες περίπου ἢ
 τὸ $\frac{1}{4}$ τοῦ πινακίου, 12 πινάκια 1 μόδιον 37,
 61, 72.
 καρτζιόνι, τὸ· καλτσόνι, ἢ μικρὴ κάλτσα 39.
 κάσσι, τὸ· ἐπενδύτης 39.
 κασσέλλα, ἢ (ἰτ. *cassella*)· ξύλινον κιβώτιον· ἔπι-
 πλον ὃ συνήθως ἔφερεν ἔγγλυφα σχέδια 43, 62.
 καταβολάδα 87, 112.
 κβερέλα (καρέλα) (ἰτ. *querela*)· αἰτίαισις 18, 28.
 κβερελάρω (καρελάρω) (ἰτ. *querelare*)· κατήγο-
 ρῶ, ἐνάγω 29, 32.
 κεντρώνω· ἐμβολιάζω 112.
 κεφαλάρις, ὁ 43.
 κεχριμπάρι, τὸ 124.
 κλόσσι, τὸ· ὁ χρυσὸς 43, 92.
 κοβεριτόριο, κουβεριτόριο τό, (ἰτ. *copertorio*)· μέ-
 γας τάπης 43.
 κοζανίτης, ὁ· εἶδος λευκῆς σταφυλῆς 52, 53.
 κοινοτάφιον (κοινοτάφιο) τὸ· ὁ οἰκογενειακὸς τάφος
 46, 49.
 κολλέγας, ὁ (ἰτ. *collega*)· ὁ συνεταῖρος κολλήγας 9.
 κολόρ, τὸ (ἰτ. *colore*)· τὸ χρῶμα 43.
 κολοραῖδος, ὁ (ἰτ. *colorante*)· χρωματιστικὸς 43.
 κολοννᾶτο, τὸ (ἰτ. *colonnato*)· νόμισμα δίστηλον
 154.
 κομμέσσος ὁ (κουμμέσσος)· ὁ (commesso) πληρε-
 ξούσιος, ἐπίτροπος 7, 8, 37, 68 κα.
 κομμοδιτά (γχομμοδιτά) (*commodità*)· εὐπορία, ἄ-
 νεσις 2.
 κόμμοδο, τὸ (ἰτ. *commodo*)· ἢ ἄνεσις, ἀνάπαυσις,
 εὐκαρία 49.
 κομμός, ὁ· ἔπιπλον τραπεζοειδοῦς σχήματος. ἔχον
 συρτάρια πρὸς τοποθέτησιν ἐνδυμάτων 124.
 κομπαρίω (ἰτ. *comparire*)· παρουσιάζομαι 116.
 κονλαρτέτσιτος (ἰτ. *compartecipe*)· ὁ συμμέτοχος 11.

κομπρέζο (ἰτ. *compresso*)· πεπιεσμένος 92.
 κομπρομέσσο (ἰτ. *compromesso*)· δίκη διαιτησίας
 115.
 κουπερτάρω (ἰτ. *copertare*)· καλύπτω, παράγω 12
 κονσένια (ἰτ. *consegna*)· ἢ παράδοσις, διαφύλαξις
 34, 43, 122.
 κονσεινᾶδος (ἰτ. *consegnato*)· παραδεδομένος ση-
 μειωμένος 70.
 κονσεινάρω (ἰτ. *consegnare*)· παραδίδω, σημειώ-
 νω, παραχωρῶ 2, 9, 38, 105, 111 κα.
 κονσιέντζα, (κονσέντζια) (βεν. *consienza*)· ἢ συνεί-
 δησις 2, 166.
 κονσιδεράρω (ἰτ. *considerare*)· διασκέπτομαι, ἐξε-
 τάζω 71.
 κονσιστέντε (ἰτ. *consistente*)· συνιστάμενον 43.
 κονσορτίβα (βεν. *consortiva*)· ἀμοιβαία 90.
 κονστιτουέντες ὁ (ἰτ. *constituente*)· ἐντολεὺς 70,
 115, 116 κα.
 κοντάδα, ἢ (ἰτ. *contante*)· ἢ εἰς μετρητὰ χρήματα
 πρὸς τῆς νόμφης 14.
 κονταπέτο, τὸ (ἰτ. *contapetto*)· κόσμημα γυναι-
 κῶν ἐκ χρυσοῦ τιθέμενον πρὸ τοῦ στήθους 124.
 κοντάρω (ἰτ. *contare*)· μετρῶ, πληρώνω 4, 43.
 κοντινούατο (ἰτ. *continuate*)· ἐξακολουθῶ 108,
 118.
 κοντινούαζιόν (ἰτ. *continuazione*)· ἢ συνέχεια,
 ἐξακολουθήσις 43.
 κοντεζιονάδα 2.
 κοντεζιόν (κοντεζιόν) (ἰτ. *condizione*)· ὅρος συμ-
 φωνίας 2, 10, 49, 50 κα.
 κόντε - κόντο (ἰτ. *conto*)· ὁπολογισμὸς 68.
 κοντεζιονάρω (κοντεζιονάδο) (ἰτ. *condizionare*)·
 διατίθεμαι, περιορίζω 110.
 κοντολογία, ἢ ἢ βραχυλογία, τὸ σύντομον 116, 117.
 κοντουμάτζια, ἢ (ἰτ. *contumacia*)· τόπος ἐναπο-
 θηκεύσεως ἐμπορευμάτων 119.
 κόντρα (κόντρο) (ἰτ. *contra*)· ἐναντίον 32, 80,
 83 κα.
 κοντράδα (κοντράτα, σκοντράδα) (ἰτ. *contrata*)·
 συνοικία, περιοχὴ 2, 14, 30, 35, 88, 90,
 96 κα.
 κοντράριος (ἰτ. *contrario*)· ἀντίθετος, ἐναντίος 61,
 67, 69 κα.
 κοντραῖτο, τὸ (ἰτ. *contratto*)· συμβόλαιον, συμ-
 φωνητικόν 127.
 κοντριμπουτζιόν (ἰτ. *contribuzione*)· ἢ εἰσφορὰ 6
 61, 106.
 κονφερμάρω (ἰτ. *confermare*)· ἐπικυρῶ, ἐπιβε-
 βαιῶ 60.
 κονφινάρω (ἰτ. *confinare*)· συνορεύω 61.

κομφίνι, τὸ (ἰτ. *confine*)· τὸ σύνορον 79.
 κοπέλλα, ἡ· ἡ νέα ὑπηρέτρια 15.
 κοπέλλι, τό· ὁ ὑπηρέτης 48.
 κοπιαστής, ὁ· ὁ εἰς τὰ κτήματα ἐργαζόμενος 12, 84, 85, 86 κα.
 κορχᾶτος· ὁ ἔχων χρῶμα τοῦ κόρκου, κίτρινος 92.
 Κορνάρα τερμιναντίζον· ἀπόφαισις τοῦ προβλεπτοῦ Κορνέρ 30, 48, 53, 56, 97.
 κόρπο (ἰτ. *corpo*)· τὸ σῶμα 12, 14, 86 κα.
 κορποράλ (ἰτ. *corporale*)· σωματικός, ἰδιόκτητος 52, 53, 61, 67.
 κορρέντε (ἰτ. *corrente*)· κυκλοφοροῦν 54.
 κορρισποντέρω (ἰτ. *corrispondere*)· ἀποδίδω, ἀνταμεΐβω 4, 23, 73, 75 κα.
 κορρισποσιὸν (βεν. *corisponsion*)· πληρωμή 55, 77, 112 κα.
 κορωναίικος· ὁ ἐκ Κορώνης, ἐπὶ ἐλαιοδένδρων πρὸς διάκρισιν ἐκ τῶν ἐντοπίων 52, 79, 88, 112 κα.
 κορωνέτιο (ἰτ. *coronetto*)· ἀνθόπλεκτον 39.
 κουαλιτά (ἰτ. *qualità*)· ποιότης· αἱ βελτιώσεις ἢ αἱ καλλιέργειαι αἱ γενομένης εἰς τὸν ἀγρὸν 114.
 κουάρδα (ἰτ. *quarta*)· ἀγγεῖον χωροῦν τὸ τέταρτον μοδίου· τὸ τέταρτον τοῦ πήχεως, ἡ ἑκαταεῖς τοῦ μεγάλου καὶ λιχανοῦ δοκτύλου 43.
 κουβέλι, τό· πολλαχῶς μέτρον ἀγρονομικῶν χωρητικότητος 24 ὀκάδων. ἐνιαχοῦ δὲ 44 ὀκάδων 37.
 κουνιαάδα, ἡ (ἰτ. *cognata*)· ἡ γυναικαδέλφη 24.
 κουνιαῖος, ὁ (ἰτ. *cognato*)· γυναικάδελφος 53.
 κούρβουλο, τό· στέλεχος τῆς σταφυδαμπέλου, τὸ ὁποῖον κατ' ἔτος κόπτεται καὶ ἐκφύει βλαστούς, χονδρὸς κορμὸς τοῦ κλήματος 93.
 κούρσα, ἡ (ἰτ. *corsa*)· δρόμος, ταξίδιον 9.
 κοῦρσος, ὁ (λατ. *corso*)· πειρατεία ἢ λ. εὐρηται καὶ κατὰ οὐδ. γένος τὸ κοῦρσος 9.
 κουρτινέλλι, τὸ (ἰτ. *cortinelli*)· παραπέτασμα 43, 42.
 κουσιόντια, ἡ (ἰτ. *custodia*)· φυλακή, φύλαξις 105.
 κρεσιμέντο, τὸ (ἰτ. *crescimento*)· περίσσευμα, αὐξησις 92.
 κόβω (κόπτω)· διαλύω, ἀκυρῶ τὴν συμφωνίαν 1.
 κόψιμον, (τὸ) τῆς γραφῆς· ἡ διάλυσις, ἡ ἀκύρωσις τῆς ἐγγράφου συμφωνίας 68.
 κράζω (κράζομαι - κρᾶζομαι - κρασμένη)· προσκαλῶ, ὁμολογῶ 1. 5 κα.
 κρεββάτι, τὸ· τὸ στρώμα τῆς κλίνης 38, 39, 46, 49 κα.
 κρέντιτο, τὸ (κρέδιτο - κρέτιτο) (ἰτ. *credito*)· ἡ πίστις 7, 48, 53 κα.
 κρεδιτῶρος, ὁ (ἰτ. *creditore*)· πιστωτής, ἐγγυητής, δανειστής 5, 53.
 κρεσέρω (ἰτ. *crescere*)· αὐξάνω 106.

κριᾶτο, τὸ 67.
 κριτινίρω· καταγγέλλω 11.
 κροπία, ἡ· κόπρος 64.
 κροπίζω· κοπρίζω 65, 88.
 κρούσσια, τὰ· θύσανοι, κροσσοὶ 39.
 κτιστοσύνη, ἡ· τέχνη τοῦ κτίστου 10.
 κυράτσα, ἡ (κεράτσα-κυράτσω)· κυρία 44, 79, 82, 91.
 κωνδίκελο, τὸ (κωντίκελο) (ἰτ. *condicilo*) νομικὴ πρᾶξις τελευταία· βουλήσεως μετὰ τὴν διαθήκην συντασσόμενη πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῆς 49, 50, 60, 110 κα.
 Λαβοράδα - λαβοράδο (ἰτ. *lavorato*)· κατεργασμένη 2, 43.
 λαβουρέντες (ἰτ. *lavorante*)· ἐργάτης 26.
 λαδία, ἡ· ἡ ἐποχὴ τοῦ τρυγητοῦ τῶν ἐλαιῶν 71, 77, 104.
 λαιμός, ὁ· περιδέραιον 43, 92, 2.
 λαοδότω (ἰτ. *laudare*)· ἐγκρίνω, ἐπαινῶ 52, 61, 67, 79 κα.
 λαστρέττα (ἰτ. *lastretta*)· πέτρα μικρὴ, κόσμημα, ἡ λ. τὴν τὴν *lastra*· ὄαλος 43.
 λαστρέττα 43.
 λατρεύω· περιποιῶμαι 12, 87.
 λεβαντίνα, ἡ· εἶδος ἄκτου 124.
 λεγιτίμο (ἰτ. *legittimo*)· νόμιμος 4, 10, 16.
 λεγιτιμάμεντε (ἰτ. *legittimamente*)· νομίμως 2.
 λέγε (ἰτ. *legge*)· νόμος 80.
 λειπῶ (λ. κόπτω)· διαλύω τὴν συμφωνίαν 1.
 ληνός, ὁ· τόπος ὅπου πατοῦν τὰς σταφυλάς, πατητήρι 14, 61.
 λιβέλλο, (ὀλιβέλλο) (ἰτ. *livello*)· ἐδαφονόμιον 2, 61, 96, 107.
 λιθία, ἡ· ὁ ἐκ λίθων χωρὶς κονίαμα τοῖχος, δ' οὐ περιφράσσουσιν κήπους καὶ ἀγρούς. Ὑποβαστάζει τὸ χῶμα τῶν ἀμπέλων ὅσαι εἶναι εἰς τὴν κλιτὸν τοῦ βουνοῦ 90.
 λικονιδάρομαι (ἰτ. *liquidare*)· ἐκκαθαρίζω 10.
 λιμπεράρω (ἰτ. *liberare*)· ἐλευθερώνω 11.
 λινομπάμπκος· ὁ ἐκ λίνου καὶ βάμβακος 92.
 λιντζεντζιάρω (λετζιντζιάρω) (ἰτ. *licenziare*)· ἐλευθερώνω, ἀπαλλάσσω 96.
 λίτικος, ὁ· ἐξ ἐλαιῶν 64.
 λίτρα, ἡ (ἰτ. *libbra*). Ἡ ἀξία τῆς λίτρας ὡς νομίσματος ἐπὶ ἐνετοκρατίας ἐποίκιλλε κατὰ διαφοροὺς ἐποχάς. Καὶ ὡς μονὰς βάρους 61, 104 122 κα.
 λογῆς (λογῆς). Συνήθως ἡ γεν. τί λογῆς· τίνος εἰδους· ἡ λογή· τὸ εἶδος· λογῆς κοπῆς· παντὸς εἰδους 7, 9, 14, 20, 38 κα.

μπονιφικάρω (ιτ. *bonificare*)· βελτιῶ, καλυτερεύω 4.

μπόρδο, τὸ (ιτ. *bordo*)· πλοῖον, πλευρά 127.

μπορός, ὁ (γαλλ. *bureau*)· εἶδος φοριαμοῦ τοῦ ὁποίου τὸ ἄνω μέρος ἀπετέλει συνήθως γραψεῖον 124.

μπορτάδα, ἡ (ιτ. *portata*)· δῶρον 16.

μπουλλεττί, τὸ (ιτ. *bulletino*)· δελτίον, γραμματίον 120.

μπουστοπάννι, τὸ· ἀκροχειρὶς ὑποκαμίσου ἢ καὶ αὐτὸ τὸ περιλαίμιον ἐρραμμένον ἐπὶ τοῦ ὑποκαμίσου 43.

μπρακάνι, τὸ (τουρκ. *bakras*)· χάλκινον ἀγγεῖον πρὸς ἀντλησιν ὕδατος 43.

μπράτσο, τὸ (ιτ. *braccio*)· βραχίον, πῆχυς μείζων τοῦ τῆς ΚΠόλεως κατὰ $\frac{1}{8}$ δι' οὗ ἐμετροῦντο τὰ ὑφάσματα 43.

μπρόκκα - μπροκκί (ιτ. *brocca*)· πόρπη 43.

Ναβιγκατζιόνε (ιτ. *navigazione*)· πλοῦς, ταξίδι 63.

νατουράλε (ιτ. *naturale*)· φυσικὸς 43.

νιοῦνα (ιτ. *niuno*)· οὐδεὶς 68.

νοβάμα (ιτ. *nuova*)· ἀνανέωσις; 91

νόβο (ιτ. *nuovo*)· νέος· ντὰ νόβο de nuovo· ἐκ νέου 9, 49.

νολεγγιάτο (ιτ. *noleggiato*)· νηολογηθεὶς 63.

νοταρικὸς (νοδαρικὸς)· συμβολαιογραφικὸς 2, 68, 129.

νοτάριος, ὁ (*notarius*)· συμβολαιογράφος, 53, 78, 100 κα.

νοτιφικᾶδος (ιτ. *notificato*)· ἀναγγεληθεὶς 96, 121.

νοῦδος, ὁ (*nudo*)· γυμνός, ἀκάλυπτος, ἄνευ κοσμήματος 6.

ντακκόρδο (δακκόρδο) (ιτ. *d'accordo*)· ἐκ συμφώνου 13, 24, 24, 26, 27 κα.

ντάννα, ἡ (ντάννος, δάννος, δάννα) (ιτ. *danno*)· ἡ ζημία 4, 6, 9, 10, 12, 16, 20 κα.

ντατζί (ιτ. *dazio*)· δασμὸς 54.

ντεζιντερέδος, ὁ (ιτ. *desideratore*)· ἐπιθυμητικὸς, θέλων 11.

ντεμέλλα, ἡ (βεν. *intemela*)· προσκεφαλαιοθήκη 43.

ντερεσποῦτο 63.

ντικιαρατζιόνε (ιτ. *dichiarazione*)· δηλοποιήσις, ἐκκαθάρισις 91.

ντεκιαρίρω (δικιαρίρω) (ιτ. *dichiarare*)· δηλῶ, φανερώσω 2, 9, 110.

ντισγράτσια (ντεσγράτζια) (ιτ. *disgrazia*)· συμφορὰ κίνδυνος, περίστασις δεινὴ (ἀτυχία;) 2, 41.

Ξανάρχα· ἐπίρρ. ἐξ ἀρχῆς 91.

ξεδούλειο ἢ τὸ ἀντίτιμον τοῦ κόπου τῆς ἐργασίας 14.

ξεκαθαρίζω (ἐξεκαθαρίζω)· διασαφηνίζω 8.

ξεκαθαρότητα, ἡ· ξεκαθαρωσύνη 2.

ξεκαθαρωσύνη (ἐξεκαθαρωσύνη)· ὁρος συμβολαιογραφικὸς διασαφήσις, ἀσφάλεια 109, 119.

ξεκάνω· πωλῶ, ἐκποιῶ 36, 68, 99, 113.

ξέπορτος ὁ· ἄνευ θύρας· τὸ ξέπορτο· ἡ ἐξώθυρα 61.

ξεταχτό, τό· τὸ πρέπον, τὸ παραδεδεγμένον 45.

ξετιμώνω (ξετιμιωμένος)· ἐκτιμῶ, δίδω τὴν ἀρμόζουσαν τιμὴν εἰς τι πρᾶγμα 122, 124.

ξετίμωσις, ἡ· ἐκτίμησις, 122.

ἐξόμπλι, τὸ (ξόμπλι) (λατ. *exemplum*)· ὑφαντὸν ποικίλμα ἑγχρωμον, πλουμιστὸν 38, 39, 43, 92.

ξύλη, ἡ· ξυλεία 51.

ξύλο, τό· πλὴν τῆς συνήθους σημασίας σημαίνει καὶ τὸ πλοῖον 51, 124.

ξωπρίκι, τό· τὰ παράφερνα, ὅσα λαμβάνει ἡ νόμφη ἐκτὸς τῆς προικὸς 2.

Ὀββέρο (ιτ. *onvero*)· ἡ 6, 36, 42 κα.

ὀγγία· ὀγγιά. Ἡ Βενετικὴ λίτρα εἶχε 12 ὀγγιές. Ἐπὶ ἄλλοις ἐμιότητος ἡ φρ. εἶναι δώδεκα ὀγγιές 43, 143.

ὀγγιάρκος· τὸς μιᾶς ὀγγιᾶς 92.

ὀμπλαζιόν· (ιτ. *oblazione*)· προσφορά 7.

ὀμπλιγάτο· -α -ο (ιτ. *obligato*)· ὑποχρεωμένος 8, 13, 29, 41, 63, 65 κα.

ὀμπλιγάρο (ιτ. *obligare*)· ὑποχρεώνω, ἀναγκάζω 10, 12, 13, 17, 19, 21 κα.

ὀμπλιγο (ιτ. *obligo*)· ἡ ὑποχρέωσις 2, 4, 6, 29, 34, 44 κα.

ὀμπρα ἢ ὀμβρικὴ γῆ 43.

ὀπεράρω (ιτ. *operare*)· ποιῶ τι, ἐνεργῶ 7, 70, 80, 83.

ὀπποζιζιόν (ιτ. *opposizione*)· ἀντίθεσις 108.

ὀπποζιζιόν· ἀντίθεσις (;) 7.

ὀργυῖα ἢ τὸ διάστημα· ἡ ἀπόστασις τῶν δύο χειρῶν ἀπλωμένων 61, 90.

ὀρδινάρια (ιτ. *ordinario*)· τακτικὸς, συνήθης 2, 7, 16, 27, 34, 37, 81.

ὀρδίνια (ιτ. *ordine*)· διαταγὴ 119.

ὀρμιζένιος (ὀρμιζέν) (ιτ. *ormesino*)· μεταξωτὸς 39, 92.

ὀρο (ιτ. *oro*)· χρυσοῦς 43.

ὀσερβάντζα (ιτ. *servare*· διατηρῶ); 10.

ὀσπιτάλε (ὀσπιτάλιν, ὀσπετάλε) (ιτ. *ospetale*)· νοσοκομεῖον 2, 37, 44, 46, 49, 62.

ὀττεντάρω (ιτ. *attendere*)· ἐργάζομαι 26.

οὔζᾶδος (ιτ. *usato*)· μεταχειρισμένος 2, 29, 38, 39, 42 κα.

οὔζάρω (ιτ. *usare*)· χρησιμοποιοῦ, μεταχειρίζομαι 83.

οὔζο, τὸ (ιτ. *uso*)· ἡ χρῆσις 103.

οὔζουφρουτιουάρια (ιτ. *usufruttuario*)· ἐπικαρπωτῆς 96.

οὐτιλιτά, ἡ (ἰτ. *utilità*) ὠφέλεια 68.
 ὀφφίτζιο (ἰτ. *officio*) ἀρχή, ἐξουσία 32.
 ὀψιμία, ἡ ὀψικαρπία, τὰ ζαρζαβατικά τοῦ θέρους 64, 84, 87, 88.
 Παβιόνι, τὸ (ἰτ. *paviglione*) σκηνή, στρατόπε-
 δον 43.
 παγαμέντο (ἰτ. *pagamento*) πληρωμὴ 23, 29.
 παγουνάτσο (ἰτ. *pavonazzo*) τὸ ἰόχρουν, τὸ ἐπανω-
 χρυσωμένον.
 παῖδι, τό· χονδρὸν κυρτὸν ξύλον, εἰς τὰ πλάγια τοῦ
 πλοίου τιθέμενον 51.
 παριμέντε (περιμέντε) (ἰτ. *parimente*) παρομοίως 2.
 παρίνεον 51.
 παριστασιὸν ἡ ἐκτέλεσις 72.
 παρλατόριο τό, (ἰτ. *parlatorio*) ἐντευκτήριον 121.
 πάρτε (ἰτ. *parte*) μέρος 43, 67.
 παρτζενέβολος (παρτζενέβελος, παρτζινέβαλος) (ἰτ.
parcenevole) συγκύριος, μεριδιούχος ἐμπορι-
 κοῦ πλοίου, κατ' ἀναλογίαν καὶ παντὸς ἄλλου
 ἀντικειμένου 36, 41 115.
 παρτικολάρος (ἰτ. *particolare*) ἰδιαιτέρος, ἰδιότιμος 2.
 παστρικός· καθαρὸς 54, 55, 71, 72.
 πατρίφικος (ἰτ. *patrifico*) ἐφημερὸς, φιλήτατος 61.
 πατρὸν (ἰτ. *patron*) κυβερνήτης πλοιαρίου 119.
 πάττος (ἰτ. *patto*) συμφωνία, σύμβασις, θύκη 9,
 12, 16, 23, 34, 39 κα.
 πεγιοραμέντα (πειζοραμέντα), (ἰτ. *peggioramento*)
 ἡ χειροτέρευσις 12, 86, 86, 88, 112 κα.
 πεζάρω (ἰτ. *pesare*) βαρύνω 43, 92.
 πέζο, τὸ (ἰτ. *peso*) βάρος 43, 17, 19, 20, 21,
 92, 124.
 πένα, ἡ (ἰτ. *pena*) ποινή, τιμωρία 108.
 πενάλι ποινικοί(;) 91.
 περβενίρω (ἰτ. *pervenire*) φθάνω 2.
 περγουλιά, ἡ (ἰτ. *pergola*) ἡ κληματαριά 61.
 περίκουλο (ἰτ. *pericolo*) κίνδυνος 40.
 περιμέντε (ἰτ. *perimento*) ἀπώλεια 114.
 περό (βεν. *pero*) δηλαδὴ, λοιπὸν 2, 9, 14,
 29 κα.
 περπειτουάλε (ἰτ. *perpetuale*) συνεχῶς 2.
 περπέτουο (περπέτουος) (ἰτ. *perpetuo*) ἐπίρρ. διαρ-
 κῶς, διαρκῆς 14, 61, 93.
 περσέγο 124.
 πέτζα ἡ (ἰτ. *pezza pezzetta*) τόπι ὑφάσματος καὶ
 προσόψιον 43.
 πετιοράλε, τὸ (ἰτ. *pettorale*) τὸ προστερνίδιον 92.
 πιάνο, τὸ (ἰτ. *piano*) τὸ σχέδιον, ὁ σκοπός 20.
 πιάνω ἐπὶ πλοίων προσεγγίζω 9.
 πιδεμή, ἡ ἡ ὑπόδεσις, ποδεμή 45.

πιέλεγο, τὸ (ἰτ. *pielego*) ἱστιοφόρον πλοῖον 126, 127.
 πιέτζος, ὁ (πιέγγιος, πέτζος) (ἰτ. *piezo*) ἐγγυη-
 τής. 10, 42, 67, 71, 79 κα.
 πιλιά· ἐπίρρ. πλέον 28.
 πινιατιούλλα, ἡ (ἰτ. *pignatta*) ἡ μικρὴ χύτρα, πολ-
 λαχοῦ καὶ σήμερον 62.
 πλάβος (γαλλ. *bleu*) κυανοῦς 39.
 πλατεῖες (πλατεῖο, πλάτου τοῦ) 43.
 πλησιάζω συνορεύω 52.
 πλησιασμός, ὁ τὸ σύνορον 124.
 ποδάρι, τὸ μέτρον μήκους. Ἐν Σύρῳ· δέκα πο-
 δάρια ἐλιές· δέκα ἐλαιόδενδρα, ἐν Κρήτῃ εἶναι
 μέτρον μήκους ἀπὸ τὸ ἄκρον τοῦ ἀντίχειρος ἕως
 τὸν δεξιτὴν τεντωμένον· μία πιθαμὴ καὶ ἓνα
 ποδάρι 4, 52, 67, 112 κα.
 ποδένω παρέχω ὑποδήματα 109.
 πολακέτα, ἡ (βεν. *polacheta*) βραχεῖα γυναικεῖα
 ἐσθῆς 92.
 πολέλογον· πολύχρωμον 39.
 πόντο (ἰτ. *ponto*) ἀκριβῶς, παντελῶς 43.
 ποντουάλε (ποντουάλ), (ἰτ. *pontuale*) ἀκριβῆς 10,
 39, 39, 72, 77 κα.
 ποντουαλιά, ἡ (ἰτ. *pontualità*) ἡ ἀκρίβεια 111.
 ποντουαλιέντε (ἰτ. *pontualmente*) ἐπίρρ. ἀκριβῶς
 55, 88, 108, 111, 112 κα.
 πορτζιον (ἰτ. *porzione*) μερίδιον 27.
 ποσάτα, ἡ (ἰτ. *posata*) ἐπιτραπέζιος συσκευὴ 124.
 ποσσεδέρω (ἰτ. *possedere*) κατέχω 20, 49, 52,
 93, 96 κα.
 ποσσεσσο (ἰτ. *possesso*) ἡ κατοχὴ 6, 58, 61, 67, 86
 πόσια 20 ἡ θέσις 14.
 πόστερος (ἰτ. *posterus*) ὁ μεταγενέστερος, ὁ ἀπό-
 γονος 2.
 πουλησία ἡ πώλησις 53.
 πουμπλικάδα (πομπλικάδα), (ἰτ. *pubblicata*) δη-
 μοσιευθεῖσα 26.
 πουμπλικάρω (πομπλικάρω), (ἰτ. *pubblicare*) δη-
 μοσιεύω 37, 46, 49, 50 κα.
 πούρι (πούρ) (ἰτ. *pure*) ἐπίσης, ὁμοίως 9, 87.
 πραγματεύομαι (-ομαι) ἐμπορεύομαι 40.
 πραιτόρια, ἡ (λατ. *praetorius*) στρατηγικός, γενι-
 κός 32.
 προαμάτεια, ἡ ἡ ἐμπορεία, ὑφάσματα καὶ ἄλλα
 εἴδη πωλούμενα ὑπὸ πλανοδίων ἐμπόρων 40.
 Προβεδοῦρος, ὁ (*proveditor*) Προβλεπτῆς 80,
 90, 96.
 πρέβιος (ἰτ. *previo*) προηγούμενος, προκαταρτι-
 κός 106.
 προγιουντίτζιο (ἰτ. *pregiudicio*) βλάβη, ζημία,
 ἐπιβάρυνσις 106.

ρεζεντιάδα (ιτ. *presentata*)· παρουσιασθεῖσα 29, 105.
 ρεζεντιάρω (ιτ. *presentare*)· παρουσιάζω 1, 7, 68.
 ρεζέντε (ιτ. *presente*)· *al presente*, ἐπὶ τοῦ πα-
 ρόντος 23.
 ρεζεντζιαλμέντε (ιτ. *presenzialmente*)· παρόντως 29.
 ρετέζα, ἡ (ιτ. *pretesa*)· ἀξίωσις 91, 120.
 ρετενσιόν (ρετινσιόν) (ιτ. *pretensione*)· ἡ ἀξίω-
 σις 68.
 ρετεντέρω (ιτ. *pretendere*)· ἀξιῶ, ἀπαιτῶ 1, 2,
 4, 11, 18, 20, 23, 28.
 πρέτζια (ιτ. *pregio*)· τίμημα, ἀξία 39, 58, 104,
 105 καὶ.
 πρετζιάρω (ιτ. *pregiare*)· ἐκτιμῶ 20, 27.
 προφεσσιόν (προφροσσιόν) (ιτ. *professione*)· ἐπάγ-
 γελμα 108.
 πριντζιπάλες ὁ (πριντζεπάλ) (ιτ. *principale*)· πρῶ-
 τος 42, 117, 128.
 πριντζιαλμέντε (ιτ. *principalmente*)· ἐπίρρ. κυ-
 ρίως, μάλιστα 13.
 πρίχουν (πριχού)· προτοῦ 81.
 προβάρω (ιτ. *provare*)· δοκιμάζω 11.
 προβλεπτής ὁ, 119.
 προγρεδιμέντο (ιτ. *progredimento*)· πρόοδος, κα-
 ταγέλα 11, 29.
 προορίζω· προορίζω, ἐνεργῶ, πράττω 111.
 προικοπαράδοσις, ἡ· ἐγγράφον περιέχον λεπτομερῶς
 καὶ κατ' αὐξόντα ἀριθμὸν πάντα τὰ ἀντικείμενα
 τῆς προικῆς 110.
 προικοσυμφωνία ἡ· 124.
 προκουραιῶρος (ιτ. *procuratore*)· ἐπίτροπος, πλη-
 ρεξούσιος 58, 70, 80, 83.
 προκρεᾶδος (ιτ. *procreato*)· τεχθεῖς, γεννηθεῖς 14,
 70, 98.
 προμετιέντε (προμιτιέντε)· ὑποσχεθεῖσα 122.
 προμετιέρω (προμετιάρω), (ιτ. *promettere*)· ὑπισ-
 χνοῦμαι 6, 10, 38, 39, 63, καὶ.
 προπριετιά, ἡ (ιτ. *proprietà*)· ἡ κυριότης, ἡ ἰδιο-
 κτησία 121, 127.
 πρόπριος (ιτ. *proprio*)· ὁ ἴδιος, ἰδιαίτερος 6, 103.
 προσεγκουίρω (ιτ. *proseguire*)· ἐξακολουθεῖ ποιεῖν
 τι 7.
 προσεορβίρεται· ἐξακολουθεῖ 91.
 προσκεφαλάδι, τό· προσκεφάλαιον 43.
 προτζεδέρω (ιτ. *procedere*)· προβαίνω, ἐνεργῶ δι-
 καστικῶς 18, 28, 32.
 προτιμή, ἡ· ὁρμὴ πρὸς μελλόνουμφον ἐκ μέρους
 τῶν γονέων 49, 85, 66.
 πρωῒμία, ἡ· οἱ πρώτοι καρποὶ 84, 87, 88.
 Ραζᾶδος ὁ (ιτ. *rasato*)· λειόστιλπνος 2.

ράζινος (ιτ. *rasino*)· ὁ ἐκ λειοσηρικῶ ὑφάσματος
 43.
 ράζο (ιτ. *raso*)· λειοσηρικὸν ὑφάσμα 39, 43.
 ραζόν ντε (ραζόν) 124.
 ράτα ἡ (ιτ. *rata*)· ἡ δόσις, ἡ πληρωμή.
 ρατζάγι 43.
 ρατιφικάρω (ιτ. *ratificare*)· ἐπικυρῶ, ἐγκρίνω 52,
 67, 79, 93.
 ρεάλι (ριάλι) τὸ· νόμισμα ἀργυροῦν ἰσπανικὸν κυ-
 κλοφοροῦν ἐπὶ Βενετοκρατίας 2, 12, 13, 23, 27,
 69, καὶ.
 ρεαλτίρω (ρεαλτιάρω) (βεν. *realdir*)· ἐφεσιβάλλω
 29.
 ρεγκιστροᾶδο (ιτ. *registrato*)· καταχωρηθεῖν 53, 70.
 ρεκάμα (βεν. *recamo*)· κέντημα 124.
 ρεκουπεράρω (ιτ. *recuperare*)· ἐπανακτῶ, ἐξαγο-
 ράζω, ἐλευθερώνω 37, 83.
 ρεκουτζιλιάρομαι (ιτ. *ricongiungere*)· διαλλάσσομαι,
 συμβιβάζομαι 18.
 ρελασσάρω (ιτ. *rilassare*)· χαλῶ, διαλύω 70.
 ρελατίβο (ιτ. *rilativo*)· σχετικὸς 127.
 ρεμέγιο, τὸ (ιτ. *remeggio*)· τὰ πείσματα τοῦ πλοίου,
 αἱ κύματα καὶ τὰ ἐρετικά σκεύη, ἡ ἄρματωσία
 9, 13, 20, 27, 36.
 ρεμπεσιόν (ιτ. *rimproverazione*)· μετακλήσις, ὑφαιρέσις
 91.
 ρενοῦντζια ἡ (ιτ. *rinuncia*)· παραίτησις, 29.
 ρενοῦντζιάρω (ιτ. *rinunziare*)· παραιτοῦμαι, ἐγκα-
 ταλείπω 27, 29, 76.
 ρεντέρω (ιτ. *rendere*)· ἀποδίδω 2.
 ρεός (ιτ. *reo*)· ἔνοχος 11.
 ρεσάντε 2.
 ρεστάρω (ἐραστάρω), (ιτ. *restare*)· μένω, ὑπολεί-
 πομαι 27, 43, 52, 62, 111.
 ρεστέλλα (ιτ. *restello*)· κιγκλίδωμα, φραγμὸς σιδη-
 ροῦς παρὰ τὴν θάλασσαν ὅπου προσωρμίζοντο
 τὰ μὴ ἐλευθεροκοινωνοῦντα πλοῖα 119.
 ρετζιβέρω (ιτ. *ricevere*)· δέχομαι 105.
 ρετζεβούτα, ἡ (ιτ. *ricevuta*)· πιστοποιητικὸν παρα-
 λαβῆς 105.
 ρετζίπροκα (ιτ. *reciproco*)· ἀμοιβαῖος 28, 68, 85,
 100 καὶ.
 ρετζίπροκαμέντε (ιτ. *reciprocamente*)· ἀμοιβαίως
 45, 54, 63, 68.
 ρεφερίρω (ιτ. *riferire*)· ἀναφέρω, ἐξηγοῦμαι 52,
 61, 67, 79 καὶ.
 ρεφουδάρω (βεν. *refudar*)· παραιτοῦμαι, ἐγκατα-
 λείπω 6, 12, 52, 61, 67 καὶ.
 ριάζε (καμπελλῶτο ριάζε) 124.
 ριβανός (ραβανός - κάππα ἐκ τριγῶν αἰγῶς) 2.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ριγᾶδος 92.

ριζαρτζιμέντο τὸ (ἰτ. risarcimento)· ἀποζημίωσις, ἐπιστροφή, ἐπανόρθωσις 122, 124.

ρικαπιτάρω (ἰτ. ricapitare)· ἐπανέρχομαι, παρουσιάζομαι 5.

ρικαρτάρωμαι (ἰτ. ricardare)· ἀναξαίνω 128.

ρικορρέρω (ἰτ. ricorrere)· ἀνατρέχω 106.

ρικόρσο τὸ (ἰτ. ricorso)· ἀγωγή, προσφυγή 111.

ριλεβάρω (ἰτ. rilevare)· κεφαλαιῶ, συμποσοῦμαι 105.

ριμοβέρομαι (ριμοβέρομαι) (ἰτ. rimuovere)· ἀποσύρω, μετακινῶ, παραιτοῦμαι 18, 24, 28, 32, κἀ.

ρισαντίρω (ἰτ. resantire)· αἰσθάνομαι; (resante ὑπόλοιπον) 16.

ρισγάρδα ἡ (disgracia)· ἐνόχλησις 44.

ρесеορβάρω (ἰτ. riservare)· ἐπιφυλάσσομαι, διατηρῶ 43, 68, 124.

ρισπετιίβα (ρεσπετιίβε) (ἰτ. rispettivo)· προστήκων, ἀμοιβαῖος 24, 67, 93, 118 κἀ.

ρισπετιβαμέντε (ἰτ. rispettivamente)· ἀμειψόμενος 70, 83.

ριφενδέρω (ρεφενδάρω) (ἰτ. rifendere)· παρέρχομαι, παρέρχω 5, 110.

ριφλέσω (ἰτ. riflesso)· ἀπτανέλλασσις, ἀπέναντι 123, 124.

ροβίνα ἡ (ἰτ. rovina)· ἐρείπιον 61.

ροβινάτος (ἰτ. rovinato)· ἐτοιμόρροπος 90.

ρόγα ἡ (ἐκ τοῦ λατ. erogor)· ὁ μισθός 4, 16, 34.

ροζέττα ἡ (ἰτ. rosetta)· δακτύλιος ἀδαμαντοκόλλητος.

ροκκόπλεκα τὰ· πεπλεγμένα διὰ νήματος τῆς ρόκκας 43.

ρουμανέττα 43.

ρούσπιδω (ρούσπιδος) (βεν. ruspio)· τσεκκίνια μόλις ἐκδοθέντα καὶ ἀκριβοῦς βάρους 40, 43, 69, 74.

ροῦχο, τὸ (ροῦχα)· ἡ τσόχα, ὁ βραχὺς ἐπενδύτης 4, 23, 39, 45.

ρουχισμός, ὁ· τὸ σύνολον τῶν ἐνδυμάτων, 2, 43, 98 κἀ.

ρωμανέττα (ρουμανέττα)· χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν κέντημα δι' οὗ ἐκοσμοῦντο τὰ φορέματα 2.

Σαγιά ἡ (λατ. sagum)· εἶδος ὑφάσματος καὶ φορέματος μαλλίνου 39, 42.

σαλδάρω (ἰτ. saldare)· ἐξοφλῶ λογαριασμοὺς 106.

σάλδο, τὸ (ἰτ. saldo)· ἡ ἐξόφλησις, ἡ πληρωμή 29.

σαλιέρα ἡ (ἰτ. saliera)· τὸ ἀλατοδοχεῖον 43.

σάνια (ἰτ. sano)· ὑγιής, σῶος, στερεός 63.

σαορταλείτουργο, τό· ἀμοιβή διὰ τεσσαράκοντα ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων λειτουργίας 2, 44, 46, 49.

σαορτάρω, τό· ἡ διδομένη εἰς τοὺς ἱερεῖς ἀμοιβή ὅπως λειτουργοῦντες μνημονεύουν τὸν νεκρὸν ἐπὶ σκράντα ἡμέρας 120.

σβαλεγκιάρω (ἰτ. svagligiare)· ληστεύω 11.

σεγίρει (ἰτ. seguire)· ἀκολουθεῖ· συμβαίνει 2.

σειρία, τὰ· σειρίτια 43

σεκβεστοῦδος (ἰτ. sequestrare κατάσχω)· ὁ ἐκτελῶν κατάσχεσιν 119.

σεμπρία, ἡ· ἡ ἐπὶ τῷ ἡμίσει ἀγροτικῶν κτημάτων μίσθωσις 12, 14, 64, 65 κἀ.

σέμπρος, ὁ· ὁ ἐνοικιάζων ἐπὶ μισθῷ κτήματα 2, 85.

σηκοτραφίζω (σηκοτρανίζω)· ἀνοίγω τράφους παρὰ τὸ κτῆμα ἢ καθαρίζω τοὺς ὑπάρχοντας ἢ ἀνεγείρω τοὺς καταπεσόντας διὰ τὴν μὴ παρεμπόδισιν τῆς ἐκροῆς τῶν ὑδάτων καὶ διὰ τὴν προκύλαξιν τοῦ κτήματος ἀπὸ τὰ ζῶα 12, 85, 87, 112.

σηκοτράφισμα (ἀσηκοτράφισμα)· ἡ ἐργασία τοῦ σηκοτράφισιν 12, 65.

σημεῖον, τό· τὸ σημεῖον δανεισμοῦ, ἐνέχορον 17, 19, 21, 22, 30, 50, 120.

σῆρος, ὁ· χάλκινον κέρας διὰ τοῦ ὅποιον ἀντλῶν ὕδωρ 62.

σῆσουλ (λατ. simul)· ὁμοῦ 16 κἀ.

σημοτινός ὁ· πλησιέστερος συγγενής 49.

σκάλος, ὁ· ἡ ἐποχή τοῦ σκαλίσματος τῆς ἀμπέλου 12.

σκαλιζούνη, τὸ (ἰτ. calzoni)· περιπόδιον 4.

σκαπλίνι, τὸ (ἰτ. scarpino)· βραχεῖα κάλτσα 51.

σκαρλάττω, τὸ (ἰτ. scarlatto)· λεπτὸν μάλλινον φόρεμα λαμπροῦ ἐρυθροῦ χρώματος ἐρχόμενον ἐκ Βενετίας.

σκάτολα, ἡ (ἰτ. scatola)· κυτίον, θήκη 39.

σκαφίδι, τό· μικρὰ σκάφη 39.

σκέιτο (σκέιτι) (ἰτ. schiello)· καθαρὸν, ἄμικτον 38, 43, 92.

σκειτόκοφτο· ἀπλοῦν κατὰ τὸ κόψιμο 92.

σκληβίνα, ἡ (γαλλ. esclavine)· μάλλινον κροσσωτὸν ὕφασμα, πατανία χονδρὴ 62.

σκληβούνικος· ὁ ἐκ σκληβίνης, μαλλίνου ὑφάσματος 4.

σκέτος· ἡ ἀπλὴ κουβέρτα μὲ ἐνυφασμένα λωρία χρωματιστά 39.

σκοδέρω (σκουδέρω) (βεν. scuoder)· εἰσπράττω, λαμβάνω τὸ ἀναλογοῦν μέρος 7, 24, 70, 83, 17.

σκολαρίκι· τὸ σχολαρίκιον· ἐνώτιον 38.

σκόριτζα, (ἰτ. scorza)· ὁ φλοιός 61.

σκοσσίων (βεν. scossion)· εἰσπραξις 78, 83.
 σκούλλινος· κυρίως τὸ ἐκ καλῆς ποιότητος λίνου κατασκευαζόμενον ὕφασμα 2, 38, 39, 42, 43, 92.
 σκριττο, τὸ (ἰτ. scritto)· τὸ γεγραμμένον, τὸ ἔγγραφον 93.
 σκριτούρα (ἰτ. scritturo)· ἔγγραφον, συμβόλαιον 93.
 σμάλδο (ἰτ. smalto)· σμάλτον 43.
 σόλδι, τὸ (σολδι) (βεν. soldo)· μικρὸν νόμισμα ἐνετικὸν χαλκοῦν πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν Ἀνατολῇ κτήσεων τῆς Βενετίας ἴσον $\frac{1}{20}$ τῆς Βενετικῆς λίτρας ἢ τὸ $\frac{1}{7}$ τοῦ Τουρκικοῦ γροσίον 70, 106(·)
 σόλιτο, τὸ 122, 124.
 σολλεβάρω (ἰτ. sollevare)· ἀνακουφίζω, ἐλαφρύνω, ἀπαλλόττω 6, 16, 20, 35, 53 κἀ.
 σολλέβο τὸ (σολλιέβο) (ἰτ. sollievo)· ἡ ἀνακούφισις, ἡ ἄνεσις 91, 106.
 σοπραλόκο (ἰτ. sopraluogo)· ἐπὶ τόπον 90.
 σοττοστάρω (ἰτ. sottostare)· ὑποστηρίζω, ὑποκείμεαι 80.
 σοττισφάρω (ἰτ. soddisfare)· ἱκανοποιῶ 11.
 σοττισφατζίονε (σοττισφατζίονα, σοττισφατζίονε) (ἰτ. soddisfazione)· ἡ ἐλπίς, ἡ ἱκανοποίησις 33, 188.
 σοστινουῖρω (ἰτ. sostituire)· διορίζω, καθιστῶ 124.
 σοττανέλλα, ἡ (ἰτ. sottanella)· γυναικεῖον ποδήρεος φόρεμα 2, 38, 43, 92.
 σοττοπόστος (σοττοπόστα) (ἰτ. sottoposto)· ὑποκείμενος, ὑποχρεωμένος 9, 11, 16, 23, 26, 29.
 σοῦμμα, ἡ (ἰτ. somma)· ἄθροισμα, κεφάλαιον 2, 4, 5, 7, 9, 13, 17, 19 κἀ.
 σουμμάρω (ἰτ. sommare)· ἀθροίζω 39, 43.
 σουππλιμέντο, τὸ (ἰτ. supplimento)· συμπλήρωμα 10.
 σουππλίρω (ἰτ. supplire)· συμπληρῶ, ἀναπληρῶ 16.
 σουριάνικος, ὁ· ὁ ἐκ Συρίας 38.
 σουτζεδῶρος (ἰτ. successore)· διάδοχος 121.
 σουφφιτζιέντε (ἰτ. sufficiente)· ἱκανός, ἀρκετός 63.
 σουφφραγάρω (ἰτ. suffragare)· βοηθῶ, προστατεύω, ἀνακουφίζω 5.
 σουφφράγγιο, τὸ (ἰτ. suffragio)· βοήθεια, ψῆφος 29.
 σπέζα, ἡ (ἰτ. spese)· τὰ ἔξοδα, ἡ δαπάνη 9, 10, 11, 12, 16, κἀ.
 σπεκουλατσιόν (ἰτ. speculazione)· ἡ κερδοσκοπία 127.
 σπεττάμπιλ (ἰτ. spettacolo)· ἀξιότιμος 43, 46, 96.
 σπόντζα (ἰτ. spondo)· πλευρά, ἄκρον 43.
 σταλλία ἡ (σταλλιά) (ἰτ. stallia)· ὁρος ναυτικοῦ διακαίου σημαίνων διάρκειαν καθ' ἣν τὸ πλοῖον ὑποχρεοῦται νὰ ἀναμείνῃ τὴν φόρτωσιν ἢ τὴν ἐκφόρτωσιν 63.

σταμέττα (ἰτ. stame)· ἔριον μάλλινον 38.
 σταμνί, τὸ· μέτρον ὕγρων, ἰδίως οἴνου, χωρητικότητος ἐν Ζακ. 13 περίπου ὀκάδων 86.
 στάμπα, ἡ (ἰτ. stampa)· ἐκτύπωσις 17, 19, 29, 21.
 στάμπιλε (ἰτ. stabile)· ἀκίνητος περιουσία 2, 39, 44, 46, 110.
 σταμπιλίδο, τὸ (ἰτ. stabilito)· στερεόν, μόνιμον 23, 109.
 σταμπιλιμέντο, τὸ (stabilimento)· ἔδρυμα κοινῆς ὠφελείας 10.
 στάντε (ἰτ. stante)· διότι, ἐπειδὴ 5, 18, 29, 67, 121 κἀ.
 στάσες· ἐν Ζακ. στάσις ἡ, εἶναι: τμήμα ἀμπέλου 49.
 στενεύω· στενοχωρῶ, ἐξαναγκάζω, δεσμεύω διὰ τῆς δικαιοσύνης 5, 7, 9, 26, 29, 111.
 στίμα (ἰτ. stima)· ἐκτίμησις 2, 29, 43, 61, 67, 79 κἀ.
 στιμάδος (στιμάδα) (ἰτ. stimato)· ἐκτιμηθεὶς 3, 9, 13, 43.
 στιμαδῶρος (στιμαδώρισα, στιμαδώροσσα) (ἰτ. stimatore)· ἡ ἐκτιμητὴς 43, 52, 61, 99.
 στιμασάι (ἰτ. stimare)· ἐκτιμῶ 36, 39, 42, 62, 62 κἀ.
 στιμασάι· ποσορικῶς 52, 67, 93, 115 κἀ.
 στίμα (ἰτ. stoffa)· ὕφασμα πολύτιμον, συνήθως ἐκ μετάλλου καὶ διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐνυφασμένον, χρυσοῦφαντος ποσὶν γυναικῶν 124.
 στιμασάι (ἰτ. straordinario)· ἑκτακτὸν 110.
 στοάνη, ἡ· ἡ χρῆσις 85.
 στριδῶ (βεν. stridare)· ἀναγγέλω ἀπόφασιν τῆς δικαιοσύνης 6.
 στριδῶμα, τὸ· τὸ στρίψωμα, εἶδος ραφῆς 39.
 στρωμάτσα, τὰ· τὰ ἐπὶ τῆς κλίνης στρώματα τὰ ὅποια εἶχον καὶ τὸ στρωματόντυμά των ἢ ἦσαν παλέτσες ἢ παλέτσια, παραγεμίζοντο δηλ. μὲ ἄχυρον ἢ παρὰ τοῖς ἐγκαταστάτοις ἦσαν γεμάτα μὲ φτερά 43.
 συκολυθία, ἡ 14, 86.
 σύμμανο, τὸ· καταβολὰς διὰ τὴν ἀνανέωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ἀμπέλου 12, 85, 86, 87 112.
 σύμπεζα, τὰ· πιθανῶς τὰ σύμποδα, τὰ περὶ τῆς οἰκίας κτήματα 37.
 συμφωνισμός, ὁ· ἡ συμφωνία 10.
 συνεργία, ἡ· ἡ ἐπέμβασις 28.
 σύνεργον, τὸ· ἐργαλεῖον 45, 118.
 συντακτικὴ διαθήκη 120.
 συντροφία, ἡ· κοινὴ ἐπιχείρησις, ἐταιρεία 69.
 συφάμελος· μὲ ὅλην τὴν οἰκογένειαν 12.
 σφαλκάρω 2, 53, 61.
 σώνω· τελειώνω, φθάνω 4.
 Τάλλαρο (τάλληρο) (ἰτ. tallero)· νόμισμα ἀργυροῦν ὃ τῷ 1630 ἦτο ἴσον πρὸς 24 ὑπέροτρα.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

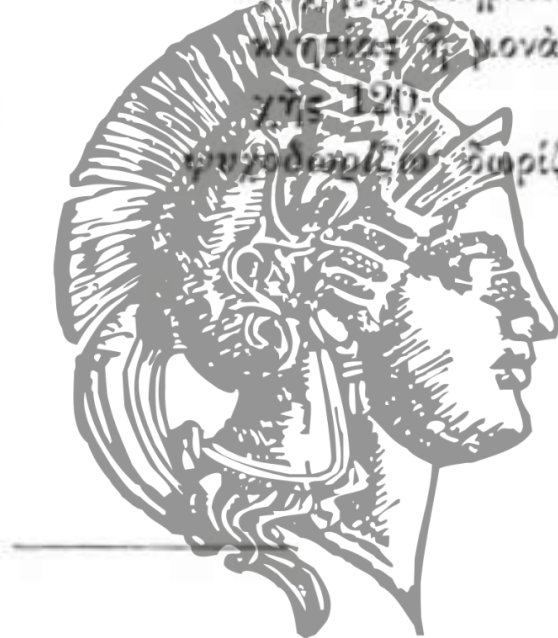
ΑΘΗΝΩΝ

ταλπέδι· στρώμα ἀπὸ φτερά 39.
 ταμπένιος (ἰτ. *tabi* ἄραβ. *attabi*), ὕψωμα κυμα-
 τῶδες μεταξωτόν), μεταξωτός 38.
 τανσάρω (ἰτ. *tansare*)· ἐπιβάλλω πρόστιμον, κατά-
 σχω 7.
 τάρντι (ἰτ. *tardi*)· ἐπίρρ. ἄργα 43.
 τερμινάρω (ἰτ. *terninare*)· τελειώνω 88.
 τερμιναντζιόν (ντερμιναντζιόν) (ἰτ. *terminazione*)·
 ἀπόφασις, κατάληξις 30, 52, 53, 56, 67, καὶ.
 τέρμιον, τὸ (ἰτ. *termine*)· χρονικὸν ὄριον, προθε-
 σμία 12, 15, 45, 54.
 τεφέτο· τὸ ἐφέτος, τὸ παρὸν ἔτος 84.
 τζαμπελλοττένια (ἰτ. *ciampellotto*)· ἡ ἐκ καμη-
 λωτῆς 43.
 τζατέλ· κόκκινον 92.
 τζέκιο, τὸ (βεν. *zegino*)· ἄνθος; 92.
 τζεκκίνι, τὸ (ἰτ. *zecchino*)· νόμισμα βενετικὸν χρυ-
 σοῦν τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία τῷ 1707 ἰσοδυναμεῖ
 πρὸς τρία δουκάτα 39, 40, 68, 74 καὶ.
 τζεσσιόν (τζασσιόν) (ἰτ. *cessione*)· παραχώρησις
 102.
 τζιβίλλια 92.
 τζίκομα, τὸ 92.
 τζιουτά, τὸ 43.
 τζιουρνελλό, τὸ (ὑποκορ. τὸ ἰτ. *giurro*)· μικρὸν
 γελέκον 2.
 τζογέλλο, τὸ (ἰτ. *cioiello*, βεν. *zogelo*)· ψέλλιον ἐπὶ
 γασμὲνον μὲ λίθους 43.
 τοκκάρω (ἰτ. *toccare*)· ἐγγίζω, πιάνω, ἀνήκω 2,
 49.
 τόμου· ὅταν, εὐθὺς ὡς 114.
 τορναλέττο, τὸ (ἰτ. *tornaletto*)· ὕψωμα μετὰ δια-
 κόσμου, δι' οὗ περιέβαλλον τὸ κάτω μέρος τῆς
 κλίνης ὅπως μὴ φαίνωνται τὰ ὑπ' αὐτὴν 39,
 43, 92.
 τουβαλίθι, τὸ (τουβαλίφι) (ἰτ. *touaglietta*)· ἐπιτρα-
 πέzion χειρόμακρον, πατσέττα 38, 43, 92.
 τουλουπαννένιος ὁ, ἀπὸ τουλουπάννι (τουρκ. *toul-
bend* ἰτ. *turbante*)· λεπτὸν διαφανὲς ὕψωμα
 χρησιμοποιούμενον ὡς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς 92.
 τουρκοπάννι, τὸ 42.
 τοῦττο (ἰτ. *tutto*)· ὅλος· ἐν τοῦττο· ἐν ὅλῳ. 2, 5,
 43, καὶ.
 τρακλωστή, ἡ· πιθανῶς ὀτρακλωστή, ὀτρά ἢ οὔτρά,
 ἡ τρά εἶναι χονδρὴ μεταξωτὴ κλωστή μὲ τὴν
 ὁποίαν κεντοῦν διάφορα ὕψωματα, νηματσειδὲς
 μεταλλικὸν σύρμα τοῦ νοφικοῦ πέπλου 39.
 τραμέτζο (ἰτ. *tramezzo*)· διαχώρισμα, διατείχισμα 96.
 τραμπάκκουλον (ἰτ. *trabaccolo*)· μικρὸν ἱστιοφόρον
 126.

τρανσάδα (ἰτ. *transatto*)· συμβιβασμός, ἐγκατάλει-
 ψις ἰδιοκτησίας ἢ κατοχῆς 68.
 τρασαντζιόν (τρανσαιζιός) (ἰτ. *transazione*)· συμβι-
 βασμός 68, 91, 106.
 τρανσάρω (βεν. *transar*)· συμβιβάζω 7.
 τρεῖσμα 70.
 τράττο, τὸ (ἰτ. *tratto*)· διάστημα 61.
 τράφος ὁ· φράκτης 85, 120.
 τρεμέζα; 20.
 τρέμορφο 39.
 τριόκλωστο, τὸ· τὸ ἐκ τριῶν κλωστῶν ἠνωμένων εἰς
 στροφάς 39.
 τρισπόδι, τὸ· τρίποδον τῆς κλίνης, 39.
 τριτάτικο, τὸ ὅρος συναλλαγῆς, καθ' ἣν ὁ ἰδιο-
 κτήτης λαμβάνει τὰ δύο τρίτα καὶ τὸ ἕτερον
 ὁ συνεταῖρος. Ὁ ὅρος εἶναι συνηθέστερος
 ἐπὶ δανεισμοῦ γεωργικῶν προϊόντων 36.
 τριτατρίτζε, ἡ (ἰτ. *diretrice*)· διευθύντρια, διατάκ-
 τρια διαθήκης 120.
 τρενέω (τζεδέρω) (ἰτ. *cedere*)· παραχωρῶ 27, 29,
 31, 96, 102.
 τρώφα (τρώρη) 17, 19, 21, 214, 125.
 ὑποθεκάρω· θάω ὑποθήκην 39.
 ὑποθηκάρω ὀποτεκάρω (ἰτ. *ipotecare*)· ὑποθηκεύω,
 39, 74.
 ὑποκρίνομαι· ἀποκρίνομαι, ἀποζημιώνω 10.
 ὑποστατικά (ποστατικά)· τὰ κτήματα τὰ περιουσιακὰ
 στοιχεῖα κινητὰ καὶ ἀκίνητα 2, 12, 14, 43,
 52, καὶ.
 ὑποτεκᾶδος (ὑνποτεκᾶδο, ὑποτεκᾶβο)· ὑποθηκευμέ-
 νον 6, 69, 105.
 Φακωτός· ὁ ἐνοφαινόμενος μὲ δύο ποδαρικά 43.
 φάμπρικα αὐθεντικὴ· τὸ δημόσιον, τὸ κράτος 103.
 φαμπρικάρω (ἰτ. *fabbricare*)· κατασκευάζω 5.
 φαντός· ὕφαντός, ἐγχώριος, εἰργασμένος εἰς ἀργα-
 λειόν 43.
 φασουλομπάμπακο, τὸ 64.
 φατιούρα, ἡ (ἰτ. *fattura*)· τιμολόγιον 43, 105.
 φελτζάδα, ἡ (ἰτ. *feltzata*)· ἐφάπλωμα μάλλινον,
 πατανία 39.
 φερεντζιάδες 39.
 φέρμος (ἰτ. *fermo*)· βέβαιος 2.
 φράντρα 43.
 φιάρα· 92.
 φίλτζα, ἡ (βεν. *filza*)· σειρά, ἐγγραφοθήκη, βιβλίον
 εἰς τὸ ὁποῖον οἱ νοτάριοι προσεκόλλουν ἢ συν-
 ἔρραπτον τὰ συμβόλαια. 124.
 φινίρω (ἰτ. *finire*)· τελειώνω 1, 23, 34.

φίντος (ιτ. *fido*)· σταθερός, βέβαιος 124.
 φιορᾶδος (ιτ. *fiorato*)· διηνθισμένος 92.
 φιότζος, ὁ (ιτ. *figlioccio*)· ἀναδεκτός 6.
 φριγάδα, ἡ (βεν. *fregada*)· πλοῖον 114.
 φλεζονιά, ἡ· μηλοπέπων κοινῶς πλεζονιά, καρπου-
 ζιά (*citrullus vulgaris*) 64.
 φλοκκάτη (ἐκ τοῦ ιτ. *flocco*, κροσσός)· βελέντζα
 ἔχουσα φλόκκους (κροσσούς). 62, 92.
 φοδρᾶδος (ιτ. *foderato*)· ὑπερραμμένος 43.
 φόκος, ὁ (ιτ. *fusco*)· ἡ φωτία, ἡ ἐστία 86, 87.
 φορέστης ὁ· ξένος 124.
 φόρμα, ἡ (ιτ. *forma*)· μορφή, ὁδηγία, τὰ νόμιμα
 2, 7, 49.
 φορνίδο (φουρνίδα) (ιτ. *fornito*)· ἐφωδισμένον 124.
 φορτούνα, ἡ (ιτ. *fortuna*)· ἡ τρικυμία 11.
 φουρνίρω (ιτ. *fornire*)· προμηθεύω 9, 49.
 φούσκα (φοῦσκες) 2.
 φουτᾶς, ὁ· (ἐκ τοῦ ἀραβ. *futa*)· κάλυμμα ἐπινώμιον
 ἐπίμηκες, εἶδος ἐσάρπας 42.
 φράγια ἡ (βεν. *fragio*)· ἡ συντεχνία 14.
 φράντζα, ἡ (*frangia*)· κροσσός, θύσανος 92.
 φραντζέτια (ιτ. *frangetta*)· κρόσσιον 43.
 φυλλοσέντονα, τὰ 43.

χαμᾶδο, τό· Ἡ χαμάδα εἶναι ἡ ἀρίστη ποιότης
 βαλανιδίου· ἀποτελεῖται ἐκ τῶν πρὸ τῆς ὀρι-
 μάνσεως πιπτουσῶν βαλάνων αἵτινες, εἶναι εἰσέτι
 μικραί, μόλις ἐξέχουσαι τῶν κυπέλλων 54.
 χάρισμα, τό· τὸ δῶρον εἰς τὸν βαπτιζόμενον 6.
 χάριτι (χάριτας) 2.
 χειροδοτῶς (χειριδοτῶς)· ἐπίρρ. εἰς τὸ χέρι 12,
 17, 19, 20 κα.
 χρανάτα, ἡ· σφαιρίδιον ὑάλινον 39.
 χρυσικός, ὁ· χρυσοχόος 124.
 χώνω· ἐνταφιάζω 62.
 χώρα, ἡ· ἡ πρωτεύουσα, ἡ πόλις τῆς Ζακύνθου,
 7, 33, 37, 40.
 ψηφῶ· διορίζω 129.
 ψόφος, ὁ· ἐπὶ ζώων· ὁ θάνατος 113.
 ψοφῶ· ἐπὶ ζώων· θνήσκω 129.
 ψυχικό, τό (ψυχικά)· ἀγαθοεργίαι πρὸς χάριν τῆς
 ψυχῆς. Κτήματα ἢ γαῖαι δωρούμεναι εἰς ἐκ-
 κληρίαν ἢ μονὰς χάριν τῆς σωτηρίας τῆς ψυ-
 χῆς 120.
 ψυχοδωρίζω· δωρίζω τι χάριν τῆς ψυχῆς 2.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

(Οἱ παρὰ τὰ ὀνόματα καὶ τοπωνύμια ἀριθμοὶ δηλοῦν τὸν ἀριθμὸν τοῦ ἐγγράφου εἰς ὃ ἡ λέξις).

Ἄδαρνιώτη Ζωή τοῦ Ἀναστά-
σι 61.
Ἀθάσταγος Τζουάννης 9.
Ἀθούρης Ἀνδρέας 18.
" Δημήτριος (Anuri) 25.
" Εὐγένιος 18.
Ἀγία Αἰκατερίνη 30, 46, 55, 62.
" Λεοῦσα 46.
" Μαρίνα τοῦ Μαμάου 14, 120.
" Παρασκευή 118.
Ἅγιοι Σαράντα 37.
Ἅγιος Ἀθανάσιος 2.
" Ἀναστάσιος 49, 120.
" Ἀναστάσιος τοῦ Παλαῦ 120.
" Ἀνδρέας 73.
" Ἀντώνιος 59, 60, 65, 67.
" Ἀντώνιος τοῦ Ἀνδρέτση 59.
Ἅγιοι Ἀπόστολοι 120.
Ἅγιος Γεώργιος 1.
" Γεώργιος τοῦ Πετρούτση 85.
" Δημήτριος 6, 14, 61, 93, 113.
" Θεόδωρος 72, 77, 82, 112.
" Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ὁ Πατινιώτης 6.
" Ἰωάννης τοῦ Λογοθέτη 49.
" Κωνσταντῖνος 118.
" Λάζαρος 97.
" Νικόλαος τῶν Γερόντων 122, 124.
" Νικόλαος τῶν Ξένων 121.
" Προκόπιος 98.
" Σπυρίδων εἰς τὸν Τράφον 120.
" Σώστης 11.
" Ταξιάρχης 52.
" Ταξιάρχης τοῦ Πασπα-
λιάρη 6.

Ἅγιος Τάφος 120.
" Φραντζέσκος 108.
Ἀθηναῖος Νικολός 14.
Αἰγιαλός 2, 5, 6, 7, 9, 11, 39.
Ἀκτίλας Τομάζος 36.
Ἀκρωτήρι 120.
Ἀλεξάνδρεια 124.
Ἀλικάρης Δημήτρις 38.
Ἀλυσάντρου 71.
Ἄμμος 46.
Ἀνάληψις 2, 3, 5, 14, 49 κ. ἄ.
Ἀνδρέας Χριστοφίδης 82.
Ἀνδρέας Γεωργίου 53, 60, 92.
Ἀνδρέας Δημήτριος παππᾶς 44, 90.
Ἄννης Γεωργίου 117.
Ἀντόπος Γεωργίου 128.
" Τζωρτζής 121.
Ἀρακλειώτης Τζωρτζής 52.
Ἄρμακες 37.
Ἀσώματοι 52, 53.
Αὔξεντης Ἀναστάσις 27, 37.
Balsamo Stefano 56.
Βαρζός Μιχαήλ ἱερεὺς 53.
Βαρδιάνης Ἀντ. 120.
Βαρσαμάς Γιωργάνης 5.
" Γεώργιος 9.
" Γιώργος 5.
Βασμούλος Χριστόφαλος 17, 19,
20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 32,
33, 34, 35, 37, 38, 48, 51, 82.
Venetia 55.
Venier Nicolo 27, 32, 52.
Βεντουρής Βιτζέντζος 27.
Βερούσης Γιάννης 65.
Bertrand Ippolito 126.
Βιδάλης Νικόλαος 109.

Βινιέρ Βιτζέντζος 80.
Βλαστός Κωσταντῆς 96.
" Στάθης 5.
Βοζαίτης Γιάννης 61.
Bozza Antonia 55.
Βολύμα - Βολύμαις 40, 41, 83.
Βοντάνης Ἀντ(ώνιος) 89.
Βόσος Λιάς 21.
Βόσου Θεodώρα 21.
Vraea Marco 125.
Buonas Panagiotis 105.
Βουρδουράκης Γιάννης τοῦ Νι-
κολοῦ 75.
Βούργιος Γιωργάνης 69.
" Πέτρος 69.
" Τζουάννης 27.
Βουτζανέσης Λέος 111.
Βούτος Παῦλος 106, 111.
" Σπύρος 106, 111, 117.
Βρατζάμος Δημήτριος 121.
Brazzo di Maïna 3.
Βρυώνης Παναγιώτης τοῦ Γιώρ-
γου 113.
Γαβαλᾶς Γιωργάνης τοῦ Μανό-
λη 98.
Γαζής Πῶλος 1.
Γαϊτάνι 29
Γαρδέλης Γαϊτάνος 116.
" Πέτρος τοῦ Δημήτρι 73.
Γαρτζώνη Σιμπέλλα τοῦ Νικο-
λοῦ 91.
Γένικε 103.
Γερακαρεῖον 101.
Γερακάρης 9.
Γερολιμιώνας 37.
Γεροφάλου Ἱερομνήμος 15.
Giacomo Santo 126.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Γιακουμέλλος Ἀναστάσις τοῦ Δρῶ 11.
 Γιούλιου 88.
 Γιάλινᾶς Τζώρτζης 104.
 Γιαννῆς Γαμπριέλ 11.
 Γιάννινα 67, 79.
 Γιατράς Δημήτριος τοῦ Ἀθανάσι 22.
 Γιατράς Σταυριανός 18.
 Γιούλιος 88.
 Ἰπόπο 37.
 Γκουσέτης 116.
 Γοίτα 10.
 Γονίμης Δημήτρις τοῦ Ἀντρέα 48.
 Γουζέλης Μπενέττος τοῦ Τζάννε 65.
 Γουλάνης Παναγιώτης 70.
 Γουναρέταινα 101.
 Γούναρης Πέτρος 40.
 Γουνελάς Νικόλας 37.
 Γουνελάς Νικολῆς 37.
 Γραμματικόπουλλος Νικόλαος 125.
 Γράσης Τζώρτζης τοῦ Στεφάνου 105.
 Γρίτζης Λιός 74.
 Γρόπας Νεόφυτος 85.
 Gusseti Nicolo di Theophili 94.
 Δανηᾶς Ἀντώνιος 115.
 Δελετεμένος 35.
 Δενόρες Ἰωάννης 52 - 56, 58, 59, 60, 63, 64, 67 - 77, 79 - 81, 83 - 104, 108, 112.
 Δημάρης Μαστρογιώργος 51.
 Διδάρης Δημήτριος 98.
 Διαργυρόπουλλος Νικολῆς 119.
 Δικαῖος 37.
 Δικόπουλλος Γιώργιος 124.
 Δομενιγίνης Σπύρος 121.
 Δούκας Στέφανος 16.
 Δράκα 93.
 Δρακόπουλλος Γιάννης 82.
 Δράκος Τωμαῆς 106.
 Δρογγίτης Δημήτρις τοῦ Γιάννη 72, 77.

Εμινᾶτος (:) Γιάννης 24.
 Ἐπισκοπή 58.
 Ζαβραδινός 49.
 " Ἀλέξανδρος 49.
 Ζαβραδινού Μπετῖνα 120.
 Ζαγάλης Κωσταντῆς 13.
 Zadin Gabriel 11.
 Ζάκυνθος 37, 39, 40, 41 κ.ἄ.
 Zante 55, 126 κ.ἄ.
 Ζαπάντης Ἀπόστολος 104.
 Zurachi Andrea 25.
 " Zanetto 25.
 Ζωναράς Θ. 9, 105, 106, 107, 109 - 119.
 Ἡρακλειώτης Πέτρος 1.
 Θιακός Νικόλας τοῦ Στεφάνου 30.
 Θεόσις Ἀναστάσις τοῦ Μπελάου 40, 41, 83.
 Ἱεροσόλυμα 120.
 Κάκλης Τζουάννης 2, 10.
 " Στέφανος 45.
 Κακολύρης Τζαννέτος τοῦ Θεοφίλου 19.
 Καλαμάκι 49, 52, 67, 79, 85.
 Καλέργης Ἀντζολος 32.
 Καλεστάνος Δημήτρις 28.
 Καλήγερος Ἰωάννης 118.
 " Νικόλαος 118.
 " Χαραλάμπης 118.
 Καλέκας Τζώρτζης 115.
 Καλοφωναῖοι 2.
 Cancellaria 3.
 Κανέση 6, 104.
 Candachitti Dionisio 126.
 Καντζελλαρία 28, 32, 53.
 " τοῦ Κελεφᾶ 70.
 Κάπαρης Γιάννης τοῦ Παναγιώτη 75.
 Καπέλλος Χαραλάμπος 120.

Καπέος Νικολός 52.
 Καπνίστης Ἀναστάσις 94.
 Καρδιανός Δημήτρις 41.
 Καρρίρης Τζώρτζης 78.
 Κάστρο 88.
 Κατζίπουνεση 37.
 Κατζίπούρεση 37.
 Κατήφορος Εἰστάθιος 102.
 Καψᾶς Πόλος 79.
 Καψοκέφαλος Ἀναστάσιος τοῦ Κωσταντῆ 79.
 Καψοκέφαλος Ἀντρουτσιάνος 81.
 Καψόπουλλος Παναγιώτης 62, 123.
 Κελεφᾶ 63.
 Κεφαλληνός Ἀναστάσιος 121.
 " Γιάννης 1.
 " Γληγόρις 89, 107.
 " " τοῦ Κοσμᾶ 107.
 Κεφαλλονίτης 42.
 Κεχρῆς Πουλημένος 2.
 Chiveto Polidoro 2.
 Chrisoplevris Giacomo 3.
 Κόκκαλης Στάθης 7.
 Κοκκίνης Ἀνδρέας 121.
 " Παναγιώτης 13.
 Coletti Tomaso 98.
 Κολομάχαιο 37.
 Κολόννα 88, 104.
 Κονιάρης Μαρῆς 9, 10, 21.
 Κονόμος Λεούτζης 59.
 Κονταργιάνικα 58.
 Κοντονῆς Γιάννης 41.
 " Νικόλαος 19.
 " Τζώρτζης 34.
 Κοντοστάβλης Πέτρος 1.
 Κοντόσταβλος Βασίλειος 89.
 " Γεωργάκις 38.
 " Γιωργάκις 59.
 " Γιώργος 68.
 " Γιάννης 38, 59, 60.
 " Δημάκης 38.
 " Δημήτριος 59.
 " Κυριάκης 38.
 " Λεούτζης 38.
 Κοντοστάβλου Μαρούλλα 38.
 ΑΚΑΔΗΜΙΑ Παρασκευῆ 59, 60.

Κόπανος 37.
 Κόπελλος Χαράλαμπος 120.
 Κοπέος Νικολός 44.
 Corfu 126.
 Κοροδόνας Μιχάλης 41.
 Κοσμάς Ἀντώνιος Γερακάρης τοῦ
 Μιχαλάκη 5, 9.
 Κοσμάς Ἀντώνιος 9.
 Κόττης Ἰωάννης 39.
 Cottuvali Spiridione 123.
 Κουδονῆς Ρίκος 5.
 Κουδουμνῆς Τζώρτζης 69, 72,
 74, 76.
 Κουκουλοματῆς 52, 67.
 Κούμανης Νικολέττος 69, 85, 87.
 " Τζώρτζης 63.
 " Σάββας τοῦ Πέτρου
 40, 41, 83.
 Κουμανίτζα Κανέλλα 39.
 Κουρκουμέλης Μιχάλης 124.
 " Ρίφιο Μιχαήλ 124.
 Κουρούχλης Λάζαρος Νικολός 87.
 Κουρούμαλος Ἀντώνιος 29, 34.
 " Γεώργιος τοῦ Δρα-
 κούλη 29.
 Κουρούμαλος Δημήτρης 48.
 " Νικολῆς 94.
 Κουρτέσης Σπύρος 39.
 Κούτζης Πιέρρος 19.
 Κουτούβαλης Σταματέλλος 69.
 Κουτούφαρης Μαστρονικολός 90.
 " Νικολός 90.
 Κρεζίας Μάρκος 114.
 Κρίκος Λάζαρος 27.
 Κρήτη 39.
 Κρητικὸς Μανόλης τοῦ Ἰωάννη
 12.
 Κρίζος 37.
 Κυβετὸς Τζώρτζης 78.
 Κυρὰ τοῦ Σκοποῦ 5, 9.
 Κυρία Εὐαγγελίστρια 103.
 " Ὁδηγήτρια 112.
 " τοῦ Πικρίδη 88, 109
 Λαζαρέττο τοῦ Βαρδιάνου 4.
 Λαμπέτης Νικόλαος 129.

Λαμπρόπουλλος Μαρῖνος 55.
 Λάτζαρης Ἀναστάσις 66.
 " Γιάννης 65.
 Λεκατζᾶς Τζώρτζης 127.
 Λεονταράκι Ταντία 124.
 Λεονδαράκις Ἰωάννης 122, 124.
 " Μανόλης 124.
 Λεῦκο 49.
 Λευκὸ 84.
 Λευκόκοιλος Κωσταντῖνος 96.
 " Νικολός 96.
 Λευκοκοίλου Σταματέλλα τοῦ Ἀ-
 ναστάσι 88.
 Λιαδιακὸς Θεόδωρος 80, 82.
 Λιθαδία 114.
 Λιδάνης Νικόλαος 44, 49, 50.
 " Μιχάλης 96.
 Λιγερίας Νικόλαος τοῦ Σταματέλ-
 λου 80.
 Λιδιανὸς Θεόδωρος 54, 84.
 Λινάρδης τῆς Χρυσάνης 62.
 Λογοθέτης Ἀναστάσις 15.
 Logotheti Zorzi 55.
 Λογοθέτη Γεώργη Κατάρη 82.
 Logotheti Demetrio 3.
 Λογοθέτης Θεόδωρος 41, 49.
 Λομπάρδος Τζουάννης 83.
 Λουκάς Στεφανῆς 12.
 Λούρος 75, 86, 87.
 Λούτζης Τζαννέτος 40.
 Λούτζης Σταματέλλος 45.
 Λυκούδη 22, 49.
 Μαθόπουλλος Γιωργάκης 86.
 Μακρῆς Ἀντώνιος 106.
 " Ἀρέθιος 107.
 " Γιάννης τοῦ Θεόδωρῃ,
 67, 79.
 Μακρυνικόλας Τζιώρτζιος 4.
 Μαλάκης Ἰωάννης 46.
 Μαμάος 120.
 Μάνεσης Ἀναστάσις 93.
 " Δημήτρης 91.
 " Κόσμος 39.
 Μάνη 7, 9, 10, 11, 13, 15, 36,
 40 κ.ἄ.

Μανιάτη Σταμάτα 78.
 Μανιάτης 28, 29, 30, 31, 32 κ.ἄ.
 Μανιάτης Νικήτας 78.
 Μανιάτισσα Σταμάτα 78.
 Μάνιο 39.
 Μάνος Γιάννης 114.
 Μανοῦ 55.
 Μανοῦσος 111.
 Μάντηλας Ἀντώνιος 126.
 Μαργάζης Ἀντώνιος 97, 108.
 Margari Dionisio di Zuane
 126, 127, 128.
 Margari Soffiano Theodo-
 ro 47.
 Μαρόπουλλος Ἀναστάσις 52.
 " Ματίος 101.
 Μαρούδας Τζουάννης 55.
 Martelao Giorzi 47.
 Μαρτελάος Τζώρτζης 107, 113.
 Μαρτινέγκος Ἀντρέας 120.
 Μαρώτη Γιακουμου Μαρία 66.
 Μαρώτης Σάββας τοῦ Γιακουμου
 66.
 Μασάρις Ἀντώνιος 109.
 Μασκαμπροῦνος Σπύρος 35.
 Ματαράγκας Πανάγος 76.
 Μάτεσης Ἰωάννης 46, 78.
 Μαυρίκης Βελισσάριος τοῦ Στάθη
 71.
 Μαυρίκης Νικολός 23.
 Μαυροκέφαλος Ἀντώνιος 46.
 " Ἰωάννης 57, 61,
 62, 65, 66.
 Μαυρομιχαλάκης Γεώργιος 58.
 Μαρούδας Τζουάννης 56.
 Μαχαιράδο 19.
 Μεγκενάτης Δημήτρης 39.
 Μελισσηνὸς Γιάννης 108.
 Μενάγιας Σπύρος 124.
 Μεσαρία 37.
 Μεσινὸ 40, 41, 83.
 Μεταξᾶς Θεόδωρος 50.
 Μεταξοπούλλα Ἀναστασοῦλα 69.
 Μήλεσης Μπατίστας 93.
 Μηλιανὸς Ἀθανάσις 108.
 " Γιάννης 108.

Μηλιανός Λιός 108.	Μπολνκράτος Γιάννης 81, 107.	Νίκλος Γιωργάκις τοῦ Λία 9.
Μηλιανοῦ Κατερίνα τοῦ Λιοῦ 108.	Μπὸν Γιωργάκις 79.	" Γεωργάκις τοῦ Μιχάλη 34, 38.
Μηλιώτης Γιάννης 6.	" Γιώργις 79.	Νίκλος Γεώργος 4, 8, 32.
Μιχαλίτζης Ἀντώνιος 121.	Μπονσινιὸρ Βερνάρδος 1-14, 16, 100.	" " τοῦ Βρετοῦ 2.
Molin Nicolo 35.	Μπονισιὸρ Γεώργιος 100.	" Γιαννάκις τοῦ Μάρκου 40.
Μονοθασιώτης Ἀντώνις 22, 61.	Μποντία Ἀναστασοῦλλα 14.	" Γιάννης 5, 8, 30, 40, 46, 60 κ.ἄ.
Monte (di Pieta) 120.	Μποντίας Γιάκουμος 14.	Νίκλος Γιάννης τοῦ Γιωργάκι 38, 96.
Μοραίτης Ζαχαρίας ἡ Τραχή- λας 91.	Μπόριος Θάνος 88.	Νίκλος Γιάννης τοῦ Θεωδωρῆ 46
Μοροτζαννέτης Ἀνδρέας 37, 120.	Μπουζιάνος Ἀντώνις 61.	" " Ντελιᾶ 78.
Μοτzenίγος Γιάκουμος 96.	Μπουζιάνος Νικολῆς 14.	" " τοῦ Μάρκου 83.
" Μένεγος 96.	Μπουλδὸς Φραντζέσκος 110.	" Γεώργος 5, 14.
Mocenigo Massimiliano 71.	Μπουλδοῦ Βιτοροῦλλα 110.	" Δημήτριος 16, 102.
Μουδατζος Ἀντώνις 64.	Μποῦλτζος Κωσταντῆς 18.	" Δημήτρις 105, 113.
Μουζάκης Ἀντώνις 99.	" Συναδινὸς 49.	" Δημήτρις τοῦ Γιάννη 47, 93, 115.
" Θεωδωρῆς 54.	Μπουντίνου 14.	Νίκλος Δημήτρις τοῦ Γιώργου 107, 110.
" Μάρκος 89, 103, 108.	Μπόχαλη 71.	Νίκλος Δημήτρις τοῦ Πέτρου 16
" Νικολέττος 100.	Μπράτης 122, 128.	" Ἀπὸς 45.
Μουζάκι 84, 87.	" Διονύσιος 128.	" Δεκάσις 15.
Musachi 25.	Μπράτσο τῆς Μάνης 3.	" Διονύσιος Μπράτης 128.
Μαυνέλος Δημήτρις 52.	Μπρὸν Ματῆς 54.	Nielo Dionisio Brati 126, 128.
Μουρτζός Ἀντρέας 96.	Μυλλωνὰς Σταματῆλος 13.	Νίκλος Διονύσιος τοῦ Εἰσταθίου 127.
Μπανᾶτον 33, 72, 77, 82.	Νεγκράτης Δημήτρις 18.	Νίκλος Διονύσιος Φινωμένος τοῦ Νικολάου 125, 129.
Μπαρτζαῖοι 49.	Νεόφυτος Ἰωάννης 122.	" Εἰσταθίος Μπράτης 122, 127.
Μπαρζὸς Ἀντώνιος 43.	Νεράτζης Κωσταντῆς 43.	Νίκλος Θεωδωράκις 52.
Μπαρμπιάνης Τζώρτζης 92.	Νερούλη 98.	" Θεωδωρῆς 49, 50, 53, 64, 67, 73, 75, 91, 98.
Μπαρμπίας Κωσταντῆς 56.	Νερούλης Ἀναστάσιος 9.	Νίκλος Θεωδωρῆς τοῦ Μιχάλη, 52, 53, 67.
" Τζώρτζης 92.	Νικηφορόπουλλος Ἰωάννης 103.	Νίκλος Ἰωάννης τοῦ Μιχάλη 2.
Μπαρτζὸς Ἀντώνιος 43.	Νικλαῖοι 52, 64, 67.	" Κωσταντῆς τοῦ Ἰωάννη 39.
" Μιχαήλ 67.	Νίκλο Κατῖνα 122.	" Νίκλος Λεοῦτζης 28.
" Νικολὸς 36.	" Λουτζιέττα 121.	" Λέως 6.
Μπάστας Νικολῆς 129.	" Ρούσα τοῦ Πιέρρου 120.	" Λίας 4, 37.
Μπελεφάντες Μάρκος 61.	Νίκλος Ἀγγελῆς 106, 111, 114, 116, 117, 119.	" " τοῦ Ἀναγνώστη 6.
" Τζώρτζης 62.	Νίκλος Ἀγγελος 65.	" " τοῦ Γιώργου 4.
Μπενάρδος 83.	" " τοῦ Δημήτρι 65.	" Λουκάς 92.
Μπερτέλλης Διονύσιος τοῦ Ἀν- τωνίου 128.	Νίκλος Ἀλέξανδρος τοῦ Λουκά 42	" Μάρκος 18.
Μπέλτραντ Ἰππόλυτος 127.	" Ἀναστάσις 72, 77, 82, 99, 100.	" Μιχαήλ 2.
Μπεφάνης 52.	Νίκλος Ἀναστάσις τοῦ Λιοῦ 97, 103.	
Μπιλιάρδος Γιάννης 92	Νίκλος Ἀντώνις τοῦ Πέτρου 16.	
" Δημήτρις 92.	" Βασίλεις 11.	
" Ἰωάννης 2, 92.	" Βρετὸς τοῦ Γιάννη 13.	
" Νικολέττος 99.	" Γιωργάκις 56, 66.	
" Νικολὸς 86.		
Μποζίκης Ἀντώνις 107.		

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

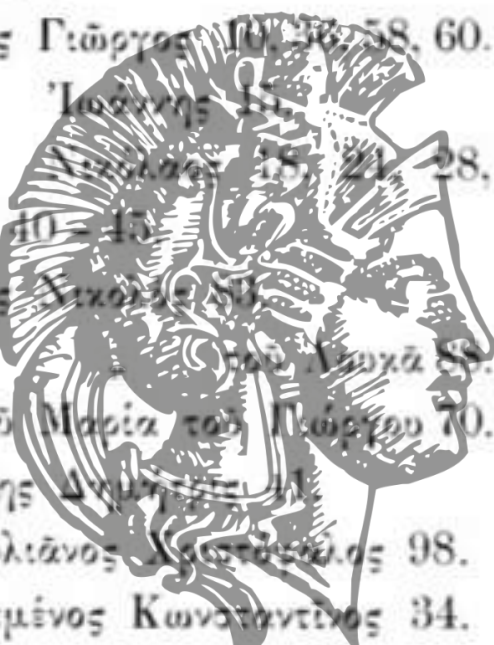
Νίκλος Μιχάλης 1, 7, 11, 12, 27, 29, 31, 33, 35, 36, 42, 49, 79.
 Νίκλος Μιχάλης τοῦ Γιάννη 20, 24.
 Νίκλος Μιχάλης τοῦ Λιά 10.
 " " " Λουκά 22, 42.
 Νίκλος Μιχάλης τοῦ Στρατή 1.
 " Νικόλας 19.
 " Nicolo 94.
 " Νικόλας τοῦ Γιάννη 17, 21, 109.
 Νίκλος Νικόλας τοῦ Πέτρου 123.
 " Nicoli Finomeno 125.
 " Nicolos Finomenos 125.
 " Νικολός 70, 81, 88, 90, 104, 108, 118.
 Νίκλος Νικολός τοῦ Θεωδωρή 23.
 " Παναγιώτης 109.
 " Πέτρος 7, 123.
 " Pietro 55.
 " τοῦ Μιχάλη 10.
 " " Νικολάου 117.
 " " Νικόλα 16.
 " Πιέρρος τοῦ Ἀναστασίου 120.
 Νίκλος Προκόπιος 25, 26, 43, 44, 48, 50 κ.ἄ.
 Νίκλος Προκόπις τοῦ Μιχαήλ 67, 96.
 Νίκλος Procopi de Micheli 25
 " Προκόπις τοῦ Μιχαήλ 52, 67.
 Νίκλος Σκάλκος τοῦ Βασίλει 11.
 " Στρατή 1.
 " Τζαννέτος 89.
 " Τζουάννες τοῦ Μάρκου 36.
 Νίκλου Ἀναστασοῦλλα 52.
 " Ἄννα τοῦ Γιώργου 2.
 " Ἀντριάννα τοῦ Δημήτρι 65.
 Νίκλου Βιτώρια τοῦ Μιχαήλ 50, 52.
 Νίκλου Ἑλένα τοῦ Μιχαήλ 36.
 " Θεοδώρα τοῦ Λία 37.
 " " Κρίζου 37.

Νίκλου Καλίτζα τοῦ Μιχαήλ 49, 50, 52, 67, 79.
 Νίκλου Κατίνα 124.
 " Κολομοῖρα τοῦ Θεωδωρή 98.
 Νίκλου Κυριακή τοῦ Κώστα 24.
 " Λαμπρινή 120.
 " Μαρινέττα τοῦ Θεωδωρή 98.
 " Μαρούλλα τοῦ Γιάννη 96.
 " Μηλεά 120.
 " Ρόδω τοῦ Ἰωάννου 46.
 " " Γιάννη 62.
 " Σταμάτα 15.
 " Σταματοῦλλα 92.
 Νοδάκος Κωνσταντῖνος 30, 43.
 Νομικός Ἀνδρέας 67, 93.
 " Γιωργάκης τοῦ Θεωδωρή 59.
 Νομικός Γιώργος 10, 36, 58, 60.
 " Ἰωάννης 11.
 " Νικόλας 18, 24, 28, 36, 40-43.
 Νομικός Νικόλας 89.
 " " τοῦ Λουκά 88.
 Νομικοῦ Μαρία τοῦ Γιώργου 70.
 Νομίτζης Δημήτριος 41.
 Νταμουλιάνος Ἀναστάσιος 98.
 Ντελετεμένος Κωνσταντῖνος 34.
 Ντεμπονέρας Ἀντρίας 34.
 Ντενάζος Ἀλιδίζος 12.
 Ντεπάστης Γιαννοῦλης 52.
 Ντζέ Ἀναστασοῦλλα τοῦ Τζουάννη 79.
 Ντζέ Μικέλης 74.
 " Τζουάννες τοῦ Κωνσταντίνου 53.
 Ξωμερίτης Μανώλης 39.
 Orfoco Andrea 126.
 Παγκόπουλλος Γιωργάκης 8.
 Παῖδης Κωσταντῆς 28, 119.
 Παῖσιος ἱερομόναχος 23.
 Παλαδινός Γιάννης τοῦ Βίκου 97.
 Παλαδᾶς 120.
 Παλαιολόγος Γιάννης 119.

Παναγία σὰ Κονταργιάνικα 58.
 Παγκόπουλλος Γεωργάκης 8.
 Πανδῆς Τζάννης 42.
 Παντοκράτωρ 110.
 Παντώνης Τζώρτζης 43.
 Παππαδόπουλλο Ἀνεζίνα 39.
 Παππαδόπουλλος Γιώργης 39.
 Παππαλιᾶς Ζαχαρίας 6.
 Παππανοπούλλου Ἑλενέττα 118.
 Παππανόπουλλος Χαραλάμπος 118.
 Παράλιμνο 12, 64, 87.
 Παρίσης Γιάννης τοῦ Βεντούρα 42.
 Πασπαλιάρης 6.
 Παστός Δημήτρις 14.
 Πασχάλη 93.
 Πατινώτης 6.
 Πατρινός Μιχαήλης 116.
 Πελεγρινόπουλλος Σπύρος 66.
 Πενταδοπούλλα Φραντζοῦ 28.
 Περδικάρης Γιάκουμος 98.
 " Στέλιος 88, 89, 90.
 Περτέλης Διοφύσιος 128.
 Πέτα Καίη 110.
 Πεταλᾶς Ἀντώνιος 16.
 Πέτας Χριστόφολος 84.
 Πετρούλης Ἀντώνιος 68.
 " Λιός 7.
 Πετρούτζου 85.
 Πικρίδης 88.
 Pirri Demetrio 55.
 Piropulos Georgio 55.
 " Anastasio 55.
 Πισινώντας 64.
 Πλαγιές 37.
 Πλάνος 122, 124.
 Πλαρινοπούλλα Μαργέττα 81.
 Πλατυγένης Θεωδωρή 33, 83.
 Πλέσσας Μαρίνος τοῦ Σταματέλου 85.
 Πολίτης Ἀναστάσις 53.
 Πομόνης Σπύρος 129.
 Πόστα 14, 122, 124.
 Ποτάμι 73.
 Πουλαριοί 4.
 Προγέρακας Νουτζός 16.
 Πυρόπουλλος Ἀναστάσις 92.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Πυρρής Γεώργιος 47.
 " Δημήτριος 80.
 Ραγγαβᾶς Θεόδωρος τοῦ Νικολοῦ 58.
 Ραφτόπουλλος Ἀντώνιος τοῦ Ἀνδρέα 42.
 Ραφτόπουλλος Διονύσιος 129.
 " Τζώρτζης 109.
 Ράχη τοῦ Νομικοῦ 93.
 Ραφομανίκης Ἀναστάσις 26.
 Ρουμανὸς Δημήτρις 50.
 Ρουμελιώτης Δῆμος τοῦ Θεοφίλου 55.
 Ρουσίας Γερόλυμος τοῦ Γιάννη 17.
 " Γιάννης τοῦ Νικήτα 17.
 Ρουσελάτος Ἀναστάσις 91.
 Ρουσιανοπούλλα Δεσποινέττα 39.
 Ρουσίας Ἀναστάσις 54.
 " Μαυροσιδῆς 35.
 Ρούσμελης Γεώργιος 47, 91.
 " Θεόδωρος 91.
 Ρούσος Σταματῆς 57, 67, 79.
 Ρωμανὸς Δημήτρις 67, 79.
 " Νικόλας 75.
 Ρωμήρι 65.
 Ρωμιόπουλλος 67.
 Ρώσση 121.
 Σαβόγιας Γρηγόριος 2, 9.
 Σαλαμαλέκης 20.
 Σάλιαρης Νικολὸς 61.
 Σάλωνα 114.
 Σαμαριάρης Νικολὸς 70, 74.
 Σαμαρτζόπουλλος Ἀναστάσιος 125, 127.
 Σαμόλης Δημήτρις 45.
 " Λεούτζης 45.
 Σαντορίνη Ἄννα 43, 44.
 Σαντορίνης Γιάκουμος 43, 44.
 " Μανόλης 43.
 " Νικολέττος 48.
 " Νικολὸς 43.
 San Zuanne Percuor 94.
 Σαρακινάδον 99.
 Σδερόνας Τζώρτζης 43.

Σεμπρικὸς Ἀνδρέας 4, 6.
 Σερβάκις Παναγιώτης 92.
 Σερβάκη Σταματούλλα 92.
 Σιγοῦρος Ἐκτωρ 106.
 " Νεόφυτος 118.
 Sicuro Demetrio 126.
 " Nicolo 126.
 Σιγοῦρος Νικολὸς 106.
 Σιλμιγκρας Ἰωάννης 124.
 Σκανταλιοῦ 49, 76.
 Σκλάβος Τζώρτζης 24.
 Σκλήδας Ἰωάννης 120.
 " Νικολέττος 111.
 Σκληρὸς Νικόλαος 124.
 Σκοπὸς 5.
 Σκόρδαρης Πολυχρόνης τοῦ Ἀντρία 20.
 Σκόρδιαρης Δημήτρις 108.
 Σκορδίλης Ἀναστάσις 11.
 " Σταμάτης 42.
 Σκουλικάδον 62, 85, 107.
 Σκουλλογιάννης Στάθης 100.
 " Τζώρτζης 43.
 " Τζώρτζης 96.
 Σκούρας Γιάννης 71.
 Σκούρτας Γιάννης 70.
 " Μάρκος 32, 59, 60.
 " Τζουάννης 71.
 Σοφιανοῦ Ἀντωνία τοῦ Ἀναστάσι 102.
 Σοφιανοῦ Μαγδαληνὴ τοῦ Ἀναστάσι 102.
 Σπαθάκης Γιωργάκης τοῦ Πέτρου 99.
 Σπαθῆς Νικολὸς 114.
 Σπετζέρης Νικολὸς 73.
 " Στάθης 86.
 " Φραντζέσκος 114.
 Σπετζέρης " 73.
 Στάθης 18.
 Στεριώτη Ἀναστασοῦλλα 62.
 Στεριώτης Γιάννης 93.
 " Ζαφείρης 62.
 " Λινάρδος 62.
 " Μαρῖνος 93.
 " Νικολὸς 62.

Στεριώτη Ρόδω 62.
 Στεφανόπουλλος Δημήτρις 89.
 " Παναγιώτης τοῦ Γεωργίου 87.
 Στεφάνου Ράχη 14.
 Στῆθος Διονύσιος 122.
 Στρούζαινα 67, 79.
 Στρούζας Στέλιος 62.
 " Στυλιανὸς 62.
 Σιλμιγκρας Ἰωάννης 122.
 Σορίγος Ἀντζολος 53.
 Σφεντόνας Γιάννης 24.
 Σωκαρᾶ Τζόγια τοῦ Νικολοῦ 103.
 Σωμερίτης Μικέλης 63, 88, 100.
 " Νικολὸς 40, 41, 83.
 " " τοῦ Γεωργίου 83.
 Taglipiera Anastasio 55.
 Ταλιαπιέρας Γιάννης 62.
 " Νικολὸς 62.
 Ταφτάς Γιάννης 61.
 Τενάκης Πέτρος 29.
 Τερτζέτης Νικολὸς 115.
 Τετράδης Ἰωάννης 112.
 " Πιέρρος 31.
 " Φραντζέσκος 51.
 Τζερνωτᾶς Ἀναστάσις 7.
 Τζέτος Τζαννέτος 20.
 Τζικόλας 106.
 Τζιλιμίκρας Ἰωάννης 122, 124.
 Τζίμοβα 58.
 Τζιμπλέτης Φίλιππος 56.
 Τζιρίγον 119.
 Τζιτανίδης Κωσταντῆς 62.
 Τίεπολος Γιάννης 61.
 Τουρκάκης Σταματέλλος τοῦ Φιλίππου 33.
 Τούτσας Ἀναστάσιος 15.
 Τραχήλας Ζαχαρίας 91.
 Τριαντάφυλλος Στέλιος 115.
 Τρούσας Κυριάκης 33.
 Φαρακλὸς Νικολὸς 52, 67, 79, 80.
 Φαραὸς Γιάννης 64.
 " Πιέρρος 93.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Φαραός Σπύρος 84.	Χαλικερὰ 48.	Χαντζῆ 129.
Φαρισαῖος Γιώργος τοῦ Στάθου 64.	Χαλκιᾶς Νικολός 63.	Χαριάτης Δημήτριος 17.
Φελουτὰ 27.	" Φραγκίσκος 97.	Χιόνης Βιντζέντζος 110, 113,
Φινωμένος Νικόλαος 125.	" Φραντζέσκος 87.	115, 116, 117.
Φλαμπουριάρις Γιάννης 48, 68.	Χαλκωματᾶς Γιάννης τοῦ Γεωρ-	Χόντρου 37.
Φλάρων 108.	γίου 104.	Χρικόπουλλος Λευτέρης 86.
Φλεμοτόμος Τζουάννης 2.	Χαλκωματᾶς Σταματέλλος 2.	Χρυσόπλευρος Ἰάκωβος 3.
Φουκᾶς Γιάννης 6.	Χαμουζᾶς Δημήτρις 81.	Χτενᾶς Βιτζέντζος 114.
Φραντζῆς Γερόλυμος 106.	" Νικολός Δημήτρις 81.	Ψημάρης Γραθενίγος 124 - 129.
" Πέτρος 61.	Χαντζόπουλλος Κωνσταντῆς 129.	Ψωμᾶς Πέτρος 120.
Φωτεινός Μιχέλης 58, 96.	" Κωνσταντῖνος τοῦ	

ΔΙΟΡΘΩΣΤΕΑ

Τομ. 5' 11, 27, 28, 29, 30	κολλιγία	κολλιγία
37	1712	1722
48	ρεσπετσίβε	ρεσπεττίβε

Ἐνίων λέξεων ὁ ὀρθὸς τύπος καὶ ἡ μεταγραφὴ ἐκ τῆς ἰταλικῆς ἀπεκατεστάθη εἰς τὸ λεξιλόγιον.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ο ΠΥΡΡΟΣ ΩΣ ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ ΝΟΜΩΝ

ΤΠΘ

ΙΑΚΩΒΟΥ Τ. ΒΙΣΒΙΖΗ

Διονύσιος ο Πύρρος (1777-1853), εκ Καστανιάς των Θεσσαλικών Τρικκάλων ¹⁾, ήτο ιεροδιάκονος, έσπούδασε δέ κατ' αρχάς μαθηματικά, φυσικήν, μεταφυσικήν και ήθικήν, συγχρόνως δέ και τούς αρχαίους Έλληνας συγγραφείς. Ακολουθώς μετέβη εις Ιταλίαν, όπου τω 1807 ένεγράφη ως φοιτητής της Ιατρικής εις τω Πανεπιστήμιον της Padova, του οποίου και άνηγορεύθη διδάκτωρ της Ιατρικής και της Χειρουργικής τω έτος 1813. Κατά την εις Ιταλίαν παραμονήν του ήσχολήθη και με την άστρονομίαν, όταν δέ επέστρεψεν εις την Ελλάδα μετήρχετο συγχρόνως τόν διδάσκαλον και τόν ιατρόν.

Τήν Έλληνικήν Έπανάστασιν έν αρχή άπηρέτησεν ούτος ως κληρικός και ιατρός. Φαίνεται όμως ότι δέν διηκόνει μόνον εις ένα Θεόν, έτι δέ τόν Άσκληπιόν και τόν Άγγιον Ερμην, αλλά και εις αυτόν τόν Κερδώνον Ερμην, διότι κατά τω έτος 1827 έμφανίζεται και ως βιομήχανος, «χαρτοποιοός» ή «χαρτοποιός», χωρίς νά παύση άσκων και τω ιατρικόν επάγγελμα.

Ο Πύρρος κατά την περιπετειώδη ζωήν του έδημοσίευσε πάμπολα βιβλία, θεολογικά, παιδαγωγικά, γεωγραφικά, άστρονομικά, μαθηματικά, ιατρικά, φαρμακευτικά, φυσικά κλπ. ²⁾, τά πλείστα δέ εξ αύτών θα εξέδωκε με κύριον σκοπόν την κερδοσκοπίαν, εάν κρίνωμεν και από όσα γράφει σχετικώς εις την κατωτέρω δημοσιευομένην αναφοράν του.

Άλλά ό λόγιος ούτος δέν ήρκέσθη εις την άνωτέρω συγγραφικήν παραγωγήν. Έμφανίζεται και ως έρανιστής νόμων ³⁾.

Ως γνωστόν, κατά την Έπανάστασιν όπήρχε σπάνις συλλογών των είσαχθέντων νόμων. Αντιληφθείς τούτο ό Πύρρος έσκέφθη ότι ή έκδοσις συλλογής νομικών δια-

¹⁾ Αντί άλλου βλ. Ε. ΦΩΤΙΑΔΟΥ, Διονύσιος Πύρρος ό Θεσσαλός, εις περιοδικόν «Ακτινες», ΙΕ (1952), 209 - 217.

²⁾ Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΒΡΕΤΤΟΥ, Νεοελληνική φιλολογία, Μέρος Β' (Αθ. 1857), άρ. 459, 488, 513, 615, 616 και σελ. 324. - Κ. ΣΑΘΑ, Νεοελληνική φιλολογία (Αθ. 1868), 709, 713 - Δ. ΓΚΙΝΗ και Β. ΜΕΞΑ, Έλληνική βιβλιογραφία (1800 - 1863) (Αθ. 1939 - 41), άρ. 617, 727, 728, 787, 1027, 1106, 1659, 1674, 1751, 1905, 2047, 2350, 2710, 2795, 2933.

³⁾ Π. ΖΕΠΟΥ, Η νεωτέρα Έλληνική έπιστήμη του Άστικού δικαίου (Ένακτήριος λόγος) (Αθήναι, 1954), 14 σημ. 7.

τάξεων θὰ εἶχεν ἀρκετὴν κυκλοφορίαν καὶ θὰ ἀπέφερε κέρδη. Ὅθεν, μὲ βάσιν κυρίως τὴν Ἑξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου, ἀλλὰ καὶ τὸν Κώδικα τῆς Μολδαβίας τοῦ Καλλιμάχη¹⁾, ὡς πρὸς δὲ τὰς ποινικὰς διατάξεις καὶ τὸ περὶ Ἀμαρτημάτων καὶ ποινῶν σύγγραμμα τοῦ Ἰταλοῦ Βεκκαρία, ἔτι δέ, πιθανῶς, καὶ τινες νομοκανονικὰς συλλογὰς ἐπιχειρεῖ κατὰ τὸ ἔτος 1827, τὴν σύνταξιν συλλογῆς νομικῶν διατάξεων ὑπὸ τὸν τίτλον «Νόμος Δικανικός»²⁾. Τὸ χειρόγραφον αὐτῆς ὑπέβαλε πρὸς τὸν τότε Πρόεδρον τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως Πανοῦτσον Νοταρᾶν, ὅπως, διορθούμενον, υἱοθετηθῇ ὡς ἐπίσημος συλλογὴ νόμων καὶ ἐκτυπωθῇ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶδε ποτὲ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, μάλιστα δὲ κυκλοφοροῦν εἰς χεῖρας διαφόρων, ἐν οἷς καὶ τοῦ Κλονάρη, ἵνα τὸ κρίνουν, ἀπωλέσθῃ. Διὰ τοῦτο ὁ Πύρρος ἀπευθύνει πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Δικαίου τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην ἀπὸ 12 Ἰουλίου 1830 ἀναφορὰν του, παραπονούμενος διὰ τὴν τύχην τοῦ χειρογράφου του³⁾. Εἰς τὴν ἀναφορὰν αὐτὴν συνάπτει καὶ ἓνα μόνον τμήμα ἐκ τοῦ Α' Βιβλίου τῆς συλλογῆς του, ἀρκετὸν διὰ νὰ λάβωμεν ἰδέαν καὶ νὰ κρίνωμεν τὸ ἔργον του, ὡς καὶ νὰ δικαιολογήσωμεν τοὺς νομικοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διότι τὸ ἠγνόησαν.

Εἰς τὸ τμήμα τοῦτο ὁ Πύρρος περιέλαβε παντοίαν ὕλην, ἀφορώσαν εἰς τὴν φορολογίαν, τὸ Κανονικὸν δίκαιον, τὸ Ἀποκρίν, τὸ Ποινικόν, τὸ Δικονομικόν κλπ. Αἱ διάφοροι διατάξεις εἶναι ἀνεκρίτως κατατασσόμεναι μὲ ἀρκετὰς ἐπαναλήψεις. Συχνά αὗται δὲν μεταφέρονται πιστῶς ἀπὸ τὰς πηγὰς, ἐξ ὧν παρελήφθησαν, ἀλλὰ ἐλλιπεῖς ἢ, ἀντιθέτως, μὲ αὐθαγέτους προσθήκας, ἄνευ δὲ οἰασομένης μνείας περὶ τοῦ πόθεν ἐλήφθησαν.

Ὡς δαίγμα τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἀξίας τοῦ «Δικανικοῦ Νόμου» παραθέτομεν, ἐν συνεχείᾳ τῆς δημοσιευομένης ἀναφορᾶς τοῦ Πύρρου, ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ συνοποδληθέντος μετ' αὐτῆς τμήματος τῆς συλλογῆς ταύτης.

Α*.

Πρὸς τὸ Σεβαστὸν ὑπουργεῖον τοῦ Δικαίου.

Κατὰ τὸ 1827 ἔτος ἰδὼν τὴν ἀνωμαλίαν τῶν νόμων, καὶ τὴν ἔλλειψιν αὐ-

¹⁾ Ὁ Κώδιξ οὗτος ἦτο γνωστὸς καὶ ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν (βλ. π.χ. Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ, Ἡ πολιτικὴ δικαιοσύνη κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν (Ἀθῆναι, 1941) ὑπ' ἀρ. 565 καὶ 568 ἔγγραφα, σ. 468, 470.

²⁾ Εἰς τὸ ἔγγραφόν του πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Δικαίου ὁ Πύρρος ἀναφέρει ὡς πηγὴν τῆς συλλογῆς του μόνον τὸν Ἀρμενόπουλον καὶ τὸν Βεκκαρίαν.

³⁾ Τὴν ἐπὶ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης γνωμοδότησιν τοῦ τότε Ὑπουργοῦ Ἰ. Γενατᾶ, βλέπε εἰς Π. ΖΕΠΟΥ ἔνθ. ἀν.

* Τὰ δημοσιευόμενα κείμενα ἀπόκεινται εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, παρατίθενται δὲ ἄνευ διορθώσεων.

τῶν εἰς τὸ ἔθνος, ἐπῆρα ἀνὰ χεῖρας τὸν Ἀρμενόπουλον καὶ μεταπλάσας αὐτόν, κατέταξα μὲ κόπον πολὺν εἰς τρία τμήματα. Εἰς τὸ Πρῶτον τούτων τμήμα κατέταξα τινὰ θεωρίαν τῶν νόμων, ἐρανίσας αὐτὴν ἀπὸ τὰ σπλάγχνα αὐτῶν τῶν νόμων. Εἰς τὸ Δεύτερον Τμήμα ἔκθεσα ἐν συντόμῳ τὸ Δικανικὸν διηρημένον εἰς εἴκοσι βιβλία περιέχοντα κατ' ἀλφάβητον πᾶσαν ὑπόθεσιν τῶν νόμων καὶ τὴν ποινὴν αὐτῶν, κατὰ τὸν βεκαρίαν. Εἰς τὸ τρίτον Τμήμα κατέταξα χωριστὰ τὰ ἐκκλησιαστικά: δηλ. συνοικέσια, γάμους, διαζύγια, καὶ ἄλλους κανόνας ἀναγκαίους εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν Κλῆρον· πρὸς τὸ τέλος τῆς Βίβλου ἐσχεδίασα καὶ ἐν γενικὸν δένδρον τῶν ἀνιόντων, κατιόντων καὶ ἐκ πλαγίων βαθμῶν τῆς συγγενείας τῶν ἀνθρώπων. Τὴν Βίβλον ταύτην μετὰ δύο χρόνους τότε ἐτελείωσα καὶ ἀντιγράψας τὸ ἔδωκα μὲ καλὴν πίστιν, ὥς παρακαταθήκην τῷ εὐγενεῖ Κυρίῳ Πανούτσῳ Νοταρᾷ, ὄντα τότε Προέδρῳ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως, μὲ ἀναφορὰν μου μάλιστα, διὰ νὰ τὴν παραστήσῃ εἰς τὴν τότε ἐκεῖ ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ὅπως ἰδοῦσα καὶ διορθώσασα τὰ ἑλλείποντα μὲ προσθαφαιρέσεις, νὰ δώσῃ τὴν ψῆφον της, διὰ νὰ πολλαπλασιασθῇ διὰ τοῦ τύπου πρὸς ὄφελος τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ καὶ τινὲς τῶν ἀνθρώπων δι' ἀγνοίαν τῶν νόμων γίνονται παραβάται αὐτῶν, καθὼς στοχάζομαι.

Ἐκτοτε Συνελεύσεις ἔμειναν ποῖαι, καὶ τὸ Βιβλίον μου ἔχθη ἀπὸ τὴν μέσῃ. Πολλάκις ἔγραψα τῷ Κυρίῳ Νοταρᾷ, μάλιστα καὶ ὁ Κύριος Θεοτόκης, καὶ ὁ Κύριος Καλλέργης οἱ Διοικηταὶ Ναυπλίου καὶ οὐδέποτε ἀπόκρισίν του ἐλάβομεν. Τέλος πάντων ἐλθὼν εἰς Ἀργος πέρσι μοι λέγει, ὅτι τὸ ἔδωκε τῷ Κυρίῳ Κλονάρη, ἔπειτα μοι ἔδωκε γράμμα διὰ νὰ τὸ ζητήσω ἀπὸ τὸν Κύριον Βάγιαν Ἀρχαιοφύλακα τοῦ Ἔθνους· μεταξὺ τούτων λοιπὸν τὸ Βιβλίον ἔχθη, καὶ ἐγὼ ἀμνηχανὼν προστρέχω τώρα εἰς τὴν Δικαιοσύνην, νὰ μὲ ὀδηγήσῃ πόθεν νὰ λάβω τὸ Βιβλίον μου. Διότι ἐγὼ κοπιάσας δύο χρόνους εἰς αὐτό, ἤθελον τὸ ἔχη τυπωμένον καὶ πωλημένον ἕως τώρα εἰς τὸν Κόσμον· αὐτὸ παρακαλῶ καὶ μένω μὲ τὸ ἀνῆκον Σέβας.

Ἀργος 1830 Ἰουλίου 12

Διονύσιος ὁ πύρρος

B.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΠΥΡΡΟΥ
ΝΟΜΟΣ ΔΙΚΑΝΙΚΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ Α'.

Περιέχον

(κενὸν)

Ἀγίων λείψανα ποτὲ δὲν πρέπει νὰ πωλῶνται μὲ χρήματα, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀκδάζωνται (sic) εὐλαβῶς, καὶ νὰ προσκυνοῦνται τιμητικῶς ἀπὸ τοὺς ἀληθεῖς

καὶ ὀρθοδόξους χριστιανούς, ἐπειδὴ καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ μὲ χρήματα δὲν πωλεῖται ποτέ· καὶ ἐὰν τις ἤθελεν εὐρεθῇ πωλῶν ἅγια λείψανα, ἢ ἐπίπλαστα καὶ ψευδῇ εἰς τιμὴν ἁγίων λειψάνων, νὰ παιδεύεται καὶ νὰ ἐξορίζεται μακράν, τὰ δὲ χρήματά του νὰ δίδονται εἰς πτωχὰς ἐκκλησίας.

Ἀγγαρείαν δὲν κάμνουν οὔτε οἱ ἐκκλησιαστικοί, οὔτε οἱ ψωμάδες, οὔτε τὰ ζῶα αὐτῶν· οὔτε οἱ ὀπλοποιοί, οὔτε οἱ ἄρχιατροί, οὔτε οἱ διδάσκαλοι τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ζωγράφων, οὔτε αἱ γυναῖκες, οὔτε ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔχουσιν ἕως δέκα ἕξ παῖδας, ἐκτὸς μόνον εἰς ἀνακαίνισιν γεφύρας, εἰς σύναξιν στρατεύματος ἐν καιρῷ πολέμου, εἰς κατασκευὴν λιμένος, φρουρίων, καὶ καραγωγείων ¹⁾ Βασιλικῶν, ἐν οἷς ἀγγαρεύονται καὶ τὰ ὑποζύγια αὐτῶν.

.....

Ἀγοράσας τις παρὰ γυναικὸς πρᾶγμα τοῦ υἱοῦ της, δὲν δύναται νὰ τὸ κρατήσῃ, ὅταν ὁ υἱὸς της τὸ ζητήσῃ, εἰ δὲ καὶ ὁ υἱὸς κληρονομήσῃ τὴν μητέρα του δὲν τὸ πέρνει.

.....

Ἀγοράσας τις πρᾶγμα μὲ προσηγὴν ἐξουσιαστοῦ, γίνεται κύριος τοῦ πράγματος ἐκεῖνου.

Ἀγοράσας τις πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἤξευρεν ὅτι ἦτον ξένον, δὲν δύναται νὰ τὸ ἐξουσιάζῃ, εἰ δὲ καὶ δὴν ἤξευρε τὸ κυριεῖται, κρίνεται ὅμως ὁ πωλητὴς μὲ τὸν πρῶτον αὐφθέντην αὐτοῦ.

.....

Ἀγοραστὴς ἐὰν δὲν πληρώσῃ τὴν τιμὴν τοῦ πράγματος ἕως εἰς τὸν διωρισμένον καιρὸν, δίδει μόνον τὸ διάφορον αὐτοῦ ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς παραδώσεως αὐτοῦ, ὅχι ὅμως καὶ ὅσα ἐμποροῦσε νὰ κερδίσῃ ὁ πωλητὴς ἀπὸ τὸ πρᾶγμα αὐτό, καὶ ἐὰν ἔξω τοῦ καιροῦ πληρωθῇ τὸ κεφάλαιον δὲν ζητεῖται διάφορον, ἐὰν δὲν εἶναι συμφωνημένον.

.....

Ἀγοραστὴς ἐὰν δὲν πληρώσῃ τὴν τιμὴν τοῦ πράγματος, δὲν κερδαίνει εὐθὺς τὸ πρᾶγμα αὐτό, ἢ τοῦλάχιστον τὸν ἀρῶραβῶνα διὰ τὸ πρᾶγμα.

Ἀγοραστὴς δὲν γίνεται κύριος τοῦ πράγματος ἀπὸ μόνην τὴν συμφωνίαν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν πληρωμὴν.

Ἀγοραστὴς πρὸ τοῦ λάβῃ τὸ πρᾶγμα, ἐὰν τὸ εὗρεν διεφθαρμένον δὲν χάνει, ἀλλ' ἂν μετὰ ταῦτα φθαρῇ χάνει, μάλιστα καὶ ἂν τὸ κρατήσῃ γιὰ πολὺν καιρὸν.

.....

¹⁾ Ἐκ τοῦ καραγός (λατ. carrago)=ὁ δι' ἁμαξῶν, τριβόλων καὶ ἄλλων μηχανῶν γενόμενος περιορισμὸς εἰς ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ. Βλ. Du Cange, Glossarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis ἐν λ.

Ἄγοραστής εἶναι ὁ πληρωτὴς καὶ ὄχι ὁ λογιζόμενος ἀγοραστής.

Ἀδελφοὶ ἀνάμεσόν των θέλοντες νὰ κληρονομήσωσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν χωρὶς διαθήκην, πρέπει νὰ φέρωσιν εἰς τὸ μέσον, ὅσα πράγματα ἔλαβον πρότερον ἀπὸ τοὺς γονεῖς αὐτῶν, ὄχι ὅμως καὶ ὅσα αὐτοὶ ἐκέρδισαν ἀπὸ τὴν τέχνην των, τόσον πρῶτον, ὅσον καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν, καὶ οὕτω μοιράζουσιν ἔξ ἴσου ἅπαντες, καὶ ἂν μικροὶ ᾖσι, καὶ ἂν μεγάλοι.

Ἀδελφός, ὅσα πράγματα ἔλαβε χάρισμα ἀπὸ τὸν πατέρα του εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, δὲν τὰ φέρει εἰς τὸ μέσον, εἰ δὲ τὰ ἔλαβεν ἐν ᾧ ἔζη ὁ πατήρ αὐτῶν, τὰ βάνει εἰς τὸ μέσον, ἐκτὸς μόνον ἂν ὁ πατήρ εἶπεν ἐκ στόματος, νὰ μὴν τὰ βάλλῃ εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ νὰ τὰ ἔχῃ χωριστά.

Αἵρετοὶ κριταὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐκλέγονται, ἢ διορίζονται ἀπὸ τοὺς ἐνάγοντας ἢ ἀπὸ τοὺς κριτάς, καὶ λαμβάνουσι τὰς κρίσεις αὐτοὶ κρίνοντες ἀποφασίζουσι καὶ ἡ κρίσις αὐτῶν πλέον δὲν χρεῖται μήτε ἀπὸ ἡγεμόνας μήτε ἀπὸ θείαν ἀντιγραφὴν ἢ δικαίος, ἢ ἀδικῶς γίνεσθαι καὶ ὅποιος δὲν ὑποτάσσεται εἰς αὐτούς, πληρώνει τὴν διορισθεῖσαν ποινὴν· εἰ αἵρετοὶ κριταὶ πρέπει νὰ ἐκλέγονται ἀνδρῶπι τῆμοι, σπουδαῖοι, καὶ εὐλαβούμενοι τῆς κρινόμενης ὑποθέσεως καὶ ὄχι ἀνίδεοι καὶ φιλοκερδεῖς.

Αἰχμάλωτος ἀλλόπιστος ἕως πέντε χρόνους πρέπει νὰ δουλεύσῃ τοῦ αὐθέντου του, ἔπειτα νὰ ἐλευθεροῦται.

Ἀνάγκυρος χρεώστης βληθεὶς εἰς φυλακὴν διὰ τρεῖς μῆνας, ἐλευθεροῦται τοῦ χρέους του, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχει τί νὰ δώσῃ.

Ἀνήλικος εἰς τὸν 14 χρόνον τῆς ἡλικίας του καταδικάζεται περὶ κλεψίας καὶ ὕβρεως καὶ φόνου.

Ἀνήλικος κληρονομήσας τινά, πληρώνει ἀφεύκτως καὶ τὸ χρέος αὐτοῦ.

Ἄνθρωπος ἀγοράσας πρᾶγμα, γράφει οἰκονομικῶς τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς του, τὸ κερδαίνει, πρέπει ὅμως νὰ ἐξεταχθῇ ἡ ἀλήθεια, ἂν εἶναι οὕτως.

Ἄνθρωπος ἂν δώσῃ πρᾶγμα εἰς τὴν γυναῖκα του πρὸς χρῆσιν αὐτῆς, καὶ δὲν εἰπῇ τίποτε εἰς τὴν θανήν του, δύναται νὰ τὸ ἔχῃ αὐτή, μέχρι τέλος τῆς ζωῆς αὐτῆς, ἂν καὶ ἤθελε δευτεροῦπανδρευθῇ· ἂν ὅμως ὁ ἄνθρωπος εἰπῇ εἰς τὴν θανήν

του νὰ τῆς πάρωσιν ὀπίσω, τὸ πέρνουσιν οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν θανὴν τελειόνουσι τὰ πάντα.

Ἄνὴρ ἀφ' οὗ ἀποθάνῃ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἄτεκνος, καὶ χωρὶς διαθήκην ἔαν καὶ δύο μῆνας μόνον συνζύσωσι, πέρνει ὀπίσω τὰ πράγματά του ὅλα ὅσα εὗρίσκονται καὶ ἔαν ἔδωκε προγάμου δωρεὰν πέρνει καὶ ἓν τρίτον μέρος τῆς προικὸς αὐτῆς, οἱ δὲ κληρονόμοι αὐτῆς λαμβάνουσι τὴν λοιπὴν περιουσίαν αὐτῆς.

Ἄνὴρ πιάσας τὸν μοιχὸν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ εἰς τὸ ἔργον, δὲν ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ τὸν θανατώσῃ, ἀλλὰ νὰ τὸν κρατήσῃ σωστὰ 20 ὥρας, προσκαλέσας μάρτυρας, εἰ δὲ καὶ τὸν ἀφήσῃ, δὲν δύναται πλέον νὰ τὸν ἐγκαλέσῃ, εἰ δὲ καὶ τοῦ φύγῃ, πρέπει αὐτὸς νὰ τὸν κυνηγήσῃ καὶ νὰ τὸν πιάσῃ, καὶ ἀφ' οὗ πιασθῇ, νὰ παιδευθῇ, νὰ σφραγισθῇ, νὰ ἐξορισθῇ, καὶ τὸ πρᾶγμα του νὰ τὸ πάρῃ ἡ Διοίκησις.

Ἄνὴρ λαβὼν μὲ ὄρκον κόρην τινὰ εἰς τάξιν γυναικὸς αὐτοῦ χωρὶς προῖκα, ἔαν τὴν διώξῃ παραλόγως, πρέπει νὰ τῆς δώσῃ τὸ τέταρτον μέρος τῆς οὐσίας αὐτοῦ, εἰς τόπον τοῦ διαζυγίου αὐτῶν τὸ τίον λαμβάνει καὶ ἔαν τὴν δεχθῇ εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὁμοίως καὶ ὅταν ἔχῃ τοῦλάχιστον ἕως τρεῖς υἱοὺς ἀπὸ αὐτῆς.

Ἄνὴρ ὅταν τελειωθῇ ὁ γάμος ζητᾷ τὴν προῖκα ἀπὸ τὸν τάξαντα, καὶ ὅχι ἡ γυνή, καὶ ὁ λαβὼν αὐτὴν δὲν δίδει ἐγγύησιν, εἰμὴ ἔαν πρότερον οὕτως ἐσυμφώνησαν.

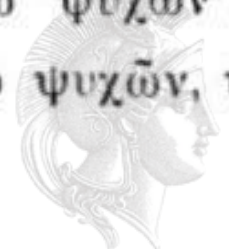
Ἄνὴρ ἀποθανὼν ἀφήνει τὰ πράγματά του εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ, καὶ ὅχι εἰς τὴν γυναῖκα του.

Ἄνὴρ τις συνομηλῶν μὲ τινὰ γυναῖκα, τὴν καταπείσει καὶ τὸν γράψει κληρονόμον, δὲν κατακρίνεται, διότι δὲν φαίνεται, ὅτι τὴν ἐβίασεν.

Ἄνὴρ εὗρὼν τὴν γυναῖκα του μοιχεύουσαν, καὶ θελήσῃ νὰ τὴν πάρῃ, ὕστερον σχεδὸν καὶ ἀπὸ δύο χρόνους, δὲν ἐμποδίζεται, ἔαν θέλῃ ὅμως καὶ αὐτή.

Ἄνὴρ πορνεύσας πεπορνευμένην γυναῖκα ἀπὸ πολλούς, δὲν καταδικάζεται ὡς μοιχός.

Ἄνὴρ ἀποθανὼν ἀφήσει υἱὸν κληρονόμον, καὶ μετ' ὀλίγον ἀφ' οὗ ἀποθάνει καὶ ὁ υἱὸς πρέπει νὰ γίνῃ ἡ περιουσία ὅλη τῶν δύο ψυχῶν εἰς τρία μερίδια, καὶ τὸ μὲν ἓν τούτων νὰ δίδεται εἰς ψυχικὰ τῶν δύο ψυχῶν, τὸ ἄλλον

τρίτον νὰ τὸ λάβουν οἱ γονεῖς τοῦ δευτέρου καὶ μικροτέρου ἀποθανόντος υἱοῦ, τὸ δὲ ἄλλον τρίτον νὰ τὸ λάβουν οἱ γονεῖς τοῦ μεγαλητέρου καὶ πρώτου ἀποθανόντος, ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἄδικον νὰ ὑστεροῦνται οἱ ταλαίπωροι γέροντες γονεῖς, καὶ τὰ

〈Ἐνταῦθα τελειώνει τὸ χειρόγραφον〉

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΔΙΑΘΗΚΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ

Τ Π Ο

ΣΤΑΥΡΟΥ Χ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ

Ἐκδίδομεν περαιτέρω ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἑξω - Δυτικῆς Μάνης δύο διαθήκας*.

Ἐν Μάνη μέχρι τῆς Ἑθνικῆς Ἀνεξαρτησίας, ἀλλὰ καὶ βραδύτερον — ἐν μέρει καὶ σήμερον — σπανίως συνετάσσοντο διαθήκαι. Οἱ Μανιάται *patres familiae* ἦσαν ἀπόλυτοι κύριοι, ἐφ' ὅσον ἔζων, ὁλοκλήρου τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας των. Συνήθως ὁμως εἰς ἕκαστον υἱόν, εὐθύς ὡς οὗτος ἐνηλικιούμενος ἤρχετο εἰς γάμου κοινωνίαν, ἐδίδετο προφορικῶς, κατὰ τὴν ἰδίαν τοῦ πατρὸς κρίσιν, μοῖρα τῆς περιουσίας. Συνηθέστερον ὁ τρόπος τῆς διανομῆς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐγίνετο ὡς ἑξῆς :

Οὗτος ἐν Δ. Μάνη ἐκάλει τοὺς *πραγματογνώμονας* τοῦ χωρίου ἢ, ἄλλως, *ἐκτιμητὰς* λεγομένους, καὶ περιήρχοντο ὁμοῦ διὰ τὴν κτηματικὴν αὐτοῦ περιουσίαν. Ταύτην διήρουν εἰς τόσας μερίδας, ὅσας ἦσαν τὰ τέκνα· εἶτα ἀνέγραφον τὰς μερίδας ταύτας ἀνὰ μίαν εἰς ἰσοκύβητα ὁμοιομόρφου φύλλα χαρτοῦ, τὰ ὅποια εὐθύς ἐσχημάτιζον εἰς κυλίνδρους. Αἱ οὕτω καθοριζόμεναι μοῖραι τῆς πατρικῆς περιουσίας ἐλέγοντο «*κληροὶ*» ἢ «*λαχνῶν*» ἢ «*μερτικά*». Εἰρήσθω ὅτι ὁ πατήρ ἐκ τῆς περιουσίας του διετήρει ἐκτὸς τῆς διανομῆς ταύτης ὅ,τι ἐνόμιζεν ἀναγκαῖον πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του συντήρησιν. Τοῦτο ὠνομάζετο «*γεροτρόφι*».

Ἐκ τῶν χαρτῶν τούτων ὁμοιομόρφων κυλίνδρων, τῶν ἀντιπροσωπευόντων τὰ μερίδια τῆς περιουσίας, εἰς γενομένην κοινὴν συγκέντρωσιν, εἰς ἣν προσεκαλοῦντο ὑπὸ τοῦ πατρὸς τὰ τέκνα — συνήθως δ' ἀκόμη καὶ οἱ *πραγματογνώμονες* καὶ οἱ συγγενεῖς — ὁ πατήρ διέτασεν ἕκαστον τῶν υἱῶν αὐτοῦ νὰ λάβῃ ἐκ τῆς χειρὸς του ἓνα τῶν «*λαχνῶν*» ἢ «*κληρῶν*» τούτων, ἀρχῆς γενομένης ἐκ τοῦ πρεσβυτέρου ἢ καὶ τοῦ νεωτέρου. Ἐὰν ἀπουσίαζεν εἰς τῶν υἱῶν, οὗτος, ἐφ' ὅσον ἦτο ἄγαμος, ἐλάμβανε τὸν ἀπομένοντα κληρον, ἄλλως ἀντεπροσωπεύετο διὰ τῆς συζύγου ἢ τοῦ τέκνου αὐτοῦ. Ὁ τοιοῦτος τρόπος διανομῆς ἐθεωρεῖτο ὡς διαθήκη ἄγραφος τοῦ πατρὸς, οὐδόλως ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν γραπτὴν σεβαστή. Ὁ «*λαχνός*» ἔκτοτε ἀπειτέλει τὸ περιουσιακὸν μερίδιον ἑκάστου τέκνου.

* Ταύτας μοι παρεχώρησαν εὐγενῶς πρὸς σπουδὴν καὶ ἔκδοσιν οἱ τῶν οἰκογενειῶν ἀπόγονοι, τὴν μὲν Α' ὁ καθηγητὴς τῶν Φυσικῶν κ. *Εὐάγγελος Ἀλ. Καλλέργης*, τὴν δὲ Β' ὁ ἔγκριτος δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης κ. *Γεώργιος Φτέρης* (*Τσιμπιδάρος*), πρὸς τοὺς ὁποίους ἐκφράζω ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας.

Σπανιώτατα τὰ τέκνα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς κατέφευγον εἰς τὰ δικαστήρια διὰ νὰ ζητήσουν νέαν διανομήν, νὰ «*ρίξουν*» τοὺς κλήρους», ὅπως λέγεται, ἔστω καὶ ἂν εἶχον ἀδικήθῃ. Ἐθεωρεῖτο τοῦτο παράβασις καὶ ἀσέβεια εἰς τὴν μνήμην τοῦ πατρὸς καὶ ἀνέντιμον εἰς τὰς συνειδήσεις, οὐ μόνον τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς κοινωνίας τοῦ χωρίου. Περὶ θυγατέρων οὐδεὶς λόγος. Αὗται ἔθεωροῦντο «*ξεπροικισταί*», δηλαδή δὲν ἐδικαιοῦντο νὰ λάβουν κλῆρον, διότι ὑπανδρευθεῖσαι ἔλαβον, ἔαν εἶχον λάβει, εἰς κινητὰ ἢ ἀκίνητα προῖκα, ὅτε μεγαλύτεραν, ὅτε δὲ μικροτέραν, ἐκ τῆς πατρικῆς περιουσίας. Ἐὰν ὅμως θυγάτηρ τις παρέμενε μέχρι τῆς ὥρας τῆς διανομῆς ἢ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς ἄγαμος, τότε ἐλάμβανε καὶ αὕτη κανονικὴν μοῖραν. Γραπτὰς διαθήκας συνήθως ἔκαμνον οἱ ἐπιφανεῖς Μανιάται, ὅσakis ἤθελον νὰ ἀφήσουν διὰ ψυχικὴν σωτηρίαν τῶν (*ψυχικό*), κτήματά τινα εἰς μοναστήρια ἢ ξένα πρόσωπα (ἱερεῖς, μοναχοὺς, ψυχογιοὺς κ.λ.π.), ἐνίοτε ὅμως καὶ διὰ λόγους γοήτρου αὐτῶν. «*Ἀφῆκε*», ἔλεγον οἱ ὁμοχώριοί των, ὁ τάδε τὴν «*ὁμολογία*» τὸν ὅταν τὴν ἐδιάβαζαν, «*ἐκλαιγαν καὶ τὰ παιδιὰ, ραῖζανε κι' οἱ πέτρες*».

Τὰς διαθήκας ταύτας συνέτασσαν κυρίως οἱ κατέχοντες τὸ ὄφφικιον τοῦ ταβουλαρίου ἢ οἱ ἱερεῖς, ὡς τοῦτο ἐξαγεται ἐκ τῆς μετὰ χειρὸς παρατιθεμένης ἀντιγράφου τοῦ 1622 σιγυλλώδους πράξεως τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου, ἀφορώσης εἰς τοὺς ταβουλαρίους τοῦ σταυροπηγιακοῦ χωρίου Πρασταίου τοῦ τ. δ. Καρδαμύλης, ἀπεσπασμένης δὲ ἐκ τῆς Νομικῆς Συναγωγῆς Δοσιθέου (φ. 291^α) καὶ ἐχούσης οὕτω :

Κύριλλος Ἐλέφ Θεοῦ

Ἐπειδὴ μετὰξὺ Δημητρίου Ἀλαγκιόζη καὶ Γεωργίου Μεντριτίκα ὑπῆρχον σκάνδαλα καὶ συγχύσεις περὶ τοῦ ὄφφικίου τοῦ ταβουλαρικοῦ τοῦ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ σταυροπηγίου τοῦ Πρασταίου καὶ ποτὲ μὲν τοῦ Δημητρίου λέγοντος, ὡς ἔχοντος αὐτό, ποτὲ δὲ τοῦ Γεωργίου, καὶ οὐ διέλειπον καθ' ἐκάστην αἱ ἀλληλομαχίαι, ἦλθεν ὁ αὐτὸς Δημήτριος Ἀλαγκιόζης ἐπὶ συνόδου καὶ ἐζήτησεν, ἵνα, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ αὐτοῦ σταυροπηγίου τοῦ Πρασταίου ἐπιφέρουσι τὰς ζημίας καὶ τὰ ἐπερχόμενα βάρη τῶν ἐνοριῶν, δοθῇ τοῖς αὐτοῖς ἱερεῦσι τοῦ αὐτοῦ πατριαρχικοῦ σταυροπηγίου τοῦ Πρασταίου καὶ μηκέτι ἔχειν ἄδειαν ἀπὸ τοῦδε τὸν Δημήτριον αὐτὸν Ἀλαγκιόζην καὶ τὸν Γεώργιον Μεντρίκαν γράφειν τὰ προικοσυμβόλαια καὶ τὰ λοιπὰ χαρτῶα ἔγγραφα, ἀλλ' οἱ ἱερεῖς μόνον, τούτου χάριν ἢ μετριότης ἡμῶν τὴν αἴτησιν ταύτην ἀποδεξαμένη, ὡς εὐλογον, γράφει καὶ ἐν ἀγίῳ ἀποφαίνεται καὶ διορίζεται πνεύματι, γνώμῃ καὶ τῶν μακαριωτάτων πατριαρχῶν, τοῦ τε Ἀντιοχείας κυρίου Κυρίλλου καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων κυρ-Θεοφάνους καὶ τῶν λοιπῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν,

ἵνα ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, οἱ μὲν ἱερεῖς τοῦ αὐτοῦ πατριαρχικοῦ σταυροπηγίου τοῦ Πραστείου γράψωσι τὰ προικῶα συμβόλαια καὶ τὰ λοιπὰ χαρτῶα ἔγγραφα τῶν ἐνοριακῶν αὐτῶν καὶ λαμβάνωσι τὸ ἐξ ἔθους δίκαιον διακριτικῶς, τὰ δὲ γράμματα ἅπερ ἔχουσιν, ὅτε Δημήτριος Ἀλαγκιόζης καὶ ὁ Γεώργιος Μεντρίκας, ὑπάρχουσιν ἄκυρα καὶ ἀνίσχυρα καὶ εἰς οὐδὲν λογιζέσθωσαν, ἂν δ' ὁψέποτε ὁ Δημήτριος αὐτὸς καὶ ὁ Γεώργιος θελήσωσι πάλιν ἐνοχλῆσαι τοῖς ἱερεῦσι καὶ σκάνδαλόν τι καὶ σύγχυσιν διεγείρειν, ἢ καὶ ζητῆσαι παρ' αὐτῶν ἢ ἄσπρα ἢ ἄλλο τι, ἀφωρισμένοι ὦσιν ἀπὸ Θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτοι καὶ ἐξω τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου δήλωσιν καὶ ἀσφάλειαν ἐδόθη καὶ τὸ παρὸν συνοδικὸν γράμμα τοῖς ἱερεῦσι τοῦ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ σταυροπηγίου τοῦ Πραστείου.

Ἐν ἔτει /ζρλϜ/ ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ, Ἰνδικτιῶνος Ε'.

Ἡ πρώτη διαθήκη, ἄνευ χρονολογίας καὶ τόπου, συνετάγη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Καλλεργάκη - Σκούμπλου καὶ προσέρχεται ἐκ τῆς πάλαι ποτὲ Καπετανίας τῆς Ἀνδρουβίστης (τὸ παλαιότερον Ἀρδουβιστὰ) τῆς νῦν Κοινότητος Ἐξωχωρίου τοῦ τ. δ. Καρδαμύλης. Ἐπὶ τοῦ ἰδίου τῆς διαθήκης χάρτου εἶναι γεγραμμένα καὶ τέσσαρες δικαιοπραξίαι, σχετιζομένης πρὸς τὰ κατιόντα τοῦ διαθέτου προσώπου. Αὕτη εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ ἐνεστικῷ μεθ' ὑδατίνων γραμμῶν διφθέλου χάρτου, διαστάσεων 0,30 x 0,20, οὗτινος τὸ μὲν κείμενον καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν πρώτην σελίδα, αἱ δὲ ὑπογραφαὶ τῶν μαρτύρων μέρος τῆς δευτέρας. Μετά τι κενόν, ὀλίγον κάτω τοῦ μέσου, σημειοῦται ὁ συντάξας καὶ γράψας τὴν διαθήκην Ἡσαΐας Ἱερομόναχος ὁ Σκούμπλος. Τὰ ἄλλα ἔγγραφα εἶναι γεγραμμένα ἀτάκτως, τοῦτο μὲν ἀντιστρόφως, τοῦτο δὲ ἐν ἡμικλάστῳ τοῦ χάρτου καὶ δι' ἑτέρας ἑκαστον χειρός.

Ἡ δημοσίευσις καὶ τῶν ἐγγράφων μετὰ τῆς διαθήκης εἶναι ἀναγκαία, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι χρησιμεύουν εἰς τὸ νὰ προσδιορίσουν χρονικῶς (ante quem) ταύτην, ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι ταῦτα ἀποτελοῦν ἄλυσιν συμβάσεων τῆς αὐτῆς οἰκογενείας καὶ σχετικὰ πρὸς ἄλληλα.

Τὰ ἔγγραφα ἠριθμήσαμεν, τὴν μὲν διαθήκην διὰ τοῦ Α, τὰ δ' ἑτερα διὰ τοῦ α' - δ', ἀποβλέψαντες εἰς τὴν χρονολόγησιν ἑκάστου. Τὰ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα α', β', γ', εἶναι ἔγγραφα πωλήσεως ἀπὸ 14ης Αὐγούστου, 4ης Σεπτεμβρίου καὶ 1ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1728, ἐν οἷς ἀγορασταὶ φαίνονται ὁ Στρατήγης, Θεοδορῆς καὶ Κωστάκης, τὰ «Καλεργάκια».

Οὗτοι ἀναμφιβόλως ἦσαν οἱ υἱοὶ καὶ κληρονόμοι τοῦ ἐν τῷ μεταξύ ἀποβιώσαντος διαθέτου Ἰωάννου Καλλεργάκη τοῦ Σκούμπλου. Τὸ ὑπὸ τὸ στοιχεῖον δ', κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, διότι τοῦτο εἶναι ἀκέφαλον, ἀποτελεῖ δωρεὰν

ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ γηροτροφείου της πρὸς τὸν πρωτότοκον υἱὸν καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς διατροφῆς της (ἀποκοπῆς). Τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἶναι λογικὸν νὰ εἰκάσωμεν ὅτι θὰ συνετάγη μετὰ τὸ 1728. Οὕτω τὸ ἔτος 1728 τίθεται ὡς terminus ante quem ὅθεν πρέπει νὰ συνετάγη ἡ διαθήκη. Ὁ συντάκτης καὶ γραφεὺς αὐτῆς ἡγούμενος Ἡσαΐας Σκοῦμπλος, συγγενὴς προφανῶς τοῦ διαθέτου, κέκτητε μαιτρίαν παιδείαν, ὅπωςδὴποτε ὅμως ἀνωτέραν τῶν γραφέων τῶν ἄλλων ἔγγράφων. Ἡ γραφή του εἶναι πῶς ἐπηρεασμένη ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων τῆς τυπογραφίας τῆς Ἑνετίας. Ἀγνοεῖ παντελῶς τὴν στίξιν καὶ τὸν τονισμόν, πλὴν τοῦ ὀνόματός του, καὶ γέμει ἀνορθογραφιῶν. Τὰ γράμματα μεγάλα καὶ ἱκανῶς εὐανάγνωστα, ἀλλ' αἱ πλεῖσται τῶν λέξεων γράφονται ἀπ' ἀλλήλων ἀδιαχώριστοι. Αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μαρτύρων εἶναι αὐτόγραφοι.

Οἱ γραφεῖς τῶν α', β', γ', ἔγγράφων, μετὰ κόπου δύνανται νὰ γράψουν, ὁ δὲ τοῦ δ' μετὰ μεγίστου κόπου καὶ οὐχὶ πάντοτε κατορθώνει νὰ ἀποτυπώσῃ ἀκεραίας τὰς λέξεις, εἰς τρόπον ὥστε λέξεις πᾶντες νὰ καθίστανται πάντῃ ἀδιανόητοι.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Καλλεργῶν - Σκούμπλων τῆς Δ. Μάνης.

Οἱ Καλλεργῶν - Σκούμπλοι τῆς Κοινότητος Ἐξωχωρίου, τοῦ τ. Δήμου Καρδαμύλης εἶναι ἀρχαία καὶ πρόκριτος οἰκογένεια τῆς πάλαι ποτὲ Καπετανίας τῆς Ἀνδρουβίστης¹, πιθανῶς οὐχὶ αὐτόχθων, ἀλλὰ ἐγκατασταθεῖσα ἐκεῖ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, ὅτε οἰκογένειαι ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ἰδίᾳ δὲ ἐκ τῆς ἄλλης Πελοποννήσου καὶ δὴ ἐκ Μεσσηνίας καὶ Λακεδαιμόνου, δι' ἀσφάλειαν ζωῆς κατέφυγον ἐπὶ τῶν Α. καὶ Δ. ὑπορειῶν τοῦ Ταυγέτου².

Τὸ παλαιότερον αὐτῶν ὄνομα ἦτο «Σκοῦμπλος»³. Τοῦτο παραδίδεται γρα-

¹) Ὁ τύπος «Ἀνδρουβίστα» νεώτερος. (Βλ. ΣΤ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ, Ἐγγραφα Ἰδιωτικὰ ἐκ Δ. Μάνης τῶν ἐτῶν 1547 - 1830, Ἐπετ. τοῦ Ἀρχ. Ἱστορ. τοῦ Ἑλλήν. Δικαίου τῆς Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, τευχ. 3 (1950) σ. 66 καὶ 109, ἐνθα ἡ ἐτυμολογία καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

²) Ἐκτενέστερον (Βλ. ΣΤ. Χ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 64 κέξ. Πρὸς τούτοις καὶ δύο νέα ἄρθρα του, «Ἡ Καρδαμύλη» καὶ «Ἀνδρουβίστα» εἰς Ἐφ. «Ὁ Φάρος τῆς Λακωνίας» Ἀθῆναι 1, 16 Δεκ. 1953 φυλ. 11 καὶ 12.

³) Καὶ τοῦτο εἰκάζω ὅτι εἶναι παρωνύμιον. Πιθανὴ ἐτυμολογία αὐτοῦ. 1) Ἐκ τοῦ Κουλοῦμπος (Κουλουμπῆς, Κουλουμπέας, Κουλουμβάκης εἰσέτι εἰς τὰ χωρία τοῦ τ. δ. Καρδαμύλης) Σ]κουλοῦμπος) Σκλουῦμπος) Σκοῦμπλος. Ὁ τύπος «Σκλουῦμπος» διασώζεται εἰσέτι εἰς ἓνα τῶν συνοικισμῶν τοῦ Ἐξωχωρίου, τὰ «Σκλουμπαῖκα». Ἐπὼν. Κουλοῦμπος α) εἰς Τσακωνιάν. Η. PERNOT, Introduction à l'étude du dialecte Tsakonien Paris 1934, σ. 387, β) Πειρατὴς Columbus ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Βενετῶν τὸ 1476 (VL. LAMANSKY, Sectrets d'état de Venise. S. Pétersbourg, 1884 σ. 24, 819 γ') εἰς Χίον, G. Columbo, sacerdote Chioti (Ἐγγρ. Χρυ-

πτῶς, ἐξ ὧσων γνωρίζω, ἐξ ἐγγράφου τοῦ 1618 τῶν προκρίτων τῆς Μάνης, ἀποσταλέντος πρὸς τὸν Γάλλον Δοῦκα τοῦ Νεβέρ, τὸν ἀποκαλούμενον Παλαιολόγον, ὅπου ὑπογράφεται ὁ «Γεώργιος Σκοῦμπλος καὶ Ταβουλάριος Ἀρδούβιστας με δὴν τὴν Χώραν»¹. Συνοικισμὸς τῆς Κοινότητος καὶ σήμερον διατηρεῖ τὴν ὀνομασίαν «Σκλουμπαίικα», ἀντὶ «Σκουμπλαίικα», προφανῶς διότι ποτὲ ἀνῆκε εἰς τὴν «σειριάν» τῶν Σκούμπλων. Οἰκογένεια Σκούμπλου παραδίδεται καὶ ἐκ Ζακύνθου τῷ 1687², πιθανώτατα Μανιάτικης καταγωγῆς, γνωστοῦ ὄντος ὅτι πολλαὶ οἰκογένειαι τῆς Μάνης ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ ἰδίᾳ εἰς Ζάκυνθον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἑνετῶν³.

Ἐκ τούτου γίνεται φανερόν ὅτι τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ καὶ τοῖς ἐγγράφοις, ὡς

σάνθου Λάσκαρη Ἀρχιεπ. Λακεδαιμονίας εἰς Δοῦκα Νεβέρ 1613 : (C. BUCHON, Nouv. Rech. Hist. τ. I (1845) σ. 288) καὶ Παπα-Κούλουμπος (I. T. ΒΙΣΒΙΖΗ, Αἱ περιουσιακαὶ σχέσεις συζύγων, ἐν Ἑπετ. Ἀρχ. Ἰστ. Δικ. Ἀκ. Ἀθ. τ.1 (1948) σ. 98 (ἐγγρ. ἔτ. 1677), Κουλουπῆς Γεώργης, αὐτόθι σ. 87, 82, Θωμᾶς σ. 82, 86, 89, 91, 92, Γεωργίου 92, Καλὴ 81, 82, Κυριακὴ 81, Κώστας 81, Μιχάλης 82, 90, 92, Σγούρας 91. Κ. ΚΑΝΕΛΛΑΚΙ, Χιακὰ Ἀνάλεκτα, ἐν Ἀθῆναις 1890 σ. 463) ἔνθα : καὶ Γερωδιάδης Κουλούμπος (1702) σ. 401 γεώργης τοῦ κόστα Κουλούμπου (1645), Κούλουμπος (Πυργίου - Κουλούμπος : Χ. Γ. ΖΟΛΩΤΑ, Χίος τ. 1β σ. 254). Καὶ τοπων. εἰς Θήραν «Κουλούμπος» (Ἀρχαῖον Ἱστορικὸν Λεξικόν). Ὁμοίως «κουλούμπος», (Ἰταλ.) τὰ πρῶτα σῦλλα τοῦ Τουρκικοῦ Ἀκουλούμπα, ἢ νεραζολόκουθον (Νάξος) κουλούμπα, ἢ ἡ κεφαλὴ (Θήρα) καὶ παρωνύμιον. κουλούμπα, ἢ ἡ ἐξωτερικὴ περὶ τὸ μέσον πλευρὰ τοῦ πλοίου (Κάρπαθος). Κουλούμπα, ἢ ἀσθένεια (Παξοί) κουλούμπας, ὁ μελισσόχορτον (Κύπρος) (Ἀρχ. Ἰστ. Λεξ.). Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ τούτου φαινομένου Βλ. ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΕΛΙΔΟΥ, Προσθήκη καὶ ἀφαίρεσις σ πρὸ συμφώνου, ἐν τῇ μέσῃ καὶ νέῃ Ἑλληνικῇ, ἐν Byz. - Neugr. Jahrbücher τ. 6 (1928) σ. 402 κέξ., Κ. ΦΟΥ, Lautsystem der Griech. Vulgärsprache, Leipzig 1879 σ. 74 κέξ. 2) Ἐκ τοῦ : Σκούβουλον > Σκοῦβλον > Σκοῦμπλος. Σκούβουλον ἢ λ. εὑρεται παρὰ DU CANGE, Gloss. ἐν λ. καὶ σημαίνει solanum hortense, εἶδος στρύχνης, μελιτζάνας. (Πρβ. Π. ΒΛΑΣΤΟΥ, Συνών. σ. 473). σκούβουλον, τό ἢ σκουλίτσα (ΣΟΜΑΒΕΡΑΣ ἐν λ.). Scouolo ἐν τῇ Ἰταλ. ἢ ψήκτρα. σκούβλο, τό ἢ βούρτσα τῶν ἐνδυμάτων (Λευκάς, Κεφαλληνία) σκούβ'λο, τό (Πρέβεζα). σκούβλος, ὁ ἢ βούρτσα (Κέρκυρα, Παξοί) σκούβλα, ἢ ψήκτρα (Τήνος) σκούβαλο, τό ἢ βούρτσα (Κορσική, Ν. ΦΑΡΔΥ, Ὑλη σ. 200) σκούβουλο, τό (Σῦρος) ξυλάφιον εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου θέτουν ἓν τεμάχιον καὶ δι' αὐτοῦ ἀπομακρύνουν τὰς μελίσσας, πού ἔχουν κολλήσει εἰς τὴν κυψέλην. (Ἀρχ. Ἰστ. Λεξ.) σκούβαλον (ΚΟΡΑΗΣ Ἀτ. 4, 518) μικρὰ φιλοκαλία.

¹) BUCHON, ἔνθ' ἄνωτ. τ. Α σ. 273 MIKLOSICH - MÜLLER, Acta. Vol. III (1865) σ. 270. BERGER de XIVREY, Memoires sur une tentative d'insurrection organisée dans la Morée de 1612 à 1619. Paris 1841 σ. 27, Α. Β. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ, Ἡ Μάνη καὶ ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία. Ἀθῆναι 1923 σ. 69.

²) Α. ΖΩΗ, Λεξικὸν Ζακύνθου. Ἐν Ζακ. 1898 σ. 1020 β.

³) Ν. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ, Γοιχογραφίαι ἐν Ζακύνθῳ, ἐν Καινῇ Διδαχῇ τ. 3 (1920) σ. 74, ἔνθα ἡ παλαιότερα βιβλιογρ., Δ. Β. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ, Μελίσσηνοι καὶ Κοντόσταβλοι ἐκ Μάνης εἰς Ζάκυνθον, ἐν Ἑπ. Μεσαιων. Ἀρχεῖον Γ (1951) σ. 141 κέξ.—, Μανιάται εἰς Ζάκυνθον, ἐν Ἑπετ. Ἀρχ. Ἰστ. Ἑλλήν. Δικαίου, τ. Ε' (1954) σ. 62 καὶ σημ. 3—, Σχέσεις Ζακύνθου καὶ Μάνης, ἐν Περ. «Αἰξωνή» 3 (1953) σ. 123 κέξ.

καὶ ἄλλοθεν, παραδιδόμενα: *Καλ(λ)ιεργάκης, Καλ(λ)εργάκης, Καλ(λ)εργέας* καὶ *Καλ(λ)έργης* εἶναι μεταγενέστερον παρωνύμιον, τὸ ὁποῖον ἀπεδόθη ἀρχικῶς εἰς τινα ἐκ τῶν Σκούμπλων, ὡς ἐνδειξίς, πιθανώτατα, τῆς ἐν τινι τέχνῃ ιδιότητος του. Τὸ παρωνύμιον προϊόντος τοῦ χρόνου ἐπεκρατῆσαν ἐξετόπισε τὸ πραγματικὸν ἐπώνυμον.

Εἶναι δὲ λίαν εὐλογον νὰ συμπεράνωμεν τοῦτο, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν πατριαρχικότητα τῆς Μανιάτικης οἰκογενείας, καθὼς καὶ ὅτι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς ἠκολούθει, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ ὁ υἱός, ἀλλὰ καὶ συνετέλει τοῦτο συχνὰ εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος¹. Ἀπόδειξις δὲ τοῦ τελευταίου τούτου, ὅτι συνυπάρχουν αὐτὰ ἐπὶ μακρόν, ὡς ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος διαθήκῃ «*Ἰωάννης ὁ Καλεργάκης ὁ Σκοῦμπλος*». Ὁμοίως καὶ τὰ δύο ὀνόματα ἀναγράφονται καὶ εἰς κτιτορικὴν ἐπιγραφὴν ἐκκλησιδίου, μονοκλίτου μετὰ καμάρας, ἱστορημένου κατὰ τὸ ἥμισυ δι' ὠραίων ἀγιογραφιῶν, (Ἅγιος Νικόλαος, Ἀποκαθήλωσις, Παναγία ἐνθρονος, Μέγας Ἀρχιερεὺς Ἅγιος Μανδήλιον, Ἅγιος Ἰωάννης, Ἁγία Μαρίνα, Ἀρχάγγελος Μιχαήλ), τιμωμένοι ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κειμένου δὲ εἰς ἀπόστασιν ἡμισίας ὁδοῦ ἔξω τοῦ χωρίου Ἐξωχωρίου πρὸς Ν., εἰς θέσιν «*Τίγλα*», ὅπερ καὶ σήμερον εἶναι ιδιοκτησία τῆς ἰδίας οἰκογενείας. Ἡ ἐπιγραφὴ δὲ ἔχει οὕτως: «*Ἀναβλήθη ἐκ βράθρων γῆς καὶ ἱστορίσθη ἡ παρὼν (sic) ζωγραφία τοῦ ἐν Ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου διὰ ἔξοδα τοῦ εὐλαβοῦς Στρατήγῃ Καλλέργῃ Σκούμπλου ἐκ βράθρειαν αὐτοῦ, τῆς συμβίας καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ καὶ εἰς μνημόσυνον τῶν γονέων καὶ ἀδελφῶν αὐτοῦ. Ἔτος ἀπὸ τῆς ἐν σαρκὶ οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ αψμε (1745) μηνὶ Σεπτεμβρίου 15*»². Τὸ ἐν συνεπῶς ἐπώνυμον - Καλεργάκης - Καλλέργης - τὸ καὶ νεώτερον, προσεκτῆθη προδήλως ἐκ τῆς ἐπαγγελματικῆς ιδιότητος, καὶ τὸ ἕτερον, τὸ παλαιὸν — «*Σκοῦμπλος*» —, ἐδήλου τὸ τῆς οἰκογενειακῆς ἐπωνυμίας.

Οἰκογένεια Καλεργῶν ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὸ χωρίον Γωνέα τῆς Α. Μάνης³. Οὐδεμίαν ὁμως ἐνδειξιν ἔχομεν, πλὴν τῆς συνωνυμίας, διὰ νὰ τὴν συσχετίσωμεν πρὸς τὴν τῆς Ἀνδρουβίστης τῆς Δ. Μάνης. Τὸ ἐπώνυμον ἄλλωστε «*Καλλέργης*»

¹) Πρβλ. Ἰωάννης Μαυρομιχάλης - Κατσῆς (=τελώνης). Ἐπων. Κατσάκος. Γρηγοράκης - Μαγγιόρος (=Ἀξιωματικός), Ἐπων. Μαγγιοράκος. Θεοδ. Γρηγοράκης Μπέης τῆς Μάνης. Ἐπων. Θεοδωρομπεάκος Ὁμοίως Ἐξαρχέας, Παπαδέας, Δασκαλέας, κλπ. Γενικώτερον περὶ τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος κυρίων ὀνομάτων ἐν Μάνῃ: Βλ. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ, Περὶ τῶν καταλήξεων - εἰς - βρόχι - αἶος, εἰς *Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον* τ. 6 (1923) σ. 237 κέξ. καὶ δὴ σ. 248.

²) Ἡ κτιτορικὴ ἐπιγραφὴ ἀνέκδοτος παρ' ἐμοί, δημοσιεύεται νῦν τὸ πρῶτον. Ὁ κτίτωρ οὗτος Στρατήγης, πιθανώτατα, υἱὸς τοῦ διαθέτου Ἰωάννου, οὗτινος γίνεται μνεῖα καὶ ἐν τοῖς ἐγγράφοις β', γ' καὶ δ'.

³) Ν. Θ. ΚΑΤΣΙΚΑΡΟΥ, Ἡ βεντέττα ἐν Μάνῃ, Ἀθήναι 1933 σ. 79.

παραδίδεται καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς 'Ελλάδος'. Μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ βυζαντινὴ, πριγκιπική, οἰκογένεια Καλλεργῶν ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ὑπάρχει ἐν Κρήτῃ¹, ὡς καὶ εὐγενὴς τοιαύτη ἐν Λευκωσίᾳ - Κύπρου². Δὲν ἀποκλείεται βεβαίως τινὲς τῶν ἐν 'Ελλάδι Καλλεργῶν νὰ ἔχουν καὶ κοινὴν τὴν προέλευσιν.

Ἡ χρῆσις πάλιν τοῦ οὐσιαστικοποιηθέντος ἐπιθέτου «καλ(λ)ιέργος, καλ(λ)ιέργοι» ἦτο ἐν χρήσει εἰς πλείστα ἰδιώματα τῆς μεσαιωνικῆς 'Ελληνικῆς γλώσσης. Ὁ 'Αντ. Χατζῆς³, ἐτυμολογῶν τὸ ὄνομα «Καλίεργος» ἐκ τῆς 'Ενετικῆς (*caligher* = ὑποδηματοποιός), εἰκάζει ὅτι, ἴσως, προῆλθεν ἀπὸ τοῦ «Καλιέργης» καὶ τὸ «Καλιέργης», ὅπερ, καθ' ἡμᾶς, ἀτοπον. Τὸ «Καλλέργης» μετὰ διπλοῦ λ, ὡς καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ν. Πολίτου⁴ προσαγόμενα (*Καλλιφρονᾶς, Καλλίεργος, Καλλίχορος, Καλλιμάχης*), θεωρεῖ λόγια, δεχόμενος ὅτι τὰ μετὰ τοῦ καλλι - σύνθετα ἀγνοεῖ ἢ νεωτέρα ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Ἄλλ' ἡ περὶ τοῦ ἐτύμου ὀρθὴ ἐρμηνεία ἀφίεται εἰς τοὺς γλωσσολόγους. Δι' ἡμᾶς ἀρκεῖ ὅτι καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ὑποδηλοῦται ἐπάγγελμα καὶ ὅτι παλαιόθεν παραδίδονται καὶ αἱ δύο γραφαὶ (λ ἢ λλ)⁵.

¹) 'Αντζελο Καλλέργης, ἐν Ζακύνθῳ ἐξ ἔργου 23 Ἀπριλ. 1684 (Δ. Β. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ, 'Επ. 'Αρχ. 'Ιστ. Πικ. τ. 5 (1954) σ. 62 1). Χρ. Καλλέργης, Σιμόναϊος, σπουδαστὴς ἐν Πίζῃ (1816) (Κ. ΣΑΦΑ, Νεφέλη, Φιλολογία 'Εν 'Αθήναις (1908) σ. 655). ²) 'Ιωάν. Καλλέργης ἐξ 'Αττικής, φονευθεὶς ἀγωνιστὴς ὑπὸ τὸν Χ' Μελέτην Βασιλείου (Φάκ. 'Αγων. 'Εθν. Βιβλ., Δ. ΣΟΥΡΜΕΛΗ, 'Ιστορία τῶν 'Αθηνῶν. 'Εν Λίγινῃ 1884 σ. 205). Ν. Νιζολ. Καλλέργης, Χίος, Πυρπολητὴς (Φάκ. 'Αρχ. 'Αγων. 'Εθν. Βιβλ.). Ὡς κυριώτατος ἀπαιτητὸν: «Καλλέργω» χωρίον Μυλοποτάμου - Κρήτης: (Α. ΓΟΥΔΑ, Βίοι Τσουδερῶν ἢ Καλλεργῶν. 'Εν 'Αθήναις 1930 σ. 24, Ν. ΣΤΑΥΡΑΚΗ, Στατιστικὴ Πληθυσμοῦ Κρήτης. 'Αθῆναι 1890 σ. 18), «Καλλεργ(γ)ιανά» χ. ἐν Κισσάμῳ (Μ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ, Κρητικά. 'Αθῆναι 1842 σ. 41). «Καλλέργου» συνοικ. Καλ(λ)ιανοῦ - Καρυστίας (Α. ΔΡΑΚΑΚΗ - Σ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ, 'Αρχεῖον Δήμων καὶ Κοινοτήτων τ. Β (1939) σ. 388) Ὁμοίως ὡς βαπτιστικὸν «Καλλέργα» (Ν. ΒΕΗ, Παρατηρήσεις εἰς τὸ Συναξάριον τῶν εὐγενῶν γυναικῶν καὶ τιμιωτάτων ἀρχοντισσῶν, ἐν 'Επ. Φιλ. Συνλ. Παρνασσοῦ τ. Θ' (1906) σ. 139).

²) Α. ΓΟΥΔΑ, ἐνθ' ἀν. (προλεγ.) σ. 7, ΣΤ. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΟΥ, Συνθήκη μεταξὺ 'Ενετικῆς Δημοκρατίας καὶ 'Αλεξίου Καλλιέργου, ἐν «'Αθηνᾶ» 14 (1902) σ. 289 κέξ. Τὸ δίπλωμα (προβελέγιον) τῶν Σχορδιλῶν Κρήτης. ΕΕΚΣ 2 (1939) σ. 300, Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, Ἡ Συνθήκη 'Ενετῶν - Καλλέργη (Κρητικὰ Χρονικὰ Γ' (1949) σ. 265 κέξ.). 13 - 14 αἱ. [Π]τερύγ[ων τ]ῶν [τῇ σ]κέπη, στρα[τ]η[λ]άτα, τοῦ Κα[λλ]ιέρ[γ]η περιφροῦ[ει] πρακτέα (V. Laurent, Les bulles métriques dans la sigillographie byzantine, ἐν «'Ελληνικοῖς» τ. 5 (1932) σ. 170).

³) ΑΡΧΙΜ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ, 'Ιστορία χρονολογικὴ τῆς νήσου Κύπρου. 'Ενετία 1788 σ. 272 - 3, καὶ ἔκδ. Βα (1902) σ. 405 - 6, Παρνασσός τ. 11 (1887) σ. 261, 'Αθηνᾶ ΛΔ' (1934) σ. 140.

⁴) 'Επιστημονικὴ 'Ηχώ τ. 17 (1930) σ. 50β.

⁵) Παραδόσεις τ. Β' (1904) σ. 1252.

⁶) Ὁ πρῶτος ἐκ Κρήτης εἰς Ἰθάκην τῷ 1500 ἀφικθεὶς ἐλέγετο Τομάζος Καλλιέργιος (Α. ΖΩΗ, Οἱ Καλλέργαι ἐν Ζακύνθῳ ('Ιόνιος 'Ανθολογία 5 (1931) σ. 128). Ὁ Ξανθουδίδης ('Αθηνᾶ 14 (1902) σ. 289) μάλιστα δέχεται, τοῦλάχιστον διὰ τοὺς ἐν Κρήτῃ Κ. ὅτι ὁ παλαιὸς τύπος εἶναι «Καλλιέργης», ὡς ἐξάγεται ἐξ ἐγκαράκτου ἐπιγραφῆς τοῦ ἔτους 1598 τοῦ Ναοῦ

Τὰ ἔχοντα ὡς πρῶτον συνθετικὸν τὸ θέμα *καλλι-* σημαίνουν ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ σημαινόμενον ἔχει τὴν ιδιότητα τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ ὡραίου, ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζουν, ἢ ὅτι γίνεται τι κατὰ καλὸν ἢ ὡραῖον τρόπον. Κατὰ τινὰ ἐκδοχὴν καὶ ὁ τῆς Κρήτης κλάδος τῶν Καλλιεργῶν «παρὰ τῶν Ἑνετῶν ὕστερον ὡς τῶν καλῶν ἐργάται, Καλλιέργαι ἐπωνομάσθησαν»¹, ἐνῶ τὸ ἀρχικὸν οἰκογενειακὸν αὐτῶν ὄνομα ἦτο «Φωκάς». «Ἱστοριογράφος ὄνομα Καλιέργης» ἐξωγράφησε τῷ 1315 ἐπὶ Ἀνδρονίκου Α' Παλαιολόγου τὸν ἐν Βερροῖα τῆς Μακεδονίας Ναὸν Παναγίας τῆς Περιβλέπτου². Ἐκ Κρήτης πάλιν πλῆθος λογίων, ζωγράφων καὶ τυπογράφων ἔχει ὡς ἐπώνυμον τὸ «Καλ(λ)ιέργης»³. Μηχανικός, προφανῶς, Ἕλληνας Calergi παραδίδεται ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Ἑνετοῦ συνδίκου D. Gritti τοῦ Μορέως ἀπὸ 3 Ἰουλίου 1688⁴.

Ἐν Ἀνδρῷ οἱ «καλλιέργοι» λέγονται εὐρύτερον ἐπὶ τῆς σημασίας τῶν καλλιεργητῶν τῆς γῆς, τῶν κολλήγων⁵, τὸ δὲ «καλλιεργὸς» ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ γεωργοῦ⁶. Καὶ οἱ Καλλέργαι τῆς Ἀνδρουβίστης ὄντως ἥσκουν τέχνην τινὰ ἢ καὶ καλλιτεχνίαν, διότι παραδίδονται ἐκ τῆς οἰκογενείας τεχνῖται, ξυλογλύπται, μαρμαρογλύπται, ἀγιογράφοι, εἶναι δὲ καὶ καίτοι καὶ κτήτορες μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιδίων. «Χεῖρ Χριστοδούλου Καλλέργη» ἱστορεῖ τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Κάστρου τῆς Ζαρνάτας, τῆς τοιχογραφίας τοῦ ὁποῦ, ὁ τὸ πρῶτον περὶ τούτου γράψας σεβαστὸς μοι διδάσκαλος Σ. Β. Κουγέας χαρακτηρίζει ὅτι «εἶναι πολλοῦ λόγου ἀξία»⁷.

Ὁμοίως «διὰ χειρὸς Ἀναγνώστη Φτελετάκη Ἀνδρουβίστας καὶ Ἀναγνώστη Καλλιεργάκη ἐκ Πραστίου» ἐν ἔτει 1787 ἐξωγραφήθη καὶ ὁ νεώτερος τῆς Ζαρνάτας Ναὸς Παναγίας τῆς Καστριανῆς⁸, καθὼς καὶ πρότερον ἐν ἔτει

Προφήτου Ἡλία, εἰς χωρίον Περιβόλια τῆς Κυδωνίας. (Πρβ. Κ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 265, 286, 289, Ἀλέξιος ὁ Καλλιέργης καὶ Alexi Callergi).

¹) Α. ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΟΥ, Ἑλληνομνήμων 1843 σ. 322.

²) ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΥ, Ἕλληνες Ζωγράφοι πρὸς τῆς Ἀλώσεως ἐν Ν. Ἑλληνομνήμονι 5 (1908) σ. 279.

³) Κ. ΣΑΘΛ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 73, 74, 120, 175, 409, 416, 418, 419, 420, 655, Λ. ΖΩΗ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 128 Ν. Ἑλληνομν. Δ' σ. 460, 1Β' σ. 242 1Γ' σ. 377.

⁴) Ν. Ἑλληνομν. 20 (1926) σ. 56, 61.

⁵) Δ. ΠΙΣΤΗ, Περιγραφή τῆς νήσου Ἀνδρου. Ἐν Ἐρμουπόλει 1881 σ. 17.

⁶) Π. ΒΛΑΣΤΟΥ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 291: «δουλειᾶς καλλιεργοῦ», Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ - ΝΟΥΑΡΟΥ, Καρπαθιακὰ Δημοτικὰ Ἀσματα. Κ/πολις 1913 σ. 76: «Δὲν ἦσαν γιὰ καλλιεργὸς νὰ σπέρῃς κάθε χρόνο»

⁷) Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑ, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τοπογραφίαν τῆς Β. Δ. Μάνης, ἐν «Ἑλληνικοῖς» τ. 6 (1933) σ. 287.

⁸) Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 288.

1785 ὁ Ναὸς τοῦ Ἀγίου Νικολάου τῶν Δολῶν—Ἀβίας¹.

Νικόλαος Καλλέργης ἐξ Ἀνδρουβίστης «ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ μας ἀγῶνος ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἱκανοὺς στρατιώτας ἐπολέμησεν εἰς διαφόρους κατὰ τῶν ἐχθρῶν μάχας, ὅπου ἔδειξε γεναιότητα καὶ καρτερίαν εἰς τὰ δεινὰ, ἐξοδεύσας καὶ οἰκονομῶν πάντοτε τοὺς στρατιώτας...», ὧς ἐξάγεται ἐκ πιστοποιητικοῦ ἀπὸ 3 Αὐγ. 1836 τοῦ Ἰωάννου Μαυρομιχάλη ἢ Κατσῆ².

*
* *

Ἡ δευτέρα διαθήκη, ὑπὸ χρονολογίαν 30 Ὀκτωβρίου 1829, συνετάγη ὑπὸ τοῦ Στράτη Τσιμπιδάρου, προκρίτου τοῦ χωρίου Καρέας τῆς Δ. Μάνης. Τὸ χωρίον ἢ Καρέα—καὶ Καρέας, ὁ—γραφτῶς ἀναφέρεται, ἐξ ὧσων γνωρίζω, κατὰ πρῶτον τὸ ἔτος 1612, εἰς τὸν στατιστικὸν πίνακα τῶν κωμῶν τῆς Μάνης, ὅστις συνετάγη τὴν ἐποχὴν τῶν συνεννοήσεων τῶν Μανιατῶν μετὰ τοῦ Δουκὸς τοῦ Νεβέρ³. Ὁ Νηφάκης συγκαταλέγει τὴν Καρέαν μετὰ τῶν χωρίων τῆς Ἀνατολικῆς ἢ Κάτω Μάνης⁴.

¹) Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑ, *Κτιτορικὴ Ἐπιγραφή ἐκ Δολῶν*, ἐνθ' ἄνωτ. τ. 7 (1934) σ. 108. ΣΤ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ, *Ἡ καταγωγή τῶν Δοξαράδων—Ἑλληνιστὰ καὶ Φύλλα*, Φῶριος 1954 τ. 3 σ. 61.

²) Φάκελλος Νικολ. Καλλέργη, *Ἰστορικὴ Ἀναμνηστὶς Ἑθνικῆς Βασιλευμένης*, Βυζαντίου, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 284α. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡ Κ. μετ' ἄλλων χωρίων ἀπετέλεσε τὸν δῆμον Καρυουπόλεως (Γ. Ν. ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ, *Μίναξ χωρογραφικὸς τῆς Ἑλλάδος*, ἐν Ἀθήναις 1846, σ. 53, Γ. ΝΟΥΧΑΚΗ, *Ἑλληνικὴ χωρογραφία*, ἐκδ. Γ', ἐν Ἀθήναις 1901 σ. 757. Μεταγενεστέρως ὑπῆχθη εἰς τὸν τ. δ. (Πέλοπος) (ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ, Ε. Α. τ. 7 σ. 296α). Τὸ 1927 ἀποσπασθεῖσα τῆς Κ' τοῦ Γέρμας ἀπετέλεσεν ἰδίαν Κοινότητα διὰ Δ' τοῦ (Φ. Ε. Κ. 209/1927)· χωρίον *Καρέα* ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν Πρίγκιπον, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ 155 κώδικος τοῦ ΙΖ' αἰ. τῆς Μονῆς Χάλκης (Φύλλ. ογ', οδ' «ζωιέ»). Βλ. *Μητροπολίτου ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ* τοῦ ἀπὸ *Μ. Πρωτοσυγκέλλων*, Κατάλογος τῆς ἐν Χάλκῃ μονῆς τῆς Παναγίας, ἐν ΕΕΒΣ 13 (1937) σ. 53. Τὸ ὄνομα πιθανῶς κυριώνυμον, ἀπαντῶν καὶ ὡς ἀρσενικὸν «ὁ Καρέας». Καὶ ἐπὶ τῶν Β. Δ. προβούνων τοῦ Ὑμηττοῦ ὑπάρχει Μονὴ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Καρέα, χριστιανικὸν μνημεῖον, χρονολογούμενον καὶ πέραν τοῦ ΙΑ' αἰ. (Δ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ, *Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων*, Β (1890) σ. 190 κ.έ., ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, *Ἀναδρομὰς τῆς Ἀττικῆς* σ. 30, Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΟΥ—Γ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Εὐρετήριον τῶν Μνημείων τῆς Ἑλλάδος*, Τεύχ. Γ' (1933) σ. 157). Χωρίον *Καραίνα* καὶ εἰς τὸν τ. δ. Δύμης—Κάτω Ἀχαΐας (Χ. ΚΟΥΡΥΛΟΥ, *Χωρογραφία τῆς Ἑλλάδος*, Α'. Νομὸς Ἀχαΐας, ἐν Ἀθήναις 1903 σ. 74, Γ. ΝΟΥΧΑΚΗ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 527). Τὸν Ναὸν τοῦ μάρτυρος Ἀκακίου εἰς Ἑπτάσκαλον ἐκάλουν οἱ Βυζαντινοὶ *Καρύαν* τὸν Ἅγιον Ἀκάκιον τὸν Χαρέαν. Ὁ Σωκράτης δέ, ὅστις ἐξῆσεν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, *Καρύαν* καλεῖ εὐκτήριον οἰκίσκον. Παραλαβὼν ὁ Θεοφάνης παρὰ τοῦ Σωκράτους ἔχει *Καρία*, ἀντὶ *Καρύας*. Ἐντεῦθεν προῆλθε καὶ ὁ τύπος *Καρυά*. (DU CANGE, *Historia Byzantina*, τ. β. (Venetiis 1729) σ. 48. *Καριῶν, Καρῶν, Καρᾶς*: ΟΥΣΠΕΝΣΚΗ, *Ἅγιον Ὄρος* σ. 670—671, 674). Ἑτυμ. *Καρυαί*, (ΒΛΑΧΟΥ ΚΟΣΜΑ, *Ἡ χειρσόνησος τοῦ Ἀγίου Ὄρους Ἀθῶ* κ.λ.π. ἐν Βόλῳ 1903 σ. 37, 151). *Καρυαί* Κορσικῆς (Ν. ΦΑΡΔΥ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 82).

⁴) Γ. ΜΑΟΥΡΕΡ (Μετφρ. Χ. Πράτσια—Ε. Καραστάθη), *Ὁ Ἑλληνικὸς Λαός*, τ. Α. (1943) σ. 146.

Ἡ διαθήκη αὕτη εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ διφύλλου μεθ' ὑδατίνων γραμμῶν τῆς ἐποχῆς χάρτου, διαστάσεων $0,330 \times 0,225$, οὗτινος καταλαμβάνει μετὰ τῶν ὑπογραφῶν τῶν μαρτύρων ὅλην σχεδὸν τὴν πρώτην σελίδα. Τελευταῖος ὑπογράφει ὁ γράψας τὴν διαθήκην Παπᾶ Ἰωάννης Κοζομπολάκης. Αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μαρτύρων ἔχουν τεθῆ διὰ χειρὸς τοῦ γραφέως.

Ὁ ὡς ἄνω γραφεὺς τῆς διαθήκης κέκτηται ποιάν τινα παιδείαν, ἀγνοεῖ ὅμως τὸν τονισμόν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν, τὴν δὲ στίξιν χρησιμοποιεῖ ἀδιακρίτως μεθ' ἐκάστην λέξιν. Τὰ γράμματα καθαρὰ, αἱ δὲ λέξεις εἶναι κεχωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων, εὐανάγνωστοι καὶ ἄνευ συντομογραφῶν.

Ὁ διαθέτης Στράτης Τσιμπιδάρος, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς διαθήκης, ἦτο ἀρκούντως εὖπορος καὶ πρόκριτος τῆς Καρέας.

Δημήτριος Τσιμπιδάρος καὶ Πιέρος Ταβουλάρης ἦσαν ἐπικεφαλῆς τῶν Καρεατῶν εἰς τὸν ὑπὲρ Ἀνεξαοτησίας Ἀγῶνα, μετασχόντες εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἰμβραῆμ μάχην τῶν Μανιατῶν ἐν τῷ Πολυαράβῳ (26-28 Αὐγούστου 1826) ¹.

Τέλος ὡς πρὸς τὴν μέθοδον τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐγγράφων ἀποκατεστήσαμεν ἀπλῶς ὀρθογραφικῶς τὸ κείμενον αὐτῶν, ἐκτινόντες τὴν στίξιν, χωρὶς ὅμως νὰ θίξωμεν τὴν φωνὴν τῶν λέξεων καὶ τὴν σύνταξιν τῆς φράσεως. Κατ' ἐξαίρεσιν διετηρήσαμεν πανομοιότυπον τὴν ὀρθογραφίαν τῶν ὑπογραφῶν.

Ὡς κριτικὰ σημεῖα ἐχρησιμοποιήσαμεν τὰ διεθνῶς παραδεδεγμένα ², ἅτινα ἄλλωστε ἀπαρεγκλίτως τηρεῖ διὰ πᾶσαν τοιαύτην ἐκδοσιν τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας.

Α'.

† Ὡς διὰ τῆς παρούσης {σ} μου διαθήκης καὶ καθολικῆς ἀποδείξεως ² ἐγὼ ὁ Ἰωάννης ὁ Καλεργάκης | ὁ Σκοῦμπλος | ἐλθόντος ἐν ἀστενείᾳ βαρυτά ³ τη {ν} καὶ φοβούμενος τὸ αἰφνίδιο τοῦ θανάτου ἵνα μὴν ἔλθῃ ξάφνω ⁴ καὶ ἀρπά{ρ}ση {ν} τὴν ἐλβεινή μου ψυχὴν τὸ μὲ πρῶτο ἀφῆνω συγχώ ⁵ ρεσιν εἰς σὲ ἅπατας τοὺς χριστιανοὺς γειτόνους γονέα μου κουνιά ⁶ δους μου {ς} πεθερὰ καὶ σύγαμπρο καὶ εἰς | ᾱ | πας

¹) Π. ΚΑΡΑΚΑΣΣΩΝΗ, Ἱστορία τῆς τριημέρου μάχης τοῦ Πολυαράβου. Ἐν Ἀθήναις 1929, σ. 43.

²) Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 76 κ.έ. Σ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ, Ἑγγραφα σ. 69.

τοῦ χριστιανώμου λαοῦ.⁷ Ἀκόμα καὶ εἰς τὴ θεία μου τὴν Ἀλεφκτίνη καὶ εἰς τὸ μπάρμπα μου τὸ Βόλη μὰ τὸ⁸ ψωμί καὶ τὸ ἀλάτι ὅπου ἔχομε ἀνάμεσό μας ἄς εἶναι χαλάλι καὶ ἄς⁹ {σ} ἔχομε καὶ συχώρεσιν ἀνάμεσό μας. Ἐτζι θέλω καὶ ὀρίζω εἰς τὰ ὑπάρχο¹⁰ τά μου κινητὰ καὶ ἀκίνητα εἰς {σ} τὴ γυναῖκα μου καὶ εἰς τὰ παιδιά μου.

⁷) Ἀλεφκτίνη ἢ βαπτιστικὸν ἐκ τοῦ οὐσ. ἀλυφάντης (ὕφαίνω) διὰ τῆς τροπῆς τοῦ ν εἰς ε. Θηλ. Ἀλυφαντώ, Ἀλεφαντώ, Ἀλεφαντίνη. – (Α. Χ. ΜΠΟΥΤΟΥΡΑ, Τὰ Νεοελληνικά κύρια ὀνόματα. Ἐν Ἀθήναις 1912, σ. 164 – Ν. ΒΕΗ, Κατάλογος Χειρογρ. Μ. Σπηλαίου. Ἐν Ἀθήναις 1915, σ. 127: Μεταξὺ ἐκφωνήσεων ὀνομάτων, Ἀλεφάντω.

Βόλη ἄγνωστον εἰς ἐμὲ κύριον ὄνομα, εἴτε ὡς συγκεκριμένους αὐτοῦ τύπος. Θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς φραστικὴ καὶ γραμματικὴ ἀτέλεια τοῦ γράψαντος, ἀντὶ τοῦ «εἰς τοῦ μπάρμπα τὸ βόλι (= βλήμα, σφαῖρα)» ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἀκολουθοῦσαν εὐθὺς φράσιν «μὰ τὸ ψωμί καὶ τὸ ἀλάτι ἄς εἶναι χαλάλι». Καθ' ἡμᾶς ἄτοπος ἡ ἐκδοχὴ αὕτη. Κατὰ τὸν IB' αἰ. ὁ Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης (Opusc. 293, 77) ἀναφέρει Θεσσαλονικέα Βολέαν, ὡς καὶ ἐξ Ἱερισσοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1142, 1267, καὶ 1329 Νικηφόρον καὶ Μιχαὴλ Βολέαν. – (Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 250 καὶ σημ. 3 καὶ 4).

⁸) Μὰ τὸ ψωμί καὶ τὸ ἀλάτι ἢ φράσις παροιμιώδους παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις Ἑλλήσι

Ὁρκον δ' ἐπαρτίσθης μέγαν
ἄλλας τε καὶ τράπεζαν

ΑΡΧΙΛΟΧΟΣ 95. Οὐίρεν αὐτὸν Cels. 2,21 K.: τις γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι πολλοὶ κοινωνήσαντες ἄλλων καὶ τράπεζης ἐπεβούλευσαν τοῖς συνεστίοις, καὶ ὁνειδίζειν γὰρ ὁ Πάριος λαμβροποιὸς τὸν Αὐκάμβην κατὰ ἄλλας καὶ τράπεζαν συνθήκας ἀθετήσαντά φησι πρὸς αὐτόν [1.2]. Dion Prus. 74, 16 (II 198 Arn.): τὸν Ἀρχίλοχον οὐδὲν ὄνυσαν οἱ ἄλλες καὶ ἡ τράπεζα πρὸς τὴν ὁμολογίαν τῶν γάμων, ὥς φησιν αὐτός. Εἰς Anthologia Latina Graeca. Ed. Diehl. Lipsiae 1925 σ. 239. (Βλ. Σ. Δ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ, Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλην. διαλέκτου, Ἀθ. 1874 σ. 16. – Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ, Παροιμίαι Α (1899) σ. 436 κ.ἐξ. – Γ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ – ΝΟΥΑΡΟΥ, Περὶ τῆς ἀδελφοποιίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῷ Βυζαντίῳ. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τόμος 6. (Τόμος Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου) Θεσσαλονίκη 1952 σ. 279). Πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Νουάρου ἀναγραφόμενων περιπτώσεων ἀδελφοποιίας, ἀξιοσημεῖωτα καὶ τὰ ἑξῆς: «Εἰς τὴν Κ/Πολιν καὶ νῦν ὑπάρχει συνήθεια: εἰς τιμὴν τινῶν Ἀγίων γίνονται ἀδελφᾶτα δηλ. τινὲς τῶν ἐνοριτῶν συνδέονται ἐπὶ συνθήκῃ νὰ τιμοῦν τὴν ἐορτὴν καὶ νὰ εὐπρεπίζουν τὸν (δεῖνα) Ἅγιον, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὀνομάζονται ἀναμεταξὺ τῶν σταυραδελφοὶ ἢ ἀδελφοποιητοὶ ἀπλῶς» (Π. ΟΥΣΠΕΝΣΚΗ, Ὁ μοναχικὸς Ἄθως. Πετρούπολις 1892, τ. 3 σ. XVI (εἰσαγ.) – Γ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ, Τὰ κατὰ τὴν γέννησιν κ.λ.π. ἔθιμα τῶν Βυζαντινῶν. Ἐπετηρὶς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου 7 (1952) [1953] σ. 142-143. Καὶ παρὰ Ρωμαίοις: «Multos modios salis simul edere» ἐπὶ μακροχρονίου τινὸς φιλίας. Ἐνταῦθα, ἂν καὶ ἀμάρτυρον ἄλλοθεν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπονοεῖ, συνεπείᾳ προτέρου πταίσματος ἢ φόνου, συμβιβασμὸν τινα, εἶδος ψυχικοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον προσεφέρετο «ψωμί καὶ ἀλάτι» εἰς ἔνδειξιν συμφιλιώσεως. Τὴν ἐκδοχὴν μας ταύτην ἐπιρρωνύει καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀκολουθῶς τὸ ἔγγραφον περιέχει τὴν φράσιν «ἄς εἶναι χαλάλι καὶ ἄς ἔχομε καὶ συχώρεσιν ἀνάμεσό μας». Εἰς Ζάκυνθον «νερό κι' ἀλάτι» παροιμιώδους φράσις ἐπὶ συμφιλιώσεως (Λ. Ζώη, Λεξ. Ζακ. σ. 718 β). Ὁμοίως ἐν Μάνη τὸ «ψωμί καὶ τὸ νερό» εἰς ἔνδειξιν στενοῦ δεσμοῦ. Τοιοῦτόν τι ἐννοοῦν οἱ ἐπόμενοι στίχοι τοῦ μοιρολογίου:

¹¹ Ἀκόμα ἐδγάζω καὶ γιὰ τὴ ψυχὴ μου εἴ τι μὲ φωτίτῃ ὁ θεός. Ἐδγάζω τῆς ¹² γυναικός {τ} μου γεροθρόφι τὸ Τίκλιν ἄλῳνι καὶ τῇ ¹³ Μακρημερέα καὶ τὸν ἄλλο χρόνο τοῦ Καριούλη εἰς τὰ ¹⁴ {ν} Ἅγιο Ἀβονασῆ ἀκόμα καὶ εἰς τὰ Σάλδωνα δύο στ(ρ)έμμα ¹⁵ τα ἀκόμα καὶ τὸ κάτω τὸ ἀποκατινὸ λαχίδι τὸ ¹⁶ ἀμπέλι καὶ κάνω γεροθρόφι. Ἐδγάζω τῆς < > θυγατερός μου ¹⁷ τὸ χωράφι τὸ ὁποῖο ὀνομάζεται Καρατζᾶ ἀκόμα καὶ

Ἐκαμα ὄρκω καὶ σταυρὸ
Νὰ μὴ μοιρολογήσω πλιό.
Γιὰ τὸ φρωμί, γιὰ τὸ νερό,
Ὅπου ἐφάγαμε μαζί,
Νὰ τὸν μοιρολογήσω θῶ.

(Πανδώρα 15' (1866) σ. 540α) ΑΜΑΝΤΟΥ. Κ., Ἐπιτίμιον κατὰ τῆς ἀδελφοποιίας (Ε.Ε.Β.Σ. τ. Δ. (1927) σ. 280 κέξ).

^{12, 16, 25}) Γεροθρόφι τό μετὰ τὴν διανομὴν περιουσίας πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν τέκνων των, οἱ γονεῖς ἐν Μάνη, ὡς καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, κρατοῦν κτήματά τινα καὶ τὴν οἰκίαν ἢ μέρος τῆς οἰκίας, ἐὰν ἔχῃ μόνον μίαν ἢ οἰκογένεια, διὰ τὰ συντηρῶνται καὶ διαμένουν εἰς τὰ γηρατεῖα των, ζῶντες μακρὰν τῶν τέκνων των. Διὰ τὴν ἀλλοσιν τοῦ ἐθίμου τούτου ἔχομεν τὰς λέξεις: Γεροθρόφι τό. (Χίος). «κρατίζουσι οἱ δύο γέροντες τοῦ Μερζινίου τὸ πρᾶγμα διὰ γεροθρόφιν, νὰ τὸ ζωοτροφούμεστεν ὥστε νὰ ἰδοῦμεν καὶ ἐδημοῦτος μας νὰ τὸ μοιράζου ὁ υἱός μου ὁ Γεώργης καὶ ἡ κόρη μου ἡ Χριστίνισσα». (Ἐκ προικοσυμφ. 1601). - Ι. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗ, ἐνθ' ἄν. σ. 80 καὶ 158 (π. 105).

Γεροθρόφι, Μάνη (ΣΤ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ, Ἐνγρῶνα, ἐνθ' ἄν. σ. 83, 110), γεροκόμι (Μάνη). γεροντοβρόσια, τὰ (Χίος), γεροντομοίρια τὰ Χίος - (Α. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗ, Χιακὸν γλωσσάριον. Ἐν Ἀθήναις 1888 σ. 119-120), Γεροντομοίρι τό Ἄλδρος, Νίσυρος (τὸ εἰσόδημα προικοδοτηθέντος κτήματος, ὅπερ νέμονται οἱ προικοδόται γονεῖς πρὸς γηροκόμησιν των.-Δ. ΠΑΣΧΑΛΗ, Ἀνδριακὸν γλωσσάριον. Ἐν Ἀθήναις 1933 σ. 45, Δ.Ι.Ε.Ε. τ. 9 (1926) 563), γεροντοθρόφι, Χίος (Α. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗ, ἐνθ' ἄν. σ. 120) Εὐβοία κ.ά.

Ὡς τοπων. παραδίδονται τὰ: Γεροντομοίρι, Κρήτη (Α. ΔΡΑΚΑΚΗ - Ε. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ, ἐνθ' ἄν. Β. (1940) σ. 581, Γεροντόφρια τὰ Μέσα Μάνη.

Εἰς Κύθηρα ὁ τελευταῖος τῶν υἱῶν ὁ μέλλων γηροκομῆσαι τοὺς γονεῖς καλεῖται γεροτρόφος (Πανδώρα 12 (1861) σ. 451). Παρ' ἀρχαίοις τὸ ρ. γηροβοσκέω, τρέφω ἢ περιποιοῦμαι τοὺς γονεῖς μου. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημ. καὶ τὰ γηροκομέω καὶ γηροτροφέω, παρὰ Βυζαντινοῖς δὲ καὶ γεροβοσκῶ. (Α. ΚΟΡΑΗ, Ἀτακτα 1 (1828) σ. 4.

¹²) Τίκλιν ἄλῳνι, τὰ τοποθεσία ἔξω τοῦ χ. Ἐξωχωρίου καὶ σήμερον λεγομένη οὕτω καὶ ἀνήκουσα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Καλλεργῶν.

¹³ Μακρημερέα, ἡ τοπων. ἔξω τοῦ Ἐξωχωρίου καὶ σήμερον.

¹⁴) Ἅγιο Ἀβονασῆ σήμερον ἐκτεταμένη ἐλαιοφόρος περιοχὴ λέγεται «Ἀσβονασῆς». (Πάνω Ἀσβονασῆς, Κάτω Ἀσβονασῆς). Πρόκειται περὶ τοῦ ἰδίου τοπωνυμίου; Καὶ ἡ μὲν μεταβολὴ τοῦ Ἅγιος Ἀῖς Ἀς (τοπων. Ἀστρυφος (Ἀθήναι) ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ναϊδίου τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος) εἶναι συγγνωστή. (Κ. Η. ΜΠΙΡΗ, Τοπωνυμικά τῶν Ἀθηνῶν. Ἀθήναι, 1945 σ. 244). Ἄγνωστος ὅμως μοὶ ἀπομένει «Ἅγιος Ἀβονασῆς».

¹⁴) Σάλδωνα, τὰ σήμερον Σαῖδόνα, ἡ καὶ χωρίον ἐκεῖ, ἡ Σαῖδών, ὡς ὁμώνυμος κοινότης.

¹⁷) Καρατζᾶς, ὁ τοποθ. καὶ νῦν πλησίον τῆς Σαῖδόνας. Κυριώνυμον.

¹⁸ εἰς τὴν Ἀγιστασία εἰς τὸ Νικόβο τρεῖς ἐλέες. Ἀκόμα ἐβγάζω ¹⁹ εἰς τὸ Μοναστήρι εἰς τὸ Μπιζιτζέ τοῦ Παπαηλίου καὶ ²⁰ πνευματικό μου μία -α- πρόθεσι νὰ τὴν πλε-
²¹ ρώ νω ἐγὼ εἴτε ἂν ἀποθάνω νὰ τὴν πλερώνουνε τὰ παι ²² δία μου. Τὰ δὲ ἀποδέ-
λοιπά μου ροῦχα κινητὰ καὶ ἄ ²³ κίνητα τὰ ἀφίνω τῶν παιδῶ μου μὲ τὴν εὐχή μου
καὶ ²⁴ μὲ τοῦ θεοῦ καὶ νὰ προκόφουνε. Ἀκόμα εἶ τι ἐβγάλα ²⁵ τῆς γυναικός μου {ς}
γεροθρόφι ν᾿ ἄχη γιὰ τροφὴ τῆς ²⁶ καὶ ὅμοιος μὲ παρακούσει γυναῖκα ἢ παιδί ν᾿ ἄχη
τὴν ²⁷ κατάρρα μου καὶ εἰσὲ αὐτὸ ἐποίησα {ν} τὴν παροῦσα μου ²⁸ διαθήκη ἐνέπροστε
καλῶν ἀθρώπων καὶ ἀξιπίστων μαρτύρων.

”<Οπισθεν ἄνω>.

²⁹ † καὶ ἐγὼ παπα παρθενῆος μηρα(;) καὶ σκουμλο μαρτηρο το ο ³⁰ πηστεν
³¹ † παρμπα στοῦ ταβουλάρης πετρουλάκης μαρτηρο ητη ακα ³² σα ἀπο το στομα
τοῦ ἀνηψή μου καὶ μαρτηρα.

³³ † διονησιος ιερομοναχος πολητης μρατηρο το ανοθε.

³⁴ † παπα διμητρις πασακίς μαρτηρας.

³⁵ † κορωνεος λεβεταρις μαρτηρας.

¹⁸) Ἀγιστασία, ἢ οὕτω καὶ σήμερον ἐκ τοῦ ἐκκλησιδίου, ἐρειπωμένου νῦν, τῆς Ἀγίας
Ἀναστασίας Νικόβου, τὸ ἐν ἐκ τῶν χωρίων τῶν ἀπαρτίζοντων τὴν κοινὴν Ἐξωχωρίου (τ. Ἀνδρου-
βίστης: BUCHON, τ. I, σ. 283). χ. Νικόβα καὶ ἐν τ. δ. Φαλάρων - Φθιώτιδος (I. ΝΟΥΧΑΚΗ,
Νέος χωρογρ. πίναξ. Ἀθῆναι 1885 σ. 73).

¹⁹) Μοναστήρι Μπιζιτζέ σήμερον ἄγνωστον, ἀκόμη καὶ ὡς τοποθεσία.

²⁹) Παπᾶ Παρθένιος καὶ οὗτος ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Σκούμπλων, ἀλλὰ ὑπὸ τὸ παρωνύ-
μιον Μοιράς (;, μὴ διασωζόμενον ὅμως σήμερον.

²¹) Ταβουλάρης Πετρουλάκης τὸ Ταβουλάρης ἐνταῦθα ὡς βαπτιστικόν. Tabularius
παρὰ τοῖς Βυζ. ὁ γραμματεὺς ἢ ἀρχαιοφύλαξ, συμβολαιογράφος. Οὗτος εἶδει νὰ εἶναι «σεμνὸς
τὸ ἦθος καὶ τῇ φρονήσει ἀκέραιος» καὶ ἐγγράμματος ἀρτίως. (E.E.B.S. τ. Z (1930) σ. 415).
Οἰκογένεια Πετρουλέων πολυμελὴς καὶ σήμερον εἰς τὸ χ. Πρίπιτσα, Κοιν. Ἐξωχωρίου. Τα-
βουλάρης Πετρουλάκης ὑπογράφεται μετὰ τοῦ Παναγιώτου Τρουπάκη - Μουρτζίνου καὶ ἄλ-
λων ἐν ἔτει 1800, Ἰουνίου 12, ὡς συνιδιοκτήτης τῆς Μονῆς Βαῖδενίτης, τὸ Γενέθλιον τῆς
Θεοτόκου. - (Α. Ν. ΓΟΥΔΑ, Βίοι Παράλληλοι τ. Η (1876) σ. 405). Τὸ ὄνομα Ταβουλάρης,
συναντᾶται ἐν Μάνη, Ζακύνθῳ κ.ά. ὡς ἐπώνυμον. (Πρβ. καὶ ἀνωτέρω, «Προλεγόμενα» σ. 101).

²³) Ἱερομόναχος Διονύσιος Πολίτης ἡ οἰκογένεια Πολιταίων παραδίδεται ἐν χ. Νι-
κόβῳ ἀπὸ τοῦ ΙΓ' (1580) αἰ., ὡς ἐξ ἀνεκδότων, παρ' ἐμοί, ἐγγράφων ἐξάγεται.

²⁴) (Μ)πασάκίς Οἰκογ. Μπασέων καὶ σήμερον ἐν Ἐξωχωρίῳ (Μπασιάκου, Μπασιά,
Μπασιάκίς, ἐπών. οἰκογ. ἐκ Στεμνίτης (ΙΖ' αἰ.). - (Ν. ΒΕΗ, Μεσσην. Χριστ. Ἐπιγρ. σ. 392 κέξ.).

²⁵) Κορωναῖος βαπτιστικόν. Οἰκογ. Λεβεντέα καὶ σήμερον ἐν Ἐξ. Σώζεται καὶ τοπων.
«Κορωνάκη τ' Ἀλώνι, τοῦ». Κορωναῖος καὶ ὡς ἐπίθ. οἰκογ. ἐκ Ζαρνάτας (BERGER DE XIV-
REY, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 21, Δ. Χ. ΔΟΥΚΑΚΗ, Μεσσηνιακά Β (1908) σ. 151). Ἡ κωμ. τῆς Μεσση-
νίας Κορώνη κεῖται ἀπέναντι ἐπὶ τῶν Δ. ἀκτῶν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου. Ὑπῆρχε συχνὴ
ἐπικοινωνία μεταξὺ Μανιατῶν καὶ Κορωναίων, ἰδίᾳ ἐπὶ Ἐνετοκρατίας. Ὡς ἐπώνυμον σήμερον

³⁶ † νικολος κοστηλας μαρτηρας.

〈εἰς τὸ μέσον〉.

³⁷ † Εισχῦας εισρομοναχος σκαμπλος ταχα καὶ υγρυμενος ³⁸ της νεας οδιγιδι-
τριας μαρτηρο και υπεγραψα υτη ακστα ³⁹ απο τη αστει το στομα εγραψα εισε
ασφαλεια.

α'.

1728 μηνι Αὐγούστου 14.

† {ο} Ἐφάνη ἐμένα καλὸ τοῦ Κορωναίου τοῦ Πισκοπάκη καὶ τοῦ Ἀναγνώ ³

εἰς Ἀρεόπολιν, εἰς δὲ τὸ Γύθειον ὑπὸ τὸν τύπον Κορωνιάκος. Περί τῶν ἐξ ἐθνικῶν οἰκογ. εἰς
-αῖος Βλ. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ, ἔνθ' ἄνωτ. τ. 6 (1923) σ. 266 κέ.

³⁶) Ν. Κόσιλας· συνοικισμὸς τῆς Κοιν. Ἐξωχ. εἰσέτι «Κοσιλαίικα», κυριώνυμον.

³⁷) Ἡσαΐας Σκούμπλος· ἕτερος ἐκ τῆς οἰκογ. Σκούμπλων. Ἐν τῷ κώδικι τῆς Μητροπό-
λεως Μονεμβασίας, προκειμένου περὶ ἐκλογῆς Ἐπισκόπου Πλάτσης ὑπὸ χρονολογίαν 22 Φε-
βρουαρ. 1751, μεταξὺ τῶν ὑποψηφίων καὶ «ὁ Πανοσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις Παπᾶ Ἡσαΐας,
ὁ Πανοσιώτατος Παπᾶ Παρθένιος καὶ ὁ ἱερομόναχος Παπᾶ Ἡσαΐας. (Ν. ΒΕΗ, Ἐκφρασις
Κώδικος Μονεμβασίας καὶ Καλαμάτας ἐν ΔΙΕΚ 6 (1901) σ. 193). Χρονολογικῶς εὐδοῦται
ἵνα θεωρήσωμεν ἓνα ἐκ τῶν ὑποψηφίων ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἡσαΐας» ὡς τὸν Ἡσαΐαν Σκούμ-
πλον. Ὁμοίως (ἔνθ' ἄνωτ. σ. 193 φ. 12α) ἐν ἔτει 1705, 12 Φεβρ. ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ ἐπισκόπου
Νικόλου ὑπογράφεται καὶ ὁ «Μηλαΐας Ἡσαΐας».
Ταχα καὶ ἡγουμένος τράπισε ταπεινοφροσύνην τὸν ἱερομένον. Ὅπως «ταπεινὸν Θεο-
δοσίου τοῦ Κακκαβᾶ τάχα καὶ ζωγράφου. Ἐξ ἐπεγραφῆς χητορικῆς (1565) τῆς Μονῆς
Ταξιαρχῶν χ. Στεφάνι - Κλεωνῶν (Γ. ΛΑΜΠΑΚΗ, Μελάναι, Ἐργασίαι καὶ Περιηγήσεις τῶν
ἐτῶν 1892 - 1893. Ἐν Ἀθήναις 1894 σ. 21), «τάχα καὶ ζωγράφου» (Χ. Α. ΓΙΑΜΑΛΙΔΟΥ,
Ἀρχαῖαι Ἐκκλησίαι Ἐπιδαύρου, ἐν Ἀθηνᾶ 25 (1913) σ. 448). Ἀλλαχοῦ δέ: Τάχα καὶ προη-
γουμένου, ὡς: Χριστοφόρου ἱερομονάχου τάχα καὶ προηγούμενου τῆς μονῆς τοῦ τιμίου ἐν-
δόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἐν τῷ νησίῳ τῆς Μαύρης Θαλάσσης. Βλ.
Μητροπολίτου ΑΘΗΝΑΓΟΡΟΥ τοῦ ἀπὸ Μ. Πρωτοσυγγέλων, Ε.Ε.Β.Σ. 12 (1936) σ. 310. (ἐκ
κώδικος τοῦ 16 αἰῶνος). «Θεωνᾶς ἱερομόναχος καὶ ἀρχιμανδρίτης Π. Πατρῶν τάχα καὶ πνευ-
ματικὸς αὐτῆς ἔγραψα καὶ ὑπέγραψα (Πρακτ. Χρ. Ἀρχ. Ἐταιρ. 3 (1937) σ. λε').

³⁸) Μονὴ Νέα Ὁδηγήτρια· αὕτη ἔκειτο εἰς τὸν συνοικ. Σκλουμπαίικα (Σκουμεπλαίικα),
πρὸ πολλῶν χρόνων καταστραφεῖσα.

α'.

²) Κορωναῖος Πισκοπάκης· σήμερον μόνον ὡς τόπων. ἐν τῇ περιφερείᾳ, «Πισκοπάκι,
τὸ, ἢ Ἐπισκοπάκη, τοῦ». Γ. Πισκοπέας καὶ Κ. Πισκοπάκης, Φιλικὸς (Β. ΜΕΞΑ. Οἱ Φιλικοί.
Ἀθῆναι 1937 σ. 27).

³) Καυλαρετάκης Οἰκογ. ἐπών. προελθὼν ἀπὸ ψογεροῦ ἢ σκωπτικοῦ παρωνυμίου.
Ἀντώνιος Καυλέας παραδίδεται ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος, γενόμενος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης
(893 - 895). ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΣΥΝΕΧ. 357, 10 702,6. - Γ. ΚΕΛΡΗΝΟΣ 2.254, 1. - Ι. ΛΕΩΝ ΓΡΑΜΜΑ-
ΤΙΚΟΣ 266,17. - Μ. ΓΕΛΕΩΝ, Πατριαρχ. Πίνακες σ. 294. Ὁ Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ (ἔνθ' ἄνωτ.
σ. 250) σχετίζει τοῦτο πρὸς τὸ «καυλός», σημαίνον ὅτι καὶ τὰ τῶν ἀρχαίων, «πόσθων» ἢ «ψό-
λων». Εἰσέτι ἐν Μάνη (χ. Νιοχώρι τοῦ τ. δ. Λεύκτρου ἐπών. Καυλέας. Τὸ παρὸν ἐπών. εἶναι,
πιθανῶς, σύνθετον ἀπὸ τὸ Καυλός - Ἀρετὴ - ἀκης (= υἱός) καὶ σημαίνει ὁ υἱὸς τῆς Καυλο-
Ἀρετῆς. — (Πεβλ. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ, Βυζαντινά τινα προνόμια, ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετ. Φιλ. Σχ. Παν.

στη τοῦ Καυλαρετάκη καὶ πουλοῦμε τὴ σουκέα τοῦ Κυρ<ι>άκη τοῦ Κα⁴ ποκάλη ποῦ
τὴν ἔχει ἀπὸ τοῦ Κατρίτζου καὶ τὴν πουλο<ῶ>με τῷ Κα⁵ λε<ρ>γάτζωνε πουλησία
καθολικὴ νὰ τὴν ἔχο<υ>να δική⁶ τους καὶ μεις νὰ μὴν ἔχωμε τίποτες καὶ τοὺς τὴ
πουλοῦμε⁷ γιὰ δουκάτο ἓνα καινούριο ἐνοῦ κοσαρίου ἀκόμα⁸ παράδες-20 καὶ ἂν εὗ-
ρεθῇ κανεὶς νὰ τοὺς ἀτιτεῖνῃ νὰ τὴ κεφα⁹ λιώνωμε ἐμεις ὁ Ἀναγνώστης καὶ ὁ Κορωνάιος.

¹⁰ † καπετανουδάκης ματηρας.

¹⁰ † κεγὸ κορονεος εγραψα με το χερη μου.

β'.

1728 μηνὶ Σεπτέμβριος 4.

¹ † Ἐφάνη ἐμένα καλὸ τοῦ Νικόλα τοῦ Μυρέα μὲ οἰκείας μου βουλὴ καὶ³
θελήσεως καὶ προαιρέσεως τῶν ἐδικῶ μου ἀπεπράττομαι καὶ ἀπε⁴ πουλῶ τὸ μισό
σοπωτὸ ὅπου ἔχω κοτὰ τους γιὰ γρόσια δύο, ἡγου⁵ δύο καὶ πουλῶ το τῷ παι-
δίωνε τῷ Καλεργάκιωνε τοῦ Στартήγγη καὶ⁶ τοῦ Θεοδωρῇ καὶ τοῦ Κωστατῇ νὰ εἶνα.
ἔπεινα κύριος νοικοκύ⁷ ρης καὶ ἐγὼ ὁ Μανρέας ξένος καὶ ἀμέτοχος καὶ ὄχιος
βρεθῇ καὶ τὰ⁸ ἀτιτεῖνει τὰ παιδία ἐγὼ ὁ Μανρέας νὰ τὰ κεφαλιώνω καὶ εἰσέ
αὐ⁹ τὸ τοὺς ἔδωσα τὴν ὁμολογίαν μου εἰς τὰ χερία τους.

¹⁰ † κα(α) ἐγὼ πουλημένος καυλαρετάκης με εδωκα κα(α) εγραψα.

δ. Ἀντὶ Στартήγγη.

¹ Ἀθηνῶν, Περ' Β τ. Δ (1953-54) σ. 88. Ἀττάλι καὶ ἐπώνυμον Καυλαντζάκης (ΣΤ. ΣΚΟ-
ΠΕΤΕΑ, Ἐγγραφα, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 108).

⁴) Καποκάλης· μὴ διασωζόμενον εἰσέτι, οὔτε ὡς ἐπώνυμον οὔτε ὡς τοπωνυμικόν.

⁵) Κα(σ)τρίτσος· καὶ σήμερον οἶκογ. Καστριτσέα εἰς χ. Σαϊδόνα.

⁷) Δουκάτον· παλαιὸν χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν νόμισμα εἰς πολλὰ κράτη τῆς Εὐρώπης,
ἀξίας 10 ἢ 12 χρυσῶν φράγκων. Μᾶλλον ἐνταῦθα πρόκειται περὶ βενετικῶ δουκάτου, κν.
τσεκινίου ἢ φλωρίου. Τὸ Βενετικὸν φλωρὶ προσδιωρίσθη Δ. 8 20 Φεβρ. 1833¹, εἰς δρ. 13,24.09
(Κ. ΒΕΝΑΡΔΗ - Γ. ΤΕΝΤΕ, Τὰ Ἑλληνικὰ Νομίσματα. Ἐν Ἀθήναις 1932, σ. 102, 122. - Γ.
Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, Ἱστορικαὶ σημειώσεις 1750 - 1850. Ἐμπόριον - Ἀσφάλειαι -
Τραπεζικαὶ - Νομίσματα. Ἀθῆναι 1938 σ. 37.

¹⁰) Ἡ ὑπογραφή, ἐνεκα ἀδαημοσύνης τοῦ ὑπογράφοντος δυσανάγνωστος.

β'.

²) Μανρέα, τοῦ· μόνον ὡς τοπων. σώζεται εἰσέτι. Ἀλλὰ καὶ σήμερον οἶκογ. Μ. εἰς τὸν
τ. δ. Λεύκτρου.

¹⁰) Πουλημένος καὶ Πουλημένη (θηλ)· ὡς βαπτιστικὸν καὶ ὡς ἐπώνυμον. Εὐχρηστον καὶ
ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι (βλ. Ν. ΒΕΗ, Χριστιαν. Ἐπιγρ. Μεσσηνίας ἐν Δ.Ι.Ε.Ε. τ. 6 (1904) σ.
386, ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Κατάλογος χειρ. Μονῆς Μ. Σπηλαίου σ. 94. - Κ. Ν. ΖΗΣΙΟΥ, Ποῦλος τὸ
παρὰ τοῖς Πελοπον. κύριον ὄνομα, ἐν «Ἑβδομάδι» Β (1885) 392 κέξ. - Δ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ,
Μνημ. Ἱστορ. Ἀθην. Α (1891) σ. 179 καὶ Ἱστορ. Ἀθην. Α (1889) 138. - Ι. ΒΕΛΟΥΔΟΥ, Ἑλ-
λῆνων Ὁρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ. Ἐν Βενετίᾳ 1872 σ. 175. - Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ, Λεξ.
Ἀρχ. τ. 6. σ. 256 σημ. 1.

γ'.

1728 μηνί Ὀκτωβρίου 1.

² † Ὁμολογοῦμε ὁ Δημητράκης καὶ ὁ Στρα³ τήγης οἱ δύο ἀδελφοὶ πὼς μᾶς ἐφάνη κα⁴ λὸ μὲ οἰκείας μας βουλῇ καὶ θελήσεως τῶν⁵ γυναικῶς μας καὶ τῶν ἐδικῶς μας ἀπεπρά⁶ σκομε καὶ ἀπεπουλοῦμε τὸ χωράφι μας⁷ εἰς {σ} τῇ Τίκλα πλησίον εἰς {σ} τὸ δικὸ {ς} τοὺς κοιτὰ⁸ καὶ πουλοῦμε το τῷ παιδίῳ τῷ Καλεργά⁹ | κίωνε γιὰ γρόσια ἐπτὰ, ἡγίου ἐπτὰ, νὰ εἶναι¹⁰ | κύριες νοικοκύρηδες τὰ παιδιά τὰ Καλεργά¹¹ | κα καὶ ἐμεῖς ξένοι καὶ ἀμέτοχοι καὶ ὄγιοις βρε¹² θῇ καὶ τοὺς ἀτιτείνει ἐμεῖς ἔχομε νὰ τὰ κερα¹³ λιώνωμε· εἰ {ς} σὲ αὐτὸ τοὺς ἐδώσαμε τῇ¹⁴ ν ὁμολογία μας εἰς τὰ χέρια τοὺς.

¹⁵ † πβλημενως κωρακοζωετακης με εδαλα τὰ δι¹⁶ ο μερη κ(αί) εγγραφα.

δ'.

[¹

εγο³ | αλεγε⁴ |
αμου οπου⁵ | τρα μου ε⁶ |
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
τοῦ Στρατήγη με τῇ νύ⁷ γῃ μου καὶ με τῷ γέῳ καὶ με⁸ νὰ μὲν δίδει τὸ γε⁹

δ' ⁹) Γεροτρόφι, τό' (Βλ. Α, 12). Διὰ τῆς, ὡς δυνάτω, Α διαθήκης ὁ διαθέτης Ἰωάννης Καλλεργάκης ὁ Σκουμπλος «ἔβγαλε τῆς γυναικὸς τοῦ γεροτρόφι» κτήματά τινα διὰ νὰ δύναται ἐκ τῆς ἐλικαρπίας ἢ καὶ τῆς πωλήσεώς των νὰ πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν κατὰ τὴν ὑπόλοιπον τῆς χηρείας ζωὴν της, ἐὰν δὲν ἤθελε, ἔνεκα ἀσυμφωνίας τινὸς νὰ συζῇ μεθ' ἑνὸς τῶν τέκνων της. Τὰ κτήματα τοῦ γεροτρόφιου της ταῦτα ἠδύνατο νὰ τὰ διαθέσῃ ἢ πωλήσῃ κατὰ τὸ δοκοῦν. Συνήθως ἐγκατέλιπε ταῦτα ἔνεκα ἀσθενείας ἢ γήρατος πρὸ τοῦ θανάτου εἰς τὰ τέκνα ἢ τὸ τέκνον. Πολλάκις, ἐπειδὴ ὁ γέρον γονεὺς δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τοὺς κόπους τῆς καλλιεργείας, ἤρχετο εἰς συμφωνίαν πρὸς ἓνα τῶν υἱῶν ἢ καὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς του ἢ καὶ πρὸς ἄλλο συγγενικὸν ἢ φιλικὸν πρόσωπον τῆς ἐκλογῆς του, καὶ «ἔδινε τὸ γεροτρόφι του» ἐπὶ τῷ λόγῳ νὰ τῷ παρέχωνται κατ' ἔτος εἰς ξηροὺς καὶ ὑγροὺς καρπούς, εἰς ἐνδύματα, ὑποδήματα καὶ χρήματα, τὰ πρὸς συντήρησίν του. Ἐλέγετο τότε ὅτι «ἔπαιρνε τὴν ἀποκοπὴν του», ἥτις καθωρίζετο ἐν ἀναλογίᾳ ἢ καὶ μὴ τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος τῶν κτημάτων - γεροτρόφιου, δυναμένη νὰ ὀρίζεται μεγαλυτέρα ἢ μικροτέρα. Τοῦτ' αὐτὸ ἐγίνετο καὶ διὰ τὴν ἄγαμον ἀδελφὴν. Ἡδύνατο ὅμως νὰ μὴ «βγάλουν τὸ γεροτρόφι τοὺς» οἱ γονεῖς ἢ ἡ ἄγαμος ἀδελφὴ (εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀδελφῆς ἐλέγετο καὶ «μερτικὸ ὅτι ἔπαιρνε») καὶ τότε ἡ συντήρησις ἐγίνετο ἐναλλάξ, ἀπὸ υἱοῦ εἰς υἱόν, καθ' ἕκαστον ἔτος. Μετῴκει τότε ὁ γέρον ἢ ἡ γυναιὴ μήτηρ ἢ ἀδελφὴ εἰς τὸν οἶκον τοῦ υἱοῦ ἢ ἀδελφοῦ «ποὺ ἦτανε ἡ χρονία του», ὁπότε περιήρχετο εἰς αὐτὸν διὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο καὶ ἡ νομὴ τῶν κτημάτων τοῦ γεροτρόφιου. Ἰδιαίτερος διακανονισμὸς ἐπεβάλετο εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἐλαιοῶν, ἐὰν συνέβαινε τὸ ἔτος ἐκεῖνο νὰ συμβῇ ἀφορία, ἢ ἐὰν, λόγῳ τῆς ἀγροναπαύσεως, συνέπιπτεν ἡ καλλιεργήσιμος ἔκτασις νὰ εἶναι μικροτέρα τῆς τοῦ προηγουμένου ἔτους. Ἀν καὶ τὸ δεύτερον ἀπε-

ροτρόφι¹⁰ μου κουδέλια γέννημα¹¹ εἴκοσι καὶ δύο σιτάρι¹² καὶ δύο κουκία καὶ τρία¹³ λούπι(ν)α λίτρες τυρὶ τρι¹⁴ (άν)τα κρετήρια λάδι εἴκο¹⁵ σι πέ(ν)τε καὶ ἓνα + λα-
νο¹⁶ μα + τ¹⁷ Ἀγν(ι)ω(ρ)γίου καὶ¹⁷ τῇ καλῇ σουκέα τοῦ¹⁸ χειμαδίου καὶ ἓνα στε¹⁹ δά-
ρι + παγου στα + καὶ δύο²⁰ ο δέματα λινάρι καὶ²¹ δύο λίτρες παπάκι καὶ ὁ²² ποιος ξε-
(β)γῇ νὰ χάνῃ τὸ²³ δικό του καὶ ν᾿αῖ καὶ τῇ²⁴ κατάρα.

²⁵ † [κε εγο]γερο σαπατσα μαρ²⁶ τηρας.

²⁷ † κε εγο νηκολης εγ(ρ)α²⁸ ψα.

8. τοὺς γιουός.

Β'.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. Ἀμήν· ἔτος τῇ(ς) αὐτοῦ γεννήσεως.

² 1829 ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίου 30 ἐν Καρέα.

³ Εὐρισκόμενος ἐγὼ ὁ γέρων Στράτης Τσιμπιδάρος εἰς βαρετάτην ἀσθένειαν καὶ φο⁴ βούμενος τὸν θάνατον καὶ τὸ πικρὸν ἐκεῖνο{ν} ποτήριον, μήπως καὶ ἔλθῃ αἰφ(ν)ίδιος καὶ ἀρπάσῃ τὴν ἐ⁵ λεεινὴν μου ψυχὴν καὶ ὑπάγω ἀδιόρθωτος, τώρα ἔχοντας τὸ νοῦν σῶον καὶ τὰς φρένας καὶ τὴν γλώσσαν⁶ εὖλαλον ἐπροσκάλεσα τὸν ἐφημέριόν μου πατὴρ καὶ τοὺς παρόντας τὸν ἐκείθεν⁷ νὰ γράψω τὴν⁸ παρούσαν μου διαγωγὴν καὶ ὑστερὴν μου παραγγελίαν. Πρῶτον ἀνατίθω, παραδίδω τὴν ἐλ⁹ εἰνὴν μου ψυχὴν ἐν χερὶ θεοῦ ὁμοίως καὶ τὸ ἀνάγκη καὶ μεμολυ{ν}σμένον σῶμα. Δεύ-

φεύγετο, διότι τὰ τοῦ γεροτροφίου κτήματα διανομίζοντο ἐξ ἀρχῆς κατὰ ἰσομοιρίαν διетη, ὥστε νὰ πίπτῃ ἀγροανάπαυσις κατὰ τὸ ἥμισυ καθ' ἑκάστον ἔτος ἐπὶ τοῦ ὅλου. Ἐνταῦθα ἡ γραῖα μήτηρ δίδει τὸ γεροτρόφι της εἰς τὸν υἱὸν «Στρατήγῃ μὲ τῇ νύφῃ της καὶ τοὺς γιουός των» διὰ γραπτῆς συμφωνίας, ἀσύνητες, διὰ νὰ λαμβάνῃ εἰς εἶδη καθοριζόμενα τὰ τῆς διατροφῆς της, ἐπὶ ποινῇ δὲ ἀκυρώσεως, εἰς περίπτωσιν μὴ ἐκπληρώσεως τῶν συμφωνηθέντων. Τοιαύτης ἐννοίας εἶναι ἡ φράσις: «ὁποιος ξεβγῇ νὰ χάνῃ τὸ δικό του». Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἠθικῇ καταδίκη: «καὶ ν᾿αῖ τὴν κατάρα». Τοὺς παλαιότερους χρόνους οἱ γέροντες γονεῖς, ἰδίᾳ ἡ γραῖα μήτηρ, μὴ συγχρωτιζόμενοι πρὸς τὰς νύμφας των, διέμενον κατὰ μόνας, ἀποζῶντες ἐκ τοῦ «γεροτροφίου» ἢ τῆς «ἀλοκοπῆς». Πρβλ. ΜΑΟΥΡΕΡ Γ., ἐνθ' ἀνωτ. τ. Α σ. 242, 245, 281, ἐνθα περὶ πατρικῆς ἐξουσίας, διανομῆς καὶ διατροφῆς ἐν Μάνῃ. Ὁμοίως καὶ Ι. ΠΑΤΣΟΥΡΑΚΟΝ, Ἡ Μάνη καὶ οἱ Μανιάται. Ἐν Πειραιεὶ 1910 σ. 59, ἐνθα περὶ κληρονομίας θηλέων. Ὁ Ἰ. Π. γενικεύει, ἀνακριβῶς, ἔθιμον ἀποκλεισμοῦ τῶν θηλέων ἀπὸ παντός κληρονομικοῦ δικαιώματος, ὅπερ ἴσχυεν εἰς τινα χωρία τῆς Μέσα - Μάνης, δι' ὁλόκληρον τὴν Μάνην.

Β'.

¹) Διαγωγή. Τὸ πρῶτον, νομίζω, χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις «διαγωγή» ἀντὶ τῶν συνήθων: Διαθήκη, παραγγελία, ἀπόφασις, ὁρισμός. Ὁ ἀποθνήσκων ἄνευ διαθήκης, ἐλέγετο ὅτι ἀπέθανεν «ἀδιόρθωτος» (Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΕΡΑΜΕΩΣ, Περί τῆς τρίτης Πατριαρχίας Συμεὼν τοῦ Τραπεζουντίου [Δ.Ι.Ε.Ε. τ. 3 (1889) σ. 480]: «Ὁ πατριάρχης Συμεὼν ὁ Τραπεζούντιος . . . ἀμὴ ἀπέθανεν ἀδιόρθωτος». Ὁμοίως ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐλέγετο καὶ «ἀδιάτακτος». (ΣΤ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 85): «στείλῃ ὁ φοβερός κριτὴς καὶ πάρῃ τὴν ἐλεεινὴν μου ψυχὴν καὶ πάω ἀδιάτακτη».

τερον⁹ ἀφί{νη}νω τὴν τελείαν συνχώρησι πασῶν τῶν χριστιανῶν, ὅσοι μὲ ἐκαλοποίησαν καὶ ὅσοι μ¹⁰ ἐκακοποίησαν ὅλων ὁμοῦ, ἅς μὲ συνχωροῦν καὶ ὁ θεὸς συγχωρήσειν αὐτούς. Τρίτον ἀφίνω τὴν εὐ¹¹ χὴν μου εἰς τὰ παιδία μου καὶ εἰς τὰς νουφάδες μου καὶ εἰς τὰ ἐγγόνια καὶ εἰς τὰ ἀνίψια μου¹² καὶ ἅς {σ} ἔχουν τὴν εὐχὴν μου καὶ ἅς εἶναι καλά· ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς μου καὶ εἰς ὅλους¹³ μου τοῦ(ς) χωριανούς. Ἔτερα· διορίζω τὰ παιδία μου διὰ τὴν ἁμαρτωλὴν μου ψυχὴν νὰ δώ¹⁴ σουν τοῦ δεσπότη μας ἁγίου Καρίουπόλε{οπολε}ως γρόσια 20, τοῦ πνευματικοῦ Γιεργού¹⁵ λα τὴ ρασέα μου καὶ νὰ δώσῃ γρόσια 10· τοῦ παπᾶ Ἰωάννη νὰ δώσουν ἓνα βρα¹⁶ |κί, τοῦ παπᾶ Παναγιώτῃ ἓνα ποκάμισο. Ὁ πνευματικὸς τὰ δέκα γρόσια

¹⁴) Καρυούπολις· Παλαιὰ πόλις, πολυάνθρωπος τῆς Κάτω ἢ Ἀνατολικῆς Μάνης. Παραδίδεται τὸ πρῶτον τῷ 821/22 μ.Χ. εἰς τὸν «Βίον τοῦ ἁγίου Φιλαρέτου» τοῦ Παφλαγόνο, τὸν ὁποῖον ἔγραψεν ὁ ἔγγονος αὐτοῦ Νικήτας ὁ Ἀμνιάτης, «ἐν ἐξορίᾳ ὧν ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν Καρυουπόλει»: Μ - G. FOURMY ET M. LEROY, *La vie de Saint Philarete (Byzantion)*, τ. IX (1934) σ. 165,28). Τὰ ερεῖπια τῆς ἀρχαίας πόλεως κεῖνται πλησίον τοῦ χ. Βαχός. Παράδοσιν τῶν αἰτίων τῆς καταστροφῆς τῆς διέσωσεν ὁ ἁγ. Πετρίδης (*Πανδώρα*, K (1870) σ. 431α). Ἐξοχὴ τοῦ χ. *Τσεροβά* νῦν λέγεται *Παλαιὰ Καρυούπολις*. (Ι. ΝΟΥΧΑΚΗ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 757. Ἐκ Κ. προήρχοντο οἱ εἰς Ζάκυνθον μεταναστεύσαντες τὸ 1522 Κοντόσταβλοι. - (Δ. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ, *Μελισσηνοὶ καὶ Κοντόσταβλοι*, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 159 καὶ 160. Νέα Καρυούπολις μεταναστεύσας εἰς νεώτερον χρόνον τὸ χ. *Μικιάκο*. - Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ, *Νυμφαῖνοι* σ. 202). Ἡ Ἐπισκοπὴ Καρυουπόλεως ἦτο μία ἐκ τῶν δύο ἐπισκοπῶν τῆς Μάνης, ὑπαγομένη, τὸ μὲν εἰς τὴν Μητρόπολιν Λακεδαιμονίας, ἄλλοτε δὲ εἰς τὴν τῆς Μονεμβασίας (Ν. Ἑλληνομνήμων, τ. 3 (1906) σ. 118). Ἐσφαλμένως ὁ Π. Ζερβέντης ἀνέγραψεν ὅτι δὲν καταλέγεται ἐν ταῖς πρὸ τῆς ἀλώσεως ἐκθέσεσι (Π. ΖΕΡΒΕΝΤΗΣ, *Ταῖς ἱεραρχικῇ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν. Ἡ Μητρόπολις Ζακύνθας καὶ αἱ ἐν Μάνῃ Ἐπισκοπαί. Ἐν Ἐρμουπόλει 1922* σ. 35). Εἰς κώδικα τοῦ ΙΕ' αἰ. μεταξὺ τῶν Ἐπισκοπῶν Πελοποννήσου, ἀναφέρεται καὶ ἡ Ἐπισκοπὴ Κ. (Ν. Ἑλληνομν., 6 (1901) σ. 181. - Γ. Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗ, *Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος*, ἐν Ἀθήναις 1938 σ. 314).

¹⁴) Γιεργούλας· Ἀντὶ Γιωργούλας· Οἶκογ. καὶ νῦν Γεωργουλέα ἐν Βοιτύλῳ, ὡς ἀπόγονος τῶν Στεφανοπούλων. - Π. ΚΑΛΟΝΑΡΟΥ, *Μεγάλῃ Ἑλλάδι*, σ. 186, σημ. 1.

¹⁵) Ρασέα ἢ χονδρὸν τρίχινον ἢ μάλλινον ὕφαντον χειμερινὸν ἔνδυμα, ὡς τὸ ράσον, μετὰ κουκούλας ποιμενικῇ κάππᾳ). Γνωμικὸν τῆς Μάνης λέγει: Εἶδες τζοπάνη νὰ γενῇ Ποτέ σου τιμονιάρης / Γιατὶ ἔχει τράγινη ρασιὰ / Καὶ δερματένια σκούφια. (*Πανδώρα*, K (1870) σ. 197α). Καὶ παροιμία ἐν Μάνῃ: Μέσα ἀπὸ τῆ ραχιά, βρίζου καὶ τὸν Πασᾶ. (Ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες κάμνουν τὸν γενναῖον, μόνον ὅταν εὐρίσκωνται ἐν ἀσφαλείᾳ). Ἀλλαχοῦ: Βάστα τηνε τὴν ρασιάν σου, θέλ' ἅς βρέξῃ, θέλ' ἅς χιονίσῃ (Κάρπαθος). (*Ἀρχεῖον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ*) καὶ ἐπώνυμον ἐν Ζακύνθῳ, *Ρασέας Νικόλ*. - (Λ. ΖΩΗ, *Λεξικὸν Ζακ.* σ. 944α)

^{15/16}). Βρακί τό. Οἱ Μανιάται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους Μοραίτας ἐφόρουν τὴν νησιωτικὴν βράκαν, χρώματος βαθέος κυανοῦ (γεράνιο). Τὸ λέγει καὶ τὸ μοιρολόγι τοῦ Βαρκλαντῆ, ὅστις ἐφονεύθη εἰς τὴν Τριπολιτσᾶν κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν:

Μὲ τὸ γεράνιο του βρακί / Καὶ μὲ τὴ κουμπουρίτσα του, / Καὶ μὲ τὴ μαχαιρίτσα του, / Πουκάμισο μεταῖξωτό, / Μακρ' ἴσα μὲ τὸν ἀφαλὸ (*Πανδώρα*, ΙΣΤ (1866) σ. 540α). Οἱ Μανιάται, οἱ μεταναστεύσαντας εἰς Κορσικὴν ἐκαλοῦντο παρὰ τῶν Κορσικανῶν «οἱ Τουρκομερίταις

νά τὰ¹⁷ βάλῃ εἰς τὴ Γαταφυγ{γ}ιώτισσα καὶ νὰ δώσουν καὶ τὰ παιδιά μου ἄλλα δέκα πέντε. 50 γρόσια¹⁸ νὰ δοθοῦν εἰς τὴν Παναγία στὰ Κοιμητήρια καὶ φτιαστὴ νεκροκρέββατο καὶ νὰ κουρασά¹⁹ νωθῇ, νὰ πορτιαστῇ²⁰ στοῦ Στεφανόπουλου τὸ Μοναστήρι γρόσια 10, στὸν Προφήτην Ἡλίαν γρό(σια) 5²⁰, στὴ Σπηλαιώτισσα γρόσια 5,

μὲ ταῖς πλατέαις βράκαις καὶ τοὺς κόκκινους στήθους». (N. ΦΑΡΔΥ, "Υψηλὴ καὶ σκαρίφημα σ. 75). Κατ' ἐξαίρεσιν οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ἐφόρουν εἰς τὴν ἐπανάστασιν φουστανέλλαν (CH. SWAN, Journal of a voyage up the Mediterranean τ. 2 (1829) σ. 202).

¹⁷) *Καταφυγιώτισσα* ἢ Μονὴ Καταφυγίου, τιμωμένη εἰς τὸ ὄνομα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἀπέχει τῆς Καρυνιπόλεως 1.45' - (I. ΝΟΥΧΑΚΗ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 757. - Ε. ΚΟΦΙΝΙΩΤΟΥ, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Ἑλλάδι. Ἐν Ἀθήναις 1897 σ. 70).

¹⁸) *Νεκροκρέββατο* τό κυρίως τὸ ἐπίμηκες ἐπιπλόν, εἰς ὃ ἀποθέτουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ φέρετρον κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ φέρετρον, ὅπως πιθανῶς ἐνταῦθα.

^{18,19}) *Κουρασανωθῇ* ρῆμα κουρασανώνω = κατασκευάζω καὶ ἐπιχρίω δάπεδον ἐξ ἀργιλώδους χώματος ἢ τετριμμένης κεράμου (κουρασάνι) ἢ ἀσβέστου μετ' ἄμμου.

¹⁹) *Πορτιαστῇ* πορτιάζω = κατασκευάζω καὶ τοποθετῶ θύραν.

¹⁹) *Στεφανοπούλου τὸ Μοναστήρι* οἱ Στεφανοπούλοι ἦσαν μεγάλη οἰκογένεια τοῦ Οἰτύλου, ἀνάγοντες τὸν γενάρχην εἰς τὴν ἀπασχολημένην οἰκογένειαν τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζοῦντος (D. COMNENE, *Precis historique de la maison imperiale des Comnenes*, Amsterdam 1780 σ. 75 κ.έ. - G. COMNENE, *Sur la Grèce*, Paris 1831 σ. 31 κ.έ. - Π. ΚΑΛΟΝΑΡΟΥ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 126 κ.έ., ἐνθα καὶ ἄλλη βιβλιογραφία).

Ὁ Στέφανος Κομνηνὸς ἀνήγειρε Μονὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου παρὰ τὸ Οἶτυλον, ἐντὸς χαράδρας ἐπὶ κορυφῇς λόφου πρὸς ἀποπτεῖν, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὡς εὐχαριστήριον διὰ τὴν νίκην, ἣν ἤρε κατὰ τῶν Τούρκων. - Ν. ΛΑΣΚΑΡΗ, *Περὶ τῆς Μάνης καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς*. Ἐν Ἀθήναις 1877 σ. 9). Παράδοσις κτίσεως τοῦ Μοναστηρίου καὶ παρὰ Ν. ΦΑΡΔΥ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 14).

Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀκούεται καὶ ὡς Μονὴ Τσίγκου (*Πανδώρα*, Κ. (1870) σ. 432) ἢ Μονὴ Πετρουλιάνων. - (Ν. ΚΑΤΣΙΚΑΡΟΥ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 80-81).

¹⁹) *Προφήτης Ἡλίας* ναῖσκος, μετόχιον Παν. Τάφου ἐν Καρέα. Ἀνήγειρε τοῦτον διὰ ψυχικὴν του σωτηρίαν ὁ Ἡλ. Λιαράκος περὶ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος (1760), ἀφιερῶσας καὶ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ. Τὸν ναὸν καὶ τὰ κτήματα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡ μήτηρ του ἀφιέρωσε εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον (Γ.Α.Κ. Μοναστηριακὰ Φάκ. 456).

²⁰) *Σπηλαιώτισσα* ἢ μονὴ τὸ Γενέσιον τῆς Θεοτόκου ἢ ἡ Σπηλαιώτισσα, κειμένη μεταξὺ τῶν χ. Κελεφᾶς - Γέρμας - Κρυονερίου ἀπέχει δὲ δύο ὥρας ἀπὸ Οἰτύλου. Εἶναι ἐκτισμένη εἰς σπήλαιον ἐντὸς κρηνοῦ. - Α. ΜΑΜΟΥΚΑ, *τὰ Μοναστηριακά*. Ἐν Ἀθήναις 1859 σ. 159. - Θ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 72.

²⁰) *Τζοτάκου Ἅγιος Νικόλαος* ναῖσκος εἰς χ. Γέρμαν - Οἰτύλου, ἐνθα καὶ συνοικισμὸς Τσοτιάνικα. Τσοτάκος ἦτο καὶ ὁ Μακεδονομάχος Καπετὰν Γέρμας, ὁ ἐνδόξως πεσὼν κατὰ τὴν μάχην τοῦ Καλογεριοῦ (Λειψίστης) τὴν 16ην Ἀπριλίου 1907. - (Γ. ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΟΥ - ΡΑΖΕΛΟΥ, *Οἱ ἐθελοντικοὶ ἀγῶνες τῆς Μάνης διὰ τὴν ἐλευθερίαν (1840-1940)* σ. 74 κ.έ.

²⁰) *Κάλιαζη* ἢ τοπωνυμία ἄνωθεν τοῦ χ. Γέρμας, ἐνθα ἐρείπια καταστραφέντος χωρίου, ὅπερ, κατὰ τὴν παράδοσιν, κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἄλλων Μανιατῶν, διότι ἦτο κέντρον κουρσάρων. «Χορὴο κάληαζη», ἀναγράφει εἰς τὸ χειρόγραφον αὐτοῦ ὁ Λαγιατῆς ἱατρός Παπαδάκης μεταξὺ τῶν χωρίων εἰς τὰ ὅποια ἤσκει τὴν ἱατρικὴν του τέχνην, ὑπὸ χρονολογίαν

στοῦ Τζοτάκου εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον γρόσια 5, στὴ Γγάλιαζη ἄλλα²¹ 5, στὴν Κόζια τὸν Ἅγιον Γεώργιον γρόσια 5 νὰ δώσουν τὰ παιδία μου. Ἀκόμα γρόσια τρακό²²σια πενήτα ἢ σὲ κερία, ἢ σ' ἐλεημοσύνη ὅθεν γνωρίζουν. Τέλος τῶν ψυχικῶν. Διορίζω τα²³ τὰ παιδία μου ἂν θέλῃ ὁ Γεώργης νὰ ἔλθῃ νὰ κάθεται ἐδῶ, καλῶς· ὅχι καὶ δὲν θέλῃ,²⁴ μόνε θέλει νὰ πουλήσῃ, νὰ ἔχῃ τὸ κῦρος ὁ Ἡλίας νὰ {ν} τὰ παίρνῃ πρὸς ἐξήντα γρόσια²⁵ τοῦ κουβελίου τὸ μερίδιόν του, τὰ κλαδιὰ τὰ ἡμεραδέκα γρόσια τὸ ἓνα. Ἐρωτήθη²⁶ καὶ διὰ τὰ ἀνακακώματά μας, νιτερέσια καὶ μιλῶ κατὰ θεόν, θεόφυχα. Ὁ Ἡλί²⁷ας Ντουβάκης μὲ ἀποκριθῇ ἐνγράφως νὰ μοῦ ξεμπερδέψῃ τὸ νιτερέσιο, ὅπου μὲ²⁸ χρεωστῇ εἰς τοὺς 1817, Σετεμβρίου α', ἦτον ἡ ὁμολογία γιὰ γιναμένη γρόσια²⁹ 209, λέγω διακόσια-9-καὶ ὅταν μὲ ἤρε ἡ συφορά,

1727 (Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ, ἔνθ. ἄνωτ. σ. 209). Ὁ Νηφάκης δὲν μνημονεύει τὴν Κ. Ἄρα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1727 - 1790 θὰ κατεστράφη τὸ χ. Κάλιαζη.

²¹) Ἅγιος Γεώργιος Κόζιας. Μονὴ διαλελυμένη εἰς τὸ χ. Κουλούκια τοῦ τ. δ. Μαλευρίου· ταύτην ἐνέμετο μέχρι τοῦ 1852 ὁ ἱερομόναχος Οἰκονόμος Κανάκης (Γ.Α.Κ. Μοναστηριακά, Φάκ. 449 καὶ Ι. ΝΟΥΧΑΚΗ, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 161). Σήμερα ἰδιοκτησία οἴκου. Κουάκη· καὶ συνοικισμὸς Κόζια, ὅπου καὶ ὁ πύργος τῆς οἰκίας Κουάκη (Ν. ΚΑΤΣΙΚΑΡΟΥ, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 80).

²⁴) Κῦρος, τό· δικαίωμα, ἡ προτεραιότης.

²⁵) Κουβέλι, τὸ· τοῦ κουβελίου τὰ ἐντρίπια, τὰ καράδια, τὰ καβάδια (παροιμία ἐν Μάνη). Τὸ κουβέλι ἀπὸ μέτρον σπιτιῶν 22 ὀκάδων, τὸ καράδι δὲ, ἡ δὲ κοῦπα Ι. Συνεϊθίζον ἐν Μάνη εἰς προτέρους καιροὺς νὰ δανειζώσιν εἰς εἶδη καρπῶν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ λαμβάνουν τὸ ἐν τρίτον ὡς τόκον τοῦ ἐπιστρεφόμενου ποσοῦ. Μεταφορικῶς ἡ παροιμία, λέγεται ἐπὶ ἀνθρώπων, οἵτινες, πράξαντες κακά, ἐτιμωρήθησαν κατὰ τὰς πράξεις αὐτῶν καὶ μὲ τόκον. (Πανδώρα, ΚΒ (1872) σ. 463β).

²⁵) Κλαδιὰ τὰ ἡμερα. Ἀντί, τὰ καρποφόρα δένδρα.

²⁶) Ἀνακατώματα, τὰ = ραδιουργία, σκάνδαλον (Ἱστορικὸν Λεξικόν, Ἀκαδ. Ἀθηνῶν ἐν λ. Β)5

²⁶) Νιτερέσια (Ἱταλ.) ἰντερέσιο = διαφέρον.

²⁶) Θεόφυχα· λέξις καὶ σήμερον ἐν χρήσει, σημαίνουσα «ἀπὸ θεοῦ καὶ ψυχῇ», εὐσυνειδήτως.

²⁷) Ντουβάκης· ἐπώνυμον· καὶ σήμερον εἰς χ. Σταυροῖ Μ. Μάνης ἐπών. Ντούβας ἢ Ντουβάκος.

²⁹) Ἡ ἐν τῇ διαθήκῃ φράσις: «ἐχαλάστηκαν τὰ σπιτία μου» φέρει ἐν ἑαυτῇ ἱστορικὰ στοιχεῖα. Κατὰ τὴν διασωθεῖσαν παράδοσιν τῆς οἰκογενείας, ὁ «χαλασμός» τῶν σπιτιῶν τῶν Τσιμπιδάρων προῆλθεν ἐκ τῆς συγκρούσεως τῆς οἰκογενείας μετὰ τῶν Μαυρομιχαλαίων. Διασώζεται μάλιστα ἔκτοτε εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Τσιμπιδραϊκῶν σπιτιῶν καὶ ἡ βόμβα, ἡ προξενήσασα τὴν καταστροφὴν. (Τὴν παράδοσιν αὐτὴν ὀφείλω εἰς τὸν διδασκάλον τοῦ διαθέτου σεβαστόν μου Πότην Τσιμπιδάρων, τ. βουλευτὴν καὶ δημοσιογράφον).

Τὸ ἔτος 1816 ὁ Πέτρος Πιέρου Μαυρομιχάλης ἀνέλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ Μπᾶς - Μπογοῦ τῆς Μάνης, διαδεχθεὶς τὸν καθαιρεθέντα ὑπὸ τοῦ Σερεμέτ μπέη Θεοδωρόμπεη Γρηγοράκη. Τὸ Μπηνλίχιον τότε ἐταράσσεται ὑπὸ τῶν ἀντιθέσεων, τῶν συγκρούσεων καὶ τῶν στάσεων τῶν κατὰ τόπους Καπεταναίων, διὸ καὶ ὁ Καπουδὰν πασᾶς εἰσηγήθη τὸν διορισμὸν τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη, ὡς τοῦ ἰσχυροτέρου Καπετάνιου (Α. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 223).

Ὁ νέος Μπέης διὰ συντόνων μέτρων ἐπαγίωσε τὴν θέσιν του καὶ ἐπέβαλεν τὴν ἡσυχίαν καὶ τάξιν. (Γ. ΦΡΑΝΤΖΗ, Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος τ. Δ

ὅπου ἐχαλάστηκαν τὰ σπίτια³⁰ μου, ἐχάθη τὸ πρᾶγμα μου, ὅλον ὅ,τι καὶ ἂν εἶχα ἐτότε, ἐχάθηκα καὶ οἱ ὁμολογίες μου³¹ ὅπου τὸ ἤξεύρει ὅλος ὁ Βοίτυλος καὶ τὰ λοιπὰ χωρία. Τὰ χωράφια τοῦ Γάτου ὅπου τὰ βάλα³² με εἰς τὴν ὁμολογίαν τὸ ξεχώρησά του τοῦ Βάκη, ὅτι χωράφια στὸ Βοίτυλο δὲν³³ θέλω διὰ πέντε γρόσια τοῦ κουδελίου, ἔτσι τοῦ εἶπα, ἀλλὰ θέλω γρόσια³⁴ ὅτι ἐσένα δάνεισα καὶ σένα γυρεύω· ἔξῃ κεφάλια πρόβατα μου θέλει ὁ Λύρης³⁵ ἀπὸ Βαχό· τοῦ Ληγοράκου ἀπὸ Ἀρχοντικὸν εἶμαι ἀπομεινεμένος γρόσια 30,³⁶ θεόψυχα. Τὸ ἀλῶνι ὅπου γυρεύει ἡ Κάτζαινα, ἐκεῖ μερίδιον δὲν ἔχει, θεόψυ³⁷ χα. Τὸ σπίτι ὅπου <ἐπού>λησε ἡ Κάτζαινα τοῦ Σιρόκου, εἶναι τὸ μισὸ δικόν μου· ἂν ἐ³⁸ δόθῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίᾳ διὰ ψυχικὰ νὰ μὴ γυρεύουν τὰ παιδία μου, ὅχι νὰ γυ³⁹ ρεύουν. Ὅποιον ἀπὸ τὰ παιδία μου παρέδῃ τὴν ἐντολήν μου, θελήσει νὰ βᾷ⁴⁰ λη{ν} σκάνδαλον, νὰ ἔχῃ τὴν κατάραν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναχρά(ν)του Αὐτοῦ⁴¹ Μητρὸς καὶ πάντων τῶν Ἀγίων. Ἀμήν.

⁴² διακουμῖς μασουράκος επικίρον τι αλιθια.

(1841) σ. 86, Α. ΓΟΥΔΑ, Βίοι παράλληλοι: Μαυρομιχάται τ. ΣΤ (1874 σ. 121 κέ. ΣΤ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ, Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης [Ἐφ. Ἡχώ τῆς Μεσσηνίας 1-4-1951 σ. 1].

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἰσχυρὰ σώματα ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Πετρόμπεη Κυριακούλην καὶ Ἰωάννην, τὸν ἐπονομαζόμενον Κατση, διεξέχοντες πολεμικοὺς ἀγῶνας ἀπὸ τῶν Κιτριῶν μέχρι τοῦ Μαραθωνησίου (Γύθειον), μέχρις οὗ παρῴσαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς οἰκογενείας τῶν· εἰς τὴν σειράν αὐτῶν δεόν νὰ συγκαταλέξωμε καὶ τὴν σύγκρουσιν πρὸς τὸν ἀντίπαλον προκρίτην τῆς Κάφας Στρατὴν Γσιμπιδάρη, ὃν καὶ εἰσησαντες προσέβησαν, κατὰ τὴν κρατούσαν συνήθειαν, εἰς τὸν χαλασμόν τῶν σπιτιῶν τοῦ ἀντιπάλου τῶν.

³¹) Βοίτυλος. Ἡ γνωστὴ ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου Λακωνικὴ πόλις Οἰτύλος (βλ. ΣΤ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ, Τὸ Οἰτύλον. [Ἐφ. Ὁ Φάρος τῆς Λακωνίας, 1-10-1953 φ. 7 σ. 1].

³¹) Γάτου· ἑπων. Εἰς ἐκ τῶν ἐπτὰ υἱῶν τοῦ Πέτρου Medici, προκρίτου τῆς Μάνης, ἐλέγετο Γάϊος ἢ Γάτος. Ἐξ αὐτοῦ λέγεται ὅτι κατάγεται ἡ νῦν οἰκογένεια Γάτου ἢ Γατέα τοῦ τ.δ. Οἰτύλου. (Γ. Α. ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΟΥ - ΡΑΖΕΛΟΥ, Οἱ ἀγῶνες τῆς Μάνης διὰ τὴν ἐλευθερίαν (1453 - 1821). Ἀθῆναι 1948 σ. 68. «Γάτος Φραιζέσκος» ἀπαντᾷ καὶ εἰς Νάξον (1541) (Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ, Ναξιακὰ νοταριακὰ ἔγγραφα. Ε.Α.Ι.Ε.Δ. τ. 4 (1951) σ. 90, 6 (ἔγγρ. 71).

³¹) Βάκη· ἑπων. Ἀγνωστον νῦν.

³³) Λύρης· ἑπων. καὶ σήμερον ἐν Λακωνίᾳ, Λύρης καὶ Λύρας.

³⁴) Βαχό τό χ. τ.δ. Καρυουπόλεως, Γυθείου.

³⁴) Ληγοράκου· ἀντὶ Γληγοράκου, ἀντὶ Γρηγοράκου. (θηλ. Ληγοροῦ, ἡ).

³⁴) Ἀρχοντικόν χ. τ.δ. Μελιτίνης - Λακεδαιμόνος

³⁵) Κάτζαινα· ἀνδρωνυμικόν, ἢ σύζυγος τοῦ Κάτζου. (Περὶ τῆς καταλήξεως, - αйна, δηλούσης κυρίως τὴν σύζυγον: βλ. Δ. ΓΕΩΡΓΑΚΑ, Συμβολὴ εἰς τὴν τοπωνυμικὴν ἔρευναν [Ἀθηνᾶ τ. ΜΗ' (1938) σ. 16].

³⁶) Σιρόκου· ἑπων. Ὡς παρωνύμιον καὶ σήμερον ἐν Κίττα - Μ. Μάνης. Καὶ τοπωνυμικὸν «τοῦ Σιρόκου τὸ λαγκάδι» (Καρδαμύλη - Μάνης).

⁴²) Διακουμῆς Μασουράκος. (Ἰταλ. Giacomo) - Γιακουμῆς (Α. ΜΠΟΥΤΟΥΡΑ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 119). Σύνηθες ἐν Μάνῃ ὡς βαπτιστικὸν καὶ ὡς ἐπώνυμον (Διακουμῆς) - εἰς) - ἄκος), βλ. Π. ΚΑΛΟΝΑΡΟΥ, ἐνθ' ἄν. σ. 132. Ὁμοίως ἑπών. Μασουράκος καὶ σήμερον ἐν Μάνῃ, Μασουρίδης δὲ ἐν Ἀλαγωνίᾳ - Μεσσηνίας.

43 | κ(αί) εγὼ διμητρὶς Στζαπατζαρίσ βεθεονο.
44 | Ιλιάς πετροντζάκος· ἡμοῦ παρον.
45 | Κοστάντις σκορινάκος· ἡμοῦ παρον.
46 | Παπα Ἰωάννης· κοζομπολάκις
47 | ἦτι ἤκουσα· ἀπο τοῦ ἀσθενή.
το στομα· ἐγράψα

8. ἀντὶ ἐναγῆς 17. ἀντὶ Καταφυγιώτισσα 20. ἀντὶ Κάλιαζή 28. ἀντὶ γιναμένη
γιά γρόσια.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

43) Τζαπατζάρης· Τσαπατσάρη οἶκογ. καὶ σήμερον ἐν Καρέα.
44) Πετροντσάκος· ὁμοίως καὶ σήμερον οἶκογ.
46) Καζομπολάκης· ὁμοίως καὶ σήμερον οἶκογ. Κοζομπόλης καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Μάνης.

ΙΑΚΩΒΟΥ Τ. ΒΙΣΒΙΖΗ

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΤΟΥ
ΕΤΟΥΣ 1833 ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΕΘΙΜΩΝ ΚΑΙ ΑΙ ΕΠ' ΑΥΤΩΝ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ*.

3. ΣΥΡΑΣ¹

Πρὸς τὴν Σ. ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Ἡ Δημογεροντία τῆς Ν. Σύρας.

Ἀριθ. 231.

Κατὰ συνέπειαν τῆς ὑπ' ἀρ. 330 ἐγκύκλιος τῆς Γραμματείας ταύτης, λαβοῦσα
ἡ Δημογεροντία καὶ τὰς συμβουλὰς τῶν Πρωτοτύπων καὶ εἰδημονεστέρων τῆς Κοι-
νότητός της ἐπὶ τῶν τοπικῶν συνήθειων, ἀπεβίβη ν' ἀπολογηθῇ εἰς τὰ ἐπ' αὐτῶν γε-
νόμενα αἰτήματα.

Ἀπολογία εἰς τὸ 1 ζήτημα περὶ κληρονομίας.

Ἐνεργοῦντο ἀπαράλλaktως αἱ διακελεύσεις τοῦ Νόμου.

Ὅμοίως εἰς τὸ 2 ζήτημα.

Οἱ γονεῖς ἦτον εἰς χρέος ν' ἀφίσουν εἰς τὴν διαθήκην των τῶν τέκνων των
ὅλην τὴν περιουσίαν των, ἐξαιρουμένων μόνον δέκα τοῖς ἑκατὸν εἶχαν τὸ ἐλεύθερον
νὰ τὸ διαθέσουν κατ' ἀρέσκειαν ἢ διὰ ψυχικὴν των ὠφέλειαν, ἢ δι' ὅποιον ἄλλο

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 169 τοῦ 3 (1950) τεύχους τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Ἀρχείου
τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου.

¹⁾ Ἡ ἀπάντησις ἐκ τῆς νήσου ταύτης, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐπομένων δύο νήσων Μήλου καὶ
Ίου δημοσιεύονται ἐξ ἀντιγράφων ἐκ τῶν εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους εὗρισκομένων
πρωτοτύπων (Ἀρχεῖον Γιάννη Βλαχογιάννη. Κιβ. Δ. 127) ἀντιγραφέντων ὑπὸ τοῦ μακαρίτου
Ἰωάννου Βλαχογιάννη. Οὗτος κατὰ τὴν συνήθειάν του δὲν ἐσημείου εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ ἀντι-
γραφόμενα ἐνδειξὶν περὶ τοῦ ποῦ εὔρηται τὸ ἐξ οὗ ἀντέγραψεν ἑγγραφον. Ἐν προκειμένῳ τὰ
πρωτότυπα κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀντιγραφῆς των ὑπὸ τοῦ Βλαχογιάννη ὑπῆρχον εἰς τὰ Γε-
νικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, παρ' ὅλας ὁμως τὰς ἐρεῦνας μου δὲν τὰ ἀνεῦρον. Πρέπει ταῦτα
καὶ σήμερον νὰ εὗρισκονται εἰς τὰ ἐν τῇ ἀποθήκῃ τῶν Γεν. Ἀρχείων ἀκατάτακτα, ἢ ἔλλειψις
ὁμως ἐνδείξεως μοὶ κατέστησεν ἀδύνατον τὴν ἀνεύρεσίν των. Ὅτι αἱ δημοσιευόμεναι ἀπαντή-
σεις εἶναι πιστὰ ἀντίγραφα ἐκ τῶν πρωτοτύπων, δὲν πρέπει νὰ γεννηθῇ ἀμφιβολία τις,
διότι ὁ μακαρίτης Βλαχογιάννης ἦτο προσεκτικώτατος καὶ ἀκριβέστατος εἰς τὰ γενόμενα παρ'
αὐτοῦ ἀντίγραφα. Ταῦτα δημοσιεύομεν ἀπαράλλaktως, ἄνευ δηλαδὴ διορθώσεως τῶν ἀνορθο-
γραφῶν.

δήποτε ἀντικείμενον, σημειωταῖον δὲ ὅμως ὅτι ὁ γονεὺς ἦτον αὐτεξούσιος εἰς τὴν διαθήκην τοῦ νὰ διαμοιράσῃ τὴν περιουσίαν τοῦ εἰς τὰ τέκνα τοῦ, ὅπως ἔκρινεν εὖλογον, παραδείγματος χάριν εἶχε περιουσίαν ἑκατὸν χιλιάδων δραχμῶν καὶ πέντε τέκνα, ἐδύνατο ν' ἀφήσῃ εἰς μὲν τὸ ἐν τεσσαράκοντα χιλιάδας, εἰς δὲ τὸ ἄλλο τριάκοντα καὶ εἰς τὰ ἐπίλοιπα ἀπὸ δέκα, ἡ διαθήκη ἦτον ἀμετάτρεπτος.

Ὅμοίως εἰς τὸ 3ον ζήτημα.

Ἐνεργοῦντο ἀπαραλλάκτως αἱ διακελεύσεις τοῦ νόμου.

Ἐπειδὴ ὅμως καὶ δὲν ἔχομεν παράδειγμα ν' ἀποθάνῃ τις ἄνευ συγγενεῖς εἰς τὴν πατρίδαν μας, δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ποῖος τὸν ἐκληρονόμει εἰς τοιαύτην περίπτωσιν.

Ὅμοίως εἰς τὸ 4 ζήτημα.

Ἐνεργοῦντο ἀπαραλλάκτως αἱ διακελεύσεις τοῦ νόμου.

Ὅμοίως εἰς τὸ 5 ζήτημα.

Ἐνεργοῦντο ἀπαραλλάκτως αἱ διακελεύσεις τοῦ νόμου.

Ὅμοίως εἰς τὸ 6 ζήτημα περὶ προικός.

Τὸ προικισθὲν τέκνον ἐθεωρεῖτο ὡς ἀποξινούμενον πλέον ἀπὸ πᾶν κληρονομικὸν δίκαιον ὡς πρὸς τοὺς γονεῖς τοῦ, ὥστε ἦτον ὀφειλόμενον νὰ εὐχαριστηθῇ εἰς μόνην τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ προίκα, ἂν καὶ αἱ γονεῖς εἰς τὸν θάνατόν των ἄφιναν εἰς τὰ λοιπὰ τέκνα τριπλάσιαν περιουσίαν ἀπὸ ἐκείνην εἶχαν ὅταν τὸ ἐπροικοδότησαν. Σημειωταῖον ὅμως ὅτι ἡ προίξ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος τέκνου ἀνυπέκει το ὡσαύτως εἰς κἀνὲν εἶδος χρέος τοῦ γονέως τοῦ μετὰ τὸν θάνατόν των, εἰς τὸ χρέος τοῦτο ἐγένετο μετὰ τὴν προικοδότησιν.

Ἀπολογία εἰς τὸ 7 ζήτημα.

Ἐνεργοῦντο ἀπαραλλάκτως αἱ διακελεύσεις τοῦ νόμου.

Ὅμοίως εἰς τὸ 8 ζήτημα.

Συγχωρεῖται ἡ ἐκποίησης τῆς προικός, ὅταν εἶναι περὶ τούτου σύμφωνον τὸ ἀνδρόγυνον διὰ τὰς ἐφεξῆς μόνον ἀνάγκας.

1. Διὰ νὰ ζωοθραφῶσιν.

2. Διὰ νὰ πληρώσουν χρέη νόμιμα.

3. Καὶ τέλος εἰς νὰ ὡφεληθοῦν ἀπὸ τὴν πωληθησομένην προίκα, ἥγουν νὰ λάβουν περισσότερον ἀπὸ ὅτι ἀξίζει.

Ἐκθέτομεν ὡσαύτως καὶ ἄλλας συνηθείας ὑπαρχούσας εἰς τὴν Κοινότητά μας, ἐκτὸς τῶν περιεχομένων εἰς τὰ ἀνωτέρω ὀκτὼ ζητήματα.

Ὅλα τ' ἀνδρόγυνα, ἀρ' ἥς ἡμέρας ἐλάβανον κοινωνίαν γάμου ἕως εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου μέρους ὅσα ἀγαθὰ ἀπέκτουν κινητὰ ἢ καὶ ἀκίνητα, καθὼς προσέτι καὶ εἰς ὅσα χρέη χρηματικὰ ὑπέπιπταν προερχόμενα ἢ ἀπὸ ἐμπόριον ἢ ἀπὸ ὁποῖον δήποτε ἄλλο τι, ἦτον ἡ ὀφείλεια καὶ τὸ βάρος ἐξ ἡμίσειας εἰς ἀμφο-

τερα τὰ μέρη, δηλαδή εἰς τὸ ἀνδρόγυνον· παρ. χάριν ὁ ἄνδρας μὲ τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ ἐμπορίου του ἢ ἄλλο τί, τοῦ εὐρίσκειτο ὄφελος εἰς τὰ θανατά του εἴκοσι χιλιαδ. δραχ. εἰς μετρητὰ ἢ εἰς κτήματα, ἢ ἐκ τοῦναντίον εἴκοσι χ. δραχ. χρηματικὸν χρέος, τὸ ἐπιτόπιον ἔθος ἔδιδε τὸ δικαίωμα (μὴν ἔχοντες κατιόντας κληρονόμους) καὶ εἰς τοὺς ἀνιόντας ἢ πλαγίους συγγενεῖς τῆς γυναικὸς νὰ μοιράζονεν ἐξ ἡμισείας μὲ ἐκείνους τοῦ ἀνδρὸς ὅλην τὴν εὐρεθείσαν ὠφέλειαν ἢ ὑπεχρέωνεν εἰς περιστάσιν χρέους καὶ τὴν προίκα τῆς γυναικὸς νὰ πληρώσῃ τὸ ἥμισυ τοῦ ἀφισμένου παρὰ τοῦ ἀνδρὸς χρέους. Ἦτον ὡσαύτως παλαιότατον ἔθος τῆς Κοινότητός μας, ὅτι ὅλαι αἱ μεταξὺ τῶν πολιτῶν ὑφιστάμεναι διαφοραὶ προσερχόμεναι ἀπὸ προικοσύμφωνα καὶ διαθήκας νὰ δικάζωνται ἐκκλητῶς παρὰ τοῦ Ἀρχιερέως Ἐπισκόπου τοῦ τόπου καὶ ἀνεκκλητῶς ἀπὸ τὴν καθέδραν τῆς Ρώμης, αἵτινες ἀποφάσεις παρρησιαζόμεναι εἰς τὴν ἐπιτόπιον πολιτικὴν ἀρχήν, ἐλάμβανον ἄνευ λόγου τὴν ἐκτέλεσιν των καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν.

Τὰ ἔθιμα δὲ τὰ ἀφορῶντα τὰς διαθήκας, πωλήσεις ἀκινήτων πραγμάτων καὶ ἀλλαγῶν τὰ ἐξάγει ἡ Σ. Γραμματεία ἀπὸ τὰ ἐπισυναπτόμενα ἀντίγραφα συνηθειῶν, αἵτινες εὐρίσκονται γραπτὰ καὶ παρακαταθεμένα εἰς τὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον τῆς αὐτῆς Κοινότητος. Ὅσον δὲ περὶ τοῦ ἀπὸ πόσον καιρὸν ἐπακράτουν αἱ συνηθεῖαι αὗται εἰς τὸν τόπον μας, καὶ εἰς πόσον τόπον ἐκτείνονται, εἶναι ἀδύνατον τῆς Δημογεροντίας νὰ προσδιορίσῃ τὸ τοῦ καιροῦ ποσόν, ὅταν ἐμπίπτει εἰς ἐνέργειαν αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος συνηθεῖαι, γνωρίζει ὅμως ὅτι ἡ ἀρχὴ των εἶναι παμπάλαιος, ἡ δὲ νῆσος μας σύγκειται ἀπὸ μίαν μόνον Κοινότητα, εἰς τὴν ὅσάν τι ἔχουν χώραν αὗται, διότι εἰς τοὺς εὐρισκομένους καὶ κατοικοῦντας ἤδη ἐνταῦθα παροίκους, δὲν ἀνάγεται βέβαια ἡ ὑπόθεσις αὕτη.

Μένει μὲ τὴν ἀνήκουσαν ὑπόληψιν

Σόρα τῇ 12 Ἀπριλλίου 1833

Οἱ Δημογέροντες

Μ. Μακρινίτης

(Τ.Σ.) Γ. Δαλέζιος

Κ. Βουκίνος

Γ. Ροῦσσος

Ὁ Γραμματεὺς

Α. Ρενουάρδ

(Ὑπογραφαὶ πρωτότυποι)

4. ΜΗΛΟΥ

Ἀρ. Πρ. 1481

Ἀποκρίσις εἰς τὸ α' περὶ τοπικῶν συνηθειῶν ζήτημα
τῆς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείας.

Ὅταν ἀποθάνῃ τις ἀδιάθετος καὶ δὲν ἀφήσῃ σύζυγον θέλει ἡ συνήθεια τῆς Μήλου νὰ κληρονομοῦν ὅλα τὰ ἄρρενα παιδιὰ τὴν περιουσίαν τοῦ ἐξ ἴσου· λαμβάνουν καὶ τὰ θήλη ἐξ αὐτῆς, ὅταν μητρικὴ δὲν ὑπάρχῃ, ὅχι ὅμως μὲ ἰσομοιρίαν, ταύτης δ' ὑπαρχούσης λαμβάνουν τὰ μὲν ἄρρενα τὰ τοῦ πατρός, τὰ δὲ θήλη τὰ τῆς μητρός.

Ἐὰν δ' ἀφήσῃ σύζυγον δίδει πρὸς αὐτὴν δικαίωμα ἡ συνήθεια ὑπανδρεύουσιν τὰ τέκνα τῆς, νὰ τὰ προικίσῃ ὥς βούλεται.

Εἰς τὸ β'.

Ἡ συνήθεια τῆς Μήλου δίδει δικαίωμα εἰς τοὺς γονεῖς ν' ἀφήσουν εἰς ἕκαστον τῶν τέκνων τῶν ὅσα ἐκ τῆς περιουσίας τῶν βούλονται, δὲν τοῖς συγχωρεῖ μόνον μηδὲν ἀπὸ κληρὸν πλὴν μὲ πέντε ἀνὰ σφέων ὀφθαλμῶς δύναται νὰ ξεμοιράσῃ ὅσα τῶν τέκνων τῶν βούλονται, χωρὶς αὐτὰ νὰ ἔχον δικαίωμα νὰ ζητήσουν περισσότερον ἀπ' ὅσα ὁ πατὴρ αὐτῶν διὰ διαθήκης {ἢ διὰ διαθήκης} τοῖς ἀφῆσε, δύνανται δ' οἱ γονεῖς νὰ δώσουν ἐκ τῆς περιουσίας τῶν καὶ εἰς μακρυνότερους συγγενεῖς καὶ εἰς ξένους σὺν τούτοις· ἐὰν δ' ἐλλείπῃ εἰς ἀλλοδαπὴν κανὲν τέκνον καὶ δὲν ἀφήσῃ πρὸς αὐτὸ μηδὲν, δύναται τοῦτο μετὰ τὴν ἔλευσίν τοῦ νὰ λάβῃ ἴσον μὲ τὰ λοιπὰ μερίδιον.

Εἰς τὸ γ'.

Ὅταν ἀποθάνῃ τις ἀδιάθετος τὸν κληρονομοῦν οἱ κατιόντες συγγενεῖς πλὴν οἱ πλησιέστεροι δηλ. τὰ τέκνα, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ἐγγόνια, εἰς ἔλλειψιν τέκνων κληρονομοῦν πατὴρ ἢ μήτηρ, οὐχὶ καὶ πάπποι ἢ μάμμαι. Γονέων μὴ ὑπαρχόντων κληρονομοῦν οἱ ἀδελφοί, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ ἀνεψιοί. Ἐν γένει οἱ πληστήρια ζοντες¹ μόνοι συγγενεῖς κληρονομοῦν τὸν ἀδιαθέτος ἀποθανόντα (χωρὶς συγγενῶν δὲν ἀπέθανε τινὲς εἰς τὰς ἡμέρας μας, διὰ νὰ γνωρίσωμεν καὶ τὴν εἰς αὐτὸ συνήθειαν· ἀπέθανον δὲ πρὸ χρόνων πολλῶν γενεὲς ὁλόκληρες², καὶ τὴν μὲν κινητὴν αὐτῶν περιουσίαν, ποῖοι

¹) (γρ. πλησιέστεροι).

²) Πρόκειται, λίαν πιθανῶς, περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς πρωτεύουσας τῆς Μήλου κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα, περὶ ἧς βλέπε ΙΩΣ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗ, Ἡ ἱστορία τῆς νήσου Μήλου (Ἀθῆναι, 1927), 184 ἐπ.

ἐκληρονόμησαν ἀγνοοῦμεν, τὴν δ' ἀκίνητον, μηδ' ἡ κοινότης, μήτε ἡ Κυβέρνησις ἐξουσίασεν, ἀλλ' ὅστις τῶν πολιτῶν ἐκαλλιεργούσε γῆν ἀκαλλιεργητον μὴ ἔχουσαν κύριον τὴν ἐξουσίασεν καὶ ἰδιοκτησίαν τὴν ἔκαμε καὶ ἡ συνήθεια αὕτη ἐπικρατεῖ μέχρι σήμερον.

Εἰς τὸ δ'.

Ἄν ἐξ ἀνδρογόνου ἀτέκνου ἀποθάνῃ τὸ ἐν μέλος δίδει δικαίωμα ἡ συνήθεια τῆς Μήλου εἰς τὸ ἐπιζῶν, νὰ καρποῦται τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἀποθανόντος ἐν ὅσῳ ζῇ χηρεύον, χωρὶς ὅμως νὰ δύναται νὰ πωλήσῃ ἢ νὰ χαρίσῃ τι ἐξ αὐτῆς, ὅταν δ' ἀποθάνῃ ἢ ὑπανδρευθῇ ἐκ νέου, τότε κληρονομοῦν τὴν κρατουμένην παρ' αὐτοῦ περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος μέλους οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς ὡς εἰς τὸ γ' ζήτημα, ἐξαιρεῖται ἂν οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος συμφωνήσουν ἰδιαιτέρως πῶς μετὸ ἐπίζον¹.

Εἰς τὸ ε'.

Ἡ συνήθεια τῆς Μήλου δίδει εἰς τὰ θήλυνκα τὴν μητρικὴν καὶ εἰς τὰ ἄρρενα τὴν πατρικὴν περιουσίαν, εἶναι δὲ εἰς τὴν θέλησιν τῶν γονέων νὰ πράξουν, συμφῶνως ὅμως, ὡς βούλονται, μηδεμίαν αὐτοῦ ἀπαγορεύουσα συνήθεια.

Εἰς τὸ περὶ προίκου γ' ζήτημα.

Δὲν συγχωρεῖ ἡ συνήθεια νὰ καταθέσῃ ἡ ὑπανδρευθεῖσα γυνὴ καὶ προίκαν λαβοῦσα, εἰς ἴσην μοιρασίαν μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν, μετὰ τὴν ἀποδίωσιν τῶν γονέων τῶν, ἀλλὰ χρεωστεῖ νὰ εὐχαριστηθῇ εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβε μερίδα.

Εἰς τὸ ζ'.

Ὅταν θυγάτηρ τις ὑπανδρευθῇ μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων τῆς λαμβάνει ὅ,τι οἱ γονεῖς τῇ ἄφησαν χωρὶς νὰ δύνανται οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς νὰ τὴν προικίσουν διαφορετικὰ, ἂν δ' οἱ γονεῖς ἀπέθανον ἀδιάθετοι λαμβάνει ὡς εἰς τὸ γ' κεφαλ.

Εἰς τὸ ὀγδοον.

Ἐκ τῆς προίκου τῆς γυναικὸς δὲν δύναται ἐπὶ μηδεμιᾷ ἀνάγκῃ ἢ πρόφασιν νὰ πωλήσῃ ὁ σύζυγος, νὰ ἀνταλλάξῃ ἢ νὰ χαρίσῃ καὶ ὅτι τούτων πράξει ἀκυροῦται μὴ ὦν παρὰ τῆς γυναικὸς ὑπογεγραμμένον· μήτε ἡ σύζυγος αὕτη δύναται νὰ πράξῃ τοιοῦτον τι εἰς τὴν² χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἀνδρός.

Συνήθειαι γραπταὶ ὑπῆρχόν ποτε, ἀλλ' ἐχάθη τὸ ἔγγραφον καὶ μήτε εἰς τὴν μνήμην τινὸς μένουν ὅλαι.

¹) Γρ. ἐπιζῶν.

²) Εἰς τὸ κενὸν πρέπει νὰ ὑπῆρχεν ἡ λέξις προῖκα.

Ἐπικρατεῖ δὲ συνήθεια ἔκπαλαι, ὅταν ἐξ ἀνδρογόνου ἀτέκνου ἀποθάνῃ ὁ σύζυγος διαθετὸς ἢ ἀδιάθετος νὰ λαμβάνῃ ἢ ἐπιζῶσα σύζυγος τὸ ἥμισυ ἀφ' ὅσα περισσεύματα εὑρεθῶσιν ἀπὸ προῖκα, ὅπου ὑπανδρευθεὶς εἶχεν ὁ σύζυγος ἢ εἰς κτήματα ἢ εἰς χρήματα, ἐξαιροῦντες μόνον τὰ τῆς ἐνδυμασίας του.

Ἑτέρα συνήθεια.

Ὅταν τις δώσῃ τι ἐκ τῶν κτημάτων του εἰς ξένον τινὰ καὶ αὐτὸς ὁ λαβὼν δηλ. ἀποθάνῃ χωρὶς τέκνων καὶ ἀδιάθετος, λαμβάνουν τὸ κτῆμα τοῦτο πάλιν οἱ συγγενεῖς τοῦ δώσαντος καὶ οὐχὶ οἱ κληρονόμοι τοῦ λαβόντος καὶ τοιουτοτρόπως ἀποθανόντος.

Ἦτον ἑτέρα συνήθεια, καὶ ὅταν ζῶα τινὸς ἤθελε φάγῃ ἐλαίας μπολιασμένας ἑτέρου ἐπλήρωνεν ὁ ἔχων τὰ ζῶα πρὸς τὸν κύριον τῶν ἐλαιῶν ἐν χρυσοῦν βενέτικον δι' ἑκάστον μπόλι, αὕτη ὁμως ἡ συνήθεια παρημελήθη καὶ δὲν ἰσχύει πλέον.

Ὅταν ἤθελε συμβῇ ἀλλαγὴ ἢ πώλησις καὶ ἀγορά ζῶων ἐκάστου εἶδους καὶ ὁ ἀνταλλάξας ἢ ἀγοράσας ἤθελε φέρῃ τὸ ἀνταλλάχσαν ἢ ἀγορασθὲν ζῶον τεσσαράκοντα βήματα μακρὰν ἀπὸ τὸν ὁποῖον τὸ παρέσθεν τόπον, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ τὸ στρέψῃ μεταμελούμενος καὶ πᾶν πᾶσις αὐτοῦ ἦταν εἰς βάρος του.

Ὅταν τις ἤθελε πωλήσῃ χωράφιον ἢ ἀμπελῶνα καὶ δὲν ἤθελε εὐωθήσῃ τοὺς συγγενεῖς του ἢ πλησιεστέρους τοῦ χωραφίου τότε προτιμῶνται πρῶτον οἱ συγγενεῖς νὰ τὰ ἀγοράσωσι ἢ ἂν αὐτοὶ δὲν θέλουν καὶ τὸ πᾶσις οἱ πλησιεστέροι τὸ λαμβάνουν καὶ γίνεται ἄκυρος ἢ πώλησις τοῦ ξένου ἀγοραστοῦ. Ἐξαίρεται ὁμως ἐπὶ δημοπρασίας.

Ὅταν ζῶα τινὸς βλάψουν τοὺς καρποὺς πρωίμους ἢ ὀψίμους ἑτέρου, ἐπικρατεῖ συνήθεια νὰ ἐκτιμᾶται ἡ ζημία ἀπὸ κοινὸν ἐκτιμητὴν καὶ ὁ βλάψας πληρώνει κατὰ τὴν ἐκτίμησιν. Τῶν χοίρων μόνον ἡ ζημία δὲν ἐκτιμᾶται ἀλλὰ τοὺς φονεύει ὁ βλαπτόμενος.

Ἦτον συνήθεια νὰ φονεύουν καὶ τὰς βλαπτούσας τοὺς καρποὺς ἐκ τῶν ὀρνίθων, πρὸ ὀλίγων δὲ χρόνων ἔπαυσε, ὥς οἱ ἐξ αὐτῶν βλαπτόμενοι δὲν ἀποζημιοῦνται· πρᾶγμα ἄδικον.

Ἑτέρα.

Τὰ βροχικὰ νερὰ ἐπικρατεῖ συνήθεια νὰ τρέχουν, ὁπόθεν ἐξ ἀρχῆς ἔτρεχον, καὶ αὐτὰ τὰ εἰς στέρνας εἰσερχόμενα, παρὰμελεῖται δὲ ἢ παρ' αὐτῶν προξενουμένη βλάβη καὶ ἂν ἐγγίξῃ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὕγειαν, ὥστε συμβαίνει νὰ διέρχονται ὕδατα δι' οἰκίας ἑτέρου εἰς ἑτέραν στέρναν, καὶ ἐκτὸς¹ νὰ μὴ δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διάβασιν ἂν βλάπτεται.

Ὅταν τις πωλήσῃ κτῆμα τι καὶ ἐλλείπει εἰς ἀλλοδαπὴν ὁ πλειστηριάζων συγ-

¹) Γρ. αὐτός.

γενής ἔχει τὸ ἴδιον δικαίωμα, ὅταν ἔλθῃ νὰ δίδῃ τὴν τιμὴν ἐκείνου ὅπου τὸ ἡγόρα-
σεν καὶ νὰ λαμβάνει τὸ κτῆμα· ἐξαιρεῖται ἂν ἐπωλήθῃ ἐπὶ δημοπρασίας, διότι τότε
μένει εἰς τὸν πλειοδότην.

Ἐν Μήλῳ τῇ 3 7/8ρίου 1833

Εὐπειθέστατοι

Οἱ Δημογέροντες

Ἰάκωβος Ἀρμένης

(Τ.Σ.) Εμ. Βασιλείου

Ὁ Γραμμ.

ν. ταταράκης

(Ἐπογραφαὶ πρωτότυποι)

5. 107

A. Π. 429

Ἐκθεσις τῶν ἐπιτοπιῶν συνήθειῶν τῆς Νήσου Ἰου.

Α'. Κατὰ τὸ 1 ζήτημα τῆς ὑπ' ἀρ. 330 ἐγκυκλίου τῆς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης
Γραμματείας τῆς ἐπικρατείας ἡ τοπικὴ μας συνήθεια θέλει, ὅταν τις ἀποθάνῃ ἀδιά-
θετος τὰ θηλυκὰ τοῦ παιδιὰ ὡς ἀσθενέστερα νὰ λαμβάνωσι ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ
περισσότερον μερίδιον ἀπὸ τὰ ἀρσενικά.

Ἡ συνήθεια αὕτη, ἂν καὶ ἐπικρατῇ ἀπὸ χρόνων, δὲν φυλάττεται ὅμως γενι-
κῶς ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Νήσου ταύτης.

Β'. Κατὰ δὲ τὸ 2 ζήτημα ἡ τοπικὴ μας συνήθεια ὑποχρεοῖ τοὺς γονεῖς ν'
ἀφίνωσιν ὅλην σχεδὸν τὴν περιουσίαν των εἰς τὰ ἑαυτῶν τέκνα, ἐκτὸς τινὸς μέρους
πολλὰ μικροῦ καὶ περιττοῦ, τὸ ὁποῖον δύνανται νὰ διαθέσωσιν ὅπου καὶ ὅπως
βούλονται.

Ἡ συνήθεια αὕτη ὑπάρχει ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων μεταξὺ ὅλων τῶν κατοίκων.

Γ'. Κατὰ τὸ 3 ζήτημα ἡ τοπικὴ μας συνήθεια διατάττει ὅταν τις ἀποθάνῃ χωρὶς
διαθήκην νὰ τὸν κληρονομοῦν τὰ παιδιὰ τοῦ, ἂν ὅμως δὲν ἔχῃ τέκνα νὰ τὸν κλη-
ρονομοῦν οἱ γονεῖς τοῦ· πλὴν οὗτοι δύνανται νὰ κληρονομήσωσι μόνον τὴν ἰδιοκτη-
σίαν καὶ τὰ κτήματα ἐκεῖνα ὅσα ἕκαστος αὐτῶν τῷ ἐπροίκισε, τουτέστιν ὁ μὲν πα-
τὴρ τὰ πατρικά ἢ δὲ μήτηρ τὰ μητρικά. Ἐὰν δὲν ἔχῃ γονεῖς νὰ τὸν κληρονομοῦν
οἱ ἀδελφοὶ καὶ ὄχι οἱ πάπποι ἢ αἱ μάμμαι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀδελφῶν οἱ ἐπιζῶντες
μόνον, οἱ δὲ ἀνεψιοί, ἤγουν τὰ παιδιὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀποθανόντων ἀδελφῶν δὲν
λαμβάνουν μερίδιον.

Ἡ συνήθεια τὸ νὰ κληρονομοῦσιν οἱ γονεῖς τὸν ἀποθανόντα ἀδιάθετον καθ'

ὅσον ἕκαστος τὸν ἐπρόκειτο καὶ ἐν ἐλλείψει αὐτῶν νὰ τὸν κληρονομοῦν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ὄχι οἱ πάπποι ἢ αἱ μάμμαι, ἐπεκράτησε ἀπὸ καιρὸν ἀμνημόνευτον καὶ ἐπικρατεῖ μέχρι σήμερον ἐκείνη ὁμῶς τοῦ νὰ κληρονομοῦν τὸν ἀδελφὸν οἱ ἐπιζῶντες μόνον ἀδελφοὶ ἐπεκράτει μὲν, ἔπαυσε δὲ μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν.

Δ'. Κατὰ δὲ τὸ 4 ζήτημα αἱ (sic) τοπικὴ μας συνήθεια συμφωνεῖ μὲ τὸν γραπτὸν νόμον, διότι ὅταν τὸ ἀνδρόγυνον εἶναι ἄτεκνον καὶ ἀποθάνῃ ὁ εἰς τῶν συζύγων ἀδιάθετος, τότε τὸ ἀποθανόν μέρος τὸ κληρονομοῦν οἱ νόμιμοι συγγενεῖς καὶ ὄχι ὁ ἐπιζῶν σύζυγος.

Ε'. Κατὰ τὸ 5 ζήτημα ἡ τοπικὴ μας συνήθεια θέλει, τὰ μὲν θηλυκὰ παιδιά νὰ κληρονομοῦν τὴν μητέρα, τὰ δὲ ἀρσενικὰ τὸν πατέρα. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ συνήθεια, ἂν καὶ ὑπάρχῃ ἀνέκαθεν, δὲν φυλάττεται ὁμῶς γενικῶς ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοίκους.

ΣΤ'. Κατὰ τὸ 6 ζήτημα ἡ τοπικὴ μας συνήθεια δὲν δίδει τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ὑπανδρευθεῖσαν καὶ προικισθεῖσαν γυναῖκα νὰ καταλάβῃ τὴν προῖκα τῆς μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων τῆς εἰς τὴν κοινὴν συγκατάθεσιν καὶ νὰ μοιράσῃ ἐξ ἴσου μὲ τὰ λοιπὰ ἀδελφία τῆς, ἀλλὰ εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἐπιδόσῃ αὐτὴν εἰς μόνην αὐτήν.

Ζ'. Κατὰ τὸ 7 ζήτημα ἡ τοπικὴ μας συνήθεια συμφωνεῖ μὲ τὸν νόμον δίδουσα τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ὑπανδρευμένην θυγατέρα μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων τῆς νὰ λαμβάνῃ ἴσον μερίδιον ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῶν χωρὶς νὰ δύνανται οἱ ἀδελφοὶ τῆς νὰ τὴν προικίσουν ὀλιγώτερον ἀπὸ τοῦτο.

Η'. Κατὰ δὲ τὸ 8 ζήτημα ἡ τοπικὴ μας συνήθεια διατάσσει ὅταν τὸ ἀνδρόγυνον εἶναι σύμφωνον δύνανται νὰ πωλήσῃ τὴν προῖκα, ἀλλὰ χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς ὁ ἀνὴρ δὲν δύνανται νὰ πωλήσῃ οὔτε μέρος αὐτῆς τῆς προικός, ἐνῶ ἡ γυνὴ μόνη ἔχει τὸ δικαίωμα, ἂν ὄχι ὅλην τουλάχιστον μέρος αὐτῆς νὰ πωλήσῃ.

Ἡ συνήθεια αὕτη ἐπικρατεῖ ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων.

Συνήθειαι μὴ ἐμπεριεχόμεναι εἰς τὰ ζητήματα τῆς ὑπ' ἀριθ. 330 ἐγκυκλίου τῆς Γραμματείας.

Ὅταν εἰς τῶν συζύγων ἀποθάνῃ καὶ ἀφήσῃ παιδίον καὶ μετ' ὀλίγον ἀποθάνῃ καὶ αὐτό, ὁ ἐπιζῶν σύζυγος δὲν τὸ κληρονομεῖ, ἀλλ' οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος συζύγου, τουτέστι λαμβάνουσι ὅλην τὴν περιουσίαν ἐκείνην τὴν ἀνήκουσαν εἰς τὸ ἀποβιώσαν μέρος.

Ἡ συνήθεια αὕτη ἐπικρατεῖ ἔκπαλαι καὶ διατηρεῖται μέχρι τοῦδε.

Ὅταν εἰς τῶν δύο ἀδελφῶν γεννημένων ἀπὸ ἑνὸς πατέρα καὶ δύο μητέρας καὶ ἐναλλάξ ἀποθάνῃ ἅπαις καὶ ἀδιάθετος, ὁ ἐπιζῶν ἑτεροθαλὴς ἀδελφός κληρονομεῖ.

μόνον τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ καὶ τὴν περιουσίαν ἐκείνην τὴν καταγομένην ἀπὸ τὸν πα-
τέρα των, τὴν δὲ τῆς μητρὸς αὐτοῦ τὴν κληρονομοῦν οἱ ἐξ αὐτῆς συγγενεῖς.

Ἐν Ἰφ τῇ 12 Μαΐου 1833

Οἱ Δημογέροντες
ματθαῖος λορεντζιάδης
Νικόλαος Σακελίου
γεώργιος θερμιότης

⟨Ὑπογραφαὶ πρωτότυποι⟩

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ¹

ΤΠΘ

ΙΑΚΩΒΟΥ Τ. ΒΙΣΒΙΖΗ

Ἡ ἱστορία τοῦ δικαίου δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ἔρευναν ἐνὸς ἐκάστου τῶν νομικῶν κανόνων καὶ θεσμῶν τοῦ παρελθόντος ἔθνους τινός, οἱ ὅποιοι εἴτε διατηροῦνται — μεταμορφωμένοι ἢ μὴ — εἴτε δὲν ζοῦν πλέον, ἀλλ' ἔχει πολὺ εὐρύτερον περιεχόμενον. Ἐξετάζει αὐτοὺς ὡς ὁργανισμοὺς προωρισμένους διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἀποτελεσμάτων. Τὴν ἐνδιαφέρει ἡ ζωὴ των, ἡ δρασίς των, ἡ δύναμις των, δηλαδὴ τ' ἀποτελέσματά των ἐπὶ τῶν πραγματικῶν σχέσεων, ἃς ἡ θέσις των ἐπρόκειτο νὰ ἐξυπηρετήσῃ, ἥτοι αἱ παραχθεῖσαι νομικαὶ καταστάσεις, ἀκόμη ὅμως καὶ αὐταὶ αἱ παρουσιαζόμεναι, ἐνίοτε, ἀντινομικαὶ τοιαῦται. Οἱ ὁργανισμοὶ δὲ οὗτοι ἐκτὸς ἑκείνου, λαμβανόμενοι ἐν τῷ συνόλῳ των, ἀποτελοῦν ἐν τῶν αὐσιωδῶν χαρακτηριστικῶν στοιχείων τῆς ἐθνικῆς ἀτομικότητός του.

Εἶναι σαφὴς ἡ διαφορὰ τοῦ ἔργου τοῦ νομικοῦ τοῦ ἀσχολουμένου μὲ τὸ ἰσχύον δίκαιον καὶ τοῦ ἱστορικοῦ. Τὸ ἔργον τοῦ πρώτου ἀρχίζει ἐκεῖ ὅπου τελειώνει τὸ ἔργον τοῦ δευτέρου, ἐκάτερος ὅμως ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην τῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ ἄλλου.

Ὁ πρῶτος ζῇ καὶ κινεῖται εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς κοινωνίας, ἧς γνωρίζει τὸ δίκαιον τὸ κανονίζον τὰς σχέσεις τῆς, καὶ τὸ ἐφαρμόζει. Ὁ δεύτερος, μεταφερόμενος νοερῶς εἰς τὸ παρελθόν, ζητεῖ νὰ τὸ ἀνεύρῃ ὡς ἐφηρμόζετο καὶ νὰ συνθέσῃ τὴν εἰκόνα του, ἐξ ἧς φωτίζεται τὸ παρὸν διὰ νὰ προχωρῇ, ἥτοι ὁ ἱστορικός ἀποβαίνει ὁ βοηθὸς τοῦ νομικοῦ καὶ τοῦ νομοθέτου.

Ὅθεν, ὅχι μόνον αἱ προϋποθέσεις, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα τῆς ἐργασίας ἐκατέρου εἶναι διαφορετικά. Ὑπάρχει, βεβαίως, καὶ κοινὸν σημεῖον μεταξύ των. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι πεδίων δράσεώς των. Τὸ παραλαμβάνουν ἀμφοτέρω ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ δικαίου.

¹) Ὑπὸ τὸν ὅρον *Μεταβυζαντινὸν δίκαιον* περιλαμβάνομεν τὸ ἰσχύσαν Ἑλληνικὸν δίκαιον κατὰ τε τὴν Φραγκοκρατίαν, ὡς καὶ τὴν Τουρκοκρατίαν, ὅχι δὲ μόνον τὸ μετὰ τὴν Ἀλωσιν (1453) κρατήσαν. Περί τοῦ ὅρου *Μεταβυζαντινὸν δίκαιον* βλ. καὶ Δ. ΓΚΙΝΗ, Περίγραμμα ἱστορίας τοῦ Μεταβυζαντινοῦ δικαίου, εἰς ἀνάπτυκτον ἐκ τῆς *Ἐπειρηίδος τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν*, ΚΒ' (1952), 33 ἐπ.

Ὁ ἱστορικὸς πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ του ἔχει ἀνάγκην παντὸς στοιχείου, ὅπερ δύναται νὰ ἐπιχύσῃ φῶς ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ ἐξελίξεως τοῦ δικαίου τοῦ παρελθόντος ἐντὸς τοῦ πλαισίου ὠρισμένης κοινωνίας. Ἀλλ' ἡ ἀπαρίθμησις τῶν μνημείων τούτων δὲν εἶναι θέμα τοῦ παρόντος, θὰ ἦτο δὲ καὶ ἀνωφελής, διότι οὐδέποτε δύναται νὰ καταστρωθῇ πλήρης κατάλογος αὐτῶν. Τοῦτο μόνον εἶναι χρήσιμον νὰ ὑπομνησθῇ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ἄμεσος, ἀλλὰ καὶ ὁ περισσότερον ἀσφαλὴς πληροφοριοδότης περὶ τοῦ παρελθόντος εἶναι ὁ νόμος¹ καὶ τὸ ἔθιμον, ὡς πηγὰς ἐννοεῖται, γνώσεως καὶ ὄχι παραγωγῆς, ἰδίᾳ ἐφ' ὅσον οὗτοι εἶναι ἔγγραφοι².

Μετὰ τὰς προεισαγωγικὰς ταύτας γραμμὰς, εἰσερχόμενοι εἰς τὸ θέμα μας, θὰ ἐξετάσωμεν ποῖαι εἶναι αἱ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ δικαίου πηγὰς πρὸς γνῶσιν καὶ ἀναπαράστασιν τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν ὅμως ταύτην δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἐπινοήσωμεν διὰ βραχέων καὶ τὰ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἱστορικοῦ μνημεῖα ὡς πρὸς τὸ *Βυζαντινὸν δίκαιον*³, ἰδίᾳ τῶν ὑστέρων χρόνων.

Εἶναι γεγονὸς ὅτι τὰ ἐκδοθέντα ἐκ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ βίου τῆς νομοθετήματά, κυρίως Νεαυαί, εἶναι ὅπλα καὶ ἀνάγονται εἰς εἰδικὰ θέματα, παρουσιάζουν δὲ εὐδιάκριτα τὰ σημεῖα τῆς ἀτελείας καὶ τῆς ἀνεπαρκείας. Ταῦτα παρακολουθοῦν τὴν κατάστασιν τοῦ καμάτου καὶ τοῦ γήρατος, καὶ ἐν γένει τῆς παρακμῆς καὶ τοῦ χάους, εἰς ὃ εὐρίσκετο τὸ κράτος, ὅπερ τὰ ἐδημιούργησε. Φέρουν τὴν σφραγίδα τῆς προσωπικότητός του.

Κατ' ἀκολουθίαν, εἶναι αὐτονόητον, ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη ἡνῶει τὴν ἀφθονον παραγωγὴν καὶ ἀνύψωσιν ἔναντι τοῦ νόμου, ὡς καὶ τὴν σημασίαν καὶ ἀπο-

¹) Ὅχι ὅμως πάντοτε, ἰδίως ὅσον ἀνερχόμεθα εἰς παλαιότερους χρόνους. Ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως τῆς ἀχρησίας, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου δὲν εἶναι σχεδὸν ποτὲ πλήρης καὶ πιστή. Πολλάκις γεγονότα μὴ δυνάμενα νὰ ὑπολογισθῶν ἐκ τῶν προτέρων ἐπιφέρουν ἀπροβλέπτους καὶ ἀποτόμους μεταβολὰς τῶν σχέσεων, ὅπως καὶ ἀντιθέτως, ἀπροσδόκητοι ἀντιστάσεις κατὰ τοῦ νέου νόμου μειώνουν τ' ἀποτελέσματά του ἢ καὶ ἀποτυγχάνουν πλήρως ὡς πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν, καὶ παραμένουν ἐν ζωῇ τὰ προῖσχύοντα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ ἱστορικὸς τοῦ δικαίου — καὶ ὅταν πρόκειται περὶ ἐποχῆς, καθ' ἣν εὐρίσκει εἰς τὸν νόμον τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀχρησίας — δὲν ἀπαλλάσσεται τῆς ὑποχρεώσεως τῆς ἐρεῖνης περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ νόμου ἐθιμικῶς.

²) Συνήθως οἱ νόμοι εἶναι ἔγγραφοι, τὰ δὲ ἔθιμα ἄγραφα. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀνεξαίρετον, διότι καὶ νόμοι προφοριζοὶ ἠδύναντο νὰ ὑπάρξουν, ὅπως καὶ τὰ ἔθιμα νὰ συλλεχθῶν καὶ καταγραφῶν. Ὅθεν, δὲν εἶναι πρόσφοροι οἱ ὅροι *γραπτὸν δίκαιον* πρὸς δήλωσιν τοῦ νόμου, καὶ *ἄγραφον δίκαιον* διὰ τὸ ἔθιμον.

³) Ὡς Βυζαντινὸν δίκαιον νοοῦμεν — ἀκολουθοῦντες τὴν κρατοῦσαν γνώμην — τὸ δίκαιον τὸ ἰσχύσαν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν κράτος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰουστινιανοῦ (565).

στολήν τοῦ ἐθίμου, πολὺ δὲ μᾶλλον, ἐφ' ὅσον ἡ θέσις τούτου εἰς τὸ Βυζαντινὸν δίκαιον καὶ πρότερον ἦτο λίαν σημαντική.

Τὸ ἐθιμικὸν ὅμως δίκαιον τῆς βυζαντινῆς Ἑλλάδος ὀλίγον γνωρίζομεν. Ἄμεσοι γραπταὶ πηγαὶ ἐλλείπουν, διότι τὰ νομικὰ ἔθιμα τῶν βυζαντινῶν χρόνων δὲν εἶχον ἀποτυπωθῆ ἑγγράφως. Ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ αὐτῶν μέχρι σήμερον γνωσταὶ ἔμμεσοι τοιαῦται εἶναι ὀλίγαι καὶ ἀνεπαρκεῖς.

Ἀξιοσημεῖωτον διὰ τὴν μέχρι τῆς Φραγκοκρατίας βυζαντινὴν ἐποχὴν εἶναι ὅτι τὴν σπουδαιοτέραν πηγὴν γνώσεως τοῦ ἐθιμικοῦ δικαίου διὰ τὸν ἱστορικὸν ἀποτελοῦν αὐτὰ ταῦτα τὰ νομοθετήματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἰδιαίτητα δὲ τὰ Ἰσαυρικά, καὶ δὴ ἡ *Ἐκλογή*, τὸ νεωτεριστικώτερον καὶ ρεαλιστικώτερον νομοθέτημα τῶν χρόνων ἐκείνων. Αὕτη ἐμπερικλείει ἐν πολλοῖς ἐφαρμοζόμενον ἐθιμικὸν δίκαιον, ἀριστάμενον τοῦ ἐπισήμου, καὶ δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἀνακάθαρσιν καὶ τροποποιημένην κωδικοποίησιν τῆς προϋφισταμένης νομοθεσίας. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι τὸ πλῆθος τῶν περισωθέντων χειρογράφων αὐτῆς, ὅπερ μαρτυρεῖ τὴν ἀποδοχὴν καὶ διάδοσιν τῆς εἰς τὴν πρακτικὴν καὶ τοῦτο προφανῶς, διότι περιεῖχε δίκαιον ζῶν.

Αὕτη ὅμως κατηγορήθη μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν Μικεδόνων, χαρακτηροθεῖσα «ὡς ἀνατρεπὴ τῶν καλῶς νομοθετηθέντων καὶ ὁρίων κατὰ τὸν τοῦ ἡμῶν εὐσεβῶς νομοθετησάντων¹⁾», διὰ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ τοῦ *Προχείρου Νόμου* καὶ τελευταῖον τῶν *Βασιλικῶν*. Τὰ ἔργα ταῦτα, κυρίως τὸ δεύτερον, προδίδον τὴν ὑπαρξίν ἀξιολόγου νομικῆς ἐπιστήμης διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ναὶ μὲν ὑπῆρξε νομοτεχνικῶς ἀρκετὰ ἐπιτυχές²⁾, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς εἰδωλολατρείας τοῦ ἰουστινιανείου δικαίου, παρὰ τὰς ἐπενεχθείσας τροποποιήσεις καὶ μεταβολὰς εἰς τοῦτο. Γενικῶς προσεπάθησε νὰ κρατήσῃ ἐν ζωῇ νομοθεσίαν, τῆς ὁποίας πολλάι διατάξεις καὶ θεσμοὶ εὗρισκοντο ἐν παρακμῇ ἢ καὶ εἶχον ἐκπνεύσει. Ἐπρεπε μᾶλλον νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ ἰσχύοντος δικαίου ἀπὸ τῶν νεκρῶν καὶ ἀχρήστων στοιχείων, διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ ἄσῃ ἢ, τουλάχιστον, ν' ἀμβλύνη τὴν ὑπάρχουσαν ἀντίθεσιν καὶ τὸν δυαδισμόν τοῦ ὑφισταμένου δικαίου, ὥστε νὰ καταστῇ νομοθεσία καθόλου ἐφαρμόσιμος καὶ βιώσιμος³⁾.

¹⁾ *Πρόχειρος Νόμος*, Προοίμ. (εἰς Ἱ. καὶ Π. ΖΕΠΩΝ, *Jus Graeco-Romanum*, III, 116).

²⁾ Κ. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Βυζαντινὸν δίκαιον* (ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας. Ἀθῆναι, 1929), 15.

³⁾ Δὲν πρέπει ν' ἀρνηθῇ τις ὅτι ἡ ἐνοποίησις αὕτη τοῦ Βυζαντινοῦ δικαίου παρεῖχε μεγάλης δυσκολίας, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ἐκτὸς ἄλλων, τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς ἐθνῶν. Πάντως ὅμως δὲν ὄφειλον οἱ νομοθέται νὰ προσπαθοῦν διὰ τὴν διατήρησιν κανόνων καὶ θεσμῶν ἀποθανόντων ἤδη.

“Οθεν, ἦτο φυσικόν, αἱ νομοθεσίαι αὗται νὰ εὗρουν ἀντίστασιν καὶ εἰς πείσμα των νὰ ἐξακολουθῇ νὰ ζῇ τὸ ἐθιμικὸν δίκαιον, ἐλληνικῆς κατὰ τὸ πλεῖστον προελεύσεως, ὡς ἡ κυριωτέρα πηγὴ παραγωγῆς δικαίου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν παρατηρεῖται καὶ ἡ συχνὴ ἔκδοσις Νεαρῶν, καὶ δὴ εὐθὺς μετὰ τὴν σύνταξιν τῶν γενικωτέρων νομοθετημάτων, αἱ ὁποῖαι περιέχουν νέον δίκαιον, καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγως ἐκρίθησαν ἄξιοι ἰδιαιτέρας προσοχῆς ¹.

Ἡ τοιαύτη νομοθετικὴ πολιτικὴ τῶν χρόνων ἐκείνων, νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ εὗρῃ τὴν ἐξήγησίν της εἰς δύο κυρίως γεγονότα. Τοῦτο μὲν εἰς τὸ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ὡς νομοθέτης καὶ οἱ θεωρητικοὶ νομικοὶ τοῦ σύμβουλοι, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν αἵγλην τοῦ παρελθόντος, ἐμερίμνων διὰ τῶν νομοθετημάτων εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ρωμαϊκῆς νομικῆς παραδόσεως ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐνεργοῦ νομικῆς ζωῆς. Τοῦτο δὲ εἰς τὸ ὅτι εἰς τὴν ἀπολυταρχικὴν ταύτην αὐτοκρατορίαν ὁ νομοθέτης βασιλεὺς ἠδύνατο συγχρόνως νὰ δικάζῃ οἵανδήποτε ὑπόθεσιν εἴτε εἰς πρῶτον εἴτε εἰς τελευταῖον βαθμὸν, ὁ δὲ νόμος οὐδόλως τὸν ἠμπόδιζε νὰ ὑποκαθιστᾷ συχνὰ εἰς τοῦτον τὴν ἰδίαν τοῦ θελήσειν καὶ κρίσειν ², οὕτως ὥστε ἐν τῇ δικαστικῇ πράξει τὸ ἀκατάλληλον τῆς νομοθεσίας δὲν τὸ ἡσθάνοντο ὡς ἔλλειψιν οὐσιώδη καὶ πρόσκομμα ἀνυπεράβλητον. Καὶ γενικῶς εἰς τοὺς ἄγοντας ὡς δικαστὰς ἐπρυτάνευε πολλάκις τὸ κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἐπιτελῆς καὶ ἴσον παρὰ ὁ κανὼν τοῦ νόμου.

Τρανὴ ἀπόδειξις τούτου εἶναι τὸ δευτέρον ὁμολογεῖται μετὰ τῆς Ἰσαυρικῆς Ἐκλογῆς σπουδαῖον μνημεῖον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ δικαίου τῆς περιόδου ταύτης, ἡ *Πεῖρα*, ἡγουν διδασκαλία ἐκ τῶν πράξεων τοῦ μεγάλου Κυροῦ Εὐσταθίου τοῦ Ρωμαίου, συνταχθεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ 11ου αἰῶνος. Ἐξ αὐτῆς ἀποκαλύπτεται πόσον ἦτο ἀπομεμακρυσμένη ἡ πρακτικὴ ἀπὸ τῶν ἐπισήμων νομοθετικῶν κειμένων, ὅπου συχνὰ αἱ λύσεις βασίζονται ἢ εἰς ἄγραφον ἐθιμικὸν δίκαιον, ἐλληνιστικοῦ ὡς ἐπὶ

¹) Περὶ τῶν Νεαρῶν τούτων ἡ Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία ἔχει νὰ παρουσιάσῃ τὸ ἀξιολογώτατον τῶν σχετικῶν ἔργων, τὴν πραγματείαν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ καὶ Καθηγητοῦ Γ. Σ. ΜΑΡΙΔΑΚΗ, *Τὸ Ἀστικὸν δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων* (Ἀθῆναι, 1922). Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἀποκαλύπτεται ὁ ἐλληνικὸς χαρακτὴρ τοῦ διὰ τῶν Νεαρῶν καθιερουμένου Ἀστικοῦ δικαίου, ἐξαιρέσει ὀλίγων σημείων ὀφειλομένων εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ (βλ. Πρόλογον αὐτοῦ). Εἰδικῶς μὲ τὰς Νεαράς τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἡσχολήθη, ἐκτὸς ἄλλων, καὶ ὁ Γάλλος ἐπιφανὴς νομικὸς H. Monnier, ἀλλὰ τὸν κατέλαβεν ὁ θάνατος πρὶν ἢ προλάβῃ νὰ δημοσιεύσῃ τὸ ἔργον του, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ G. Radet ὑπὸ τὸν τίτλον *Les Nouvelles de Léon le Sage* (Bordeaux, 1923).

²) Κ. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, ἐνθ' ἀν., 30.

τὸ πλεῖστον χαρακτηρὸς¹, ἢ ὁρμῶνται ἀπὸ κοινωνικὸν συναίσθημα². Δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι αὕτη προδίδει τὴν ὑπαρξιν μιᾶς ἀντινομικῆς καταστάσεως.

Ἄτυχῶς, οὐδὲν ἄλλο, πλὴν τῆς Πείρας, μνημεῖον περὶ τῆς νομολογίας τῶν βυζαντινῶν πολιτικῶν δικαστηρίων εἶναι γνωστόν, διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν περισσότερα, πολὺ δὲ μᾶλλον διὰ νὰ μᾶς δώσῃ ἐνδείξεις περὶ τῆς παραδόσεως τῆς συνδεούσης σταθμοὺς τοῦ ἐξελισσομένου ἐθιμικοῦ δικαίου³.

Ἡ ἄμεσος πρὸ τῆς Φραγκοκρατίας ἐποχὴ παρουσιάζουσα γενικῶς ἀνθησιν τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν, ὀφειλομένην κατὰ πολὺ εἰς τὰς ἰδρυθείσας ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου σχολάς, εἰδικῶς δὲ διὰ τὸ δίκαιον, τὴν νομικὴν σχολὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ τὸν βραχὺ βίον της, μὲ τὴν θεωρητικὴν ἐνασχόλησιν περὶ τὸ δίκαιον τῶν λογίων⁴, ἦτο ἐπόμενο νὰ ἔχῃ ἀντανάκλασιν καὶ ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ δικαίου. Χάρις εἰς αὐτὴν οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ἀπονομὴν τοῦ δικαίου πρακτικοὶ νομικοὶ ἦσαν εἰς θέσιν διὰ τῶν ἐρμηνειῶν των νὰ ὑποβοηθήσουν καὶ ἀνυψώσουν τὸ ἐπίπεδον ταύτης. ἐπὶ πλέον δὲ — ὅπερ εἰδικῶς ἐνδιαφέρει τὸν ἱστορικόν — μᾶς διέσωσαν δι' αὐτῶν στοιχεῖα τινὰ τοῦ κρατοῦντος ἐθιμικοῦ δικαίου, ἀντιτιθεμένου ἐν πολλοῖς πρὸς τὸ ἐν γένει ἐπίσημον ρωμαϊκόν⁵.

Ἀλλά, ἐὰν ὅλα τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα ἀρκοῦν διὰ νὰ μᾶς διαβεβαιώσουν ὅτι παρὰ τὸ ἐπίσημον ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐκρίθη καὶ δὴ ὑπερεχόντως καὶ εἰς εὐρείαν ἔκτασιν καὶ ἐθιμικὸν τοιοῦτο, εὐρισκόμενον εἰς ἀπότομον ἀντίθεσιν πρὸς τὸ πρῶτον, ἐθιμικὸν δὲ δίκαιον προερχόμενον σιγὰ ἐξ ἐξελέξεως ἐλληνικῶν νομικῶν θεσμῶν καὶ ἀντιλήψεων, πᾶν ἄλλο ὅμως ἢ ἐπαρκὴ τυγχάνουν διὰ νὰ μᾶς δώσουν τὴν δυνατότητα ν' ἀναπαραστήσωμεν, ἔστω καὶ ὠχρῶς, τὴν εἰκόνα τοῦ ἐφαρμοζομένου δικαίου, δηλαδὴ νὰ συνθέσωμεν τὴν *ἱστορίαν* του⁶.

¹) Παράδειγμα χαρακτηριστικὸν τὸ χωρίον τῆς Πείρας LXVI, ἐξ οὗ συνάγεται ἡ ἐμμονὴ εἰς τὴν κοινοκτημοσύνην παρὰ τὰς ἀντιθέτους διατάξεις τοῦ ἐπίσημου δικαίου, ZACHARIÄ V. LINGENTHAL, *Geschichte des Griechisch - Römischen Rechts*³ (Berlin, 1892), 94 καὶ σημ. 245.

²) Κ. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, ἐνθ' ἀν., 29.

³) Ὑπάρχουν καὶ αἱ ἀποφάσεις τοῦ Δημητρίου Χωματιανοῦ, Ἀρχιεπισκόπου πάσης Βουλγαρίας, καὶ τινες ἄλλων μητροπολιτῶν (βλ. εἰς Δ. ΓΚΙΝΗ, Ἡ Ἑλληνικὴ συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντινοῦ δικαίου, ἀνάτυπον ἐκ τοῦ τόμ. ΚΔ' τῆς *Ἑπτηρίδος Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν* (Ἀθ. 1954), 123-4), ἀλλὰ καὶ αὗται εἶναι ἀνεπαρκεῖς.

⁴) Γ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἱστορία καὶ Εἰσηγήσεις Ρωμαϊκοῦ Δικαίου* (Ἀθ. 1944), 246 ἐπ.

⁵) Κ. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, ἐνθ' ἀν., 34.

⁶) Ὁ πολὺς Zachariae v. Lingenthal παρὰ τὴν σοφίαν του καὶ τὴν δαψιλῆ καὶ ἐπιμελεστάτην χρησιμοποίησιν πασῶν τῶν τότε ἐκδεδομένων πηγῶν, ἔτι δὲ καὶ γνωστῶν εἰς αὐτὸν ἀνεκδότων τοιούτων, εἰς τὸ ἔργον του τῆς *Ἱστορίας* τοῦ Ἑλληνο-ρωμαϊκοῦ δικαίου δὲν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ συνθετικὴν εἰκόνα τοῦ ἐφαρμοζομένου δικαίου. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἱστο-

Είναι πρόδηλον, ὅτι ἐκεῖνα πρὸς τὰ μᾶς παρεῖχον πρὸς τοῦτο οὐσιωδεστάτην καὶ ἀσφαλεστάτην βοήθειαν εἶναι τὰ νομικὰ ἔγγραφα, τὰ νοταριακὰ καὶ αἱ δικαστικαὶ ἀποφάσεις τῶν κριτηρίων, ἰδιαίτερος τῶν τοπικῶν.

Τὰ νοταριακὰ ἔγγραφα εἶναι κυρίως τὰ εἰκονίζοντα τὸν νομικὸν βίον μιᾶς μικρᾶς ἢ μεγάλης περιφερείας. Οἱ συμβαλλόμενοι καταρτίζοντες εἴτε τὰ προικοσύμφωνά των, εἴτε τὰς διαθήκας των, εἴτε τὰς ἀγροτικὰς συμβάσεις των ἢ ἄλλας τοιαύτας τοῦ καθημέραν βίου, εἴτε λύοντες συμβιβαστικῶς ἢ διαιτητικῶς τὰς διαφοράς των εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ κατὰ τὴν κοινὴν πεποίθησιν δίκαιον, δηλαδή τὸ ζῶν δίκαιον, καὶ αὐτὸ ἐφήρμοζον.

Ἄλλως τε, ὡς πρὸς τὸ ἐπίσημον δίκαιον, πρέπει νὰ μὴ λησμονῇται ὅτι τὰ ἔντυπα ἦσαν τότε ἄγνωστα. Ἡ διὰ χειρογράφων διάδοσις, ἰδίᾳ ἔξω τῆς Βασιλίδος καὶ τῶν μεγάλων κέντρων, τοῦ κειμένου τῶν νόμων καὶ τῶν νομικῶν συγγραφῶν ἦτο εἰς ἄκρον περιορισμένη, ἂν μὴ ἀνύπαρκτος¹. Τὸ δὲ κυριώτερον ὅτι ὁ τύπος τοῦ κράτους, ὡς προελέχθη, δὲν ἠδύνατο νὰ χαλιναγωγῇ καὶ ν' ἀποτελῇ τὸν ὁδηγὸν πρὸς δημιουργίαν νομικῶν καταστάσεων. Ὅταν δὲ αὐτοὺς τούτους τοὺς δικαστάς, καὶ δὴ διὰ τὸν ἀνώτατον δικαστὴν βασιλεῖα ἢ τῆροισι τοῦ νόμου δὲν ἀπετέλει ὑποχρέωσιν ἐπιτακτικήν, ἀλλὰ εἰς τοῦτον σιγῶν ἐπικαθίστων τὴν ἰδίαν των κρίσιν, πῶς ἦτο δυνατόν οἱ κόμοι μὲ προεχόμενον ἐν πολλοῖς κανόνων παλαιῶν εἰς κλῆμα μεταβεβλημένον ν' ἀποτελέσουν τὸν μοναδικὸν ἢ, ἔστω, τὸν κυρίον σπόρον πρὸς δημιουργίαν νομικῆς ζωῆς;

Ὅθεν, ἦτο φυσικόν, τὸ ἔθιμον ν' ἀποτελῇ τὴν προέχουσαν μορφήν τοῦ δικαίου, ὡς εὐπλαστον προῖον τῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ, εὗρισκομένου ἐν ἐπιγνώσει τῶν ἀναγκῶν του, ἅς ὁ νόμος δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐξυπηρετήσῃ.

Ἀλλὰ τὰ μέχρι σήμερον γνωστὰ νομικὰ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἢ κυρία αὕτη καὶ ἄμεσος πηγὴ γνώσεως τῶν νομικῶν καταστάσεων, καὶ ἔμμεσος, ἀλλ' ἀσφαλὴς τοιαύτη τοῦ ἐθιμικοῦ δικαίου, εἶναι, δυστυχῶς, ἐλάχιστα, ἐπὶ πλεόν δὲ καὶ τοπικῶς περιορισμένα.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου τῶν χρόνων ἐκείνων ἀναμένει ἐναγω-

ρίαν τοῦ ἐπισήμου δικαίου μετὰ μνείας τῶν προκυπτόντων ἐκ τῶν εἰς τὴν διάθεσίν του πηγῶν ἀντιθέτων νομικῶν ἐθίμων, ὅχι ὅμως ἱστορίαν καὶ τοῦ παραλλήλως ἰσχύσαντος ἐθιμικοῦ δικαίου, τοῦτο δέ, προφανῶς, ἐκ τῆς ἐνδεείας πηγῶν.

¹) Ἐκλογή, Προοίμ. «... ἐν πολλαῖς βίβλοις τὰ ὑπὸ τῶν προβεβασίλευκόντων νεομοθετημένα ἐγγεγράφθαι γινώσκοντες, καὶ τοῖς μὲν δυσδιάγνωστον τὸν ἐν αὐτοῖς περιεχόμενον νοῦν, τοῖς δὲ καὶ παντελῶς ἀδιάγνωστον καὶ μάλιστα τοῖς ἔξω τῆς Θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος ἡμῶν πόλεως...». Ἐκ τῆς περικοπῆς ταύτης τοῦ Προοιμίου τῆς Ἐκλογῆς ἐξάγεται πρὸς τούτοις ἔμμέσως καὶ ἡ ἑλλειψις ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως νομικῶν ὡς συνηγόντων.

νίως τὸν ιστοριοδίφην νὰ τῆς ἀποκαλύψῃ, ἐὰν ὑπάρχουν, καὶ νὰ τῆς τὰ φέρῃ εἰς φῶς, διότι ἄνευ αὐτῶν δὲν δύναται νὰ προχωρήσῃ.

Κάθε ἐμφανιζόμενον νέον τοιοῦτον ἔγγραφον εἶναι ἀνεκτιμήτου ἀξίας ὅσον-
δήποτε μικρὰ καὶ ἐὰν εἶναι ἡ συμβολή του.

ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑ. Τὴν ἀμήχανον ταύτην θέσιν τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου τῆς προηγουμένης περιόδου ἔρχεται νὰ καταστήσῃ ἔτι δυσχερεστέραν ἡ περίοδος τῆς Φραγκοκρατίας.

Αὕτη δὲν ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς συνήθεις ξενικὰς κατακτήσεις, ἀλλὰ παρουσιάζει ἰδιάζοντα χαρακτηριστικὰ προσδίδοντα εἰς αὐτὴν ἰδιομορφίαν πολὺ πρωτότυπον.

Οἱ ἐπιδρομεῖς ἀπετελοῦντο ἀπὸ παντοῖα ἀνομοιογενῆ στοιχεῖα, συνδεόμενα πρὸς ἄλληλα ἁπλῶς διὰ τοῦ κοινοῦ πόθου ἱκανοποιήσεως φιλοδοξιῶν καὶ κτήσεως πλούτου, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων μόνον ἡ Βενετία ἀπετέλει κράτος ὀργανωμένον. Οἱ λοιποὶ ἦσαν ἐντολοδόχοι διαφόρων μεγάλων φεουδαρχῶν ἢ δευτερεύοντες φεουδάρχαι καὶ μεμονωμένοι στρατιωτικοὶ ἐπιδρομῆται, προσερχόμενοι ἐκ διαφόρων ἡγεμονιῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Καὶ ἡ μὲν Βενετία λαβοῦσα τὴν ἐκ τῆς διανοίτης τῆς λείας μερίδα τῆς ἐφ' ὠρισμένων Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἀπεσχίσθη τὸν συναγωνιστὴν τῆς, διοικοῦσα αὐτοτελῶς καὶ αὐτογνωμόνως ὅσα τμήματα ἐκ τῶν παραχωρηθέντων εἰς αὐτὴν κατέλαβεν. Οἱ λοιποὶ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν συμφορέων, προσερχόμενοι ἐκ πάσης γωνίας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ εἰς οὐδένα πρότερον πολιτικὸν δεσμὸν μετ' ἀλλήλων εὕρισκόμενοι, νῦν τὸ πρῶτον συγκροτοῦνται πολιτικῶς εἰς αὐτοκρατορίαν ἀμιγυῖς φεουδαλικῆς μορφῆς ὑπὸ τὸν παρ' αὐτῶν ἐκλεγέντα Γάλλον Αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τοιοῦτοτρόπως, καὶ ἡ ἐξέλιξις τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου διάφορον ὁδὸν ἠκολούθησεν εἰς τὰ βενετοκρατηθέντα μέρη ἀπὸ τῶν λοιπῶν, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον ἡ Βενετία ἦτο καὶ ξένη πρὸς τὸν φεουδαλισμόν.

α) *Φραγκοκρατούμεναι περιοχαί.* Καὶ ὅτι μὲν οἱ Φράγκοι πρὸς ὀργάνωσιν τοῦ ἀρτισυστάτου κράτους τῶν υἱοθέτησαν κράμα ἐκ τῶν εἰς τὴν Δύσιν κρατούντων φεουδαλικῶν θεσμῶν τροποποιημένων συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν, δὲν γεννᾶται ζήτημα, ἀλλ' οὔτε ἐνδιαφέρει ἀμέσως τὸν ἱστορικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου τῆς περιόδου ταύτης, εἰμὴ ἐφ' ὅσον οὗτοι εἶχον ἐφαρμογὴν ἢ ἐπιρροὴν καὶ ἐπὶ τῶν δουλωθέντων. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προσεχόντως ἐνδιαφέρει τοῦτον ἀμέσως εἶναι, ποῖον δίκαιον καθώρισαν οἱ κατακτηταὶ διὰ τοὺς κατακτηθέντας Ἕλληνας καὶ ποῖον πράγματι ἐφηρμοζέτο ὑπ' αὐτῶν.

Αί πληροφορίες τὰς ὁποίας ἔχομεν σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνάγονται εἰς τὴν 14ην ἑκατονταετηρίδα, ἥτοι ἀπέχουν ἓνα αἰῶνα καὶ πλέον ἀπὸ τῆς φραγκικῆς κατακτήσεως, καὶ προέρχονται ἀπὸ ἀνώνυμον, λίαν πιθανῶς, γασμοῦλον στιχουργόν. Κατ' αὐτὸν οἱ Φράγκοι κατακτιηταὶ υἱοθέτησαν τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε ἀκόμη ἀρχὴν τῆς προσωπικότητος τῶν νόμων, καὶ ἅμα τῇ καταλήψει ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς κατακτηθέντας τὴν διατήρησιν τοῦ προϋφισταμένου δικαίου των, εἰδικῶς δὲ τοῦ ἐθιμικοῦ¹, ἥτοι τοῦ δικαίου ἐκείνου τὸ ὁποῖον, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, πολὺ ὀλίγον γνωρίζομεν.

Ὡς πρὸς τοὺς Φράγκους, δεδομένου ἅρ' ἐνὸς μὲν ὅτι ὁ φρεουδαλισμὸς ἐν τῇ Λύσει εἶχε δημιουργήσει ἀτελείωτον ποικιλίαν νομικῶν ἐθίμων², ἅρ' ἑτέρου δὲ ὅτι οἱ σταυροφόροι προήρχοντο ἐκ διαφόρων χωρῶν τῆς λατινικῆς Δύσεως (Γάλλοι, Φλαμανδοί, Γερμανοί, Λομβαρδοὶ κλπ.), εἶναι πρόδηλον ποίαν πολυμορφίαν δικαίου ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν, καὶ πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι οὗτοι κατ' ἀναπόδραστον ἀνάγκην θὰ ἐμερίμνησαν περὶ τοῦ καθορισμοῦ, ἔστω καὶ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἐνὸς κοινοῦ δικαίου, τὸ ὁποῖον θὰ τοῖς διείπειν.

Ἀνεξαρτήτως τῆς ἀβεβαιότητος, ἐὰν τὸ δίκαιον τοῦτο κατεστρώθῃ ἀμέσως ἐγγράφως³, ἀξίαν ἐν προκειμένῳ ἔχει ὅτι περιηλαθῇ εἰς ἡμᾶς ἔγγραφος διατύπωσις αὐτοῦ γεννημένη τὸ πρῶτον τρίτον τοῦ 14ου αἰῶνος (1303-1330)⁴ ὑπὸ ἀγνώστου πρακτικοῦ, ἢ γνωστῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα Assises de Romanie⁵, ἥτις οὐδὲν ἔχει τὸ δογματικόν, ἀλλ' εἶναι ἔργον μᾶλλον διδακτικόν.

Περιέργως ἡ ἔρευνα τοῦ δικαίου τούτου ἡμελήθη, ὥς μὴ ὤφειλεν, ὑπὸ τῶν ἀρμοδιοτέρων δι' αὐτὴν ἱστορικῶν τοῦ δικαίου τῆς Δύσεως. Σημειωτέον δὲ ὅτι

¹) *Ἑλλην. Χρονικὸν τοῦ Μορέως* (ἔκδ. Π. Καλονάρου), στ. 2095. Π. ΖΕΠΟΥ, *Τὸ δίκαιον εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως*, εἰς *Ἑπειροῖδα Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν*, ΙΗ' (1949), 213. Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ, *Ναξιακὰ νοταριακὰ ἔγγραφα τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ δουκάτου τοῦ Αἰγαίου* (Ἀθῆναι, 1951), 115, 118. - Τὸ *Χρονικὸν* ἀναφέρει: «... τὰ συνήθειά μας, τὸν νόμον τῶν Ρωμαίων». «Νόμος τῶν Ρωμαίων» δὲν σημαίνει τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἀλλὰ τὸ «δίκαιον τῶν Ἑλλήνων», διότι τότε Ρωμαῖοι ἐκαλοῦντο οἱ Ἕλληνες (αὐτόθι, στ. 794-797).

²) MALÉCOT et BLIN, *Précis de droit féodal et coutumier*, (Paris), IX.

³) Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ, ἔνθ' ἀν., 115-117.

⁴) Α. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ, *Τὰ Χρονικὰ τοῦ Μορέως*, εἰς *Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας*, V' (1903), 667-8. - G. RECOURA, *Les Assises de Romanie* (Paris 1930), 40 ἐπ.

⁵) RECOURA, ἔνθ' ἀν., 45 ἐπ.

⁶) Ἡ τελευταία καὶ ἀρίστη κριτικὴ ἔκδοσις τοῦ κειμένου αὐτῶν μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ ἀξιολόγου εἰσαγωγῆς εἶναι ἡ τοῦ G. RECOURA, ἔνθ' ἀν. Πρὸ τινος ἐξεδόθη καὶ ἀγγλικὴ μετάφρασις τῶν Ἀσσιζῶν μεθ' ὑπομνήματος ὑπὸ τοῦ P. W. TOPPING, *Feudal Institutions as revealed in the Assises of Romania the Law code of Frankish Greece* (Philadelphia, 1949).

αὕτη θὰ διηυκόλυνεν ἴσως τὴν γνῶσιν καὶ τοῦ δικαίου τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐπο-
χῆς ἐκείνης ἀπὸ νομικὰ ἔγγραφα σωζόμενα εἰς γαλλικὰ δημόσια ἀρχεῖα ἢ ἀρχεῖα
ἀπογόνων τῶν κατακτητῶν.

Εἶναι γενικῶς ἀνεγνωρισμένον ὅτι αἱ Assises de Romanie διακρίνονται διὰ
τὴν πρωτοτυπίαν των. Βεβαίως εἶναι ἐπηρεασμένοι ἐκ τῶν ἐθίμων τῆς Καμπανίας ¹
— πρᾶγμα φυσικόν, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς καταγωγῆς τῶν πρώτων Πριγκί-
πων τοῦ Μορέως —, ἀλλὰ δὲν συνετάχθησαν κατὰ μίμησιν αὐτῶν. Οἱ συντάκται
των ἀπέβλεψαν κυρίως εἰς τὰς καινοφανεῖς καὶ ἰδιορρύθμους ἀνάγκας τῆς συγ-
κροτήσεως καὶ συγκρατήσεως τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς κατακτηθείσης χώρας.

Ὅπως δὲ διὰ τὸν ἱστορικὸν τοῦ δικαίου τῆς περιόδου ταύτης τὸ Liber
Consuetudinum τοῦτο δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ κατ' ἀρχὴν ὡς κυρία πηγὴ τοῦ
Ἑλληνικοῦ δικαίου. Ἐφ' ὅσον ἐγένετο δεκτὸν ὅτι οἱ κατακτηταὶ ἐπέτρεψαν εἰς
τοὺς κατακτηθέντας Ἑλληνας, ὅπως αἱ σχέσεις των διέπονται ὑπὸ τοῦ ἰδίου των
ἐθιμικοῦ δικαίου, αἱ δὲ Assises de Romanie ἐρούθμιζον κυρίως τὰς σχέσεις τῶν
κατακτητῶν, τὸ προέχον ζήτημα διὰ τὸν ἱστορικὸν εἶναι ἡ γνῶσις τοῦ κατὰ τὴν
κατάκτησιν ἐθιμικοῦ δικαίου τῶν κατακτηθέντων. Ἐπεὶ δὲ ποία ὑπῆρξεν ἡ ἐπί-
δρασις τοῦ δικαίου τῶν κατακτητῶν ἐπὶ τοῦ τῶν ὑποδουλωθέντων.

Εἶναι αὐτονοήτον, ὅτι ἡ κατάκτησις ἐγέννησε νέας καταστάσεις. Ἡ συμβίω-
σις ἐπέφερεν ἐπιμιξίαν μεταξὺ κατακτητῶν καὶ κατακτηθέντων, παρήχθησαν ἔννο-
μοι σχέσεις μεταξὺ τούτων, διεπομένον ὑπὸ διαφόρου δικαίου, ἔτι δὲ ἀνεφάνη-
σαν καὶ νέαι σχέσεις ἔχουσαι ἀνάγκην ὑσμίνεως. Ἐπιπροσθέτως, ἐὰν ἡ ἐφαρ-
μογὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐντελοῦς τὴν μορφήν νόμου οὐδέποτε εἶναι πιστὴ καὶ ἀκρι-
βής, πόσον μᾶλλον τοῦτο ἐκτείνεται ἐν προκειμένῳ, ὅπου ἡ παραδοθεῖσα εἰς
ἡμᾶς ἔγγραφος πηγὴ δικαίου, αἱ Ἀσσιζαι, εἶναι χασματικὴ καὶ συντεταγμένη κατὰ
τρόπον πᾶν ἄλλο ἢ ὑποδειγματικόν; Καθρέπτης τοῦ τελευταίου τούτου εἶναι αὐτὸ
τὸ κείμενόν των, μὲ τὰς μαρτυρουμένας ἐν αὐτῷ ἀμφισβητήσεις περὶ τῆς ἐρμη-
νεύας διαφόρων διατάξεών του.

Ὅθεν, ἐρωτᾶται, διὰ ποίων κανόνων δικαίου ἐπληρώθησαν τὰ χάσματα καὶ
τὰ κενὰ ταῦτα; Πῶς ἐγένετο ἡ ἐξέλιξις τοῦ δικαίου; Ἐλαμβάνετο πρὸς τοῦτο νο-
μοθετικὴ μέριμνα ὑπὸ τῶν δεσποτῶν ἢ, ὅπερ τὸ πιθανώτερον, ἐπλήροτο αὕτη
ἐθιμικῶς, καὶ διὰ τίνων κανόνων;

Τῆς περιόδου ταύτης οὐδὲν ἄλλο, πλὴν τῶν Ἀσσιζῶν, νομοθετικὸν κείμε-
νον ἢ συλλογὴ ἐθίμων περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς. Ἡ νομολογία τῶν διαφόρων δικα-
στηρίων (κουρτῶν κλπ., τοπικῶν κριτηρίων) εἶναι τελείως ἄγνωστος. Οὐδὲν σχεδὸν

¹) K. HOFF, Geschichte Griechelands, εἰς ERSCH καὶ GRUBER, Allgemeine
Enkyklopädie, 85 (Leipzig, 1867), 269. RECOURA, ἐνθ' ἂν., 41-42.

περὶ αὐτῶν μνημεῖον ἔχει ἔλθει εἰς φῶς. Ἐπίσης τότε ἦτο ἀνύπαρκτος νομικὴ ἐπιστήμη ἐν Ἑλλάδι, ὥστε οὔτε νομικὰς συγγραφὰς δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν. Οὕτω δὲ εἵμεθα εἰς πηγὰς πολὺ πτωχότεροι τῆς βυζαντινῆς περιόδου.

Κατ' ἀκολουθίαν, ὡς μόνη σχεδὸν καὶ πολὺτιμος πηγὴ ἀπομένουν τὰ νομικὰ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀλλὰ τὰ ἐκδοθέντα τοιαῦτα ἔγγραφα εἶναι ἐλάχιστα, τελείως ἀνεπαρκῆ διὰ νὰ μᾶς πληροφορήσουν ἱκανοποιητικῶς. Οὐχ ἦτον ὅμως τὰ ἐκ τούτων γνωστὰ καὶ ἡ προέλευσίς των μᾶς δίδουν ἐνδείξεις ὅτι πρέπει νὰ σώζονται καὶ ἄλλα.

Εἰς τὰ ἔγγραφα δὲ ταῦτα ὡς πηγῆς δεόν νὰ δοθῇ ἀκόμη μεγαλυτέρα σημασία, ἐὰν σκεφθῇ τις ὅτι ἡ λατινικὴ κυριαρχία εἶχεν ἀνομοίαν τύχην εἰς τὰς διαφόρους Ἑλληνικὰς περιοχάς. Εἰς ἄλλας τούτων ὁ βίος τῆς ὑπῆρξε πολὺ βραχύς, εἰς ἄλλας διήνυσε μακρότερον σχετικῶς διάστημα χρόνου, ἐπὶ πλεον δὲ συνέβησαν εἰς αὐτὰς ἐν τῷ μεταξὺ διάφοροι ἄλλαι βραχύβιοι ἐναλλαγὰὶ ἄλλων Φράγκων κυριάρχων (Καταλανῶν κλπ.), αἵτινες ἐπέφερον ὡς εἰκός, νέας ἀναταραχὰς καὶ εἰς τὸ δίκαιον, καὶ ἐν γένει ἀπὸ τῆς λατινικῆς κατακτήσεως μέχρι τῆς βυζαντινῆς παλινορθώσεως καὶ ἀπὸ ταύτης μέχρι τῆς τουρκικῆς ἐπαδουλώσεως ἡ Ἑλλὰς ἔζησεν ἐν μέσῳ συνεχῶν πολέμων καὶ ἐπαναστάσεων.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἱστορικὸς τοῦ δικαίου εὐρίσκειται ἐστειρωμένος παντὸς ἀξιολόγου στηρίγματος διὰ νὰ συνθέσῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ δικαίου καὶ τῆς περιόδου ταύτης καὶ παραμένει μὲ τὰς χεῖρας κενὰς.

β') *Βενετοκρατούμεναι περιοχαί.* Ἀπὸ τῆς λατινικῆς Αὐτοκρατορίας πρέπει νὰ διαχωρίσωμεν τὴν μερίδα τῆς Βενετίας, ὅσην πράγματι κατέλαβεν αὕτη, διότι ἡ Βενετία ἦτο κράτος συγκεκροτημένον ἤδη, εἶχεν ἰδίαν μητροπολιτικὴν νομοθεσίαν, ἀποχωρισθεῖσα δὲ τῆς νεοσυστάτου αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως διώκει ἀνεξαρτήτως τὰς ἰδίας τῆς κτήσεις (Κρήτην, Μεθώνην, Κορώνην κλπ., ἔπειτα δὲ κατὰ τὸν 14ον καὶ ἐφεξῆς αἰῶνας καὶ τὰς Ἰονίους Νήσους), ἔχουσα καθωρισμένην καὶ ἀνεπτυγμένην ἀποικιακὴν πολιτικὴν.

Αὕτη εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ διακρίνῃ καὶ νὰ ἐκτιμᾷ τὰ ὠφελήματα, τὰ ὅποια ἠδύνατο νὰ τῆς προσπορίσῃ ἕκαστος κατακτώμενος τόπος, ἐγνώριζε δὲ νὰ ἐκλέξῃ καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ κατάλληλα διοικητικὰ μέτρα, ὥστε νὰ καρπῶται τούτους εἰς τὸ maximum. Τὸ ἐφαρμοζόμενον ὑπὸ τῆς Βενετίας σύστημα ἐπὶ τῶν κτήσεών της δὲν ἐρρουθιμίζετο ἐκ τῶν προτέρων ὁμοιομόρφως δι' ὅλα τὰ προσαρτώμενα μέρη, ἀλλὰ κατόπιν ἐπισταμένης μελέτης καὶ ἐκτιμήσεως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν προέβαινεν αὕτη εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ προσιδιάζοντος εἰς ἑκάστην κτήσιν συστήματος διοικήσεως, τοῦτο δὲ ἴσχυε καὶ ὡς πρὸς τὸ δίκαιον. Τὴν ἀρχὴν τῆς

προσωπικότητος τῶν νόμων δὲν νύθεται, εἰμὴ ὅσάκις δὲν ἡδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως. Ἡ ἰσχὺς τοῦ δικαίου τῶν κατακτωμένων ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ τῆς Βενετίας μόνον ἐὰν λόγοι πολιτικῆς σκοπιμότητος ἢ ἀνάγκη τῆς ἐπέβαλε τὴν διατήρησίν του.

Διὰ τὴν εἰσαγωγὴν δὲ τοῦ ἰδίου τῆς δικαίου, ὅπου ἔκρινε τοῦτο συμφέρον, δὲν παρέλειπε νὰ πράξῃ πᾶν τὸ δυνατόν διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, πράγμα τὸ ὁποῖον καὶ κατώρθωνε χεῖρις εἰς τὸ ἄριστον σύστημα διοικήσεως, ὅπερ διέθετε, καὶ τὴν οργανωτικὴν τῆς ἰκανότητά. Τοιουτοτρόπως εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὰς Ἰονίους Νήσους, ἡ διατήρησις τῆς κατοχῆς τῶν ὁποίων τὴν ἐνδιέφερε μεγάλως, ἐφρόντισεν ὅχι μόνον νὰ ἐγκαταστήσῃ Βενετοὺς ἀποίκους, ἀλλὰ νὰ θεμελιώσῃ καὶ ἴδιον πλήρες διοικητικὸν σύστημα μὲ ὑπαλλήλους Βενετούς, οὕτως ὥστε εἰσαγαγοῦσα εἰς αὐτὰς τὴν βενετικὴν νομοθεσίαν¹ ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς, ἔχουσα ἰδίους δικαστάς, ἰδίους συμβολαιογράφους κλπ., ἐκδίδουσα δέ, ὅσάκις παρίστατο ἀνάγκη, καὶ νέας νομοθετικὰς διατάξεις καὶ ἀσκούσα ἀδιαλείπτως ἐπὶ τῶν δημοσίων ἀρχῶν καὶ ὑπηρεσιῶν τῶν ἀποικίων τὴν συνεχῆ καὶ ἄμεσον ἔλεγχον.

Κατόπιν τούτων εἶναι ἐπόμενον τὸ βενετικὸν δίκαιον νὰ ἐπιτύχῃ ἐκεῖ τὴν ἐπικράτησίν του εἰς εὐρείαν ἔκτασιν.

Καὶ διὰ μὲν τὰς Ἰονίους Νήσους οὐκ ἔγνωσαν ποτὲ πραγματικὴν κατεξέστησιν, ἀλλὰ τινάστας ἄλλων προηγμένων κρατιῶν, ἔχον δὲ διασωθῇ τὰ ἀρχεῖα τους κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰς μεγαλύτερας ἐξ αὐτῶν², εἶναι σχετικῶς εὐχερὲς ἡ παρακολούθησις τῆς ἐξελέξεως τοῦ δικαίου των, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς τοῦτο ἐγγράφων. Ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς Κρήτης χάρις εἰς τὸν Φραγκίσκον Μοροζίνην³ διεσώθησαν καὶ ἀπόκεινται εἰς τὸ Κρατικὸν Ἀρχεῖον τῆς Βενετίας τὰ ἀρχεῖα τῆς βενετικῆς διοικήσεως τῆς, ἐν οἷς καὶ οἱ νοταριακοὶ κώδικες τῶν ἐν αὐτῇ διωρισμένων νοταρίων ὑπὸ τῆς βενετικῆς πολιτείας⁴, γεγραμμένοι ἄλλοι εἰς λατινικὴν ἢ βενετικὴν γλῶσσαν, ἄλλοι δὲ

¹) Ὡς πρὸς τὴν Κρήτην βλ. E. BARBARO, Legislazione Veneta. I Capitolari di Candia (Venezia, 1940), 6-7, 24, 64, ὡς πρὸς δὲ τὰς Ἰονίους Νήσους I. ΙΔΡΩΜΕΝΟΥ, Περὶ τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ ἀφομοιώσεως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Ἰονίου δικαίου (Κέρκυρα, 1879), 25, εἰδικῶς δὲ τὴν Κέρκυραν καὶ G. RECOURA, ἐνθ' ἀν., 49-50.

²) Ἀτυχῶς, οἱ σεισμοὶ τῆς Ζακύνθου τοῦ ἔτους 1953 κατέστρεψαν τὸ Ἀρχιεπισκοπικὸν της, ὅπερ ἦτο ἐν τῶν πολυτιμωτέρων καὶ πληρυστέρων τῶν Ἰονίων Νήσων.

³) Οὗτος ὡς Capitano generale da mar ὀλίγον πρὸ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1669 καταλήψεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων εἶχε διατάξῃ τὴν μεταφορὰν τῶν ἀρχείων τῆς νήσου εἰς Βενετίαν (βλ. P. S. LEICHT, Documenti di Candia veneziana del secolo XVI (Estratto dal vol. XXV della Rivista di Storia del diritto Italiano (Verona, 1952), 173).

⁴) Περὶ τῶν εἰς τὸ Archivio di Stato τῆς Βενετίας ἀποκειμένων νοταριακῶν κωδίκων καὶ ἐγγράφων ἐκ Κρήτης ἐδημοσίευσεν ὁ Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ κατὰ λόγον εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν του

εἰς ἑλληνικὴν. Οὕτω δὲ θὰ εἵμεθα εἰς θέσιν, ὅταν ἴδουν οὗτοι τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, νὰ παρακολουθήσωμεν τὸ ἐν Κρήτῃ ἰσχύον καὶ ἐφαρμοζόμενον δίκαιον. Λέγομεν, ὅταν δημοσιευθοῦν, διότι καὶ τὰ ἔγγραφα ταῦτα, καίτοι εἶναι γνωστὸν ποῦ εὐρίσκονται, ἐν τούτοις μέχρι σήμερον μόνον δύο νοταρίων ἔχουν ἐκδοθῇ *σχεδιάσματα*, καὶ αὐτὰ ὅχι ἐκ τῶν γραφέντων ἑλληνιστί¹. Ἐκ τῶν ἑλληνιστὶ γεγραμμένων ἐδημοσιεύθησαν μέχρι τοῦδε ὠρισμένα μόνον νοταριακαὶ πράξεις, ἀφορῶσαι εἰδικῶς περιουσιακὰς σχέσεις τῆς παρὰ τὴν Νεάπολιν τῆς Κρήτης Μονῆς τοῦ Ἀρετίου², καὶ τινες ἄλλαι εὐάριθμοι³.

Διὰ τὰ λοιπὰ βενετοκρατηθέντα μέρη τῆς Ἑλλάδος δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. Οὔτε ἡ βενετικὴ κυριαρχία ὑπῆρξεν εἰς αὐτὰ μακροχρόνιος καὶ συνεχής, οὔτε ἡ Βενετία ἀπόκισεν αὐτὰ συστηματικῶς δι' ἰδίων πολιτῶν, ὥστε εἶναι εὐλογον νὰ διετηρήθῃ εἰς ταῦτα ἐν ἰσχύι κατ' ἀξιόλογον μέρος τὸ Ἑλληνικὸν τῶν μερῶν τούτων δίκαιον. Καὶ ναὶ μὲν τὰ ἀρχεῖα τῶν τελευταίων τούτων μερῶν τῆς ἐποχῆς τῆς βενετοκρατίας δὲν διεσώθησαν συγκεκριμένα, ἀλλὰ μόνον μεμονωμένα νομικὰ ἔγγραφα προερχόμενα ἐξ αὐτῶν, οἷοσδήποτε ὅμως καὶ ἐὰν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν διασωθέντων, πάντως παρίσταται ἀνάγκη ἐρευνῆς εἰς τὸ ἀπέραντον Κρατικὸν Ἀρχεῖον τῆς Βενετίας πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ δημοσίευσιν αὐτῶν, ἐφ' ὅσον μάλιστα στερούμεθα παντελῶς ἄλλων τοιούτων ἐγγράφων τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Ἐξ ἄλλου, τὸ βενετικὸν δίκαιον ὅχι μόνον δὲν εἰσῆχθη ἢ εἰσαχθὲν δὲν ἐπεκράτησεν εἰς ὅλας τὰς ἐν Ἑλλάδι βενετικὰς κτήσεις, π.χ. λόγω τῆς βραχείας ζωῆς τῆς βενετικῆς κυριαρχίας, ἀλλὰ καὶ ὅπου τοῦτο κατορθώθη νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς με-

εἰς τὴν ἐρευναν τῶν μνημείων τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἰδίᾳ τῆς Κρήτης ἐν τῷ Κρατικῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ Βενετικοῦ Κράτους (Κέρκυρα, 1926), ὃν ἀντέγραψε μετ' ἀνακριβειῶν καὶ παραλείψεων ἐκ τῆς *Statistica degli atti custoditi nella sezione notarile* τοῦ Ἀρχείου τούτου (Venezia, 1886).

¹) Ἐκ τῶν πρωτοκόλλων τῶν βενετῶν νοταρίων τῆς Κρήτης ἐξεδόθησαν τὸ τοῦ Pietro Scardon τοῦ ἔτους 1271 ὑπὸ τοῦ ANTONINO LOMBARDO (Torino, 1941), καὶ τὸ τοῦ Benvenuto de Brixano τῶν ἐτῶν 1301-1302 ὑπὸ τοῦ RAIMONDO MOROZZO DELLA ROCCA (Venezia, 1950), περιέχοντα ἀμφότερα *σχεδιάσματα* (*imbreviature*), οὐδὲν δ' ἑλληνιστὶ γεγραμμένον. Εἰρησθῶ, ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἀρκετοὶ ἐκ τῶν νοταρίων τῆς Κρήτης ἦσαν εἰς θέσιν νὰ γράφουν εὐχερῶς τὰς πράξεις των τόσον ἰταλιστί, ὅσον καὶ ἑλληνιστί. Διὰ τοῦτο εἰς κώδικας τοῦ ἰδίου νοταρίου εὐρίσκομεν ἄλλας πράξεις του γεγραμμένας εἰς βενετικὴν διάλεκτον καὶ ἄλλας εἰς ἑλληνικὴν ἀναμίξ. Ἐπίσης ἀνεύρομεν εἰς τὸ ἴδιον Ἀρχεῖον καὶ *σχεδιάσματα* (*imbreviature*) ἑλληνιστὶ γεγραμμένα.

²) Ὑπὸ ΣΤ. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΟΥ, εἰς περιοδ. *Χριστιανικὴ Κρήτη* Α', (Ἡράκλειον, 1912), 1 ἐπ.

³) Ὑπὸ Κ. ΣΑΘΑ, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, ΣΤ', ριδ' - ριστ' καὶ 654 - 699, ΑΝΔΡ. ΒΟΥΡΔΟΥΜΠΑΚΗ, εἰς *Χριστιανικὴν Κρήτην*, Β' (Ἡράκλειον, 1913), 339 ἐπ., τοῦ Ἀκαδημαῖκου Ι. ΚΑΛΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ εἰς *Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, τ. 3 (1928), 483 - 519, καὶ τινῶν ἄλλων σποραδικῶς, ὡς λ.χ. ὑπὸ MIKLOSICH et MÜLLER, *Acta*, III, 264.

γάλην ἔκαστιν, ὥς λ.χ. ἐν Κρήτῃ, εἶναι εὐνόητον, ὅτι τοῦτο δὲν ἐπετεύχθη ἀμέσως, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ. Ἦτο φυσικὸν τὸ ἐγχώριον Ἑλληνικὸν δίκαιον ν' ἀντιστιῇ μέχρις ἐνὸς σημείου. Κατ' ἀκολουθίαν, καὶ ἐπ' αὐτοῦ θὰ παράσχουν ἄμεσον βοήθειαν τὰ νομικὰ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Βεβαίως, τὸ γεγονὸς τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἐγχωρίου δικαίου δύναται νὰ συναχθῇ ἐν τινι μέτρῳ ἐιμέσως καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν, ὥς λ.χ. ἐξ ἐκδοθέντων νομοθετημάτων ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ, κυρίως ὁμῶς τὰ νομικὰ ἔγγραφα εἶναι ἐκεῖνα ἐκ τῶν ὁποίων θὰ προκύψῃ καὶ ἡ ἐμμονὴ εἰς ἐγχωρίους θεσμούς, ἀλλὰ καὶ τὸ ποῖοι ἦσαν οὗτοι, τὸ κυρίως ἐνδιαφέρον. Ἐπισκέψεις μου καὶ ἔρευνα εἰς τὸ Κρατικὸν Ἀρχεῖον τῆς Βενετίας μοὶ παρέσχον ἐνδείξεις ὅτι καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Κρήτην, καὶ μάλιστα εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν σχετικῶς τῆς κατακτήσεως καὶ καθ' ἣν ὑπῆρχε μεγάλος ἀριθμὸς νοταρίων τῆς βενετικῆς πολιτείας εἰς ὅλας τὰς πόλεις αὐτῆς, ἐξηκολούθει ἡ σύνταξις καὶ ἰδιωτικῶν νομικῶν ἐγγράφων ὑπὸ κατωτέρων ὀρθοδόξων ἱερωμένων. Οὕτω, λ.χ. ἀνεύρομεν διαθήκην γυναικὸς τοῦ ἔτους πιθανῶς 1440, ἑλληνιστὶ γεγραμμένην καὶ ἐπογραφισμένην ὑπὸ πέντε ὀρθοδόξων ἱερέων καὶ ἐνὸς «διακόνου ταβουλαρίου»¹⁾.

¹⁾ Τὴν διαθήκην ταύτην, ἣτις ἀποκεῖται ἐν τῷ Archivio di Stato τῆς Βενετίας (Duca di Candia, Busta 2, Ducali e lettere ricevute, Coderni 49, 1441 Settembre - 1442 Giugno), κρίνομεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν ἀντάλλα. Καίτοι δὲν φέρει ἔτος συντάξεως, οὐχ ἦττον ὁμῶς ἡ ὑπαρξίς της ἀπὸ τῶν ἐγγράφων τοῦ 1441 καθιστᾷ λίαν πιθανὸν ὅτι συνετάχθη κατὰ τὸ ἔτος 1440 ἢ ὀλίγον ἔτη πρότερον, ἦτοι ὑπερμεσούσης τῆς βενετοκρατίας ἐν Κρήτῃ. Αὕτη ἐγγραφή ὑπὸ μίας χειρὸς, ἔχει δὲ οὕτως:

Ἐγὼ Εκατερίνα ἡ Τερίβена λέγω διὰ τῆς παρούσης μου ἐπιτελευτίου διαθήκης), ἵνα ὑπάρχει ἀπο τοῦ νῆν, ||² ἦν τινα ἡγωράσαμεν γηναι(κα) την Μαρίναν ἀπο τῆς ἐμ(ῆς) προικός, ἐλευθέρα πάσης δουλοσην(ης), ἐπειδὴ ἐδούλευσεν ||³ αὕτη (καὶ) πλέον τῆς τάξε(ως) ὁμοί(ως) λέγω, ἵνα δώσει ὁ ἀνὴρ μου πρὸς τὸ θεοφρούρητον κάστρον (ὑπέρπυρα) δέκα (καὶ) πρὸς ||⁴ τοὺς παρατυχόντας ἱερεῖς εἰς τὸ εὐχελαιὸν μου (ὑπέρπυρα) δέκαπεντε, ψυχικ(ῆς) μου ὀφελεί(ας) ἐνεκεν. Εἰ δὲν ποιήσει οὕτως, ||⁵ λέγω, ἵνα ἐπισπάσῃται τὰς ἀράς τῶν ἀγίων. Πολλῇ γὰρ ἡ ἐμῇ προῖξ καὶ ἐφθάρει ἅπασα παρὰ τοῦ ἀνδρός μου, (καὶ) ἅντι ||⁶ πάσης τῆς προικός μου, ἵνα γένηται οὕτως ὡς διέταξάμην, (καὶ) λήψεται τὴν ἀπο θεοῦ) σίγχωρη(σιν). Εἰς γὰρ ἀσφαλειαν ἐγενετο ||⁷ τὸ παρων μου ἐπιτελευταῖον κατὰ τὴν ἰδ δεκευρίου (ἰνδικτιῶνος) Γ'.

||⁸ + ἐγὼ ευτελ(ης) ἱερεὺς Θεοδωρος ὁ Αλυάτης.

||⁹ + ἱερεὺς Γεώργ(ιος) ὁ Μαυρόπου(λος)

||¹⁰ + ὁ ευτε(λης) ἱερεὺς Μανουήλ ὁ Τζαντήρις

||¹¹ + ευτε(λης) ἱερεὺς Μανουήλ Κριονερίτης.

||¹² + ὁ ευτε(λης) ἱερεὺς Μανουήλ ὁ Ἰσραήλ.

||¹³ — Διάκονος ταβουλάριος ὁ Αλυάτης —

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, σημειοῦμεν ὅτι εἰς τὸ Κρατικὸν Ἀρχεῖον τῆς Βενετίας τὰ ἑλλη-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Τέλος καὶ ὑπὸ τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας ἐξεδόθησαν διατάξεις νομοθετικαὶ διὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι κτήσεις της, ὡς καὶ διαταγαὶ τῶν εἰς ταύτας καθιδρυμένων βενετικῶν ἀρχῶν, περιέχουσιν κανόνας δικαίου ἀφορῶντας εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς κλάδους τοῦ δικαίου¹. Ἐκ τούτων ἔχει ἐκδοθῆ ἀριθμὸς τις ὑπὸ διαφόρων, ἐν οἷς καὶ τῶν ἡμετέρων Κ. Σάθα καὶ Κ. Θεοτόκη, ἀλλ' ἀνεπαρκῆς, ἐπὶ πλέον δὲ αἱ διατάξεις αὗται ὀλίγον μᾶς ἐξυπηρετοῦν, διότι δι' αὐτῶν εἰσάγεται νέον ξενικὸν δίκαιον, συνήθως βενετικόν, ἐνῶ ἡμεῖς ἐνδιαφερόμεθα διὰ τὸ ὑπὸ τούτων καταργούμενον ἢ τροποποιούμενον Ἑλληνικόν, καὶ περὶ τοῦ ἐὰν ἐφηρμοσθῇ καὶ πῶς τὸ εἰσαχθὲν ξένον τοῦτο δίκαιον. Ὡς εἶναι δὲ εὐνόητον, ταῦτα δυνάμεθα νὰ πληροφορηθῶμεν κυρίως μόνον διὰ τῶν νομικῶν ἐγγράφων.

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ. Ἡ Τουρκοκρατία κατὰ τὰ ἀνωτέρω εὔρε τοῦ Ἑλληνικὸν δίκαιον παρουσιάζον τοπικῶς οὐσιώδεις βασικὰς διαφοράς, ἐκτὸς ἄλλων λεπτομερειακῶν τοιούτων, προερχομένας κυρίως ἀπὸ τοῦ γεγονότος τῆς ποικιλίας τῆς προτέρας κυριαρχίας ἐπὶ τῶν κατακτηθεισῶν περιοχῶν.

Ὡς εἶδμεν, εἰς ἄλλας ἐξ αὐτῶν, ὡς τῆς Μακεδονίας, τὴν Θασσαλίαν, τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ τὸ ὅλον σχεδὸν τῆς Πελοποννήσου ἡ Τουρκοκρατία διεδέχθη τὸ Βυζαντινὸν κράτος, εἰς τὰς νήσους τοὺς Φράγκους ἢ Βενετοὺς καὶ κατὰ μεταγενεστέραν ἐποχὴν. Ὅθεν, ἦτο φυσικόν, εἰς τὰς περιοχὰς τὰς περιελθούσας ἐκ τῶν Βυζαντινῶν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων νὰ εὑρουν οὗτοι πολὺ διάφορον καθεστὼς δικαίου ἀπὸ τὸ τῶν φραγκοκρατουμένων μερῶν. Εἰς τὰς ἐκ βυζαντινῆς χειρὸς κατακτηθείσας περιοχάς, καὶ εἰς ὅσας ἀκόμη ἐξ αὐτῶν προὔπληρξε φραγκικὴ κατάκτησις, αὕτη ἦτο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ὀλιγοχρόνιος καὶ ἐπομένως καὶ ἡ τυχὸν ἐπίδρασις τοῦ φραγκικοῦ δικαίου ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ κατ' ἀναλογίαν μικρά. Προσέτι δέ, ἡ μεταγενεστέρα ἀποκατάστασις εἰς αὐτὰς τῆς βυζαντινῆς κυριαρχίας ἴσως νὰ ἔδωκε τὸν καιρὸν εἰς σχετικὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου ἀπὸ τὰς τυχὸν ἐπιδράσεις τοῦ φραγκικοῦ.

Ἀντιθέτως, εἰς τὰς περιοχὰς ἃς παρέλαβον οἱ Τούρκοι ἀπὸ τοὺς Φράγκους καὶ Βενετοὺς εὔρον τὸ Ἑλληνικὸν ἐθιμικὸν δίκαιον διαμορφωμένον μὲ τὰς ἐπιδράσεις τῶν ξενικῶν τούτων¹ δικαίων ἀναλλοιώτους. Ἔτι δὲ καὶ εἰς τὰς τελευταίας

νικᾶ ἔγγραφα δὲν εἶναι ταξινομημένα γεχωρισμένως, ἀλλ' οὔτε ὑπάρχουν ἰδιαίτεροι κατάλογοι αὐτῶν. Ὅθεν, ἡ ἀνέυρεσις τούτων ἀπαιτεῖ συστηματικὴν καὶ κοπιώδη ἐρευναν, διότι ταῦτα εὑρῆνται ἐγκατεσπαρμένα εἰς φακέλλους (buste) περιέχοντας καὶ ἄλλα παντοειδῆ ἀλλόλογισσα ἔγγραφα.

¹) Διὰ τὴν Μεθώνην καὶ Κορώνην βλ. Ἄ. Μομφερράτου, Μεθώνη καὶ Κορώνη ἐπὶ Ἑνετοκρατίας (Ἀθῆναι, 1914).

ταύτας ἡ Τουρκοκρατία εὗρε διάτρητον ἑκασταχοῦ δίκαιον, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν ἐκράτει ἐρ' ὅλων τῶν φραγγοκρατουμένων ἢ βενετοκρατουμένων μερῶν τὸ αὐτὸ δίκαιον.

Τὸ πολυποίκιλον τοῦτο Ἑλληνικὸν δίκαιον δὲν κατηργήθη ὁλοκληρωτικῶς ὑπὸ τοῦ Τούρκου κατακτητοῦ διὰ ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τοῦ Ὄθωμανικοῦ, ἀλλὰ, τοῦναντίον, διετηρήθη κατ' ἀρχὴν εἰς εὐρύτητα ποικίλλουσιν, ἀπονεμηθείσης εἰς τοὺς κατακτηθέντας αὐτονομίας, ἰδιαιτέρως μάλιστα εὐρείας εἰς τὸ οἰκογενειακὸν καὶ τὸ κληρονομικόν.

Ἐπὶ τοῦ οὕτω διατηρηθέντος δικαίου τῶν ὑποδουλωθέντων ἔχομεν βεβαίως ἐπιδράσεις τοῦ Ὄθωμανικοῦ, αἵτινες ὅμως κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἐρεῦνας δὲν ὑπῆρξαν σπουδαῖαι. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπιδράσεις αὗται διέφερον κατὰ τόπον, εἴτε ὡς ἐκ τῆς ὑπάρξεως ὠρισμένων εἰδικῶν προνομίων ἀπονεμηθέντων ὑπὸ τοῦ κυριάρχου — τῆς παραχωρήσεως τούτων ἐξαρτηθείσης ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ὑποταγῆς, ἐάν, δηλαδή, ἐπῆλθεν αὐτῇ ἄνευ ἀντιστάσεως ἢ, τοῦναντίον, κατόπιν ἀγῶνος, ἢ καὶ ἐξ εὐνοίας πρὸς ὁρισμένα πρόσωπα — εἴτε ἐξ ἄλλων ἰδιαιτέρων λόγων, π.χ. συνθέσεως πληθυσμοῦ κλπ.¹⁾

Γενικῶς, πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου κατ' ἀμφοτέρας τὰς γενικὰς ταύτας κατηγορίας ἐπαΐξαν σπουδαῖον ρόλον δύο κυρίως γεγονότα. Ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ ἐπιρροή τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ διαφοραὶ τῶν θεσησθεμένων μεταξὺ τούτων καὶ τῶν κατακτητῶν.

Κατὰ τοὺς τελευταίους βυζαντινοὺς χρόνους ὁ κλῆρος εἶχε λάβει ἔτι μᾶλλον σημαίνουσιν ἐν τῷ κράτει θέσιν εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης²⁾, ὡς ἐκ τούτου δὲ εἶναι φυσικὴ ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος δικαίου.

Κατὰ τὴν Φραγγοκρατίαν ὅμως ἐξεδηλώθη μεγάλη δυσμένεια τῶν κατακτητῶν κατὰ τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου καὶ ἐγένετο οὐσιώδης ὑποβιβασμὸς τῆς θέσεώς του, αἱ διώξεις κατ' αὐτοῦ εἶναι συχναὶ καὶ εὐρεῖαι, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ἀποστολὴ καὶ ἡ ἐπιρροή του ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ δικαίου πολὺ

¹⁾ Ἰ. ΒΙΣΒΙΖΗ, Τινὰ περὶ τῶν νομικῶν ἐθίμων ἀπὸ τῆς Τουρκοκρατίας μέχρι καὶ τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 23 Φεβρουαρίου 1835, εἰς περιοδ. *Ἀθηνᾶ*, ΝΓ' (1949) (καὶ εἰς ἀνάτυπον), 236 - 237.

²⁾ Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία τοῦ κλήρου ἀνάγεται εἰς πολὺ παλαιὰν χριστιανικὴν ἐποχὴν. Περὶ αὐτῆς βλ. C. ΠΑΡΑΔΟΡΟΥΛΟΣ, *Les privilèges du Patriarcat Oecuménique* (Paris, 1921), 276 - 7, Γ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ἱστορία κλπ., ἐνθ' ἀν., 1470, Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ἡ δικαιοδοσία τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων ἐπὶ ἰδιωτικῶν διαφορῶν κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον, εἰς *Ἑπετηρίδα Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν*, ΙΗ' (1948), 192 ἐπ. καὶ τὰς ἐκεῖ παραπομπάς.

μειωμένη. Ἐπὶ πλέον, κατακτηταὶ καὶ κατακτηθέντες εἶχον συγγενεῖς θρησκείας — ἀσχέτως τοῦ ὑπάρχοντος μετὰ τούτων θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ —, οἱ δὲ θεσμοὶ τῶν ἐπὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ παρεπομένως ἐν μέρει τοῦ κληρονομικοῦ τῶν δικαίου δὲν εὐρίσκοντο εἰς ἀπότομον ἀντίθεσιν, μάλιστα δὲ ἐφ' ὠρισμένων σημείων ὑπῆρχον καὶ ὁμοιότητες, ὥστε ἡ ἀλληλεπίδρασις τῶν δύο δικαίων εἰς τὸ πεδίον τοῦτο νὰ εἶναι πολὺ εὐχερεστέρα, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον καὶ ἡ μετὰ τῶν δύο πληθυσμῶν ἐπιμιξία¹ ἦτο φυσικὸν ν' ἀποβαίνη σὺν τῷ χρόνῳ συχνότερα, μάλιστα δὲ πολλοὶ τῶν λατίνων ἐποίκων παρέμεινον ὀριστικῶς ἐν Ἑλλάδι καὶ μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν.

Ἀντιθέτως, κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ὁ κληρὸς ὄχι μόνον ἀποκαθίσταται εἰς τὴν κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν σημαίνουσαν θέσιν του, ἀλλὰ καὶ ἐπανξάνεται αὕτη σημαντικώτατα, ὥστε ἡ ἐπιρροή του ἐπὶ τῶν κατακτηθέντων καὶ τοῦ δικαίου τῶν νὰ εἶναι οὐσιωδεστάτη.

Ἀναφορικῶς δὲ πρὸς τὰς θρησκείας τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑλλήνων, αὗται εὐρίσκοντο εἰς ἀπότομον καὶ ἀπολύτον ἀντίθεσιν. Οἱ μικτοὶ γάμοι μετὰ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων ἀπεδοκιμάζοντο ἀπολύτως ὑπὸ τε τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπὶ τῶν σπανίων δὲ περιπτώσεων μικτῶν γάμων μετὰ Μωαμεθανῶν καὶ Χριστιανῶν ἐφημιόζετο πάντοτε καὶ ἐποχρωστικῶς τὸ Ὀθωμανικὸν δίκαιον ὥς πρὸς τε τὴν σύναψιν τοῦ γάμου, τὴν λύσιν, τὰς προσωπικὰς καὶ περιουσιακὰς σχέσεις τῶν συζύγων, ὡς καὶ τὰς σχέσεις τῶν πρὸς τὰ ἐξ αὐτοῦ τέκνα, ἔτι δὲ καὶ τὴν κληρονομίαν, μὴ ἀναγνωρίζοντος ἐπὶ τῶν τοιούτων γάμων κληρονομικοῦ δικαιώματος τῶν ἑτεροθρήσκων συζύγων, συνεπεία τῆς ἀρχῆς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, καθ' ἣν οὐδέποτε Μωαμεθανὸς κληρονομεῖ μὴ Μωαμεθανὸν ἢ μὴ Μωαμεθανὸς Μωαμεθανόν². Ἐπιπροσθέτως δὲ τὰ ἐκ τῶν μικτῶν τούτων γάμων τέκνα ἀπέκτων πάντοτε τὸ Μωαμεθανικὸν θρήσκευμα καὶ ἐθεωροῦντο Τούρκοι. Οὕτως ἡ ἐπίδρασις τοῦ ὑπὸ τελείως διαφορετικῶν ἀρχῶν διεπομένου Ὀθωμανικοῦ δικαίου εἰς τὸ δίκαιον τοῦ γάμου τῶν κατακτηθέντων ἦτο σχεδὸν ἀδύνατος, πολὺ δὲ δύσκολος καὶ ἡ εἰς τὸ κληρονομικόν.

Ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἐθιμικοῦ δικαίου κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν δύναται τις νὰ εἴπῃ ἄνευ ὑπερβολῆς, ὅτι αὕτη ἦτο προῖον τῶν ἰδίων δυνάμεων τῶν ὑποδούλων, τελούντων ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Πατριαρχείου καὶ κατευθυνομένων ὑπὸ τῶν τοπικῶν κριτηρίων, ἥτοι τῶν ἐπισκοπικῶν καὶ τῶν κοινοτικῶν.

Αἱ γαμικαὶ σχέσεις, προσωπικαὶ καὶ περιουσιακαί, ὡς καὶ ἡ ἐκ διαθήκης

¹) Ἐξ ἧς προήλθον καὶ οἱ λεγόμενοι γασμοῦλοι.

²) Δ. Ν. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ (Δηρηγότλου), Ἱερονομικὸν κληρονομικὸν τῶν Μωαμεθανῶν δίκαιον. Φεράτζ. (Ἀθῆναι, 1915), 16.

διαδοχή ὑπῆρξαν ἀντικείμενα ὑπαγόμενα εἰς τὴν ἀπόλυτον αὐτονομίαν τῶν κατακτηθέντων. Τὰ προικοσύμφωνα καὶ αἱ διαθήκαι ἦσαν ἔγγραφα τῶν ὁποίων τὸν τύπον, τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν ἰσχὺν ἐκανόνιζε προνομιακῶς τὸ δίκαιον τῶν Ἑλλήνων. Αἱ ἐξ αὐτῶν διαφοραὶ ὑπήγοντο εἰς τὰ ἴδιά των κριτήρια, ἅτινα εἶχον ἀρμοδιότητα καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν διαφορῶν, ἐφ' ὅσον, ἐπὶ τῶν τελευταίων, οἱ διαφερόμενοι δὲν ἐζήτουν τὴν κρίσιν τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν τοῦ κατακτητοῦ, ὅποτε καὶ μόνον ἐφηρμόζετο τὸ Ὀθωμανικὸν δίκαιον. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ τελευταῖον ἦτο σπάνιον, διὰ τοῦτο καὶ ἐπίδρασις, ἄμεσος ἢ ἔμμεσος, καὶ εἰς τὰ ἐν λόγῳ ἀντικείμενα τοῦ διαφόρου δικαίου τοῦ κατακτητοῦ ἐπὶ τοῦ τῶν Ἑλλήνων πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀσήμαντος.

Ἐξ ἄλλου, καθὼς κατὰ τὴν Φραγκοκρατίαν, οὕτω καὶ κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ἢ ἐν τῇ Δύσει ἀναγέννησις τῶν νομικῶν σπουδῶν καὶ αἱ πρόοδοι τῆς νομικῆς ἐπιστήμης παραμένουν διὰ τοὺς Ἕλληνας ξένοι καὶ ἄγνωστοι.

Καθ' ὃν χρόνον ἀρχίζει νὰ φθίνῃ ὁ φρεουδαλισμὸς ἐν τῇ Δύσει, ἐπομένως καὶ τὸ φρεουδαλικὸν δίκαιον, τὸ δὲ ρωμαϊκὸν νὰ ἐπανευρίσκη θέσιν περίβλεπτον εἰς τὴν πράξιν καὶ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην τῆς κατὰ τὴν Δύσεως, ἢ Ἑλλάς ἀπὸ ἀλόπως δικαστικῆς πράξεως καὶ νομικῆς ἐπιστήμης εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐξῆς κατάστασιν: "Ὅχι μόνον ἡ ὑπαρξὶς νομικῆς ἀρχῆς εἶναι ἄγνωστος, ὁχι μόνον νομικοὶ δὲν ὑπάρχουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ κυρίως δικασταὶ δὲν ἀσκούν κατ' ἐπάγγελμα τὸ ἔργον τοῦτο, ἀλλὰ οἱ τοπικοὶ αἰρεταὶ ὀρχόντες, οἱ δημογέροντες ἢ προεστοί, ἐναλλασσόμενοι κατ' ἔτος ἢ ἀνὰ διετίαν, ἐκτελοῦν χρῆμα δικαστῶν, ἔχοντες ὡς μόνον ἐφόδια τὴν κοινωνικὴν πεῖραν καὶ στοιχειώδεις γραμματικὰς γνώσεις, ἐνίοτε δὲ οὐτε ταύτας. Ὅπωςδὴποτε ὅμως αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἐφαρμοσταὶ τοῦ δικαίου καὶ διὰ τῶν αποφάσεών των ἤσκουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ δικαίου τοῦ τόπου των. Οὕτως αὐταὶ ἀποτελοῦν καὶ ἀξιόλογον πηγὴν γνώσεως αὐτοῦ.

Ἐκτὸς τούτων, ἰδιάζουσιν θέσιν ὡς πρὸς τὸ δίκαιον καταλαμβάνουν ἐκ τῶν κοινοτικῶν ἀρχόντων ὁ *καντζηλλιέρης* καὶ ὁ *ροτάριος*. Κατὰ κανόνα οὗτοι ἦσαν οἱ σχετικῶς περισσότερον ἐγράμματοι τοῦ τόπου, ἔχοντες δὲ ὡς ἔργον τὴν σύνταξιν τῶν περὶ δικαιοπραξιῶν ἐγγράφων τῶν συμπατριωτῶν των, ἀλλὰ καὶ τῶν δικαστικῶν αποφάσεων τῶν κοινοτικῶν κριτηρίων, ἃς προσυπέγραφον, εὐρίσκοντο εἰς θέσιν νὰ γνωρίζουν καλύτερον παντὸς ἄλλου τὸ ἰσχυρὸν ἐθιμικὸν δίκαιον, καὶ νὰ χρησιμεύουν ὡς νομικοὶ σύμβουλοι τῶν συναλλασσομένων. Εἰς τὰ ἐγγράφα των εἰκονίζεται τὸ ἐκάστοτε ἰσχυρὸν δίκαιον, δηλαδή, τὸ κατὰ τὴν ἑναρξιν τῶν ἔργων των παρὰ τοῦ προκατόχου των παραλαμβανόμενον, ὡς καὶ τὸ κατὰ τὴν λήξιν αὐτῶν παραδιδόμενον, ἥτοι τὸ μετὰ τῶν ἐν τῇ μεταξὺ ἐπελθουσῶν μεταβολῶν, ἃς ἢ συνέχεια τῶν πράξεών των μᾶς ἐπιτρέπει νὰ παρακολουθῶμεν. Καὶ ἐὰν δὲ

ἀκόμη ἀρνηθῇ τις ὅτι λόγω τῆς θέσεώς των συνέβαλλον οὗτοι ἐμμέσως εἰς ὀρισμένους τροποποιήσεις τοῦ δικαίου, πάντως διὰ τῶν ἐγγράφων των μᾶς διέσωσαν τὴν κυριωτέραν καὶ ἀξιολογωτέραν πηγὴν τῆς ἱστορίας τοῦ δικαίου τῶν ὑποδούλων.

Ὁ ἕτερος σημαίων παράγων, ὅστις ἤσκησεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ δικαίου τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, εἶναι ἀναμφισβητήτως ὁ κλῆρος.

Οἱ ἱερωμένοι εἰς τὸν τομέα τοῦτον ἐμφανίζονται ὑπὸ δύο μορφάς. Πρῶτον ὡς δικασταί, καὶ δεύτερον ὡς συγγραφεῖς νομικῶν βιβλίων καὶ συλλογεῖς νομοκανονικῶν διατάξεων.

Τὸ Πατριαρχικὸν δικαστήριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ καὶ ἀνώτατον κριτήριον τῶν Ἑλλήνων, λόγω τῆς συνθέσεώς του¹, ἀποτελούμενον κατὰ κανόνα ἐκ τῶν λογιωτέρων ἱερωμένων, ἐπὶ πλέον δὲ διαθέτον νομικὰ κείμενα καὶ συγγράμματα, θ' ἀνέμενέ τις ν' ἀποτελῇ εἰς εὐρείαν κλίμακα τὸν ἀσφαλῆ ὁδηγὸν διὰ τὰ λοιπὰ κριτήρια τῶν ἐπαρχιῶν. Πλὴν ὅμως δὲν συνέβαινε τοῦτο.

Τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν συμμετεῖχον εἰς αὐτὸ καὶ ἐπάγγελμα νομικοὶ δικαιολογεῖ μὲν τὴν ἔλλειψιν τῆς συμβολῆς τῆς νομολογίας του εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν πεδίον, ὃχι ὅμως καὶ τὴν μὴ ἀποδοτικότητα ὡς δικαστικῆς πράξεως. Πράγματι αἱ ἀποφάσεις τοῦ δικαστηρίου δὲν ἔχουν ἐξουσίαν τῶν βυζαντινῶν νόμων² ὅν ὅμως τὸ δικαστήριον τοῦτο καὶ ἐν γένει ἡ Ἐκκλησία ἐθεώρει πάντοτε ὡς τὸ ἐπίσημον τῶν Ἑλλήνων δίκαιον — ἀλλὰ τὸ κατὰ τὴν περίπτωσιν ἐπιεικές. Καὶ ὅταν δὲ ἐγίνετο εἰς ταύτας ἐπὶ κλήσεις διατάξεων τοῦ Ἀρμενοταύλου ἢ τῶν Βασιλικῶν³, πράγμα ὃχι σπάνιον, αὗται ἐνίοτε παρηρημενεύοντο, καὶ οὐ σκοπίμως³. Τοιοιυτοτρόπως αἱ ἀποφάσεις τοῦ δικαστηρίου τούτου δυσκόλως ἠδύναντο ν' ἀποτελέσουν πρότυπα καὶ νὰ παγιώσουν λύσεις ἐπὶ τῶν διαφόρων νομικῶν ζητημάτων, καθοδηγούσας τὰ κατώτερα κριτήρια, πολὺ δὲ μᾶλλον ν' ἀποτελέσουν δικαιοπλαστικὸν παράγοντα.

Ἐξαίρεσιν τούτου ἀποτελοῦν αἱ ἀποφάσεις τοῦ Πατριαρχικοῦ δικαστηρίου, ὡς καὶ τῶν ἐπισκοπικῶν τοιούτων ἐπὶ τῶν ζητημάτων τοῦ Κανονικοῦ δικαίου, ὅπως λχ. ἐπὶ τῆς ἱερολογίας τῆς μνηστείας καὶ τοῦ γάμου, τῶν κωλυμάτων αὐτοῦ κλπ. Ἐπ' αὐτῶν ἀληθῶς κατεβάλλετο προσπάθεια, ὅπως τηρῶνται οἱ Κανόνες, ὑπῆρχον δὲ καὶ ἀρκετὰ σχετικῶς περὶ αὐτῶν ἐρμηνευτικὰ βοηθήματα.

Εἰδικῶς ὡς πρὸς τὸ ἐθιμικὸν δίκαιον, ἤγοντο βεβαίως εἰς τὸ δικαστήριον τοῦτο ὑποθέσεις στηριζόμεναι εἰς ἐπικαλούμενα ὑπὸ τῶν διαδίκων ἔθιμα, ἀλλὰ αὗται ἦσαν ὀλίγαι, ἐπὶ πλέον δὲ τοῦτο ἀπέφευγε συστηματικῶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν

¹) Ν. ΜΟΣΧΟΒΑΚΗ, Τὸ ἐν Ἑλλάδι Δημόσιον δίκαιον ἐπὶ Τουρκοκρατίας (Ἀθ. 1882), 56.

²) Βλ. π.χ. Μ. ΓΕΛΕΩΝ, Κανονικαὶ Διατάξεις, Α' (Κων/λεις, 1888), 227.

³) Περβλ. λ.χ. ἐνθ' ἂν., 214.

καί' οὐσίαν ἐξέτασιν αὐτῶν καὶ τὰ ἀπέρριπτεν ἐπὶ διαφόροις δικαιολογίαις¹. Ἦγοντο δὲ ἐνώπιον αὐτοῦ ὀλίγαι ὑποθέσεις τοῦ κοινοῦ δικαίου, διότι ἡ προσφυγὴ εἰς αὐτὸ τῶν διαδίκων δὲν ἦτο συνήθης λόγῳ τῶν ἀποστάσεων καὶ τῶν δαπανῶν.

Ἐξ ἄλλου δέ, καὶ ἡ γνῶσις τῶν ἐκδιδομένων ἀποφάσεων τοῦ ἀνωτάτου τούτου κριτηρίου δὲν ἦτο εὐχερὴς ἔξω τοῦ στενοῦ κύκλου τῶν ἐνδιαφερομένων ἐφ' ἐκάστης ὑποθέσεως, διὰ τὴν ἔλλειψιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πάσης διὰ τοῦ τύπου δημοσιότητος.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῆς νομολογίας τοῦ δικαστηρίου τούτου ἐπὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου — ἐξαιρέσει τοῦ Κανονικοῦ — δὲν ὑπῆρξε σημαντική. Οὐχ ἦττον ὅμως συνετέλεσεν ἐνσυνειδήτως τὸ Πατριαρχικὸν δικαστήριον εἰς τὴν διάσωσιν τῆς παραδόσεως τοῦ βυζαντινοῦ δικαίου, ὡς δικαίου Ἑλληνικοῦ.

Ἐκτὸς τοῦ Πατριαρχικοῦ δικαστηρίου, ἔχομεν καὶ τὰ κατὰ τόπους ἐπισκοπικὰ δικαστήρια, εἰς ἃ ὁ ἐπίσκοπος ἐδίκασεν εἴτε μόνος, εἴτε μετὰ προκρίτων ἢ κατωτέρων ἱερωμένων. Παραλλήλως πρὸς τούτα εἰς ὁρισμένα μέρη, ἐδίκασον ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου εἰς ἡ περισσότεροι σημαίνει. ἀποτελοῦντες τὸ κοινοτικὸν κριτήριον, ἢ ὑπῆρχον κριτήρια συντιθέμενα ἀποκλειστικῶς ἐκ κατωτέρων ἱερωμένων². Πάντα τὰ δικαστήρια ταῦτα προκειμένα περὶ ὑποθέσεων τοῦ κοινοῦ δικαίου, συμπεριλαμβανομένου τοῦ οἰκογενειακοῦ — πλὴν τῆς μνηστείας, τοῦ γά-

¹) Οὕτω λ.χ. αἱ πατριαρχικαὶ ἀποφάσεις αἱ δημοσιευόμεναι εἰς Μ. ΓΕΔΕΩΝ, ἐνθ' ἂν., Α', 148 ἀπορρίπτουν τὸ προταθὲν ἔθιμον ὡς ἀγνοούμενον ὑπὸ τῶν ἱερῶν νόμων. Ἡ ἐν τ. Α', 211 τὸ ἀπορρίπτει ὡς ἀντιζείμενον εἰς τὸν γραπτὸν νόμον. Ἡ ἐν τ. Β', 81 ἀποφαίνεται ὅτι ἰσχύουν τὰ ἔθιμα, ὅταν εἶναι δίκαια καὶ συνάδουν πρὸς τοὺς ἱεροὺς νόμους. Ἡ δὲ μεταγενεστέρως ἐποχὴς ὑπ' ἀριθ. 160/1890 ἀπόφασις τοῦ Διαρκοῦς Ἑθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου (εἰς Μ. ΘΕΟΤΟΚΑ, Νομολογία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Κωνσταντινούπολις 1897), 337) ἀπορρίπτει ἔθιμον ὡς ἀντιζείμενον εἰς τὸν νόμον καὶ μὴ δυνάμενον νὰ κατισχύσῃ αὐτοῦ. Τὴν δυσμενῆ ταύτην διὰ τὰ τοπικὰ ἔθιμα, ἰδίᾳ τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ δικαίου πολιτικὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀντ' αὐτῶν προβολὴν ὡς ἐνιαίου δικαίου τοῦ Ἀρμενοπούλου θεωρεῖ ὁ Κ. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ ὡς ἀποβλέπουσαν εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἐξάλειψιν τούτων ἐπὶ τῷ σκοπῷ καὶ τῆς ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ δικαίου ἐνότητος τοῦ Γένους. (Τὸ ζήτημα τῶν δύο Ἀστικῶν Κωδίκων, εἰς *Νέον Δίκαιον*, "Ἔτος 2ον" (1946), 16311). Δηλαδή ἡ Ἐκκλησία ἔπραξεν ὅ,τι καὶ μετέπειτα διὰ τοὺς ἰδίους περιπου λόγους ὁρθῶς ἐπεζήτησαν τὰ Προσωρινὰ τῆς Ἐπαναστάσεως Πολιτεύματα καὶ οἱ ἐπὶ Καποδίστρια νομικοὶ (Γ. ΒΙΣΒΙΖΗ, Τινὰ περὶ τῶν νομιζῶν ἐθίμων κλπ. ἐνθ' ἂν., 228, 240 ἐπ.).

²) Βλ. περὶ αὐτῶν Γ. ΒΙΣΒΙΖΗ, Ἡ κοινοτικὴ διοίκησις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, εἰς *L'Hellénisme Contemporain* (29 Μαΐου 1953) καὶ εἰς ἀνάτυπον, 197-8 (γαλλικὴ ἔκδοσις p. 231-2). Γ. ΛΥΚΟΥΡΗ, Ἡ διοίκησις καὶ δικαιοσύνη τῶν τουρκοκρατούμενων νήσων Αἴγινα - Πόρος - Σπέτσαι - Ὑδρα κλπ. (Ἀθήναι, 1954), 146 ἐπ.

μου καὶ τοῦ διαζυγίου — καὶ τοῦ κληρονομικοῦ, ἐφήρμοζον τὸ ἐθιμικὸν δίκαιον τοῦ τόπου. Καὶ ἀπαντοῦν μὲν πράγματι παρεκκλίσεις ἀπὸ τούτου, ἀλλ' αὐται ὠφείλοντο εἰς λόγους ἐπιεικείας, καὶ ὄχι εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι οἱ πολιτικοὶ νόμοι εἶναι ἐπικρατέστεροι τῶν ἐθίμων, ὥς ἀπεφαίνετο τὸ Πατριαρχικὸν δικαστήριον.

Συνήθως καὶ ἐκεῖναι ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ βυζαντινοῦ δικαίου αἱ ἐφαρμοζόμεναι ὑπὸ τῶν κατωτέρων τούτων κριτηρίων ἐξελαμβάνοντο ὥς ἐθιμικὸν δίκαιον ἢ διατάξεις τοῦ Κανονικοῦ δικαίου, καὶ ὄχι ὥς «πολιτικοὶ νόμοι» (ἀστικὸν δίκαιον). Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ περὶ τριμοιρίας Νεαρά 26 τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου (ἔτ. 1306), ἣτις ἐχαρακτηρίζετο καὶ ἦτο γνωστὴ συνήθως μόνον ὥς διάταξις τοῦ Κανονικοῦ δικαίου, ἐκ τοῦ ὅτι εἶχε τὴν πηγὴν τῆς εἰς τὴν συνοδικὴν ἀπόφασιν τὴν ἐκδοθεῖσαν ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀθανασίου τοῦ Α' ¹.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους διέστελλον *ἔθιμον*, *πολιτικὸν νόμον*, ἥτοι βυζαντινὸν δίκαιον, καὶ *ἐκκλησιαστικὸν νόμον* ², δὲν ἦσαν ὅμως εἰς θέσιν νὰ προσδιορίσουν ταῦτα ἐπιστημονικῶς.

Πάντως καὶ τὰ ἐπισκοπικὰ δικαστήρια ἐδίδοσαν προέχουσας θέσιν εἰς τὸ Κανονικὸν δίκαιον, χωρὶς νὰ παραλείπουν ἀπορρέουσαν ἀπὸ τῆς περιστάσεως νὰ κάμνουν χρῆσιν καὶ τῆς Ἑξαβίβλου τοῦ Ἀρμενοπαύλου, ὡς τοῦ ἐπισήμου πολιτικοῦ δικαίου. Ἐναντι ὅμως τοῦ πολιτικοῦ νόμου ταῦτα ὥς καὶ τὰ κοινοτικά κριτήρια ἐθεώρουν κατὰ κανὸνα ἐπικρατέστερον τὰ ἔθιμον. Τοῦτο θεὸν νὰ ἐξηγήθῃ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι συμμετεῖχον συνήθως εἰς τὰ ἐπισκοπικά ταῦτα δικαστήρια καὶ οἱ προεστοί, οἵτινες στερεῶς εἶχοντο τοῦ ἐθιμικοῦ τῶν δικαίου.

Τέλος πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι δὲν παρατηρεῖται ἀλληλεπίδρασις τῆς νομολογίας τῶν κριτηρίων τῶν διαφόρων μερῶν, τοῦτο δὲ ὠφείλετο εἰς ποικίλους ἱστορικοὺς καὶ ἄλλους λόγους, ἴσως δὲ ἐν μέρει καὶ εἰς τὸ ἐπικρατοῦν τότε τοπικιστικὸν πνεῦμα.

Εἶναι ἀληθές ὅτι κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν οἱ ἱερωμένοι ἀποτελοῦν κατὰ κανόνα μὲ σπανίας ἐξαιρέσεις (ὥς ἡ τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ, ὅστις ἦτο λαϊκός, ἀνῆκεν ὅμως καὶ οὗτος εἰς οἰκογένειαν ἱερωμένων) τοὺς συγγραφεῖς τῶν νομικῶν πονημάτων. Ταῦτα εἶναι συνήθως ἢ συλλογαὶ νομοκανονικῶν διατάξεων ἢ ἐρμηνεῖαι κανονικῶν κειμένων ³. Αἱ ἐργασίαι τῶν αὐτῶν παρέμενον ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον

¹) Περὶ τῆς Νεαρᾶς ταύτης βλ. Κ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, Die Novelle des Patriarchen Athanasius εἰς *Neugriechische - Jahrbücher*, 8 (1930) 136 - 146, καὶ εἰς ἀνάτυπον. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἀποφάσεις τινὲς Ἐπισκόπων, αἵτινες ὀρθῶς τὴν προσδιορίζουν ὡς αὐτοκρατορικὴν διάταξιν.

²) Μ. ΓΕΔΕΩΝ, ἐνθ' ἀν., Α', 76.

³) Περὶ αὐτῶν βλ. Α. ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΥ, Γεν. Ἀρχαί (Ἀθ. 1930), 42 σημ. 3, πληρέστερον δὲ εἰς Γ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ἱστορία καὶ Εἰσηγήσεις, ἐνθ' ἀν., 265 ἐπ.

εἰς χειρόγραφα, ἐξ ὧν ἄλλοι πάλιν ἱερωμένοι τὰ ἀντέγραφον πρὸς χρῆσιν ὁρισμένου μοναστηρίου ἢ ἐπισκοπῆς. Τὰ ἀντίγραφα ταῦτα συχνὰ παρουσιάζουν μεταβολὰς καὶ παρεμβλήματα ὀφειλόμενα εἰς τοὺς διαφόρους ἀντιγραφεῖς, περιεχούσας νομικὰ ἔθιμα τοῦ τόπου δι' ὃν προωρίζετο τὸ ἀντίγραφον, ὅποτε καὶ ταῦτα χρησιμεύουν ὡς πηγὴ γνώσεως τοῦ ἐθιμικοῦ δικαίου.

Εἰδικῶς πρέπει νὰ μνημονευθοῦν ὡς ἄμεσοι πηγαὶ γνώσεως τοῦ δικαίου τούτου αἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας γενόμεναι κωδικοποιήσεις τινὲς ἐθίμων ὁρισμένων νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, περιλαμβάνουσai κρατοῦν δίκαιον τῶν μερῶν τούτων. Τοιαύτας κωδικοποιήσεις ἔχομεν π. χ. τῆς Σαντορίνης, Σύρας κλπ.¹. Ἀτυχῶς, ἡ διεξοδικωτέρα ἐξ αὐτῶν, ἡ τῆς Νάξου τοῦ ἔτους 1810, διασκευασθεῖσα τελικῶς ὑπὸ ξένου πρὸς τὸν τόπον προσώπου, δὲν ἀπέδιδε πιστῶς τὸ κρατοῦν δίκαιον, διὰ τοῦτο δὲ ἀπεκηρύχθη ὑπὸ τῶν Ναξίων ἅμα τῇ ἐκδόσει της². Ἀνεξαρτήτως ὅμως τούτου, αἱ συλλογαὶ αὗται εἶναι ἐλάχισται, χασματικαὶ καὶ ἀτελεῖς.

Προσέτι ἔχομεν καὶ ἐνίας ἀποφάσεις τοπικῶν κοινοτικῶν συνελεύσεων νομοθετικοῦ περιεχομένου, τινὲς τῶν ὁποίων ἐκπονήθησαν διὰ Πατριαρχικῶν ἀποφάσεων, ὡς π.χ. αἱ περὶ μέτρου τῶν προικῶν³. αἱ τινὲς ὅμως δὲν ἐτηροῦντο ἀντιταμένῳ εἰς τοῦτο τῶν ἀντιθέτων ἐθίμων, ἀλλὰ ἐξηκολούθουν ἰσχύοντα⁴.

Ἐκτὸς τούτων, εἶναι γνωστὰ καὶ ἄλλα τινὰ τοπικὰ νομοθετήματα εἰδικοῦ περιεχομένου, συνταχθέντα ὑπὸ τῶν κοινοτικῶν, ὧν σημαντικώτερον ὑπῆρξεν ὁ Νόμος τῆς νήσου Ὑδρας τῆς 1 Μαΐου 1818⁵, ὅτινα ὅμως ἦσαν εὐάριθμα, κατὰ σημαντικὸν δὲ μέρος ἐκωδικοποιοῦν τὸ ὑφιστάμενον ἐθιμικὸν δίκαιον. Καὶ ταῦτα συνετάχθησαν ὑπὸ μὴ νομικῶν, ἦσαν δὲ ἀνεπαρκῆ διὰ νὰ μεταβάλουν βασικῶς τὸν ἐθιμικὸν χαρακτήρα τοῦ Μεταβυζαντινοῦ δικαίου.

Τέλος ἔχομεν δύο ἐλληνικὰς κωδικοποιήσεις. Πρόκειται περὶ τῶν νομοθεσιῶν τῶν Παραδουναβίων Ἑγεμονιῶν, ἡτοι τῆς Μολδαβίας τοῦ Καλλιμάχη (1816 - 7) καὶ τῆς Οὐγγροβλαχίας τοῦ Καρατζᾶ (1818)⁶. Καὶ ναὶ μὲν ἀμφότεραι

¹) Βλέπει ταύτας εἰς Ἰ. καὶ Π. ΖΕΠΩΝ, *Jus Graeco - Romanum*, VIII, 499 ἐπ., ἔτι δὲ Δ. ΓΚΙΝΗ, *Περίγραμμα ἱστορίας τοῦ Μεταβυζαντινοῦ δικαίου*, ἐνθ' ἀν., 47 ἐπ.

²) Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ, *Τὰ ἐρωτήματα τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης τοῦ ἔτους 1833 περὶ τῶν νομικῶν ἐθίμων καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν ἀπαντήσεις τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν*, εἰς *Ἑπετηρίδα Ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου*, 3 (1950) καὶ εἰς ἀνάτυπον, 160 σημ. 1, 168 - 9.

³) Πρβλ. π.χ. εἰς Μ. ΓΕΛΕΩΝ, ἐνθ' ἀν., Α', 67, 257, 314 κλπ.

⁴) Ἐνθ' ἀν., Α', 307.

⁵) Βλέπε περὶ αὐτῶν Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ, *Ἡ κοινοτικὴ διοίκησις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν*, ἐνθ' ἀν., 203 - 4 (γαλλικὴ ἔκδοσις, p. 237 - 8).

⁶) Κ. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, *Sur les sources du Code Callimaque*, εἰς

ἀφεώρων Ρουμανικὰς χώρας, ἀλλὰ οἱ κύριοι συντάκται των ὑπῆρξαν Ἕλληνες, ἐξ ὧν ὁ τοῦ τῆς Μολδαβίας Ἀνανίας Κουζάνος ἦτο νομικός, ὁ ὁποῖος οὕτω δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς εἷς τῶν προδρομῶν τῆς νομικῆς ἐπιστημονικῆς κινήσεως τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων συνάγεται ὅτι τὸ κατὰ βάσιν ἰσχύσαν δίκαιον κατὰ τὴν μεταβυζαντινὴν ἐποχὴν ἦτο ἐθιμικὸν καὶ τούτου ἡ γνῶσις ἐνδιαφέρει προεχόντως τὸν Ἕλληνα ἱστορικόν. Δεδομένου δ' ὅτι τῶν ἐθίμων τούτων, πλὴν σπανίων ἐξαιρέσεων, δὲν συνετάχθησαν ἔγγραφοι συλλογαί, οὔτε ἰδιωτικὰ ἐγχειρίδια περὶ αὐτῶν ἐγράφησαν, εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Μεταβυζαντινοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν ὑστέρων βυζαντινῶν χρόνων, εἶναι γεγραμμένη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὰ νομικὰ ἔγγραφα.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι διὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἐνδιεφέρθησαν ἀρκετοὶ ξένοι, κυρίως δ' οὗτοι ἔφερον εἰς φῶς καὶ βυζαντινὰ νομοθετικὰ κείμενα καὶ ἰδιωτικὰ ἐγχειρίδια, ὡς καὶ νομικὰ ἔγγραφα. Οὐχ ἦτοσαν αἱ ἐξακολουθοῦσαι ἀνευρέσεις τοιούτων ἐγγράφων παρέχουν ἂν μὴ τὴν βεβαιότητα, τοῦλάχιστον, μεγάλας πιθανότητας ὅτι εὐρίσκονται ἀκόμη πολλαὶ ἐκ αὐτῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης, ὡς καὶ τῆς Τουρκοκρατίας εἰς τὰς ἀρχαιοθήκας Ἀρχαίων καὶ Βιβλιοθηκῶν ἀναμένοντα τὸν ἡμᾶλλον, τοὺς ἱστοριοδίφας πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ δημοσίευσίν των. Ταῦτα ἐγράφησαν μὲν ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ, ὅπως τὰ ἔργα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης κατὰ μέγαλον μέρος κοσμοῦν τὰ μουσεῖα τῆς ἀλλοδαπῆς, οὕτω καὶ τὰ προϊόντα τῶν ἑλληνικῶν βιβλιογραφικῶν ἐργαστηρίων τῶν βυζαντινῶν χρόνων¹ καὶ τῶν ταπεινῶν νοταρίων τὰ πρωτόκολλα ἀποτελοῦν πολύτιμον μέρος τῶν ξένων ἀρχείων, μεταφερόμενα περὶ τοὺς χρόνους τῆς Ἀλώσεως, ἀκόμη δὲ περισσότερα συληθέντα κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ὑπὸ ξένων, ἐπειδὴ ἦσαν ταῦτα καὶ πλέον εὐμετακόμιστα τῶν ἔργων τέχνης. Προφανὲς περὶ τούτου ἀπόδειξις εἶναι ὅτι τὰ περισσότερα τῶν μέχρι σήμερον ἰδόντων τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἐκ τῶν χειρογράφων καὶ ἄλλων νομικῶν ἐγγράφων εὐρέθησαν ἀποκείμενα εἰς τὰς βιβλιοθήκας τοῦ Βατικανοῦ², τοῦ Μονάχου³, τῆς Βενετίας κλπ., ἐν Ἑλλάδι δὲ μόνον εἰς ὀλίγας σωζομένας μο-

Rivista Istorica Romana I (Bucarest, 1931), 32 ἐπ. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Σημείωμα περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἐν Ρουμανίᾳ κωδικοποιήσεων, εἰς Ἰ. καὶ Π. ΖΕΠΩΝ, *Jus G-R*, VIII, IX ἐπ., (καὶ εἰς ἀνάτυπα).

¹) ΣΩΚΡ. ΚΟΥΓΕΑΣ, Βυζαντινὰ βιβλιογραφικὰ ἐργαστήρια, εἰς *Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 28 (1953), 456.

²) Λ.χ. Σχεδιάσματα βυζαντινοῦ νοταρίου ἐκδοθέντα ἐκ κώδικος τοῦ Βατικανοῦ ὑπὸ G. FERRARI DALLE SPADE, εἰς *Studi Bizantini e Neoellenici IV* (Roma, 1935), 249 - 276.

³) Π.χ. αἱ ἀποφάσεις ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΧΩΜΑΤΙΑΝΟΥ δημοσιευθεῖσαι ἐκ χειρογράφου τοῦ

ναστηριακὰς βιβλιοθήκας, ὡς τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ τῆς Πάτμου, εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Ἀθηνῶν, ἴσως δὲ καὶ εἰς τινὰς ἄλλας δευτερευούσας. Τὸ ἱστοριοδιφικὸν δὲ τοῦτο ἔργον ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἑλλήνας καὶ λόγῳ τῆς δυσκολίας τῆς γλώσσης διὰ τοὺς ξένους, ἀλλὰ κυρίως ὡς ἔθνικὸν καθήκον.

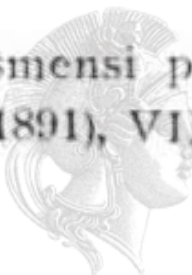
Διὰ τὰ νομικὰ ἔγγραφα τῆς Τουρκοκρατίας, τὰ ὅποια, εὐτυχῶς, εὐρίσκονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκόμη ἐν Ἑλλάδι, εἶναι ἀνάγκη, ὅπως ταχέως περισυλλεγοῦν ὑπὸ τοῦ Κράτους ὅσα κατέχονται σήμερον ὑπὸ ἰδιωτῶν — εἶναι δὲ ταῦτα τὰ περισσότερα —, διότι κινδυνεύουν ν' ἀπολεσθοῦν ὀριστικῶς, καὶ νὰ ἐναποτεθοῦν εἰς τὰ δημόσια ἀρχεῖα, εἰς δὲ τοὺς ἱστοριοδίφας ἀνήκει ὕστερον ἢ μελέτη καὶ δημοσίευσίς των.

Μόνον οὕτω, νομίζομεν, θὰ ὑπάρξῃ ἡ δυνατότης νὰ γραφῇ ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς περιόδου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Δ. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ,	Μανιᾶται εἰς Ζάκυνθον (συνέχεια καὶ τέλος)	σελ.	1
Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ,	Διονύσιος ὁ Πύρρος ὡς ἐρανιστὴς νόμων	»	93
ΣΤ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ,	Διαθῆκαι ἐκ τῆς Δυτικῆς Μάνης	»	100
Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ,	Τὰ ἐρωτήματα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης τοῦ ἔτους 1833 περὶ τῶν νομικῶν ἐλλείψεων καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν ἀπαντήσεις τῶν τοπικῶν Ἀρχόν (συνέχεια)	»	122
Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ,	Τὸ πρόβλημα τῆς ἱστορίας τοῦ Μεταβυζαντινοῦ δι- καίου	»	131

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

